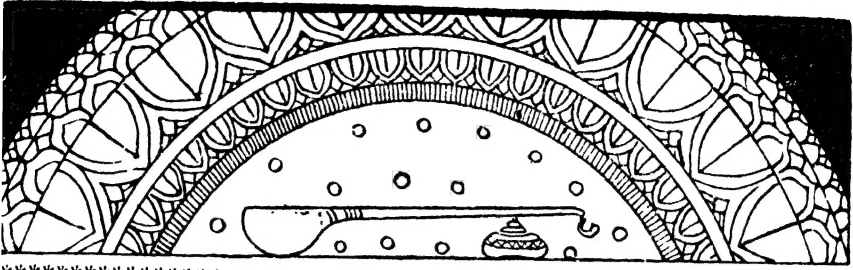

385-

 సంపుటము 24
 సంచిక 4

భూ ర వి

 ఏప్రిల్ 1947
 సర్వజిత్తు, జ్యోత్రము

ఉ గా ది త ల పో త

●

సిరులున్ సంపదలున్ సమస్తసుఖమున్ సిద్ధింప నాశాస్యమున్
 పరిపూర్ణస్థితి నంద శోభనతతుల్ ప్రాప్తింపఁగా సర్వజి
 ద్వరవర్షంబున దైవసత్కృప ననంతంబైన సంతోషసం
 భరితాత్మస్థితి మీకుఁ గల్గుత మపూర్వం బీయుగాదిస్మృతిన్.

—

* రచయిత : బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు.

‘స్వాగతము’

= శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

నామనోవేదిపై నాట్యమాడిన దేవి
నవ్యశోభల నెవరు అనుకరించగలేరు !

ఆ మహోదయవేళ నానంద మొలికించ
నింబతరుత్పమున నే జూడ నాజాడ
ఎగిరి గంతును వైచి ఈక్షించినది నన్ను !

ఆ శిల్పసౌందర్య మవతరించగ నవుడు
నాహృదయలగ్నమై నాటె ప్రేమాంకురము,

ఏభావ ముబిడెనో ఎదలోన నాక్షణము ?

ఆ నేత్రకాంతిలో ఆ నీలవేణిలో
జననాంతరాగతము సౌహృదము దాగెనా ?

ఎప్పు డాదర్శనము లేలగలనో నన్ను ?
భావస్థిరము హృదయభాసురం బాయెనా ?

ఏ లోకమార్గాల సీసడించుచు నేడు
భువిలోన జన్మించి పూజాప్రసూనముల
నాదరించగ కలిసినారమొ ప్రేయసీ ?

స్వప్నకన్యకరీతి చరియించినావుగా !
ఆత్మరాగము పరాగాశితము ప్రేయసీ !
అమలరాగహృదయహారతుల నర్చింప
నరుగుదెంచిన దివ్యహాసశ్రీకవదనము
నీపవిత్రప్రేమ నీరీతి చూపగా,

మాధురీలతల నిర్మలసౌఖ్యమే లేని
బ్రతుకులో నేరీతి వర్తింతుమో నఖ !

అర్ధనారీశ్వరుని అనురాగమాలనే
ఆదర్శముగ నెంచి ఆనందనిష్యంద
నాస్వాదనము నంద నరుగుదె మౌనఖ !
అరుగుదెమ్ము !

శిష్టప్రయోగము

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

మన పూర్వులకు అపకల్పము అంటే మహాభయం. 'మేచ్చువా ఏమ యదపకల్పః, మేచ్చా మాధూను ఇత్యధ్యాయం వ్యాకరణమ్' అన్నాడు పఠంజలి. (మేచ్చువా అంటే అపకల్పమే. మేచ్చులు కావడానికి యేమిటి వ్యాకరణం చదవాలి.) ఎన్ని కట్టుబాట్లు చేసినా కొన్ని అపకల్పాలు దొర్లినై. పైగా అవి పెద్దవాళ్ళకే వచ్చినై. ఇక తప్పనిసరిగా 'శిష్టప్రయోగం అంగీకరణం' అని చెప్పవలసివచ్చింది. 'పృషోదరం దీని యశోపదిష్టమ్' అని మూత్రం వ్రాసుకున్నాడు పాణిని. 'పృషోదరమ్' మొదలైన శబ్దాలు ఎలాగు ఉపదేశింపబడినవో అలాగు సాధువులు. ఎవరి చేత ఉపదేశింపబడినవి అంటే 'శిష్టలచేత' అని పఠంజలి సమాధానం చెప్పకున్నాడు. ఈ శిష్టులు పఠింస అపకల్పంవంటిదే ఇంకొకటి నేను పలుకుతాను అని అనటానికి వీలు లేదు. ఉపదేశించినది అంటే ప్రత్యక్షంగా పఠింస. ఆవుగంగరి తెలియనివాడికి, ఒక ఆవును చెవిపట్టుకొని లీనికొవచ్చి 'ఇది ఆవు' అని చెప్పటం ఉపదేశం. ఉద్దేశం వేరు. గుణాలు కల్గించి చెప్పటం ఉద్దేశం. ఇక్కడ ఉంది, ఎక్కడో పాటలీ పుత్రంలా ఉన్న దేవదత్తుడిని ఇంకొకడికి తెలిసేలాగున 'అంగడి, కుండలీ, పూర్ణోరస్కరి, కృత్రహహః, లోహితాక్షః, కుంగనాసః, విదిత్రాధః' అని కల్గిస్తే ఈ పగటివేషంవారిటలుకాలతో దేవదత్తుడు ఉద్దిష్టజాతాడు. ఇక్కడ మనకు శిష్టలచేత ఉపదిష్టమైనదే, ప్రత్యక్షముగా పలుకుబడినదే గ్రాహ్యం.

* దూడేకాడు అని తెలుగులో ఉన్న అశిష్టప్రయోగం 'దూదాళం' అన్న శిష్టప్రయోగానుకరణం కాదుగదా!

ఈ శిష్టులు ఎవరు? వైయాకరణులూ? శిష్టులే వైయాకరణులైతే శిష్టప్రయోగమంతా వ్యాకరణవిహితమైనదిగానే ఉండేది. శిష్టప్రయోగం అని వేరుగా చెప్పవలసిన పని ఉండేదేకాదు. ఈ శిష్టులకు 'వైయాకరణీకం' చెయ్యటం చేతగాక వ్యాకరణవిరుద్ధంగా ప్రయోగించారు. వారు శిష్టులు కాబట్టి ఆప్రయోగాన్నే లోకంలో అందరూ శిరసావహించారు.

'గూఢాత్మా' అనటానికి 'గుహోత్మా' అన్నాడు ఒక శిష్టుడు. 'పృషదుదర' అనవలసినది 'పృషోదరమ్' (శబ్ద) అని ఇంకొకరు. 'వారివాహకమ్' అని పూర్తిగా సరిగా అనలేక 'వలహాకమ్' (మేఘం) అని ఒకరు. దక్షిణతీరం, ఉత్తరతీరం అని కొంతమంది శిష్టులు అన్నారు. అది చేరికాక 'దక్షిణతీరం' 'ఉత్తరతీరం' అని అన్నవాళ్ళు ఉన్నారు. 'దుర్వాళమ్' అనటానికి 'మూదాళమ్' అన్నాడు మజ్జిమైక ఆయన. 'దుఃఖంతో' ఇవ్వబడుతున్నది' అన్నప్పుడు 'దుర్వాళమ్' అనవలసినది 'మూదాళమ్' అని ఒక శిష్టుడు చూడజేశాడు!*

ఈ రూపాలు ఏ వ్యాకరణంచేతా సాధువులు కావు. వ్యాకరణం కాకనే ఇలాగు ఈ శిష్టులు అన్నారు. శిష్టుడి మొదటిలక్షణం వ్యాకరణం చదవకపోవటం. అయితే చదువుకొననివాళ్ళను అందరినీ శిష్టులనాకు. ఇంకా కొన్ని లక్షణాలు ఉన్నై. వివాసంచేత, ఆచారంచేతా శిష్టపద క్యవహారాన్ని కొంతమంది పొందుతారు.

వివాసం ఆర్యారంభంలో ఉండాలి. ఆర్యారంభం సరిపాధులు పఠంజలి ఈ విధంగా నిర్ణయం

చాడు.* హిమవత్పారియాత్రములకు, ఆదర్శకాలక వనములకు మధ్యన ఉన్న దేశం ఆర్యావర్తం అన్నాడు. పశ్చిమధర్మనాత్రాలలోనూ చాలా ఇలాగే ఆర్యావర్తం నిర్ణయించారు.† కంభపృథ్విలో హిమవత్పారియాత్రములకు, సింధు, సావీర, కాంపిల్యములకు మధ్యన ఉన్న దేశం ఆర్యావర్తం అని ఉన్నది. పూర్వపశ్చిమసముద్రములకు, వింధ్యహిమచలములకు మధ్య నున్న దేశం ఆర్యావర్తము అని మనువు. ఇదిగాక వింధ్యహిమచలములకు వింశస్థ పయోగములకు మధ్యన ఉన్న దేశము ఒకటి 'మధ్యదేశము' అని గూడా మనువు నిర్ణయించాడు. పఠంజలి చెప్పిన ఆర్యావర్తము, మనువు చెప్పిన మధ్యదేశము ఒకటే అని కొందరు పెద్దలు. భూమికి జఘన స్థానీయమైన దేశము మధ్యదేశము అని వాఙ్మూల్యులను చెప్పినారు.

ఈ ఆర్యావర్త మనేది నిలకడగా ఒక చోటున ఉన్నట్లు లేదు. దైతుమోచుబరితనంకొలది పొలంకొడి గట్టులు పక్కపొలంలోనికి జరుగుతూవచ్చినట్లు ఆర్యావర్తం సరిహద్దులు జరుగుతూవచ్చినై. వేదకాలంలో పరుపాంచలదేశాలు స్వర్ణమే అన్నారు. అవి చాటి తూర్పుదేశానికి పోగూడకు అన్నారు. తరువాత ఈ తూర్పుదేశాలు (Xంగాయమునా తీరాలు) పుణ్యభూములు అయ్యె. ఇవి చాటి సింధు, సావీర, అంక, వంక, కలింక, ఆంధ్రదేశాలు వెల్లిపట్టయితే మళ్ళీ ఉపనయనసంస్కారము చేసుకోవాలి అని దేవల, జాధామన ధర్మనాత్రాలలో ఉన్నది. కొంతకాలానికి ఇరవీనూ చాలా పుణ్యభూములు అగుటయేగాక, పూర్వము పుణ్యభూములు అనబడేవి కల్లీకిండులు అయ్యె.

‘పంచనాం సింధుమహానాం నదీనాం యైతరాక్షాతాః’

* పారియాత్రము = వింధ్య, ఆదర్శము = పరు త్రేత్రంలో ఒకపర్యాయం, కాలకవనం = ప్రయోగ అని నాగేశీభట్టు.

† Kane's History of Dharmasastra.

‡ ఇది సరస్వతీనది స్వప్నమైచోటు.

§ మహాభాగవతము. పంచమస్కంధము. ౭ అధ్యాయం.

తాన ధర్మబాహ్యు నకువీన బాహీకానపి వర్జయేత్.’

పంచనద, సింధు, బాహీకదేశాలు ఆకుచి అయినవి, ధర్మబాహ్యులు అయిపోగూడదు అని భారతంలో ఉన్నది. చివరకు దేశమంతా పుణ్యభూమి చేశారు. ఎక్కడ ఎక్కడ కృష్ణసారం (నల్లని చారలు ఉన్న లేడి) ఉన్నదో అది అంతా యజ్ఞీయమైన పుణ్యదేశము అని మనువు. చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థ ఎక్కడ లేదో ఆ దేశం మైచ్చుదేశమని, ఎక్కడ ఉన్నదో ఆ దేశము అంతా ఆర్యావర్తము అని విష్ణుధర్మనాత్రాలలో ఉన్నది. ఈ విధంగా ఆర్యావర్తం పెరిగి పెద్దదై భారతవర్షమంతా ఆక్రమించుకున్నది. ఈ భారతవర్షమును పూర్వము అజనాభవర్షం అనే పేరుతో వ్యవహరించేవారు. భరతుడు రాజ్యానికి వచ్చినతరువాత భరతవర్షం అయినది. ఈ భరతవర్షము అనీకు హిమచలము పుణ్యభూమి అని మార్కండేయవాయు పురాణాలలో ఉన్నది.

ఇక్కడ మనకు కావలసినది పఠంజలిమతము కాబట్టి వింధ్యహిమచలములకు, ఆదర్శకాలకములకు మధ్యన ఉన్న దేశం ఆర్యావర్తం అని చెప్పాలి. ‘పృథ్వీచరాదీని యజ్ఞపదీప్తమ్’ అనే నూత్రంలో ఆర్యావర్తం ఈవిధంగా నిర్ణయించి ‘ఏరస్యిన్ ఆర్యావర్తే, ఆర్యనివాసే’—ఈ ఆర్యావర్తంలో, ఆర్యనివాసంలో అని ఇంకొకమాట అన్నాడు. ఆర్యనివాస మనేది ఇక్కడ చెప్పలేదుగాని ‘శూద్రాణా మనిరవసితా నామ్’ అనే నూత్రంలో చెప్పినాడు. బహిష్కరింపబడని శూద్రసంఘాలకు సమావేశద్వంద్వసమాసం వస్తుంది అని పాణిని నూత్రించాడు. ఎక్కడనుంచి బహిష్కరింపబడనివారూ అంటే ‘ఆర్యావర్తము నుంచి’ అని పఠంజలిచెప్పి పైచెప్పిన ఫలిహస్తలే ఇచ్చాడు. కేశయవనమ్, కిష్కింశగంధికమ్, కౌర్యక్రాంచకమ్ అనే సమాసాలు రావాలి. ఈ కేసులు (Scythians), యవనలు (Ionians) మొదలైనవారు ఈసరిహద్దులలో లేరు. వీరు కూర్మలలో లేకై. వీరు బహిష్కరింపబడలేదు. ఇక్కడ సమాసం ఇచ్చి

అని ఆత్మేపం వచ్చింది. అయితే ఆర్యనివాసంనుంచి బహిష్కరింపబడినవాళ్లు అని చెప్పాను అని, ఆర్య నివాసము అంటే ఆర్యులు నివసించే గ్రామము, ఘోషము (గోమహిష్కరినివాసం), నగరము, సంచా హము (వర్షి)ధానమైన నగరము) అని పఠంజలి చెప్పినమీదట ఎక్కడ ఎక్కడ ఆర్యులు ఉన్నారో అది అంతా ఆర్యనివాసము అయి భారతవర్షమంతా ఆర్యనివాసం అయిపోయింది. ఆర్యావర్తానికి, ఆర్య నివాసానికి తేడా పఠంజలి చెప్పినందున, ఆర్యా వర్తము అంటే ఆర్యులు పుట్టి పెరిగిన చోటు, ఇక్కడికి ఆర్యులు ఏ ఉత్తరగ్రంథంనుంచో రాతారు. ఈ ఆర్యావర్తం భూమికి అంతకు మధ్యప్రదేశంకాబట్టి ఇది పుణ్యభూమి అని చెప్పేవారు ఉన్నారు. ఈ ఆర్యావర్తంలో నివాసం శిష్టలక్షణాలలో ఒకటి.

ఇక ఆచారం. “ఏతస్మిన్ ఆర్యావర్తే ఆర్య నివాసే యే బ్రాహ్మణాః కుంభీధాన్యా అలోలుపా అగృ హ్యుమానకారణాః కిందిదంతరేణ కస్యాశ్చి ద్విద్యా యాః పారంగతాః తత్తథిసంతః శిష్టా” అని పఠంజలి. ఈ ఆర్యావర్తంలో, ఆర్యనివాసంలో ఉన్న బ్రాహ్మణుడై ఉండాలి. ఈ బ్రాహ్మణుడు నల్లగా ‘మనుషుల రాశి’ వరి ఉంటే పఠంజలి ఒప్పుకోడు. ‘సుచిగా, ఆచారవంతుడై, గౌరవగ్రహీత, కపిలకేసులతో, జననసారవంటి జాట్లు, జోన్నలరాశివలె మునిగిఉండాలి. కుంభీధాన్యం ఉండాలి. కుండలో ఆరుకోజులకు సరిపడే ధాన్యం ఉన్నవాడు కుంభీధాన్యం. కుండలో ఆరుకోజుల కేమను, పాతరలో సంవత్సరగ్రాసము కల శ్రోత్రియుడు శిష్టుడు కాదు. ఆరుకోజులకు సరిపడే కేమను ఉన్న బ్రాహ్మణుడు శిష్టుడు అని ఊరుకుంటే ఇప్పుడు చాలామంది శిష్టులైపోతారు. కాని ఇంకా బాలాఇబ్బంది కలిగించే విశేషణాలు కొన్ని చెప్పి నాడు. అలోలుపుడై ఉండాలి. లోభమనేది ఉండ గూడదు. ‘అగృహ్యుమాన కారణాః’—ఫలమేమీ ఆపే ఊచక సదాచారం అవలంబించాలి. యజ్ఞయాగాదులు చేసేవాళ్లు కొంతోతోనే చేస్తారు. ‘అవ్వరా ఏన ముపశే రతే’—అవ్వరసలు పెజ్జన తేరుతారు అని ఆశో చేస్తారు. ఇటువంటి కాంతలు తరంగా సదాచారం

అవలంబించినవాళ్లు శిష్టులు. ‘కిందిదంతరేణ కస్యా శ్చిద్విద్యా యాః పారంగతాః’ — గురుపదేశము లేకుండా విద్యాపారంగతులైనవాళ్లు శిష్టులు.

బాధాయుడు శిష్టులను ఇలాగ వర్ణించాడు: “శిష్టాః ఖలు విగతమత్సర్యాః, కుంభీధాన్యాః, అశో లుపాః, దంభదర్పమహాశ్రోధ వర్జితాః, ధర్మేణాధి గతో యేషాం వేదః సపరిబృంహణః, శిష్టా స్తదను మానభ్యాః శ్రుతిప్రత్యక్షపేతకః”— విగతమత్సరులై, కుంభీధాన్యులై, అలోలుపులై, దంభదర్పమహాశ్రోధ వర్జితులై, ధర్మముచేతనే ఆధిగతమైనవేదము కలవాడై, వేదముచేత అనుమితమైనదానిని తెలుసుకొని శ్రుతి ప్రత్యక్షమునకు కారణభూతమైనవారు శిష్టులు. ఆసప్తంబుకుమాదా ఈ విధంగానే శిష్టస్వరూపాన్ని నిరూపించాడు. సప్తర్షులు, మనవు మొదలైన ధర్మ సాపకులు శిష్టులు అని మాతృస్యవాయుపురాణాలలో ఉన్నది.

శిష్టులు చాలా గొప్పవారే కాని వైష్యపాధ్యాయకలంటే ఏమిటో ఎటుకలేదు కాబట్టి తప్పలు వచ్చినై. ఇలాగ శిష్టులు పలికిన తప్పలే ప్రమాణం అయితే వ్యాకరణం ఎందుకు, ‘దన్యపరిత్రపాణీయై, ప్రాజ్యుఖుడై, పాణిన్యాచార్యుడు ఎంతో కష్టపడి’ అష్టాధ్యాయ వ్రాయడం ఎందుకు అని ఆత్మేష్టి పఠం జలి ఈ విధంగా సమాధానం చెప్తాడు. శిష్టపరిజ్ఞాన ఫలమే అష్టాధ్యాయం. అష్టాధ్యాయం చదువుకున్నవాడు ఒకడు అది చదవకుండానే సంస్కృతం మట్లాడే వాడిని ఇంకొకడిని చూస్తాడు. చదవనివాడు తప్పలు పలుకవలసినది పోయి, అష్టాధ్యాయంచేత సాధ్యమైన శబ్దాలనే ప్రయోగిస్తాడు. అప్పుడు చదువుకున్నవాడు ముక్కుమీద వేలుతేసుకొని ‘మన మిన్నాళ్లు చదివి గూడా ఇలాగే ఉన్నాము. ఈయన చదవలేదు. అష్టాధ్యాయావిహితమైన రూపాన్నీ ప్రయోగిస్తున్నాడు. ఇది దేవానుగ్రహమో సృభావమో’ అని ఆశ్చర్యపడి, ఆయన అపఖిల్లం పలికినపుడు ‘ఈయనకు మనకు తెలిసిన సంకతులూ, ప్రయోగాలే కాక ఇంకా కొన్ని తెలుసును. ఇది తప్ప అనకూడదు. శిరసా నమించవలసినదే’ అని ఆనందయోగము ఒక నిర్ణ

యానికి వచ్చి, శిష్టప్రయోగానికి ఒక విశిష్టత కలుగ జేశాడు.

శిష్టప్రయోగం ఇష్టమైనవార్లకు అశిష్టప్రయోగం అనిష్టంగా ఉంటుందిగా! 'భూ వాదయోధాతవః' అనే సూత్రంలో 'భూ' మొదలైనవి ధాతువులు అని పాశాని చెప్పినపుడు * ఆదానయతి, వంధయతి, వట్టతి అనే రూపాలు ఈ భాషాగణంలోనికి రాకుండా సూత్రం చెప్పాలి అని ఆక్షేపం వచ్చినప్పుడు 'అక్కఱ లేదు. ఇవి శిష్టప్రయోగంలో లేవు అనిపిస్తే అవి ఆక్షేపాన్ని పరిహరించాడు. లోకంలో 'కృషి' అర్థంలో 'కసి' అని, 'దృశి' అర్థంలో 'దిసి' అని వాడుతారు. శిష్టప్రయోగమే ఉపాస్యము కాబట్టి ఇవన్నీ లెక్కలోకి రావు.

మీమాంసకులు ఈ శిష్టప్రయోగానికి ఎక్కడ గౌరవం ఇస్తారు. 'కాస్త్రీసా' అనే మీమాంసాసూత్రంలో ఎవరు ఈ కాస్త్రీలు అని ప్రశ్న వేసికొని 'వీరు శిష్టులు. వీరికి వేదములు, కాస్త్రీమందు అవిచ్ఛిన్నమైన స్మృతి ఉన్నది. ప్రతిస్మృతుల అన్వయంలో వీరు నిమిత్తం' అని కాబరభాష్యంలో సమాధానం చెప్పబడ్డారు.

శిష్టప్రయోగమే కాకుండా ఆర్షప్రయోగం కూడా ఒకటి ఒప్పుతూ వచ్చారు. రామాయణమహాభారతాదిగ్రంథములలో అపాణినియాలు కొన్ని ఉన్నాయి. కొన్ని చోట్ల ధన్వంతరం ఉంటుంది. ఇవేవీ ఎవరూ ఇద్దరు. ఆర్షప్రయోగం కాబట్టి చెక్కిరించటానికి వీలు లేదు. ఇక కవులు. వీరు నిరంకుషులు. కాశిదాసు కొన్ని అపాణినియమైన శబ్దాలు ప్రయోగించాడు. అది వైయాకరణులు పట్టుకొని చూపించారు. కాని

* ఇవి క్రమంగా అజ్ఞాపయతి, భర్తయతే, వర్తతే అనే సంస్కృతరూపాల నుంచి వచ్చిన ప్రాకృతరూపాలు అని P. Chakravarthi Linguistic Speculations of the Hindus.

† శబ్దప్రకృతి రచయిత ఇతి సంగ్రహకాశక్తిః అపభ్రంశోనామ నస్యతంత్రః కశ్చన విద్యతే.

అపశబ్దము అక్కడక్కడ దొర్లి నంతమాత్రాన నిజంగా కనిపించేవాడికి ఎప్పుడూ గౌరవం తగ్గలేదు.

ఈవిధంగా భాష అపభ్రంశం చెందకుండా ఉండేటందుకు పూర్వము అనేక ప్రయత్నాలు చేశారు. యుద్ధిలము అందరికీ ఒకేమాదిరిగా ఉండదు కాబట్టి అపభ్రంశం రానే వచ్చింది. అది ఒక భాషగా తయారు అయింది. ఇప్పుడు ప్రచారంలో ఉన్న దేశ భాషలన్నీ అపభ్రంశం నుంచి పుట్టినవే అని వ్యాధి చెప్పినందున అపభ్రంశమనే స్వతంత్రమైన భాష వీధి లేదు అని పుణ్యగజు† అన్నాడు. ఒక్కొక్క శబ్దానికి అనేక అపభ్రంశాలు— గోశబ్దానికి గావీ, గోటీ, గోతా, గోపాతరికా మొదలైనవి ఉన్నవి అని పరిణామం. మన పూర్వయులదూ సంస్కృతం ప్రకృతి, తెలుగునకైరాభాషలు వికృతులు అని ఘోషించి నప్పటికీ తెల్లవారు ఆసంగతి ఒప్పుకోలేదు (ఒక్క గ్రీయర్సన్ గాకతప్ప). రాజకీయాలలో వివిధసంఘాలకు భేదదృష్టి కల్పించి దానికి దోహదం చేశారు. ఆలాగే తెల్లవారు భాషావైషమ్యం కల్పించి ఉత్తర, దక్షిణాలని వేరుచేశారు.

అక్షరసమాన్వయము సంస్కృతంతో సమానంగా ఉన్న భాషలకు ఆర్యభాష్యం కల్పించటం సముజసంగా కనుపించదు. ద్రవిడుడు అనేవాడు కృష్ణుడి కొడుకులలో ఒకడు. ఈయన ఆర్యుడో, ద్రావిడుడో. సరస్వతీ అనే పుణ్యనది ఎప్పుడో ఉండేదిట. అది వినకనం అనేచోట వినవ్వమై అంతర్వాహినిగా భారతవర్షంపైనుంచి కిందదాకా ప్రవహిస్తున్నది అని ఒక కథ ఉన్నది. ఆకథ ఎలాగున్నా ఇప్పటికీ సంస్కృతభాషాసరస్వతీనది భారతవర్షంలో అంతర్వాహినిగా ప్రవహిస్తూ దేశభాషాసరస్సులకు జీవనము కల్పిస్తున్నది.

శిష్టులు పైన వర్ణించినట్లుగా ఎప్పుడైనా ఉన్నారా? వారు నిజంగా చదువుతో అక్కఱలేకుండానే అధికరయాధారభూషణులు, విదితవేదికపుటలు, పరావరజ్ఞాలు అయినారా?

“ప్రకాశస్వరూపము గుర్తెరిగి, స్థిరచేతగుర్తై
 త్ర్యక్షమైన అతీతానాగతజ్ఞానం కలిగి అతీంద్రియము
 ను, అనిర్యాద్యములను ఆర్యమైన చతుస్సుతో
 హించినవారు శిష్టులు. వారి వాక్కు అనుమానాది
 సమాణచేత నిర్వాగకం అయిఉంటుంది” అని వాక్య
 దీయకర్త భర్తృహరి నిర్వచించాడు. ఇవన్నీ ఎలాగు
 రుగుర్తై? ఇవన్నీ మనకు ప్రత్యక్షంలో ఉన్న సంగ
 ఠిలు గావు. అనాదినిధనమైన ఈ శబ్దతత్వం శిష్టు
 తు సాక్షాత్కారం అయింది అని భావ్యుల యటా
 లూ స్పష్టం. శబ్దాత్మకుడైన మహాదేవుడు మరణ
 రూపములైన మర్త్యులను ఆశీరించాడు; ఆమహాదేవుని
 యో మనకు సామ్యము కలుగుటకు వ్యాకరణం చదవాలి
 అని ఋగ్వేదానుబంధంగా పఠంజలి చెప్పినాడు.
 అతలన, కఖాలను గురించి చెప్పనూ పఠంజలి
 అన్నాడు—“సోఽయ మక్షరసమామ్నాయో వాక్
 సమామ్నాయః పుష్పిరః ఫలితః చంద్రతారకావత్
 ప్రతిమండితో వేదితవ్యో బ్రహ్మరాశిః. అస్య జ్ఞానే
 సర్వవేదపుణ్యఫలవాప్తిశ్చ భవతి”—పుష్పించి ఫలించి
 చంద్రతారకలవల విరాజిల్లుచున్న బ్రహ్మరాశిగా ఈ
 అక్షరసమామ్నాయమును తెలుసుకోవలెను. అక్షర
 సమామ్నాయజ్ఞానములో సర్వవేదపుణ్యఫలము ఉన్నది.
 చిన్నతనంలో నేర్చుకొని మఱచిపోయిన అతలను
 ఇలాగ రోమహర్షణంగా జ్ఞాపకంచేస్తాడు పఠంజలి.
 అతల బ్రహ్మరాశి అయినట్లయితే, ఈ శిష్టులకు
 బ్రహ్మరాశి తెలిసినట్లయితే అక్షరతత్వం వారికి
 తెలియకుండా ఎలాగు ఉంటుంది? వారికి తెలు
 న్తుంది. నూమూలు మనుష్యులు ‘కురీయం వాచో’

మనుష్యు వదంతి’ నాలుగవ అవస్థలో ఉన్న వైఖరి
 వాక్కునే మాట్లాడుతారు. అది ఒకటే వాక్యకు
 తెలుస్తుంది. ‘గుహా శ్రీణి నిహితా నేంగయంతి’—
 గుహాశ్రీయై లోపల శబ్దం పడుతున్న మూడు అవస్థలు—
 పరా, పశ్యంతీ, మధ్యములు అందిఅటా తెలియవు.
 ‘తాని విదు ర్వాహ్మణా యే మనీషీణః’ ఈ శిష్టులకు
 ఇవికూడా తెలుసును అని ఋగ్వేదములో ఉన్నది.
 కాబట్టి వారు చదవకపోయినా విజ్ఞులై ఉంటారు
 అని సమాధానం చెప్పకోవచ్చును.

మంత్రశాస్త్రానికి, వ్యాకరణశాస్త్రానికి చాలా
 దగ్గరసంబంధం ఉన్నదని అది తెలిసినవారు అంటారు.
 స్వరవ్యంజన అంతర్గతామ్నలకు, సుషుప్తిజాగ్రత్
 స్వప్నకురీయావస్థలకు సంబంధం ఉన్న దంటారు.
 బిందువునుంచి అహంకారం పుట్టినదని, ఈ అహంకారం
 నుంచి సృష్టి యవస్తూ వచ్చినదని పూర్వుల సంప్ర
 దాయం ఉన్నది. అక్షరసమామ్నాయములో మొదటి
 అక్షరము అ-మొదలు చివర అక్షరము హ-వరకు
 బిందువుతో కలిసి అహంకారమైన దని, ఇది కవచక్రా
 త్మకమైన దని, సర్వసృష్టికి బీజధూతమని విజ్ఞులు
 చెప్తారు. ఇవన్నీ అశోకమైన విషయాలు. తెలియని
 వాళ్లు వ్రాయడం మంచిదిగాదు కాబట్టి, ఈ అక్షర
 సమామ్నాయము బ్రహ్మరాశి అని పఠంజలి చెప్పిన
 మాట శాస్త్రాంతరంలో కూడా ఉన్నది అని చెప్పి
 ఊరుకుంటే మంచిది. ఇంతకూ శిష్టులనేవాడు మచ్చుకి
 ఒకడైనా కనబడితే అంతా నమ్ముతారు, అంత
 వరకూ ఎన్ని చెప్పినా లాభంలేదు.

స్మృతి పాళి

= శ్రీ బట్టిసోలు కృష్ణమూర్తి =

స్మృతు లన మార్గశీర్షమున లేతగులాబు లటంచు నెవ్వడో
వెతలె యెఱుంగబోవని కవిప్రవరుం డనినాడు—నిక్కువ
మ్ము తదమృతోక్తి, ఒంటిదనపుం బరునెక్కు ఎడందలో సుధా
భృతసుమ సారభాలు గురిపించునెడన్ స్మృతిపాళి తీయగా !

కాని స్మృతుల్ సమస్తమును కా పతిలోక మనోహరమ్ము : చిం
తానికృతంబు కొన్ని, భయదంబగు కొన్ని, మనస్సు నిండుగా
మానని గాయముల్ నలిపి మారణవేదన నింపు కొన్ని, క్రూ
రానలభీకరాద్భుల హృదంతర మెల్ల గగుల్చు నీస్మృతుల్.

తీయగ స్వప్నలోకముగతిం జను కాలము కొంత; దివ్యశో
భాయత పూర్ణచంద్రికల బండిన కాలము కొంత; పూవులన్
సోయగముల్ వెలార్చెడు వినూత్నవసంతపువేళ కొంత; కా
నీ, యివె జీవితార్థమున నెల్లపు డట్టులె నిల్చిపోవునా ;

భ్రాజదనంతకాంక్షయ భాస్కరబింబము శ్యామనీరము
గ్రాజవరీతమైనపుడు, కాళతమస్సులు కప్పినప్పుడున్,
రోజులు కొన్ని దుఃఖమయలోకములన్ బరువో చదాలతో
బూజులు నిండి జారిపడు పోడిమితో గదలాడు భేదమై !

జీవితమెల్ల సూర్యమయి, శీర్ణమహాశల నిండుకొన్నదై
తావులు లేనిదై, హృదయ దారకమై చను ఆ దినాల దుః
ఖావలహా స్మృతుల్ హృదయమం దెప్పుడే గదలాడబోవ ? శో
భావృత మార్గశీర్ష కుసుమానభలా అవి, కంటకమ్ములా ?

అది కుహూతమిస్రావేళ మైనగాని- అమృతచాంద్రీ విలసితత్రయామగాని,
మిగులనేబోదు! హృదిని తత్స్మృతియె- మిగులు! నీలిసిడలో-పండువెన్నెలల చలువో?
ఇంతకును, వసంతమ్ము, హేమంతమ్ము, శిశి-రమ్ము, శరత్తో, గ్రీష్మమ్ము, వర్షమ్ము, నితాంత
మేదయిన నిల్చునేమి? తత్స్మృతులు మటుకె-హృదయ వీధుల సారెసారెకు కదలును.

= శ్రీ మల్లంపల్లి వీరేశ్వరశర్మ =

ఈ కథ నారదుడు నాలుగోళ్ళు శ్రమపడి గాన విద్య నేర్చుకొన్న ట్లతనిని చాక్షుకకు చేర్చుటను, ఆసమయమున కలభాషిణినిఁగఁగిరియు శ్రమలేకుండ గా సంగీతములో సంతృప్తిని మార్చించి రనుటకు నుపయోగపడుచున్నది. ఇందు కలభాషిణి గానవిద్యా విరారద యను సంకేతము మూలకథతో సంబంధించియు

2

న్నను (ఆ గానమునకై యొకభక్తస్థించనక్కరలేదు. అది తొలుతనే యావిద్యలో ప్రవేశించిని యొక్కడ చెప్పినా చెప్పనవచ్చును.) ఈ 36 పద్యములను పుస్తకములోనుండి తీసివేసి పూర్వోక్తా సంప్రదించిన కొక్కవాక్యము ద్రాసి విడిచినా కనాపూర్ణవాయు మూలకభక్తు లేకమైనా లోపమురాదు. కనామైనా హాని కలుగదు.

ఇవి భావప్రకాశికా కర్తవాక్యములు వీరిల్లు వ్రాయుట వింత యుపసంహితపాదు. కాని వారన్నట్లు తిను పరిష్కరణమునూత్ర మిహున్నులు చేయవలెనుటనే నింతవలెను సూరనతోపాటు ఇతరులును ధన్యులు. ఒకచో వారు వ్యాఖ్యానములలో శంకించుకొనుటకు ముందే దుస్త్వారినారి వ్యాసము గారునడిచి నట్లు చేసి యందుచేమి. కలభాషిణి గానవినిపించుని చెప్పటకై యొకభక్తస్థించవలె ననుచున్నాడు. సరియే. ఈకథ యనగా నేది? వాదనకుంబురుల కలలా కథలు? వాద నుని గానవిద్యాభ్యాస కథలు! 36 పద్యములలో నున్న దేది? కలభాషిణి గానవివరద. వాదనకుంబు నాలుగొండ్లు శ్రమపడెనని తెలుపుటకుఁ గోప్పడునదేది?

ఇట్లు వాదనుని గానమాత్మవ్యవస్థాంతర మెంతయు వైజయికా దలసి ప్రధానకథకుఁ బ్రధానాంగ మగుట కధాదచనయందలి చమత్కృతి విశేషము. శ్రీ విష్ణువు గానలోలుఁడునట తెలిసి పర్యవాయతని పన్ని ధిని బాడుమందు భాగ్యమును ముగింపురుఁ డివేషించుట పూర్వోక్తకథకు ఫలము..... ఇదంతయు భావికథాకల్పకుఁ బరమసాధనము. ఇవికలభాష్టాంగము. ౧౦౯, ౧౧౧ పుటలలోని భావప్రకాశికా కర్తవాక్యములు. దీనికి, నేటి వ్యాసమునకుఁ గల విరోధమున జరుగుదులు గ్రహించుటగార.

ఈ కలపాకథ గాన విద్యయు వారసుండు హలుగొండ్లుకాదు, యుగములకుఁ జేయవలె ననుటకు ముగింపునకు నిత్యవిష్ణుసాన్నిధ్యాభిలాష కలుగుట కు నది కావలెను. దపమచేయుటకు దాని భంగింప రంభనచ్చుటకు నప్పుడు కలభాషిణి నలకాబరుని కేరట కును బంపరగా గారణమునున్నది. దీని ప్రధాన

ప్రయోజనమును ౨ ఆ ౧౦౧ వ పద్యమునఁ గవియే మాచించినాడు.

కలభాషిణిరంభారూపము ధరించుటకు మాయా రూపము వీరివీరివద వారి చేసి సత్యమును నిర్ణయము నకు మాలగున వారదగాని విద్యాభ్యాసకథ యెట్లు పరిత్యజింపనను? ప్రధానకథకుఁ దీరికయై చిలుక తొలిపుట్టువును చలుపునది కలభాషిణి చరిత. దానికి జీవన్ముక్తి యిచ్చివీరిని దీనివేయుట మూలమును, చేపించుట యని తెలియనగును. ఇంపలి చేకల్పముగాని, కథ గాని తొలగినఁ బ్రధానకథ కుండునకును. అట్టిపని నెక్కడ చేయరు.

పయికి జూపిన యుపాఖ్యానభాగమే కలభా షిణి చరితమునకు మూలముగా సలఘించి మర్యాదబడి నది..... తేనేలే దనుకొన్న మూల మిందుకేని లభించి నపుడు ప్రకటించుట గూఢశక్తికమరి యా స్రంగము కావించిరి. ఇది లభ్య పడిన కర్తవాక్యములు. ఇందు బ్రాంతిని కలిగించుచు చేయున్నది? ఎవరు బ్రాంతిపక్షి? “కలభాష్టాంగమును, మూలము లింగపురాణము” నను వారి వ్యాసస్మృతికయే వీరి యీ వ్యాసమునకు మూల ముననుచు! ఇందుకు “ననుక నెపుడో భారతిలో నొక వ్యాసము ప్రకటించియున్నా”నిని దీని నిపుడా లింగించితి కాని వ్రాయుటకు మున్నొకసారియైన నా వ్యాసమును గాని, ఈ దకు వారి భావప్రకాశికనుగాని ఆ గానము తిలకించినచో నీ వ్యాసము నలువడి యుండదు.

ఇంపలి కథయే లింగపురాణమునఁ జీరనదని వీరి యూహ. వనుచరిత్రము సంస్కృతములోనికి వచ్చుట దానికిఁ బ్రమాణము. రెండును బ్రమాదములే. కలభా ష్టాంగమును సంస్కృతీకరించువాడు కేరటవార దగానవిద్యాభ్యాసకథనే కలభాషి ననుటకుంటే బరి హాస్యము కలుగదు. బసవపురాణముగాని, వనుచరిత్ర గాని సమగ్రముగా సంస్కృతములోనికి వచ్చినవేగాని యందుండి కొన్ని భాగములుమాత్రమే రాలేదు. పోనీ, మతాభినివేశము గల పండితులు దీనిని బుర్రాణమున కెక్కించి రందనున్న, నీకథలో నట్టి మతపక్షపాత శంక లేకమును లేదు. నిమ్మకూరముగా సంస్కృ

కొంద్రములలోని యీకళలనుజూచువారికిది మూలము, ఏది పరిగర్హనము నని గోచరింపకలేవును మూలనకు సహజముగ కథాకథనవై చిత్రియు విశదమగును. అది ప్రకటితముగటచే నిట విస్తరింపనక్కరలేదు. శివపురాణము నాయుపేక్షలుండమన నారదగుంబురుకలప్రసంగము శివప్రసాదమున గానివిద్యారితరదుడై నారదుడు తుంబుకని బ్రహ్మసభలో జయించుటయుఁ గలదు. తుంబుకప్రసంగము లేదుగాని శివుడు గానవిద్యతో బాటు నారదునకు పీఠాహుతి నిచ్చినట్లు కేదారఖండము ౭౭ వ అధ్యాయమునఁ గలదు. ఇది యన్నియుఁ బ్రక్షిప్తము లనఁగలమా! నారదగుంబురులను, వారి గానమహిమను, స్వర్గము మనకుఁ దెలిపినది పురాణములే. అట్టియెవ నిది ప్రక్షిప్తమునట యుక్తిసహము కాదు. అందలి కళకే మూలన వన్నెనిచ్చెలు దిద్దిననుట సమవిధము, సత్యము నగును. ఇంతిఁగావున్నఁ గొంతవఱకైన నందిలి కళలకుఁ, గల్పనములకు మూలము లనఁదగినదానిని సాధ్యురనంతి సంగ్రహముగఁ జూపెదను. విశేషములు వలయువారి నాయులవులఁ బరిశీలంపఁగోరెదను.

౧. క్షిప్రద్రవి రచించిన యాశ్చర్యచూడామణి యందు సీతాపహరణ యనకై భూర్భువఃస్వరాజముల సీతారామకూపముల ధరించి వారిని వందించిరి. రంభా నలకూబరల రూపములు ధరించిన కలభాషిణీకుడికం ధరులు బరస్పరము వందిగులే. కాని యీవంశము గూడ నానందకరమగుటయేగాక చిరవాంఛితసిద్ధిదాయక మగుట యిందు విశేషము. ఇందలి చూడామణియు సంగుళీయకమును మునిదత్తములై విలక్షణమహిమమును గలిగినవి. పరికింపఁగా నీమణియే మణిపర్యులోని మణికిని బ్రజమని తోచును. ఇది ధరించి మాయారూపుల స్మరించిన వారి స్వరూపము వెలువడును. దానిని హృదయమున ధరించి స్మరించినమాత్రమున సకల విషయములు విదితములగును. కాఁగా మూలనకల్పనము దానిని సవరించుచున్నదనుట విమర్శకులకు విశేషము. ఈతఁడు మలబాదప్రాంతమువాఁడనియు, శంకరాచార్యుల శిష్యుఁడనియుఁ జెప్పవలసినీకృతి పదేశతాద్రి ప్రారంభమనకుముందే వెలువడినది శ్రీ కువ్వస్వామి కావ్యగారు పీఠికలో నిర్ణయించిరి.

౨. సేతుఖండము చక్రతీగమహాకవ్యమున నీకథ గలదు. ఉదంతుని శిష్యుఁడు కక్షువంతుఁడనువాఁడు గురూక్రమంత్రమును జపించుచు ముఁడేండ్లు నియమవర్తియై యగస్త్యతీర్థమున నుండి తుద కందుండి వెదికిన చతుర్దంతకజము నెక్కి దేశములు చరించి తస్మిన్ముఖాధిపుఁడగు సప్తమహామిశ్రురుచేఁ బూజింపఁడై యా రాజకుటుంబంబెండ్లియాడి చిరకాలము నుఖముగ రాజ్యమేలెక. ఉదంతుడు గౌతముని శిష్యుఁడు, అల్లుఁడు, విప్రుఁడు, ఇతని చరిత్రను నన్నయ తిక్కన లిరువురును వ్రాసిరి. ఇతని శిష్యుఁడగు కక్షువంతుఁడు రాజయ్యెను. మఱి క్షంభుఁడు స్వభావుని చుల్లండు, శిష్యుఁడు. ఇతనికి రాజును గావలె నను కోరిక పుట్టింది. కాని యిది యతనికి సిద్ధింపక యతని కొడుకున కళాపూర్ణునకు సిద్ధించినది. అతనికి గురుప్రసాదమున సేతున వచ్చినది. ఇతనికి సింహము వచ్చినది. స్వభావుఁడు తన గురుని వత్సలేయ్యుని ఖిన్న మగుఁగా నతఁడు "నీవంశ మిక్కఁ గ్రమముగా క్షీరవంశ మున" ననెను. ఇందు తత్ప్రియుఁడుగా విప్రుఁడు మారుటకు హేతువున, గ్రమమును గలదు. కక్షువంతుఁడు రాజులకు కిట్టి హేతువు లేదు. మఱియు 'మఱి క్షంభుఁడు ప్రాచ్యమనండి సింహముతోవచ్చునపుడు కల ౧౫౬ ప. "గంభీరప్రాచ్యమ న్వశి న్వశి యాకాశంబు నన బాటు నాకుంభిద్యక్షిని మెచ్చి.....నానొప్పు ముక" అని చెప్పిన యిందలి కుంభిద్యక్షిపదము అగస్త్య తీర్థమున వెలువడిన కక్షువంతుని చతుర్దంతకుంభిని స్మరింపఁజేయుచున్నది.

౩. ప్రసద్దముగు నిలమహారాజు చరిత్రనుబోధించినచో నిందు మఱి క్షంభుఁడు వనితయై కొడుకుఁ గనుట వింతగాను. అతఁడు స్త్రీయై బుద్ధురీకలన పురుషరత్నక్రవర్తిని గనెను. ఇతఁడు పురుషుఁడైన తన భార్యలనననే కళాపూర్ణ చక్రవర్తిని గనెను. పురుషుఁడు స్త్రీ యగుటయేగాక స్త్రీకూడ పురుషుఁడగుటయు వారంతకు ముందును దంపతులై యుండుటయు నిందు విశేషము. ఇందు వనితయైపుట్టి కొడుకును గన్నపిదప బుర్రువలన డైనట్లు గొన్నింటన, పురుషుఁడుగనీ జన్మించి పార్వతీహామమలన స్త్రీయై కొడుకును గని యగ

విశేషమున మరలఁబుకఁపఁడైనట్లు గొన్నింటనఁగలదు. పురుషులు స్త్రీలై సంతానము గన్న కళ్ళు మన పురాణముల చెప్పఁగలవు. విష్ణువు మోహినియవత్తారమున శివునివలన భ్రాతృగణ నెను. విష్ణునాయవలన నారదుఁడు వనినెడి పుత్రులంగాఁచెను. నీమఁదిని సోమ కర్తవ్యతో ద్వాపనమున దింపతిశేషముల సరించిన విద్రుమారులు నిజముగ నట్టివారైరి. ఆమతాపనిక పుష్కము అవ యా క్వాసముల సర్వమును కీమృతి సంగమవశ్యమును స్త్రీపుత్రములలో నెవరి కెక్కున సుఖముని యడుగఁగా నది దానికి భంగాస్యనఁ నను రాజునది చెప్పెను. సారాంశము స్త్రీలకే సుఖ మెక్కువ యని. దానిని బ్రాహ్మ్యులుచున్నట్లు కథా. ౫ ఆ గం. ౬ ప "అది యనుగాక యంగలల కంగజంగలకేకావిశేషవిశిల యందు నెక్కువల సౌఖ్యగణ్" అను పద్యము కన్పించుచున్నది.

౪. కాశీనాథీ మాహాత్మ్యము ౨ ఆ గం. ౨౨ పద్య ములలో వాణివిధుర్ములు కృంగార కాగ కలదు. (౧౩ వ పద్యము) "వాచాశీచి మప్రవక్త్ర్యము విని ద్వంద్వంబు బసాధారణం, బాచోద్భవం బతిలోక మప్రతిమ పర్యాయంబు నన్వంపఁగా నీవైం దిది నిగ్మ విట్టుయనగానీ నాకు నీనింక వాంఛాచాప్యాయ తీర శేరదు మనఁజక్రీలం గోమలీ" (౧౪ ప) "నాశీరిక తీరదగఁ నైకొనకదే శత్రు ప్రమదగౌరవికృత భాషా కృతులు నూటినటువలెఁ నైకొంటివలె నీది కెప్పగలదే మనెన" ఇవి బ్రాహ్మవాక్యములు. ఆమె యట్లు నేయుటయు నట్లుదన వాణిశీతకూపములలని సౌఖ్యమున నరెడు శతానందుఁడై. (౧౬ ప) "తరామంబులఁ శరీరైలముల సౌభాగ్యమునఁ దృప్తి, తీరహంతరి కుంజపుంజములలో దేశంబు కాలంబు నాచారంబు నిర్వేరింపఁగా ముది పృథ్వికాంతకారంఁగుఁడై నీరే జాననఁ దిచ్చనందే శతవాణిశీగ నేర్పొలిన్" (౧౭ ప) "తిరుణీశికముచింబాధరమాధ్యాయ లాను తిలఁ దమలోనవ బరమేష్ఠి నాల్లమోములు వరుసలు వెట్టుకొనఁకెప్పకమే ముర్తిన్" "బహువిధగతికి లోబడి చొప్పుగిగిరవశ్రవణంబుచేత నెచ్చరిక నొందు."

౧౩, ౧౪ పద్యములు పరికించినచో నెంత సరసముగ నూరనతన వాణిని మారురూపములఁగై నేనెనో తెలియఁగలదు. వాంఛాచాప్యాయ తీరనేర దుబాని నాస్య చాక్షుమయాగపద్యమంబునఁగఁ జేత్రించుట ఎంత సుకుమారముగ, నెంత మనోహరముగ నున్నదో తిలకింపుడు. ప్రమున గౌరవ భాషాకృతులు వాణి సరించె ననుటకు చిత్రశ్లేషకథాకూపమున దిద్దితీప్యవా యని పించుచున్నది. ౧౬వ పద్యమున వాణిసంభోగమున్నఁడై విధిదేశకాలాచారములు ముఖ్యమని కలఁగ. ఇది యిందలి వాణివిధుర్ములు నినాసంగమ కథనమునకు మూలమని చెప్పక చెప్పవచ్చును. ౧౭వ పద్యముందలి పరమేష్ఠి నాల్లమోములు వరుసలు వెట్టుకొను ననుదాని కిందుక మార్పునో బ్రాహ్మలవాదీజము గావించుట నెంత మనోహరము! ౨౦వ పద్యమునఁ గల గిగిరవ శ్రవణంబుచేత నెచ్చరిక నొందు ననునది ప్రణయకలహము నెచ్చరించి ప్రధాన కథను చెప్పించినది. ఇంగు నూరన బ్రహ్మ సర్వతీరి నాటనమోములతో మద్దు వెట్టుకొనటను రెండునాఁటలు కల్గించినాడు. మొదటిది ౫-౧౮ పద్యమునఁ గలదు. అది మణిమీనునకు హేమవైదన.రెండవది (౩౦ ప) "వదినములు నాలుగింటికి వరుసగలియ, మెలపునో దివి కంఠంబు మలచి మలచి, యొసఁగె ద్విరహానిమహోత్సవంబు, గళము కాగిలితో న చెట్టులు నియురును." ఇది యారాజు తల్లి మగడి, తండ్రి యాడువాఁడు నని వాణియొనర్పిన సర్వతీరికు దరువారే ఘటిల్లినది. "నాల్లమోములు వరుసలు వెట్టుకొను కెప్పకమే ముర్తిన్" అనుదాని కిది వివరణ మనుట సామాసము కాదు. పూర్ణటి చెప్పిన వాణివిధుర్ములు విలసమును, దీనిని బరికించినచో దాని కిది వివరణమని తోచకమానదు. విద్రుభీతిచే విడిచితిరిగాన యా ఘట్టమునందుఁ జాడఁగోరెదను. ౧౩ వ పద్యమునందు "నూరకృంగబొంది సుభాగరగ్రహణధూరిసఖంబుల నొంగుచుక శతానందు" న బరచవానినందు. (౫ ఆ ౨౭ ప) "ఆనర్వతీరిచేత శతానందుం డెదికసంభృతా నందుండు" అని చెప్పట స్పష్టముగా దాని బహుమిరించుటను తెలుపుచున్నది. కాంచీ మాహాత్మ్యము ౧౮-౨౨ అధ్యాయములలో సర్వశ్రీ బ్రహ్మల సంచాదము కలకాగాని యది యిట్టిది గాదు.

౧. మార్గం దేవునిరాణము ౨-3 అధ్యాయములలో మదాలసచరిత్ర గలదు. ఇది ప్రసిద్ధము. దీనిని సభరము గారాయణ ప్రబంధ మొనర్చెను. మదాలస పోలిక లభినవముడికలభాషిణి మధురలాలసలయందు గలవు. ఆమె విశ్వానము వను గంధర్వరాజుజాతుడు. పాతాళ క్రురను రాక్షసుఁ డీమెం గామించి యెత్తుకొనిపోయి, వాసాకాలము నిర్ణయమునీసీ పాతాళమున డాచెను. ఆమె వాని నొల్లక మరణింప నద్యోగించుటయు యరభి యీయారక్కసుఁడు ధూలోకమున కేగినవాఁడు నని నేసినవాఁడు నీకుఁ బలియగునని చెప్పి యామె నాప్రయత్నమునండి మరలెను. ఆశ్రమరక్షణునియొద్దఁగ నువలయాశ్రమము నుకారరూపమున నటకు వచ్చిన యారక్కసు నేసి వాఁడు పరుగిడఁగా వెంబడి పాతాళమున కేరి వానిం గానక చివఱకు మదాలసం జూచెను. ఆతఁ డామెను కేరుటకు నిమిత్తమున కుండలమును మదాలసచెలికత్తెనలన వారు పరస్పరవృత్తముల నెఱిగికొనిరి. అంత మదాలస కులపురుషున కుంబుకుఁ బటకు వచ్చి వారికిం బెండ్లి సేసెను. ఆరా జామెం దీసికొనిపోవుచు నష్టపక్షు రక్కసుల పాతాళకేతు సహితముగ నధించి సుఖముగా నివాసేగెను. అభినవ కాముని దిగ్గవనిత. కుంబురుగిష్ఠ్యురాలు. ఆమెను కలరాసురుఁడు కామించి పెన్నం బెను. ఆమె నీశు జంపినవానిగాని వరింపనని శపథముచేసి చివఱకు మృగేంద్రవాహనయుపదేశమున మణికంఠరుఁ డెను గంధర్వసందమనిచే వానిం జంపించి యనంతరజన్మమునఁ గరాపూర్ణ మహారాజైన యతని వరించెను. కుంబురు గిష్ఠ్యురాలైన దివ్యవనితలు దమ్ముఁ గామించి బలాత్కరింపఁజెంచు రక్కసులఁ జంపిన రాకుమారుల వరించుట రెంటును సమానము. ఇది మదాలస పూర్వకథా భాగమునవచ్చును. ఇంతవఱకే యభినవకాముడికి నామృతము గలదు.

పిదప నారక్కసుని తమ్ముఁడు తాళకేతువు పగడిద్దొకొన వేదియుండి కువలయాశ్రమము నెక్కివచ్చిన యారాజును మునివేషమున నర్థించి వాని కంతహారమును గొని యతనిఁ దన యాశ్రమరక్షణమున నిలిపి యతఁడు మరణించెనని మదాలస కా హారము నిచ్చి

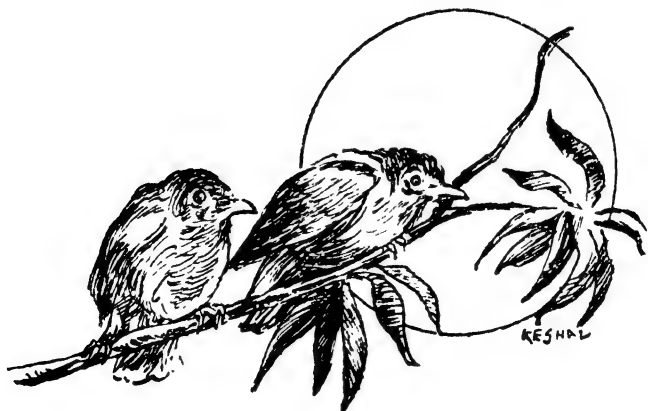
వచ్చెను. అమాట వినఁగనే గూమహాపతివ్రతమరణించెను. కువలయాశ్రమ డిబ్బితేరి జరిగిన వృత్తము నెఱిగి మదాలసయందభి ప్రేమమున దిరిగి పెండ్లిచేసికొనలేదు. అపు డాతనికిఁ గొందఱు నాగకుమారులు విశ్రువైరి. నాగరాజున నశ్వేతరఁడు తన కుతులనలన నారాజుకథ విని గానమున శివుని మెప్పించి యతని వరమున జాతి స్మర పరమమోగిని యయి పూర్వకమోహపకాంతి విలసనములతో మదాలసం బుత్తిఁ గాఁ గాంచి కువలయాశ్రమ రప్పించి యతని కర్పించెను. పిదప నామె తన పుత్రుల కున్నతాలతో దత్తవృత్త నవదేశించి పతి నిరోధమునఁ బరిసాదించు నలరునకు దత్తాత్రేయగిష్ఠ్యురాలు నవదేశించి చివఱకు వాఁడును దత్తాత్రేయగిష్ఠ్యురాలు నట్లు సంఘటిించి పతితో నిరణ్యులుల కేగి పరమవద ముండె. ఇది యుత్తరకథాభాగము. పతికంఠమణిహారమును జూపి యతని మరణము చెప్పఁగ నే మరణించిన మహాపతివ్రత మదాలస. త్రియుని యానన్దమరణము నెఱిగి తాన ముందుగ శక్తికి బలియొనది కలభాషిణి. రెండవ జన్మమున జాతిస్మరపరమమోగిని యొనది మదాలస. మణిహారవిశేషమున జాతిస్మరయై యద్యుత కథలను వివరించి మహానాగములను, పుట్టి రెంఁ నెలలైన కాకముండే, యువస్యించినిది కలభాషిణి. రెండు కథలను దత్తాత్రేయప్రసంగము, మణిహారసంబంధము కలదు. ఈ పోలికలను, విశేషములను సహృదయులు పరికిలించురుగాక.

౬. వరూధిని దేవలోకభోగిని. మానవుని ప్రేమించినది. తాను ప్రేమించినవానిని గలియలేదు. కాని వాడు తన్నుఁ గామించినవాఁడు. కన్నులు కప్పి కొరక నెఱివేర్చికొన్నాఁడు. కలభాషిణి ధూలోకవేత్త. దివ్య పురుషుని ప్రేమించినది. తాను గలిసిన దవ్యకు దా ప్రేమించినవాఁడు గాకున్నను గుర్త భుజింపకొన్నవాఁడును బూర్వము దాను గాథముగాఁ ప్రేమించిన వాఁడును దన్ను నట్లుల ప్రేమించినవాఁడు నగుట విశేషము. కన్నులు తెఱచికొన్నను గలభాషిణి యవ్యకు తెలిసికొనలేదు. వాని నిజస్వరూపము దెలియట మిక్కిలి యానందదాయకమునట యింకొక విశేషము. ఇట్లు వరూధిని యెఱింగినఁ జచ్చు

టైలర్ పంటలేదని యింకొకసారి విచారించుటకన్న మార్గము లేదు. రసాభాస మక్కడవలె నిక్కడ నున్నదన్నను ఇందు కీలధంగము లేదు. ఆ కొలది పాఠపాటును సరస్వతీతాపహేతుకము. అందు నాయక యొక్కతెయి మోసపోయినది. ఇందిరు పురుషు మోసగింపఁదలచి మోసపోయిరి. ఈ సంఘటనము నిజముగా సూరన పెద్దని మరుమరాల్చి పెనిమిటియే యనిపించుచున్నది. నాయాప్రవరుడు తన రూపము బయటపడుననియే కదా యామెను దేశాచారమని కన్నులు మూసికొమ్మనను. కలభాషిణీమణికంఠగులు కన్నులు తెఱచుకొనియే యున్నను, వారి నాయా రూపము లేల బయటపడలేనో. ఇరువురు కామగోవులయిన బయల్పడి నకనరము కలుగదా. సూరనకే ఛక్రము తెలియదా? అమంగళము శాంతింఁచుగాక. అక్కడ బహుపురాణమృగింఁడు. కొంచెము దీనికి దపమును, వారిరుని వర్ణము గాఢము లందురు. కాని వేటొకటియు కలగు. భారతమునఁ బొందురాసు వధించిన మృగములు మునిదంపగులే కదా. వారి మృగ రూపములు బయల్పడకుండుట చేతనేకదా యాతఁడు ప్రాంతిచే వాని నేసినది.

ఇట్లు బహుపురాణకావ్యసముద్రముల మధించి గుణదోషము లేర్పరించి తా నీప్రబంధరత్నమును వెల యించెనో యన సూరన దీనికిఁ గళాపూర్ణోదయ మను పేరు గల్గింపినాఁడు. కృష్ణుఁడు రుక్మిణికిఁ బారిజాత కుసుమము నిచ్చినందులకు గోపించిన సస్యకుఁ బారిజాతమునే తెచ్చి సమర్పించినాఁడు. వాని శిష్యుఁడు కళాపూర్ణుఁడు. మధురలాలన కిచ్చెదనన్న పితృ వభినవ కాముడికి వాగ్దానముచేసి యది తెలిసి కోపగించిన మధురలాలనకు నృపాలశిరోరత్నముల నందియలుగాఁ గూర్చెను.

ఈ కథాకల్పనముల సామ్యములు సూరనబహు పురాణకావ్యపరిశీలనావిశేషము, నర్త్యస్ఫుర సంఘటనము, నమేయవిజ్ఞానమును బాటునేకాని యాతని ప్రతిభకు లోటు రానీయవు. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమునఁగూడ నితఁ డీహర్గము ననుసరించెను. కాని యితఁగా లేదు. అందుఁ బ్రధానముగా శ్రీనాథుని సంబంధము గాన్పించును. ఇట్టి యపూర్వపద్ధతిని వెలసిన కావ్య విదితకృ యింకొకటి వెలవడలేదనుట నిర్వివాదము.

**అలా చిట్టేసు
లక్ష్మీటామెలే సబ్బుతో**
ప్రతిదినము తాను చేయుచున్న
సాంధ్య క్రమమును
మీకు చూపుచున్నది

లక్ష్మీటామెలే సబ్బు
యొక్కనురుగు బాగావెట్టిం
నాచక్కములానికి వెళ్ళుకొని
అదుముకొనెదను...

లిమ్మట కురుగొంతయు
స్వచ్ఛమైన చక్కబ్బితా
కడుగుకొనెదను...

అమరున మృదువైన
అవ్వలుతో తడిచావునట్లు వెళ్ళుకొని
ముఖమును అత్తుకొనెదను

సినిమారాకట సుందరమైన వర్ణము అవశ్యకము. మీ
మనోహరత్వమును మీరు ప్రాముఖ్యత నిచ్చినచో, మీ
టాలెంట్ అదిముచ్చము. భారతదేశపు సుప్రసిద్ధ సినిమా
రాకట అమాల్ యైన ముఖవర్ణమును కొరకు మృ
దువైన సెంటిమెంట్లను మెలికొనెదను మేల నివ్వకొని
దూరమందమైన ఈ సాంధ్య సౌరసను మీరే ముప్పది
దినములు పరీక్షించండి — లక్ష్మీ టామెలే సబ్బుయొ
క్క మీగదిపంజీయు, పరిమళముతో కూడుకొన్నది
పంజీయునై సుదురుగును మీరు యాప్తపరచెది. అది
చిరమైనది, సుదీర్ఘమైనది, మృదువుగాను, పరిశుభ్రమై
గాను వేయును.

సినిమా రాకటకు
సాంధ్య మునిచ్చు సబ్బు

దోంగ్రేగారి

బాలామృతము
బలహీనమైన చిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

కార్పెర్

అన్ని వీరములకు దగ్గులు, శాస్త్రము, ఆయాసము
మొదలగు శ్లేష్మవ్యాధులకు ఆమెఘమైనది. సీసా
రు.1-12-0. అన్ని మందుల సాఫల్యము ఆమెబడును.

గి.రి జా అండ్ కో,

దానవాయి పేట, రాజమండ్రి.

మద్రాసు ప్రాంతీయము: జె. బాలాభాయి & కో,
చైనాబజార్ రోడ్.

లోధ్ ***

గర్భాశయరోగనివారిలో

ప్రతి వనితకు, గర్భకోశ సంబంధ
మైన వ్యాధులనుండి విముక్తి నొసగి
ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

**కేసరికుటీరం ఎమెటెడ్. రామపేట,
మద్రాస్.**

వై బాప్ రాష్ట్రానికి, ఆంధ్రజిల్లాలకు,
తెలంగాణాదుకు ఏజెంట్లు :

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,
సికిందరాబాదు-వెజవాడ - మధుర.

తిక్కనకావ్య నిర్మాణ వైభవము

*

= శ్రీ గడియారము వెంకటేశ్వరస్వామి =

తిక్కన కావ్యనిర్మాణ వైభవ మనఁగా నది యొక అఖండశబ్దప్రపంచస్వప్న - ఊహా తీత భావనా ప్రపంచ వైతన్యము-హృదయోన్నిత కళామసూతి పర మాధ్యమ. కొందఱు దాని బాహ్యపాండ్య మున్నలై విస్మయ వికచ నేత్రములతో దూరదూరాన నిద్రించుచు పోగాఁ, గొందఱు లోనికిఁ జొచ్చి పదపదార్థనిర్వచనముతో, భావతాత్పర్య ప్రచచనముతో ధన్యులైన వారగు గలరు. కాని, దాని ఆంతరికపాండ్య సాక్షాత్కారముఁ బొంది యానందానుభూతి నందినవారెవరో-మహానుభావులు! ఎందునఁగాఁ ఆ యానందానుభూతి వాక్కుల కందఁగానిది. ఆ కావ్య దివ్య బ్రహ్మతీ ప్రహ్లాద సాక్షాత్కార సుప్రసాద మైనది. సాధకులు-ఉపాసకులు తమతమ యనుభూతి విశేషములను దెలిపినట్లే నేనును ఒక కోణమునుండి నేఁగన్న విశేషములు మనవిచేయుచును.

లోకవ్యవహారమునఁ దిక్కన సాంగవేదాధ్యయనముఁ జేసినవాఁడు. తృప్తియుగా తాత్త్వములు చదివినవాఁడు. మనుసునిది యాసానమునఁ బంకితుఁడు. మహామంత్రి. ఇంకేకాదు-అవసర మైనచోఁ గవచఖడ్గ ధారియై రణరంగముల పీఠవిహారముఁ జేసిన సేనాపతి యనియుఁ గొందఱుచురు. ఒకప్పుడు మనుమసిద్ధిరాజ్యముఁ గోల్పోవఁగా కాకతిగణపతిగజాసాయముచే ఆతనిని రాజ్యపునఃప్రతిష్ఠించుఁ జేసిన రాజనీతి కోవిదుఁడు. కవినై నిర్వచనోత్తర రామాయణము రచించి, కృతికనగ్రను మనుమసిద్ధి కొనఁగి, ఆ మహారాజుచే వియ్యపునుగ్రామలంఘనమును, కిష్కింధ మార్కండేయ పురాణము రచించిన మారవతో గురు విద్యావంశమునకు ఆనృణ్యము సంపాదించుకొన్న దొడ్డ గృహస్థు. సారస్వత పోషణభారము వహించిన యా

నాటి భూనాయకుల భుజస్సంధ్యులకు విశ్రాంతి నొసఁగుచు, దాను కృతికర్త యగుటచే కాక కేతన దశమసూర చరిత్రముననుఁ గృతికర్తయై మారనాదికవి ప్రాప్యబుద్ధిగా సారస్వతాభివృద్ధి నేయుచున్న కుల పతి. ఇంతమాత్రమే కాక యజ్ఞముఁ జేసి సోమయాజియై భారతాత్మాయము నాంధ్రీకరించిన వైదికవి.

కొందఱు సంస్కృతాంధ్రమహాకవుల ఇయ్యత్ర కొలిచి చెప్పటలో “నన్నయ లింక బుట్టగు-తిక్కనను మరల బుట్టరమ్మ”నన్నాగు. మఱికొందఱు “కాలిదాసే భారత మాంధ్రీకరించియున్నచోఁ దిక్కన సానమేది?”అని పరీక్షించుచున్నాగు. ఇంక గొందఱు “వాల్మీకి రామాయణరచనము చేతఁ బట్టుటతో వ్యాసు నకు- తదనుయాయి తిక్కనకు ఊరుపేరులు దక్కిన” వంగుగు. కొందఱు “అసలు వ్యాసుని పెట్టుబడి లేనిచోఁ దిక్కన బండాల మెంతటి”దని పెదవిలిచుచు వాగును గలరు. వారివారి యూహలలో నేదోయొక కొలతబద్ధ-ఒక మానపాత్ర ఉండుకపోదు. కాని ఇదంతయు ఆభిరుచిభేద మనుట యుక్తము. కాకున్న ఎకవం లేదు తక్కువవా! మనకందఱును బూజ్యులే. తీరికయు, నోవీకయుఁ గలవారు తారతమ్యపరీక్ష చేయుచుండురుగాక. మనము తిక్కన కౌర్యావంధరసానుభూతి నంగకొంచుము. అయినను ఇక్కడ నొక్క మాట చెప్పుకొనవలెను. కావ్యనిర్మాణము నెవరెవఁ గట్టి సానుగ్రహి, కట్టి విలక్షణరచితో, కట్టి ప్రత్యేకశక్తులతోఁ దీర్చినను, దితాత్మకపరమాప్రయోజనము ప్రజాహృదయములందఱి ఫలంపవలె ననుటలో నెవఁకి నభిప్రాయభేద ముండవనుకొందును. ఆ గృహస్థిఁ జూచి నచో సంస్కృతకావ్యముల నట్లుంచి తెనుగు పాత్రములలోఁ, దిక్కనభారతమువలెఁ బలుఁగవారి దెంప

ములలో ఇంత సుస్థిరముగ, నింత సుప్రతిష్ఠితముగఁ బ్రకటముచేసికొన్నది మఱొకటి యుండదని అనుభవ పూర్వకముగఁ జెప్పవచ్చును. ఎందుకనఁగాః ఇన్ని శతాబ్దములతరబడి నెన్నో ఒడుదుడుకులతోఁ గడచిన యీకాలములో నేటికిని ప్రజాహృదయములలో నేవో యొక మెత్తనివోటఁ జల్లఁగఁ దావుచేసికొనికూర్చుండి వారి నూరదించుచు, ఉత్సాహపరుచుచు, దారి చూపుచు, ధార్మికనిష్ఠఁ గఱపుచు, జైదరక నిలబడి యున్నదికదా తిక్కనభారతము! “ఏంటే భారతము వినవలె-తింటే గారెలు తినవలె”అను నీ సామాన్య లోకోద్దేశము నీ విషయము నెంత విస్తృతముగనో చాటుచున్నది. ఇంతకుఁ దేలిన సార మేమనఁగా—! లోకకాస్త్రకళాజీవనరహస్యములను విజ్ఞానవివేకమంద రముతో ముగించి, ప్రజాధరజీవితమునకు శాశ్వతముగా నమృతకలశము నందించిన ఆ మహాకవి మనకుఁ ద్రికాల ములయందు నారాధ్యుఁడౌ. ఈ మహాత్మ్యము ఆయ నలో—ఆయన యుధయకవిమిత్రలో—ఆయన హరిహరో పాదసాతాత్పర్యములో - “అం ద్రా వ లి మోదమున్ బోరయ” కావ్యనిర్మాణము చేయుటలో నిమిషి యున్నది.

ప్రకృతము కావ్యమునుగూర్చి కొంత ముచ్చ టింతును. నేడు మన నిర్వచితవచనరహస్యములలోఁ గావ్యమున కేసాహచర్యస్థానముగాని, ఆవశ్యకతగాని యున్నట్లు కనఁబడును. ఎందుకనఁగా, అది లేకున్న మన ఆహారవిహారము లేవియుఁ గుంటుపడుటలేదు. కనుకనే వాని ఉత్పత్తి వినియోగముగూర్చియు, ఎగు మలి దిగుమకులగూర్చియు, ధర్మము నియమించి యందించుటగూర్చియు నీ ప్రభుత్వముగాని యెట్టి చర్యయుఁ దీసికొనబడలేదు. ఉచ్చో ముప్పదిమాడు వస్తువులకు నింతగా ధర్మము పెరిగిన యీ గోజులలో మన కావ్యపు సరకునకు చిగురు కదలింతల చలనము గాని, జీవముగాని యున్నట్లులేదు. కనుకఁ దెల్ల కాగితము కావ్యముప్ర పడుటతోఁ గగుడుకాగితమై పారికపరికరాలకు బాల్బడుచున్నది. కాని, యిప్పు డిప్పుడు కొందఱు పెద్దలు ఈ కావ్యపుసరకును అక్కఱు వస్తువుగాఁ దయారుచేయుటకును, దానిని ఒకపాటిగా

మైన బజారువిలువ కట్టింపుటకును బాటుపడుచుఁ బ్రజాభ్యుదయమున ముందడుగువేయుచున్నారు. ఇది సంతోషింపఁదగిన విషయము. కాలధర్మముకూడ! “రాజా కాలస్య కారణం” కదా!

మన కీనాడు ఒంటఁబట్టిన విజ్ఞానమును జూడఁగా అన్నవస్త్రములు కొఱతపడకుండ ఆహార విహారము లనుభవించుటే యనంద మనుకొన్నట్లు తోచును. కాని, ఇదే సవ్యమార్గ మనలేదు. ఈ మాత్రపు జీవనము ప్రాణిసామాన్యమైనది. మానవుడు తక్కినప్రాణులవంటివాఁడు—ఉత్తముడు. ఆ యుత్త మత్యమాలేని యవ మవనిర్మాణమునందే గోచరించుచున్నది. ఆతని కావ్యములయందుఁ బరిస్ఫుట మగుచున్నది కూడ. కనుకనే అతనిది ప్రాణులలో నుత్తమశ్రేణి. ఆ శ్రేణిలో నైత మాతని యుత్తమస్థానము దైవత్యమనకుఁ బ్రతినిధి. ప్రతినిధి యేమి-అగోచరమున దైవత్యమును గూర్చుచున్నదే చూడఁగలము. అట్టి మానవుని జీవిత విశేషపరిధి అన్నయ ప్రాణమున మనోమయ కోశముల వఱకే నిలిచియుండును. కనుకనే అతనిని బాహ్యజగత్తుతో, బాటు ఆంతరికజగత్తో యొకటి ముఖ్యనివాసముగ—ఉచితకార్యస్థానముగ - నిత్యవిహారధూమిక సంహక ర్తవును. ఈ బాహ్యధ్యంతర జగత్తుల కేదోయొక రాని బాట వేసి పూలపాన్పు పఱచి, ఉచితసంవిధానము లతో సంధానములతోఁ దెండు జగత్తులను భాగ్యవంత ములఁ జేసి, అచ్చటఁ బరిపూర్ణమానవత్వమునో—దైవ ప్రాతినిధ్యమునో—దైవత్యమునో సుకనూరముగఁ బ్రతి పింపఁగలదో అది కావ్యజగత్తు. ఆ కావ్యజగన్ని ర్మాతలే కవిప్రహ్లాదు.

ఈ కావ్యజగత్తున భౌతికప్రపంచమందువలెనే యెన్నో పట్టణములు, పల్లెలు కలవు. మహారాజ్యములు, దివ్యోద్భావముల గలవు మహోన్నత పరవ్రతశ్రేణులు... చిన్నగుట్టలు, దివ్యవాహినీలు, అర్విసరస్సులు, రాల గనులు-రత్నాలగనులు—ఇట్లే ప్రకృతిసంభారసర్వస్వ మంతయుఁ గలదు. వీనిని జీవజీవాంతములు మొదలు వీధిభాగవతములవఱకుఁ బోల్చుకొనవచ్చును. శ్రేష్ఠ మొక్కటియే. అది నైజప్రకృతి-ఇది భౌతికప్రకృతి. మానవజీవితసౌభాగ్యమునకు కలయ పదార్థభాతము

నంతయు రెండు జగన్ములలోని ప్రతియొక మూర్తియు యథాసంభవముగఁ దయారుచేయుచున్నది - యథార్థముగ నందించుచున్నది. శివుని జటాజూటమునండి దిగజూటిన భాగీరథీప్రవాహమువలె కేదశరస్సులనుండి జాలువాటిన విష్ణునరసరంగిణి స్వగ్గమర్త్య పాతాళముల నాక్రమించి, తాను మెట్టినవోటు పునీతముగఁ బుష్కలజీవనసంపన్నముగఁ జేయుచున్నది. కాని, యీ రెండుజగన్ములయందును, ముఱికిగుంటలను, ములుగు దొడ్లను గట్టినవా రుండకపోవు-సుందరపాదబును, ముష్టి సంక్లుమ లేకపోవు. వానివాని యాచిత్య మెఱింగి వాడుకొనుటే మనము చేయవలసిన పని.

ఇట్టి కావ్యజగన్నిర్మాణమునుగూర్చి మన ప్రాచీన రీట్లు పలికియున్నారు: "నియతికృతనియమ రహితం స్లోచైకమయీ మనస్యపరతంత్రం, నవనరరుచిరాం నిర్మితి మాదగతి భారతీకవేద్యయతి"-ఇందులోని "నియతికృతనియమరహితం-స్లోచైకమయీ"అను పదములఁబట్టి కొందఱు 'కావ్యరచనఁగూర్చి నియమములఁబట్టి కొందఱు 'అకావ్య మానందైకప్రయోజన' మనియుఁ బలుకుట వినుచున్నారు. కాని "దీనియర్థమిదేనా? ఇది యనుభవమునఁ గుదురునా"యని నా సంశేపము. నియమము-తాను గల్పించుకొన్నదో, యితరులు కల్పించినదో, యేదైనఁగానమ్ము-అట్టి దేదియు లేక తాను నడుచుకొనుచున్నాడా? తనయింటిలో నైనఁ-గేవలము తన్నుఁగూర్చియైన శేనియమము లేక నడువఁగలఁడా? కడుకు 'నియమ ముక్కురలే'దను నియమమైన నతని నంటుకొని యుండలేదా? "ప్రకృతి స్వాం నియోక్తుతి"అన్న గీతావాక్యమున కర్థమేమి? ఈవాక్యమును బలికిన గీతాచార్యునివలెఁ దాను ప్రకృతి విశేష యైనపుడుకూడఁ బరహితము సాధించుకొంటానఁ ప్రకృతినియమ మంగీకరింపక తప్పదుకదా! కావ్య మానందైకప్రయోజన మనుటలో సత్యమున్నది. కాని, ఆ యానంద మేది? ఎవరికి? -క్రేయఃప్రాప్తి ఆనందము. అది విశ్వప్రజకు. అందులో నొకఁడైన తనకుఁగూడ ననివేటుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. 'కావ్యము నాయానందము నజ్-ఇతరులతోఁ బలికేదని యొకైన ననవచ్చును. కాని, అది భారతీయసంప్రదాయము కాదు. ఏ సత్క

వ్యవహారము-ఏ సారస్వతగోష్ఠి జరిగినను ముగింపునందు "స్వస్తి ప్రబాధ్యః...లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు"అని ఫలశ్రుతి చెప్పట కేఁటికిని ఖిలము గాని యాచారము. "విశ్వక్రేయః కావ్యః", "కావ్యం యత శ్లోకృతే వ్యవహారవిదే శివేతరక్షితయే, పద్యః పర నిర్వృతయే కాంతాసమ్యుత తమోపదేశయతే"-ఇత్యాదిగఁ బెద్దల నూక్తులు ఈ విశిష్ట ధర్మమునే బోధించుచున్నవి. "కావ్యాపాంశ్చ వర్ణయేత్"-ఈ నిషేధవాక్యము సంప్రదాయవిరుద్ధమైన యసత్కావ్యవిషయమని వ్యాఖ్యాతలు వివరించుచున్నారు. ఈ విధమున మానవజీవిత వివిధమాగ్ధములలో దివ్యత్యోతులు వెలిగించి, వారికే దుష్టిప్రప్తి నిర్వాణముల సమకూర్చును శ్రేయకావ్యములు సమద్రప్రయాణమున దిక్కుచకదిన సంభ్రములవలె నక్కడక్కడ నొక్కొక్కటియైన క్షిరముగ నిలిచియుండుట యెంతయేని యావశ్యకము. ఈ పరమాగ్ధమును భావించియే మన తిక్కన భారతాంధ్రీకరణమునకు గంటముఁబట్టినాడు.

"భారతము కావ్యమా? ఇతిహాసముగదా! అందులోని బంగారము వ్యాసముహూర్తి ది కదా-తిక్కన నేనున్నది?" అని కొందఱు అనవచ్చును. దీనిని విమర్శించుకొందము. ఒకవిధముగ వేదములు మొదలుకొని సారస్వతభాగము లన్నియు కావ్యములే. దాని వ్యుత్పత్తియే యా భావమును చెల్పుచున్నది. ఆధికారమునుబట్టియు, నంతస్సారమునుబట్టి యు, బ్రవచనపద్ధినిబట్టియు వేదములనియు, శాస్త్రములనియు, బుర్రాణములనియు, గావ్యములనియుఁ బలురకములుగఁ బెద్దలు ప్రశ్నోక నిర్వచన ముఁ జేసియున్నారు.

"యద్వేదా తృభుసమ్యుతా దధికతం
శబ్దప్రధానా చ్చిరం
యచ్చార్థప్రపదాత్ పురాణవశనా
దిప్తం మహృత్సమ్యుతాత్
కాంతాసమ్యుతయా యయా సరసతా
మాపాద్య కావ్యక్రియా
కర్తవ్యేకుకుకి బుధో విరచిత
ప్రస్థై నమస్కర్మహే"

వేదము శబ్దప్రధానమై ప్రభుత్వమొత్తమైనది. పురాణము అర్థప్రధానమై సుహృత్సమ్యుతమైనది. కావ్యము భావప్రధానమై కాంతాత్మమొత్తమైనది. ప్రభువునవలె కానింపక, మినునవలె సలహానిచ్చి యూరకుండుక, కాంతవలె సుమారుముగ మనసు గరిగించి, మానవుడు తనకు దానే కర్తవ్యమునకు గడంగునట్లు ప్రేక్షకునిది కావున గావ్యభక్తి యుత్తముని పెద్దల యాశయము. భారతము వ్యాసుని రిక్కిన యష్టాదితీ పురాణములవలెగాక విశిష్టమైన యితహాసమై యతని రచనయందే కొంత కావ్యశివ్యమును దిక్కించుకొన్నది. “మహాత్మాభారతవత్సవ” మహాభారతమైనది భారతమును గూర్చి నన్నయభట్టారకుడు “సర్వకర్తవ్యజ్ఞానాభ్యుత్థాప్తంబు, యధ్యాత్మ్యునియు వేదాంతమనియు, సీతపక్షిణిబోధితాప్తంబు, కవిసృష్టులు మహాకావ్యమనియు, లాక్షణికులు కర్వలక్ష్మ్యంబుగహమని, వితిహాసమని రితిహాసమనియు, పరమపారాజిత్తు బహు పురాణ సమచ్ఛరంబు”.....కొనియుండిన భారతమును బరాశరాత్మ్యంబు విశ్వజినమై పరచునట్లు చేసినాడని ప్రశంసించినాడు. ఇంతటి యుత్తము సాహిత్యమును నా తెలుగువారికి తంజటి=న్న చేసి బంధించుట పెట్టెనని నడుముగట్టి, సమగ్రమున కేసు పెట్టిన ఆ వాగమతానకు మనకు ప్రభువారాధ్యుడు. ఆ మహాభాసుని కుభారంభముచేతనే తెనుగునకు భారతరీతి గు భావలలో భారతమును ప్రభువుముగా నవతరింపజేసికొన్న గౌరవము దక్కినది. రాజరాజవరేంద్రుని కులబ్రాహ్మణాదులను, అవిశేషపహామిత్యులకును, సహితాభ్యాసులకును, నానా పురాణవిజ్ఞానీరతులకును అయిన ఆ ప్రభువాచార్యుడు తన సహజగంభీర గీర్వాణైకీపరిణతమైన రచనతో వ్యాసభారతమును తెనుగున మనకు సీతహాసముగానే ప్రసాదించినాడు. మాదుపర్యయలతో ముగియక ఆ గంటమే అష్టాదిపర్వములను నిర్వహించియుండినో నెట్లుండెడినో! కాని, భారతమును గావ్యముగా జదువు భాగ్యము తెలుగువాడు నొచినది. దానికై కవి బ్రహ్మ యవతరించినాడు. అప్పటి తెనుగురాస అమృతరీచనమునగాని న నలుకొనలు సాగుచు

దెలుగులవను నలుచైపుల గుభానింప జేయజాలినది కామంజెను. ఆ నాడు ఊరి కొక దొరయై గడియ కొక గంజయై యునికిపోవు ప్రజాహృదయముల నూరార్చుటకును, ఉత్సాహపటచుటకును, భద్రవ్యవస్థాగ్రము భాగ్యంతయు చేయుటకును చక్కని చిక్కని తెనుగు దనముతోడి జాతీయరచన ఎంతయేని అవసరమై యుండెను. ఇంతయు దవవికాసుచు దహతహాపడుచు, దీప్రతపస్సునో దెలుగు నుపికారముల గరిగిపోసి కొనుచు, భావనాదృష్టితో బ్రజాహృదయముల నంత రాంతరముల నాకలింపుకొనుచున్న తిక్కన సోమ యాజ్ఞు, అపభ్రంశస్థానమున కున్న బుద్ధుడై పారి హానిహానమున కర్నచర్చిస్తో, సంస్కృతిమన ఇతి హాసమైన భారతమును తెనుగున బోతహాని మహా కావ్యముగా మనకు బ్రసాదించినాడు. “నాన్వసి పరుతే కావ్యం” అను సూక్తి దార్కాణంగా నిలిచినాడు. అదియే మనతిక్కన మహా కావ్యము. అదియే ఆంధ్ర మహాభారతము.

ఇక్కడ దిక్కిన కావ్యవిర్యాగామును బ్రశంశింతును. “తనీవ పదసంఘాతాస్తాని వాగ్ధినిధుతయః, తథాపి ముఖభేదేన కాపికాపి సరస్వతీ” అన్నట్లు భారతములోని యితీత్యుత్తమంతయు వ్యాసుని బంగా రమేకాని అది తిక్కనచేతి శిల్పమున నమూల్యంతా భరణమైనది. కావ్యవిర్యాగామునకు కలయు సామగ్రి కవులకంటటికి నొకటే. దానిని విపులముగా లాక్షణికులు వర్ణించియే యున్నాడు. అందచందములు తీర్చుటకై అలంకారికులు రకరకములైన సామ్యము తయారుచేసి జాబితాలు ప్రకటించియున్నాడు. కాని వాని నేర్పి మాగుటలో దీర్చి దిద్దుటలో మాత్రము లోనివెలుగు చేతిపనితనము ప్రత్యేకపక్షి విశిష్టమై కావ్యము దేని యంత కది ప్రత్యేకమై విలక్షణముగా దయారగుచుండును. ఒక పద్యము కావ్య మన్నాడు ఒకాయన. రసాత్మకమైన వాక్యమే కావ్యమన్నాడు మఱియొకరు. వాక్యముగానీ, పద్యముగానీ వ్రాయునపుడు సాధారణముగా నేమేమి కావలెనో మనకే తెలియును. ఏదో యొక విషయము—దాని కొక భావన—దానికే దగిన కర్తావ్యములు—అవి నడుచుట కొక ఛందస్సు—(లాక్షణి

కులు చెప్పినది కాక పోయినను మన మనకొన్న ధందస్సు—అది కావన్న దానికి సహజముగా నున్న యేదోయొక నడక) అనుకొన్న భావము సరిగా నున్నదా లేదా—దాని నీ పదాగాలు సరిగాఁ జెప్పచున్నవా లేదా— అని తెలిసికొనుట కేకోకాంత లోకశాస్త్ర జ్ఞానము—ఇంతమాత్రపు సరకుతో రచన సాగింపవచ్చు. దీనికిఁ గొన్నాళ్లు కొంత గరిడీసాము చేసిన సరిపోవును. దీనితోఁ బ్రతిముక్కడునాక్యకర్తయుఁ బద్యకర్తయుఁ గావచ్చును. కాని, ఒక పద్యముగాని ఒక వాక్యమే గాని విశ్వేశ్వరుని సాధింపవలసి వచ్చినప్పుడు దాని పరిణాహము—పరిణతి—పరికరము కొంత విస్తృతము కావలసియుండును. “నేను రచనము—కేను ఆనందము” ఈ వాక్యమే కావ్యమై విశ్వేశ్వరుని సాధింపలేదు. దానిో వ్యాఖ్యాన స్రాయము గావైనఁ గొంత ప్రపంచము కావలయును. కనుకనే పెద్దను కవిత్వావీజములుగ “శక్తి ర్ని పురాణ లోకకావ్యశాస్త్రాన్యక్షేపాత్, కావ్యజ్ఞ శ్చక్షుమా చేతి ఇతిపాతు ద్దనుచ్చవే” అని సూత్రించుచు, “చరిత్ర—పుస్తక—ఉపజ్ఞ—సంస్కారము—ఇట్లే ఖరికొంత సామగ్రి కావలెననియు, వీనిలోఁ గొన్ని మనము తెచ్చికొన్నన, మరికొన్ని పుట్టుకతోనే రావల సినవి కలననియు నుపదేశించియున్నాడు. దీనిఁబట్టి ఈ జన్మలోఁగాక జన్మాంతరమునఁగూడ గూడఁబెట్టిన కొంత సామగ్రి యున్నపుడే కావ్యనిర్మాణదక్షత యేర్పడునని తెలియుచున్నది. కొండలు “శాస్త్రము పదపదార్థములను చేఁంచునది—దాని సంస్కారము కావ్యరచనకుఁ బ్రతిబంధక”మని యందురు. నిజమే! శాస్త్రము కేలు—కావ్యము కేలు. కాని కళావేత్తయైన కవిని శాస్త్ర మరీటలేదు. శాస్త్రసంస్కారమును కావ్యమునం దంతర్వాహిని చేయునది కళ. ఒక శాస్త్ర సంస్కారమునే కాదు—ప్రకృతిగోని ఘాతికాంక్షలు నీలతయు విచారణ, అందులో సారస్వతమైన సౌంద ర్యమును రసమయముఁజేసి కావ్యమున మెరుపునది కళ. ఈ కళాప్రభుత్వమునఁ గళోపాసనమున నాలుగు పురుషార్థములుకూడఁ దగుతమ సాధనావగ్గములందుఁ గలుగుచ్యునుఁ దొలఁగించుగాని సుందరములై నుఖసంపేద్యము లగుచున్నవి. వివిధజలాశయములనుండియు, విభిన్న భూములనుండియు సూర్యకిరణములచేఁ బొంగిన యావిరి

అకాశమున వాయుసంపర్కముచేఁ ఘనీభవించి విద్యుత్కాంతతులతో విహరించుచు, వాయుసంచాలనముచేఁ గరఁగి క్షర్ణ విందువులుగా సురిగి ధూమినిఁ దనిసి సముద్రమునఁ జేరుచున్నది. ఇట్లే వివిధమానవసంఘ సంప్రదాయ వ్యవహారములనుండి విచేపనాబలముచేఁ సంక్రమింపఁబడిన విజ్ఞానము సుకవిభావనావశ్యమన రసమయమై కరుడుగట్టి కళాదీపుల విలసిల్లుచు కలితా మార్గమునఁ గావ్యమై యమృతము కురిసి ప్రజాహృదయములఁ దనువుచు విశ్వసాహిత్యమున విశ్రాంత మగుచున్నది. ఇన్ని తెలియని సామగ్రి సంపన్నముగ నిలువచేసికొన్న సుకవి సత్యభుండై, సమాధిభుండై కావ్యరచనమునకుఁ గలము బజ్జించున్నాఁడు. ఉత్తర రామాయణ రచనమునాఁటికి మన తిక్కనయు నిట్టి వాఁడు. ఇంతే కాదు. ఆయనభాండాగారము పుష్కలమైనది. భావసంస్కారము పారావారమువలె నెగాధమైనది.

తిక్కన “అమలోదాత్రమనీష నే సుభయ కావ్యప్రాణిఁ బాటించు శిల్పమునకొ బాగుండకొ గళావిరుఁడు”నని చెప్పికొనుచు నిర్వచనోత్తర రామాయణరచన నారంభించినాఁడు. “ధీరోదాత్రనృపాత్ర ముండు రామధరశీపతి సదృశత్రము సంభావ్య”మగుటచేఁ దన ధర్మోపదేశము ఫలించుననియు, దన కుభయలోకప్రతిష్ఠ నిధించుననియు నాతని యాశ యము. క్రితముని ఉదాత్తనాశుకునిగా, ధర్మమైన సాంసారికసౌఖ్యము ననభవించువానిగా, “ఉదాత్త వృత్తితో మహినేదెడువానిగా, ఎట్టి కష్టములందును నిష్ఠుఁడై “ఎక్కడు దిగును”లేనివానిగా, ధర్మానుష్ఠానముకొఱచు, ధర్మపాలనముకొఱవఁ బుట్టిన రాజుఁగా నెంతో చక్కఁగాఁ దీర్చిదిద్దినాఁడు. పదబంధముకూడ సుందరమై “అలితపదపూర్వపద్యంబులన కథార్థంబు ఘటితపూర్వాపరమై, అలలితలలితునియలు గావల సంధించిన విభంబున” నమరినది. కాని, తా ననుకొన్నంతగా నా రామాయణము ప్రజాహృదయమునకుఁ బట్టినట్లు లేదు. అందలి రాముఁ డిరోకుండైన కేవుఁడును గాదు—ప్రాకృతసముండై ప్రజలలోఁ దిగును మానవుఁడును గాకపోయినాఁడు. తన ధర్మోపదేశ మారచనలో నడుకలేదని కనుఁగొన్నాఁడు. అతిర్యాక

జరిగిన సారస్వతతపస్సే, భావసంస్కారమే, లోకధర్మ సమన్వయమే భారతాంధ్రీకరణమునకు బాదులు గట్టినది. నన్నయ భారతమును జనువుకొన్నాడు. అప్పటి తెలుగుదేశమును—భావము - బరిశీలనను బరిశీలించినాడు. ఎక్కువ తక్కువలను సవరించుకొన్నాడు. “జనాభ్యర్థితమైన భారతము—నానేర్చుకొలంది పెన్ని వరణీయుడ నయ్యెద భక్తకోటికి” అని సంకల్పించి భారతమును జేతబట్టి “శ్రీయన గౌరినా బరగు చెల్వకు జిత్రము పల్లవింప భద్రాయితమా ప్రియో హరిహరంబు రూపము దాల్చి విష్ణురూపాయ నమస్కరియ్యని పర్వము భక్తజనంబు వైదికధార్యుల కిచ్చుమెచ్చు పరతత్వము గొల్పెద నిష్ఠసిద్ధికి” అను నాంధీపద్యముతో నెనుగునేత కుప్పకమించినాడు. ఈ నాంధీపద్యమే ఆయనరచనలో స్వతంత్రతను, విశిష్టతను, ఔచిత్యమును జాటుచున్నది. తిక్కన తన యిష్టమైననుకు హరిహరనాథరూపకల్పన చేయుటయందే ఆయన హృదయపాకము, సర్వసమభావము, భారతరచనకోశము తెల్లమునుచున్నది. మామండు: ఆయనదేవుడు హరియం—హరుడును గాడు; శూన్యము గాదు; వ్యక్తము గాదు—అవ్యక్తమును గాదు—అన్నియుం గావచ్చును. ఈ సమన్వయము చాల గొప్పది. ఆధ్యాత్మికమునకు గూడ నెంత రాజనీతిచతురత! వైదికధర్మగ్రహ కట్టివునాది! మతవివాదముల కెంత చక్కని ‘రాజీపదతి! కర్మభక్తి స్థానముల కట్టి సమన్వయము! ఇది సమభావమా! అద్వైతభావమా! ఏదైన నేమి, మొదటి నుండి తుదివరకు దీనిని తిక్కన చక్కగ నిర్వహించినాడు. ఈ భావమును బాంకులకు బోధించుటేకాదు, ప్రతి ఆత్మాసాద్యంతములయందును జక్కని వృత్తములతో, గమ్మని పలుకులతో హృదయములో చూటి వై సమభావమునే తట్టి జ్ఞప్తిచేయుచుండును. తిక్కన హరిహరనాథుని ప్రశ్నించు ఈ శ్లోకమును వినుడు: “కిమప్సిమాలాం కిమ కాస్తభంబా పరిష్క్రియాయాం బహుమన్యనే త్వం, కిం కాంబూటం కిమవా యశోదా ప్రవ్యం తవ స్వాను వద ప్రసో మే”—నీ అలంకారమునకు అధిమాల కా వ రె నా? కాస్తభముటి

కావరెనా? నీ అహారమునకు గాంబూటమా—యశోద చనుబాలా? ఏది నీకు జవిగానుండును?—ఈ అడుగుటలో నెంత యమాయకత్వమో అంత చాతుర్యము—ఎంత భక్తియో అంత విరక్తి—ఎంత ఆశేకమో అంత అద్వైతభావము! అహా! ఏమి సేర్పరితనము! పేరునకు హరిహరనాథు నడుగుచుండినను నిజమునకు దన సమభావమును లోకమునకు జెప్పచున్నట్లులేదా! చూపులు, దేవునివైపు, హృదయము లోకమువైపు—ఈ వ్యంగ్య మర్థాద్వయంబు మధురమైనది! ఇందులో నీ గడుగుదనము జూడుడు: తా నెన్నఁడో వ్రాసికొన్న ఈ యొక శ్లోకమును వినుగానే స్వామి సంతోషించి మెచ్చికొని “ఈ గ్రంథమును నా కంఠమునేయు” మని యడిగినట్లు! ఎన్నఁడో వ్రాసికొన్న పద్యమే యింత హృద్యమై, సామాన్యరాజు గాదు—హరిహరనాథునంతటివాడు అంకితముకోగుటలో నెంత ధన్యమున్నది? ఒక శ్లోకపే యిట్లున్నచో నీక గ్రంథ మంతయు నెట్టిదిగా నుండువలయును—ఈశ్వరుడే యిట్లు దుగుచువుడు సామాన్యమానవు లాగ్రంథమునకై యెంత యువ్వెక్కునగుదు! ఎంత బలములకొందురు?—ఈ స్యష్టవృత్తాంతముతో గ్రంథము మొదటియాశునందే తిక్కన యెంత దివ్యచిత్రమును మన కన్నులకు జూపుచున్నాడు! ఈయనరచన యంతయుం దుదిమొదలుగా నిశ్చేయించును. ఒక చిన్నమాటతో నొక గొప్పభావమును—ఒక చిన్న సంవిధానముతో గొప్ప ప్రయోజనమును సాధించుచుండును. తిక్కనపద్యరచనయే ఒక రకమైన యెక్కుగడ గలది. వేయిపద్యముల రాశిలో, దిక్కనపద్య మెక్కడనున్నను అది నైతి విన్నవాడు వెంటనే ‘యిది తిక్కనపద్య’మని యెత్తిమాపగలడు. అలతియలతిపదములు, నట్టివే సమాసములు—వాక్యములు, వాక్యాంతముందు భావస్పృశకమును శేడో రాక కాకుస్వరము - భావము సంగమించుటలో, సూటిగ జెప్పటలో నొక ప్రశ్నోకత—సందర్భ సాక్షాత్కారము చేయుటలో నొక విశిష్టత—ఇట్టి వెన్నియో ఆయనకు సాంతసామ్యులై యితరుల కనుకరింపరాని గుణములు గలవు. చూడుడు :-

“ఇది యొక పెద్ద గట్టిమొన;
యీమొనముందట గోగణమువో”

నదియొక యల్పవైస్య; మట
యాతల వేటొక కొంతనేన; ఆ
ల్లదె యిటు పంచి పెట్టెజనె;
నన్నిటిలోన నృభాభీమాన దు
ర్బద బహుభాషియైన కురు
రా జెనటక జనుచున్న వాఁడొకఁ!

ఈ విస్మయవివరణము చూడుడు:—

“వచ్చినవాఁడు ఘోరుఁడ; పె
వశ్యము గెల్తు మనంగరాదు; రా
లచ్చికినై పెనంగిన బ
లంబులు రెండును గెల్వనేర్చునే!
హెచ్చును గుండనుక; దొడగు
తెల్లవిధంబుల కోర్చునట్లు గా
కిచ్చుఁ దలంచి రొక్కమొ
ని త్రజ్జీఁ నొందను చేతయుక దనుక”

తిక్కనరచనలోని శబ్దప్రపంచ సౌభాగ్యము వర్ణనాతీతమైనది. ఒక మానవుఁ డింత స్పష్టి చేయఁ గలఁడా యని యాశ్చర్యము కలిగించును. తెలుగులో నింతటి యమాల్గపదములు-మృగువులై, ముగరములై, కునకులలోని భావమును నూటికొక జెప్పఁగలిగినవి-కర్ణ పేయములై కూర్చునం దాణిముత్యాలవలె నదికి యంద గింపఁగలవి ఎక్కడివి? తిక్కనకుఁ బూర్వ పేక్షంఘ మున నివి కనఁబడనే! తర్వాతి కవు లెంత యర్థించి నను ఆ గని వారికి దొరకలేదేమో! అది యంతయు నాయన సొంతతనమై, పట్టణములలో-అంతకంటె ముఖ్య ముగఁ బల్లెలలో నిత్యవ్యవహారమున నిగనిగలాడునవి. మాటుమాలు మరుగుపడినవి అన్నియు సేకరించివాఁడు. మాసిపోయినవానికి పెలుంగులు దిద్దినాఁడు. వికృతము లైనవానికి వేసముఁ దీర్చినాఁడు. అపసరమైనచోట నదనుబట్టి యనువుగా సృష్టించుకొన్నాఁడు. అప్రయ త్నముగా దొరలిపడినవి దక్కించుకొన్నాఁడు. అన్ని టికి రూపమును బట్టి, గుణమునుబట్టి, ఆకర్షణబట్టి కుల గోత్రమును నేర్పఱచుకొన్నాఁడు. పుష్పవాతులు కొన్ని, ఫలవాతులు కొన్ని-రత్న వాతులు కొన్ని, లోహవాతులు కొన్ని-కాతీయములు కొన్ని, సామెతలు కొన్ని-అన్ని యురాసులుపోసిదొంతులుతీర్చినాఁడు. వానివాని పేరుకుమీది కేలు-నుడికారము వేలు. సందర్భమునుబట్టి ఆ ధ్వని కొక యర్థము-ధ్వనినిబట్టి యాసందర్భమున కొక భావము కచ్చునట్లును, ఒక పదము తన సొంత

వెలుగుతో నిరుగుపారునవానికి జీవమువోయునట్లును, ఇరువైపుల పదములు నడుమునున్న మూఁగదానికి మేలి మాటలు నేర్చునట్లును, దండలుగూర్చి చెండులుగట్టి వింత సోయగముతో విన్నాఁడుమఱుఁ దీర్చినాఁడు. అన్నింటను దెనుంగదనము, తియ్యఁదనము నిండి తొనికిసలాడు నట్లు పుంజుకొన్నాఁడు. భారతరచనలోఁ గవిబ్రహ్మ చేసిన శబ్దస్పృష్టి అనన్యసామాన్య మైనది. ప్రబంధ పర మేశ్వరుఁడు ఈ రచననుగూర్చి “తన కావించిన ధృష్టి తక్కింఁగులచేతకా గా”దని భవశంసించినాఁడు. తిక్కన యీ తెలుగునుకొకరమునకు భారతమంతయు నుదాహరణమే. ఇదియని దేని నెత్తిమాపఁగలము!

ఈ పద్యముఁ జిత్రిగింపుడు:—

“ఇది గడు ముద్దగాల; పను
లేమియుఁ జేయఁగనెర; దెంతయుక
మృగు; చొక కీడుపాటునకు
మేకొనఁజాల; దుదాత్రిచిత్ర; యొం
టిఁ దిగున దాని కోర్వ;నొక
టికొడనుఁదా సవరించుచొప్పెఱుం
గదు; తగ నొండులక గొలువఁ
గా వెఱవఁమ్యెయిఁ గల్గు నక్కటా!”

ఇట్లని తిక్కనకు సంస్కృతరచన సహింపదనవి, చేతఁగాదని యనుకోఁగూడదు. సందర్భమునుబట్టి సంస్కృతము నెంతో గంభీరముగా నడువఁగలదు.

“దుర్వాగోద్యమబాహువిక్రమరసా
స్తోకప్రతాపస్ఫుర
ద్భవాంధ్ర ప్రతివీరినిర్మళన వి
ద్యాపారగుల్ మత్తుతుల్
గీర్వాణాకృతు లేవు రిప్తు నిను దో
ర్ణిలక పెసక గిట్టి, గం
ధర్మల్ మానముఁ బ్రాణముక గొనుట త
క్ష్యం తెమ్మెయి గీవకా!”

ఒకప్పు డన్నియు సంస్కృతదీర్ఘ సమాసములే కూర్చును. చూడుడు:—

“భీష్మద్రోణృపాది ధన్వనికరా
భీలంబు, దుశ్యోధన
గ్రీష్మాదిత్యపటుప్రతాపవిసరా
కీర్ణంబు, శస్త్రాస్త్రవా

లోమ్యస్సార చతుర్విధోజ్జ్వలబలా
త్యుగం, బుద్ధర్థహ
ర్విమృత్యాకలితంబు సైన్యమిది యే
జేరంగ కత్తంపనే!"

మఱియొకప్పుడు విడివిడి సంస్కృతపదములతో
నవచుచుఁ దటాజనఁ దెనుఁగనవెకలోనికి దిగును:
చూడుడు:—

“అకుటిలుఁ, ధార్యసహృదుఁ, న
హంకృతిమాఁగఁడు, నీతినిర్భూ
త్యుఁ, డినవద్యుఁలఁడు, స
ధగ్గుఁడు, దాంతుఁడు, గొంతియగునీ
యొకాడున, మేను లేత, తన
యల్లు మెత్తన; యిట్టియారఁ డె
ట్లాకొ యొక నాక్రయించు! విధి
యొపడె యొవ్వనీ నెట్లా నేయఁగఁ!”

మఱియొకసారి తెలుఁగునడుల కూర్చు నందముగ
నడుపుచు నడుచునడుచు సంస్కృతపదముల నడుకుట
యవక వింతగా నుండును.

“తగవున బోక రాజా బెకి
దంబులఁ బల్కెనయేని వైచి యొ
ప్పుగ నిలువూ! సుగుత్తము ప్ర
భుత్వమునన్ గల పెద్దనారి మా
ట గొనమి యాసుయోధను క
డన్ నిలువన్, మనపెల్ల గారవం
బుగఁ గుగగ్గుడుపక్షుల
పుక జననిచ్చిన మెచ్చరే జనుల్!”

తిక్కనార్థని విచిత్రవిహారములతో ని క్లేత
సేవైన నానందింపవచ్చును. కాని మనకు వ్యసధి
చాలదు. అత్తరద్యవ్యాత్యముగా నీనులవిందు సేయు
చున్న యీ బాహ్యసౌందర్య మింత కమనీయముగదా!
ఇత భావార్థగౌరవాది పరిపాక పరిణతమైన ఆంతర
మాధురి నాస్వాదింతము. అది యొక చిద్విలాసము!
తిక్కన యెంత గంభీరార్థమునైనను తేటగాఁ బిడిచి
యియ్యఁగలఁడు. తేలికగా నొలిచిపెట్టఁగలఁడు. ఎంత
సామాన్యవిషయముపై నైన వెలితి పేదఱికములు లేక
గంభీరోపన్యాసము చేయఁగలఁడు. శాస్త్రవలయుఁది
మానఁడు—మానఁదగినది శాస్త్రుఁడు. శాస్త్రసప్తటి యా
మెలఁకువ యాయనతోనే పుట్టిన దనవచ్చును. విష

యము నెల్లికొనుటలోనే యొక శ్రా త్తపోవ. నడుము
నడుముఁ దానే యొక ప్రశ్న వేగొని సమాధానముఁ
జెప్పికొనుచున్నట్లుగాఁ బోవును. ఒక విచిత్రమై!
కాకున్వరముతో బ్రహ్మాండమైన భావమును తెల్లగిం
చును. మొగము చూచుచు మనసుతో మాటలాడును.
మనసు గిల్లుచు మొగమున నవును. ఉద్బానిష్టము లేవియు
వాచ్యముగఁ జెప్పక యేతేలయూపుతోనో, కన్నును
కదలికతోనో, పెదవులు విప్పటతోనో నూచించును. ఏ
విషయముఁ జెప్పుచున్నను ఆ సందర్భమునకు సాపాత్ర
మునకుఁ దగినట్లుగాఁ దనదే యొక ముద్ర వైచి, ఆలం
కారికులు నెప్పిన ఉక్తివైచిత్ర్యముల కన్నింటికిని—
భరతముని చూపిన యధీనయ విశేషముల కన్నిటికిని
ఉత్తము లక్ష్యముల నిచ్చుచుండును. అన్నిటికంటె
నాయనసందర్భాద్ధియు, జౌచితీపోషణము ఒర
వడిగా గ్రహింపఁదగినవి. ఒక ఘట్టమును దేగినైన
వర్ణింపవలసవచ్చినపుడు కథను, స్నివేశమును గెండు
మాటలతో నూచించి అది యొక రంగముగాఁ గల్పిం
చును. సంభాషణముతోఁ దక్కిన సంగతు
లన్నియుఁ బాత్రలనోటనే పక్కించును. అది శ్రేష్ఠ
కావ్యమే యొనను పద్ధతుయనైన దృశ్యకావ్యముగాఁ.
జిత్రించి వన కన్నులయొడలఁ జెట్టును. ఈ నాటక
ఘోరచలలోఁ దక్కినవైపుగ వదిలియును.
తర్వాతి కవులలో ఈ ఘోర సాధించినవారు చాల
తక్కువ. తిక్కనకవితాళిల్లును నిశ్చే తవెకొనుచు
నెంత దూరమైనను సంతోషముతోఁ బ్రయాణము చేయ
వచ్చును. ఉదాహరణముగ నెన్ని పవ్యనూనైన జాప
వచ్చును. మచ్చున కొకటిగెండు చిత్రనిఘ్నఁడు:—

“అపద గడవంబైయగ,
నోపి భుంధైవదాని నొడఁగూర్చగ మా
కీపుట్టువునన్ బాండు
మౌహిలండు నిన్ను జాపి చనియె మహాత్మా!”

ఇందు పూర్వార్థము సాధారణము. ఉత్తార్థ
మునఁ బ్రతియొకపద మెంతో భావమును గన్పీకరించు
కొన్నవి. “మేము తండ్రిలేని బిడ్డలము. అన్ని విధముల
నీవే మా కాదగవు” అని ధర్మరాజు శాపవచ్చువాడు.
అవును: మానవుఁడు తా నెన్నిరీతుల నెంత పెద్దవాడై
నను ఈశ్వరుగయెదుట నింతటివాఁడుగనీ నిలబడును
గదా! “అన్యథా కరణం నాస్తి త్వమేవ కరణం మమ”

అను భాగవతధర్మముదియేగదా! “ఈపుట్టువునకొ” అన్న పుడు “జహ్నానాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవాక్ మాం ప్రపద్యతే” అను గీతావాక్యము ధ్యనించుచుండలేదా! పాండు ట్టెపాలుండు నిన్ను జూపి చనియె” — ఈ చూపించుటలో ఒప్పుగింతయు, పాండు ట్టెపాలుని యందలి పితృకర్తవ్యముంతయుఁ గృష్ణునిపై మోపుటయు నెంత సుతుమారము! మఱియు “గురూప శేకమునఁగాని యాశ్వుగనిఁ గనుఁగొనఁజాలఁడు. తా నెసవోయుఁడైనపుడుగాని యాశ్వుగనినైపు మనకు త్రిప్పఁడు” ఈ భావము లెంత గంభీరముగా ధ్యనించుచున్నవి! “మహాత్మా” — “నీవు పరమాత్ముఁడవు” — నేను జీవుఁడను. ఈ జన్మమున గురూపదేశమున నిప్పడే ఆత్మ పాతాళారము చేసేకొనుచున్నాను” — ఈ భావ మెంత సంప్రదాయబద్ధమైనది! పద్యము కథచెప్పుచున్నను, తిక్కన పదప్రయోగము ఈ సందర్భమున హృదయతంత్రుల నన్నింటిని గదిపి మధురభావాలాపన చేయుచున్నది.

“మనమునఁ బక్షిపాతగతి

మాదెస మానము; ధర్మనీతివ

ర్తనములు గెండు దిక్కులనీ

తంబును పెంపును గల్గునట్టి చో

ప్పున విదురాదిసజ్జనుల

బుద్ధికి రా నుచితంబుతోడి మె

ల్పున పగుసందనంబునను

ధూపతులెల్ల నెఱుంగఁజాడుమా!”

ధర్మరాజు స్వకార్యమునే చెప్పుచున్నాడు. అయినను “మాదెస పక్షిపాతము వలదు—ధర్మనీతి వర్తనములు—గెండునైపుల హితముపెంపు గల్గునట్టి చోప్పు గమనించియే నడుపు” మని అసిధారావ్రతముగా ములు మ్రొగ్గనిరీతిగా ధర్మమునేమాచి పట్టు అతని యుదాత్తత యెట్లున్నదో చూడుడు! పాసి—స్వకార్యమున నేమిటుపాటు గలదా? “విదురాదిసజ్జనుల బుద్ధికి రా—ఉచితంబుతోడి మెల్పున—పరుసందనంబునను—ధూప భుల్లె నెఱుంగకొ”—ఈపదము లన్నియు ఒకవైపు న్యాయపక్షమును సమర్థించుచున్నను, మఱియొకవైపు ప్రతిపదము స్వకార్య సిద్ధికొఱుఁ బ్రత్యేకప్రయోజనముల గర్భింకరించుకొని సుతుమారముగ నూచిన లిచ్చుచున్నవి.

“మమృణుఁగు, దెదిరి నెఱుఁగుదు;

నెమ్మియెఱుఁగు, దర్థిసిద్ధి నెఱియెఱుఁగుదు, వా

క్యముకొపదర్థి యెఱుఁగుదు,

పామృత్వఁడ నేను నీకు బుద్ధులుపెప్పొ”

“అన్నియు నీవే యెఱుఁగుదువు; నీకు బుద్ధులు పెప్ప నే నెంతటివాఁడను, పోయిరమ్ము” అనుచున్నాడు ధర్మరాజు. పాపము! తా నేమియు నెఱుఁగఁడఁట—చెప్పవలసిన జేమియు లేదట! ఇంకను జెప్పవలసినదని యేమే మనుకొన్నాఁడో! ప్రతియొక చిన్నవాక్యమునందును దాను జెప్పవలసినదంతయుఁ గొసరుమ్రొంగులతో నూడి చెప్పుచునేయున్నాడు. పైఁగాఁ జల్లగా సమ్యాహవాస్త్రమును బ్రయోగించుచునేయున్నాడు. బోరా! చాతుర్యము! “బుద్ధులు పెప్పొ” అని ఒక ఛలోక్తి విసరచు—“ఎఱుఁగుదు” అను ప్రతివోలని “ఎఱుఁగుము” అని మార్చి చదువుకొమ్మని ఉపాధ్యాయునివలె నూించిపుచుఁ గృష్ణుని హృదయములోనికి దొంగి చూచుచున్నట్లు లేదా! తిక్కన ఉక్తివైచిత్రి యంతయు భారతము నిండ నిశ్చేయుండును. భారతమున నుద్యోగపర్వము—అందు కృష్ణరాయభారము ఇట్లే ప్రత్యేక జాగరూకతతోఁ జదువఁదగినది. ఈ ఘట్టమున ద్రౌపది ఒక యసాధారణ వ్యక్తి. పరాభవమును బొందిన భారతవీరపత్ని—భారతవీరమత; ఈమెకు వ్యాసుండు పురుషులన్నీ ములు తీర్చి పెంచి పెద్దచేసెను, తిక్కన తీర్పులో ఆమెకు ఆర్మ్యత్వము, ఆంధ్రత్వము నిలువల్ల చెలిననవి. కథలో ద్రౌపది పాంశపంచకమునకు ధర్మపత్ని—భావములోఁ బ్రాణపంచకమునకు జీవశక్తి. భారతకథా జీవయాత్రలో నామె ఇచ్చాశక్తి—జ్ఞానశక్తి—క్రియాశక్తి స్వరూపిణియై ప్రవర్తించినది. స్వరాజ్యసిద్ధికి రాయభారము పంపునపు డామె పాంశపులకుఁ, గృష్ణునకు నడుమ నిలిచి జీవాత్మకుఁ, బరమాత్మకు నడుమ అది శక్తియై అద్భుతవిహారము సలిపినది. ఆయావిశేషము లన్నియు భావుకులు, రసజ్ఞులు భారతమును ప్రత్యేకముగాఁ జదివి ప్రతిపద్యమునను చవిచూడఁగలరు. ఇట్లే భారతమున విరాటపర్వ మొక ప్రత్యేక కావ్యమనఁదగినది. ఆజ్ఞానవాసులతోఁ బారంభింపఁ జేత్రరావివాహముతో మంగళాంతముగా ముగిసినది. మహాకావ్యత్వసిద్ధిపంతయు నందుఁ జూడఁగలము. అందలి పాత్రపోషణము, రసపుష్టియు మిక్కిలి హృద్యములైనవి.

ఇతివృత్తమునందలి పాత్ర లేవి యెప్పుడెట్లు నడుచుకొన్న స్వభావసిద్ధియై మన యనుభవములను దలంపునకుఁ దెచ్చుచుండునో అట్లు చిత్రించుట పాత్ర పోషణము. భారతరచనయందు దీకార్యము విక్రీలికపై మైనది. ఎందుకనఁగాఁ అది యొక సముద్రమువంటి గాఢ. పాత్రలు అసంఖ్యాకములు—వివిధములైన అన్యతలు, అంతరములు గలిగి, ఒకటియెందు తరముల వఱకు కథవెంట నడిచినవారు పెక్కురు గలరు. ఆయా సన్నివేశములలో ఆయాదశలలో వారివారి భావనూపచేష్టాదులను భావనూపకమునఁ జిత్రించుకొని, అందరి జాతకచర్యలకు సమాజమైన, అనుభవసిద్ధిమైన ఫలితములు వ్రాసివూపుట చిన్నపని కాదు. తిక్కన నిజమైన కైవట్లూడు-కైపిట్లూడు. కావుననే తనకు రావలసిన సంభాషణ యెట్లున్నను దాను జేయవలసిన పని ఉత్తముగా నిర్వహించి కృతాంగుడైనాడు. పలుతావుల మూలమున కన్నీ పెలుగులు దిద్దినాడు. కొందఱు ద్రౌపది పాత్రపోషణమునందు వ్యాసుని-నన్నయను-తిక్కనను-పోతనను బోల్చుకొని హెచ్చుతక్కువలు కొలుచుచుండును. కాని వీరందఱు నొక శేకమునారా, ఒక శతాబ్దానారా? ఒక తరమువారిలోనే ఎన్నో మార్పులు మనము చూచుచున్నాముగదా! కనుకనే యెవరి గొప్పను వారిలోఁ జూచి సంతోషించుటే మంచిది.

తిక్కన భారతాంధ్రీకరణము మూలమునకు సరిగా లేదనియు, గొన్నిచోట్ల వికృతమైన దనియు కొందఱు విమర్శించినారు. ఇది సాహసము. భారతమును “మక్కికిమక్కి”గా వ్యాఖ్యానాంశములతోఁ గూడఁ జెలుగునఁ బెట్టితినని తిక్కనయుఁ జెప్పలేదు. అది స్వస్వమును గాదు. ఆ కాలమున నెవరి యాంధ్రీకరణపద్ధతియు నట్టిది కాదు. మూలమునకు స్వేచ్ఛాను వాదసాక్ష్యతంత్ర్యమే యందఱు నలంబించిరి. వారిలోఁ జిక్కన యగ్రగణ్యుడు-సిద్ధహస్తుడు. కథాసంవిధానము, పాత్రాచిరి, సందర్భసన్నివీధియుఁ గొంత పడకుండఁగనే చక్కఁగ దీర్చినాడు. భారతమును జనువునప్పుడందలి పాత్ర లేదో కథ నడుపుచున్నట్లుగాక, అందలి బ్రతుకు తాము బ్రతుకుచున్నట్లుగా

దోషించి, మన హృదయానుభవములను మేల్కొల్పుచు వారితో మనకుఁ దాదాత్మ్యము గలిగించుచుండురు. తిక్కన తన పాత్రలకు ఇట్టి జీవకళ పోసి నిర్మించినాడు. కనుకనే అతని రచనలో భారతము కావ్యమైనది. అప్పుడుగూడ నది తన ఇతిహాసత్వము, పంచమ వేదత్వము పోగొట్టుకొనలేదు. మూడువిక్రీలి ఆయన తెనుగు పలుకుబడిలో మెదిలి అందలి సర్వసామగ్రియుఁ జెలుగువారి సామ్రైవది. ఆ భారతపీఠుల-వీరమాతలు మన కుటుంబములోనివారై నారు. భారత ధర్మము మనయింటి యాచారమైనది. మన తెనుగు తోలు నందనోద్యానమై పరిమళించి ఫలించినది. తిక్కనయే భారతము నాంధ్రీకరించుచుండెనో-లేక“మక్కికిమక్కి”గాఁ జేసియున్ననో ఆంధ్రజాతికి, ఆంధ్రభాషకు నిజముగా నెంతవఱకు కలిగియుండెడిది! ఆ పరమస్వతంత్రుని ఆ తెలుగుబుష్పి దీవించి, ఆయన చేతనుండి ఆంధ్రభారతమును దనచేతఁ బెట్టించుకొని, దానిని మన చేతిలోఁ బెట్టి మనకు మహా సాహిత్యభాండారమును బ్రసాదించిన ఆ హరిహర నాథునికి ఆంధ్రజాతి యంతయుఁ దీరిన యప్పు పజీయున్నది.

కొందఱు “తిక్కనకు సంస్కృతము రాదు, ఆయన పాత్రాచిత్వముఁ జెఱచినాడు, భావసాఫల్యముగా నాక్యరచన చేయలేడు” ఇట్లే కొంత విమర్శ చేసియున్నారు. తిక్కన అందుకు తన రచనలో నిరుపది నవ్వలను నవ్వినాడెట్లు. వానిలోఁ గొన్ని ఈ విమర్శనములకు బదులు నెప్పగలవు.

ఆంధ్రసాహిత్యమున నున్నతోన్నత స్థానము నాక్రమించిన మహాభారతసాగరమును గడుముట్టి నీడి పూర్ణకాముడై, సుప్రసన్న హృదయునితోఁ జేతులు జోడించుకొని “హరిహరనాథ! సర్వభువనావృత! నా దయఁ జూడు మెప్పుడు?”—అని స్వామి యెదుట నిలిచి చేదమోసమునను ఆ కవిబ్రహ్మకు-మన తిక్కనసోమయాజికి ధర్మితార్థముగ ధన్యవాదము లిచ్చించుచున్నాను.

(గల్లూరులోని శగమన సమాజమువారు ఇటీవలనే జరిపిన “తిక్కనజయంతి” సందర్భమున చదువబడిన వ్యాసము)

1947/4

కీ. శే. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు

(పుణ్యస్మరణ)

= శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ =

శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు లింగైశ్వర్యము పొంది తొమ్మిదేళ్ళ యినది.

శ్రీపంతులుగారు ఆంధ్రదేశానికి చేసిన సేవ ఇంతా అంతా కాదు; అపారమైనది. ఆంధ్ర ప్రతిక పెట్టి “ఆంధ్రం మాటాడేవారందరూ, ఆంధ్రదేశ వాసులందరూ ఐక్యం కావాలి; ఆంధ్రదేశం ఒక ప్రత్యేక రాష్ట్రం కావాలి. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం లేనంతవరకు ఆంధ్రులు అభ్యుదయం పొందలేరు.” అని ఆంధ్రరాష్ట్ర ఆవశ్యకతను మొట్టమొదట తన ప్రతిక ద్వారా ఎలుగెత్తి చాటిన మహనీయుడాయన.

నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు తనజీవిత మంతా ఆంధ్రాభ్యుదయం కోసమే పాటు

పడ్డారంటే అది అతిశయోక్తి కాదు. ఆంధ్ర దేశం ముక్తకంఠంతో ఈమాట చెప్పింది; ముందు చెప్పగలదుకూడాను. ఆయన ఏ పని చేసినా ఆంధ్రుల అభ్యుదయమిద, పురోభివృద్ధిమీద లక్ష్యముచే చేసేవారు. ఆంధ్రుల కళాసంస్కృతులు చాలా గొప్పవి; మళ్ళీ ఆంధ్రకళ విశిష్టత గడించాలి. ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యం చాలా గొప్పది. నేటి పరిస్థితులలో హృదయంగమమైన నవ్య సౌందర్యం నేకరించుకొని నవ్యాంధ్ర సాహిత్యముకూడా తోడి దేశభాషాసాహిత్యాలలో గొప్ప పేరు సంపాదించాలి; ఆంధ్ర సంస్థలలో ఆంధ్రుల వ్యాపారనిర్వహణకై కానరావాలి; ఆంధ్ర సంస్థలద్వారా ఆంధ్రదేశ ఔన్నత్యం లోకానికి విశదం కావాలి; ఈ ప్రజాప్రభుత్వ

యుగంలో ఆంధ్రులలో రాజకీయ పరిజ్ఞానం వృద్ధిపొందాలి; కుల భేదము, మత భేదము ఆంధ్రుల రాజకీయాభివృద్ధికి ఆటంకం కారాదు-అని ఈ విధమయిన ఆశయాలతో శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు తమ జీవితనర్వస్వాన్ని ఆంధ్రదేశానికి సమర్పించారు. పంతులుగారి జీవితానికి ఈ ఆశయాలే మూలసూత్రాలు. ఇది అర్థమైతే ఆయనజీవితం మనకు సుబోధకమవుతుంది.

శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఆర్థిక సాహాయ్యం పొందని ఏ సంస్థలేదు ఆంధ్రదేశంలో. ఖాదీనిర్మాణ సంస్థల కన్నెన్నిటికి సాయం చేసినారో చెప్పలేము. ఆ విధంగానే దేశంలో విద్యావ్యాప్తనానికి పాటుపడే గ్రంథాలయాలెన్నిటికి ఆర్థిక సహాయము చేసినారో పంతులుగారు. శ్రీ పంతులుగారి సాహాయ్యంపైనే ఏదో విధంగా బడసిన సాహిత్య సంఘాలూ ఉన్నవి. చెన్నపట్నం వచ్చి పంతులుగారి మెప్పుకూ, గౌరవమూ పొందని ఉత్తమ ఆంధ్రనటులుకాని, నాటక సంఘాలుకాని అరుదు. తమకు తోచినరీతిని యువచిత్రకారులను ప్రోత్సహించారు; నవ్యయువకపులను ప్రశంసించారు; తెలుగునాటిలో బయలుదేరిన ఏకైక ప్రఉడ్యమముగాని, తెలుగువారి అభ్యుదయానికి కృషిచేసే ఏ సంస్థకాని శ్రీ పంతులవారి ఆదరానికి, అభిమానానికి లక్ష్యంకాకుండాపోలేదు. అట్టిది పంతులవారి ఆంధ్రత్వము; అట్టిది పంతులవారి ఆంధ్రాభిమానము. శ్రీ పంతులుగారు తమలో ఆంధ్రదేశాన్నీ, ఆంధ్రదేశములో తమనూ సందర్శించిన మహానుభావులు, పుణ్యమూర్తులు.

నిజమే, శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులవారిది అఖండ ధనజాతకం. ఆయన పట్టిన

దల్లా బాగారయ్యేది. అయితే అఖండ ధనజాతకు లెందరులేరు? జమీనుదారులు వేలూ లక్షలూ రాబడివచ్చేవారెందరులేరు? కాని అందరికీ శ్రీ పంతులవారికున్న ఆశయములున్నవా, లక్ష్యమున్నదా? ఉన్నప్పటికీ వారు తమ ధనాన్ని శ్రీ పంతులవారి వలె సద్వినియోగంచేసినారా? చేయగలిగినారా? ఆ సాహసం అందరికీ రాదు. పంతులవారిది సంపాదనలో ఎంతటి దీక్షో సంపాదించిన ధనాన్ని త్యాగము చేయుటలోను అంతటి దీక్షే; ధనసంపాదనలో ఎంతటి మమతో త్యాగంచేయుటలో అంతటి నిర్లిప్తత. అదొక మహాగుణము. శ్రీ పంతులవారు ఒక మహా త్యాగశీలి. తిరుగ వర్ణరూపముగా భూమి కిచ్చివేయుటకీ లోక బంధపుడు సముద్రోదకమును సంగ్రహించేటట్లు శ్రీ పంతులుగారు కూడా వ్యాపారవిధానములో ధనమురాబట్టి ఆంధ్రాభ్యుదయము కోసము అనేక విధముల దానిని వెచ్చించారు. ఆ దానవిధుని త్యాగ సంపద కారణముగానే నేడాంధ్రదేశము ఇప్పుడున్న స్థితికి వచ్చినదంటే అది అతిశయోక్త్యలంకారము కాదు; షరమనత్యము.

శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు రాజకీయాలలో పనిచేశారు; గ్రంథాలయోద్యమ సభలలో పాల్గొన్నారు; గాంధీ మహాత్ముని సత్యాగ్రహోద్యమంలో ప్రచారంచేసినారు; ఆంధ్రుల సాహిత్య, రాజకీయ పరిజ్ఞానాభివృద్ధికి భారతి, ఆంధ్రప్రతికలు స్థాపించి కృషిచేశారు. చివరికి గాంధీమహాత్ముని ఆదేశానుసారము కారాగారముకూడా అలంకరించారు. ఆయన ఆంధ్రదేశంలో తిరగని ప్రాంతంలేదు; అధ్యక్షత వహించని సభలేదు; ఆంధ్రాభ్యుదయం కోసం చేయని కృషిలేదు. ఆంధ్రుల

ఆనందము ఆయన ఆనందము; ఆధుల విచారము ఆయన విచారము.

ఆయనది నిత్యమూ సంతోషమే, నిత్యమూ విచారమే; నిత్యమూ ధనికతే, నిత్యమూ దారిద్ర్యమే; నిత్యమూ సంపాదనమే, నిత్యమూ త్యాగమే; నిత్యమూ విహికలంఘనమే, నిత్యమూ తాత్విక విచారమే; నిత్యమూ విహికాసక్తే, నిత్యమూ ఆధ్యాత్మికదృష్టే - ఆయన పరమయోగి; ఆయన లోకారాధ్యుడు, ధన్యమూర్తి.

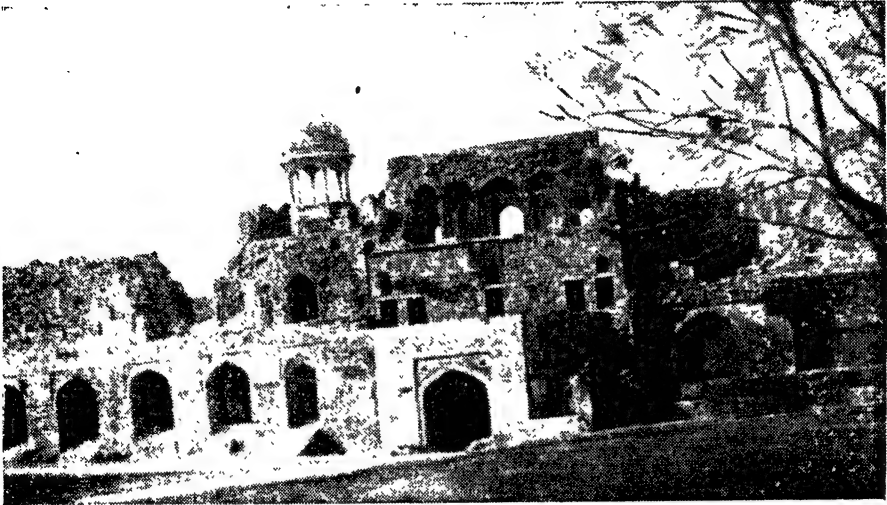
శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు నవ్యాంధ్ర జాతీయ నిర్మాతలలో ఒకరు. ఈ విషయము కాదనేవా రెవరూ ఉండరు. తమకై, తమ అభ్యుదయానికై ప్రాకులాడిన, కృషిచేసిన శ్రీ నాగేశ్వరరాయని ఆంధ్రలోకం ఎంతలో విస్మరించింది? తన వీరులను, తన జాతీయ నేతలను, తన సాహిత్యనిర్మాతలను, తన జాతీయభ్యుదయ కారకులను విస్మరించే జాతికి, గౌరవింపని జాతికి ఎక్కడా ఏనాడూ అభ్యుదయమూ లేదు; అభివృద్ధి లేదు. ఆంధ్రు లిది యెరిగి ప్రవర్తించవలసిన విషయం. మన జాతీయ వీరులను, జాతీయ మహాపురుషులను మనం గౌరవించుటలేదంటే అది వానికి గాదు, మన ఆశ్మగౌరవాభిమానాలకే లోటు; మనకింకా సమృద్ధిపై కలుగలేదనీ, మన మనస్సు ఇంకా సంస్కారము పొందలేదనీ దాని అర్థము. మనపిచ్చేనే, జాతీచేనే సర్వప్రయత్నాల లక్ష్యమూ ఆశ్మ సంస్కారానికే, ఆత్మోన్నతికే. స్వరాజ్య

మయ్యేది, అభ్యుదయ మయ్యేది ఈ సంస్కారం మనం పొంది ఆత్మోపలబ్ధి పొందడానికీ, మనం తరించడానికీ. మనంచేనే ప్రతిసయత్నమూ ఇందు కుడకరింపజోతే, మనఉద్యమాలూ, వివిధరంగాలలో మనముచేసే కృషీ మనలో ఈ సంస్కారము కలిగింపలేకపోతే - ఆధునికయంత్ర సంపదతో, వైభవభోగ్యములతో తులతూగుతూ ఉన్నా - మనమింకా అనాగరిక స్థితినుంచి బయలుపడలే దన్న మాట.

శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఋణ మెప్పటికైనా తీర్చుకోగలదా ఆంధ్రదేశము? ఇప్పటికైనా ఆంధ్రదేశము శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారికి చూపవలసిన రీతిని ఆయనయెడల తన కృతజ్ఞతను చూపి గౌరవించినదా సముచితరీతిని? ఆయనను ఏటేలా కృతజ్ఞతతో స్మరించనైనా స్మరిస్తున్నదా? ఈనాడైనా ఆంధ్రులు ఈవిషయము నొక్కమారు ప్రశాంతముగా కూర్చుండి ఆలోచిస్తే చాలు, తన కర్తవ్యమేమిటో తలపోస్తే చాలు.

శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు మహా పురుషుడు; మన మాయనను కృతజ్ఞతతో సంస్మరించాలనీ, గౌరవించాలనీ పాటుపడినవాడు కాదు ఆయన. అది తన ధర్మమని ఆయనవిధి ఆయన నిర్వర్తించాడు. ఆయన ఎవరికోసము నీ జీవితసర్వస్వము సమర్పించాడో అట్టి మనముకూడా అనుష్ఠించవలసిన ధర్మములేదా? మనము కూడా మనవిధి నిర్వర్తించవద్దా?

థిల్లీ జరిగిన అఖిల-ఆసియా మహాసభ చిత్రాలు

పురాణఙ్గా, థిల్లీ

ఈ చారిత్రక దేవాలంలోనే గలచూసాంచిన అఖిల ఆసియా మహాసభ దిగ్విజయంగా జరిగింది.

మహాసభకు అధ్యక్షత వహించి ప్రసంగిస్తున్న శ్రీమతి సరోజినీ దేవి.

పాండియన్
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.
 (ఇండియాలో స్థాపితము)

ఉన్నత సేవచేయుచున్నది
అగ్ని, మోటారు, ప్రమాదములు
 మొదలగు భీమాలను నిర్వహించును

మొత్తం ఆస్తులు రూ. 62,00,000 దాటినవి.

హెడ్ క్వార్టర్లు :

మదుర

బ్రాంచీలు :

బొంబాయి, అహమ్మదాబాదు
కలకత్తా, రావల్ పిండి.

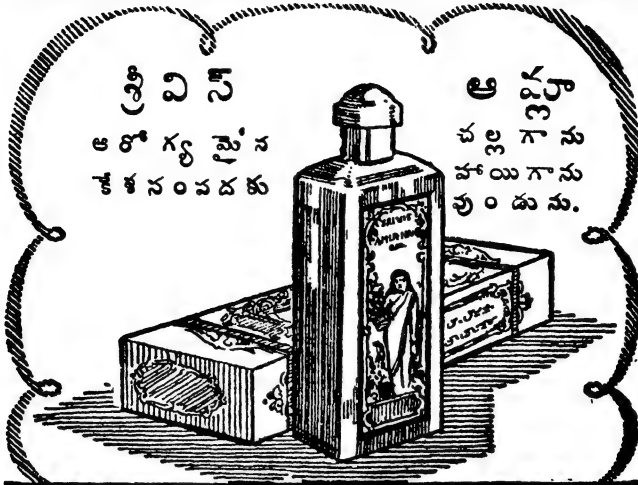
ప్రిసిపల్ సేజుస్ట్లు :

మెసర్సు ఏ. & ఎఫ్. హార్వీ లిమిటెడ్.
మదుర వగైరా.

మెసర్సు కే. ఎం. ఎస్. అక్షయన్యూర్ ఆండ్ సన్స్,
 మధుర, తిండివనం, మద్రాసు, నగరి, జెజవాడ,
 కాకినాడ, విజయనగరం సిటీ.

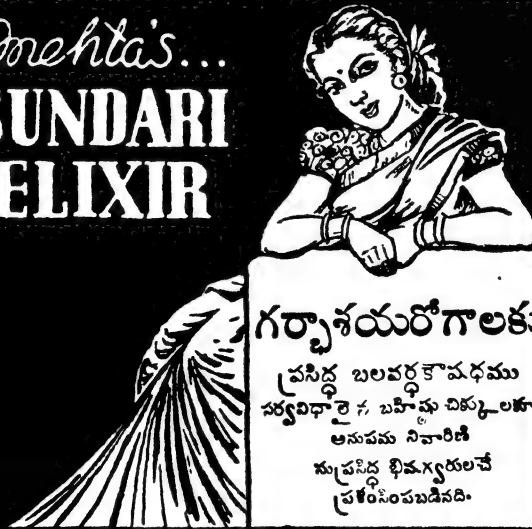
శ్రీ వి న్
ఆ రో గ్య మ్
క శ నం ప ద కు

ఆ రో గ్య
చ ల గ మ్
వ యి గా ను
త ం డు ను.

MANUFACTURERS:
SRIVIS PERFUMERY WORKS.
S. VISWANADHAM & CO.,
44. BUNDER ST. G. T. MADRAS.

Mehra's...
**SUNDARI
ELIXIR**

గర్భాశయరోగాలకు

ప్రసిద్ధ బలవర్ధకౌషధము
స్వవిధానై శ బహిష్కృతము
అనుపమ నివారిణి
సుప్రసిద్ధ భిక్షగ్యులచే
ప్రశంసించబడినది.

K. S. MEHTA & CO. 250, CHINA BAZAAR,
M A D R A S.

ఉత్తరగోగ్రహణము

[నాటిక]

= శ్రీ సీతారాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మ =

విఠ్ఠలరాచనగరు : విలాసభవనము

[రాజసుమారుడు ఉత్తరుడు—విలాసపురుషుడు; కళాప్రియుడు; తడికడితతో ఏవో చిత్తగువు వ్రాయుచుండును.

రాజసుమారి ఉత్తర; సఖులు వేళ్ళకుపకలపై నుంగురు. ఒకలే సన్నగా రాగమలీయచు పాడుచుండును.]

ఏమే గులాబీ

ఏమే గులాబీ!!

ఏమే!

వేళాకతె—(అనందంబో) అబ్బ! నా హంస నడక నీ పాటకు సరిగా తాళు వేస్తోందే.

ఎవరే ఇచ్చినదీ

నీ కీ-ందం.

విలక—అందం!!

ఇంకొకతె—అ! అ! అట్లా.

ఏమే నీపీమకమా

అఅఅఅఅఅఅ

ఉత్తర—(వికటముగా) అఅఅ! ఏమిటా నీ కలకాయాట.

ఉత్తరుడు—(చురుకుగా, కొంచెం కోపంబో) అదిగో, అట్లా అనడదే ఎన్నో సార్లు చెప్పివాను. ప్రతి ఒక్కరి తనకు ఏకేశుండు అధీరుని వుంటే అది అభివృద్ధిపరచుకొని, దాని ద్వారా తన జీవితమును సౌఖ్యవంతం చేసికొనవలెను. దానికి అటువంటి పాటలంటే

ఎక్కువ యిష్టం. అవి పాడకపోతే దాని జీవితానికి సంపూర్ణ సౌఖ్యం ఉండదు.

ఉత్తర—పాపం! ఇట్లాంటి పిచ్చిపాట ఎ పాడుతూ, అనడసగ మైన పాటలు చేస్తే ఆనందం కలుగుతుందికమా? లేకపోతే జీవితమంతా కష్టమాయే?

ఉత్తరుడు—ఔను. ప్రతిఒక్కరికీ ఎప్పుడూ ఆనందంకోసమే ప్రాకులాడుతాడు. అందమేకదా జీవితాళి. ఒక్కొక్కరిన జీవితంలో ఎంత ఆనందం, ఎంతసౌఖ్యం అనుభవిస్తాడో అతనిది అంత ఉత్తమజన్మ అన్నమాట.

ఉత్తర—మరి జీవితంలో ఆనందం, సౌఖ్యం అనభవించలేనివారు వుంటే? వారిది నీచజన్మ అంటావా? వారు అట్లా ఎందుకు ఉండాలి?

ఉత్తరుడు—అది వారివారి పూర్వకర్మాల సారంగా ఉంటుంది. ఎవరు ఎంత సౌఖ్యం అనుభవించటానికి అర్హులూ దానికి తగిన చోట జన్మపొందుతారు.

ఒకతె—అవును. ఇప్పుడు మన సంగతి చూచుకో. మీరు రాజబిడ్డలై జన్మించారంటే దానికి మీరు పూర్వజన్మలో చేసిన పనులనుబట్టి అర్హులన్నమాట. మేము మిసిన చేసి యింత ఆనందం పొందుకున్నామంటే పూర్వజన్మలో ఏవో కొంత మంచి, పుణ్యం చేసి ఉంటాము. కాని, చూడు, ఆ బీదవాళ్లు అంత దుఃఖంలో ఉన్నామంటే అది వారి పూర్వ కర్మాల బట్టే అయివుండాలి.

ఉత్తర—అయితే, మా అచార్యులవారు మరి అట్లా చెప్పుతారే? జీవితాని కోరికలన్న వుండాలనీ, మానవుడు తనలో వున్న కళను ఆ జీవితధర్మాన్ని,

అకరాన్ని సరిగా నిర్వహించేందుకు తగినట్లుగా అభివృద్ధిపరచుకోవాలనీ ఏమో, ఏమో.....

ఒకరి—అంటే ?

ఉత్తర—ఓహో, రాజుగా జన్మించినవాడు తన సౌఖ్యంకన్న తన ప్రజలసౌఖ్యమే ఎక్కువగా చూడాలనీ, తన ప్రజలకు మాగ్గదర్శిగా వుండాలనీ, ఎప్పుడూ అతడు ప్రభాభీష్టాన్నే పెరవేర్చాలనీ, అట్లానే రాణి కూడ వుండాలనీ, పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మల బట్టి అలా వుండగలనని తోచినవారినే భగవంతుడు రాజకుటుంబంలో పుట్టిస్తాడనీ, ఈజన్మలో అట్లా చేయకపోతే కర్వార నీచజన్మ తప్పదనీ...

ఉత్తరకు—మీ ఆచార్యదూ, ఆయన నవుం సకత్వమూ! మొగా ఆదా కానివాడు చెప్పే మాటలు నమ్మమరి ఎవడు చెప్పాడు ? తన తోక తెగిన నక్కట, అడవిలో నక్కలన్నీంటిని తోకలు తెగితో ముకోమందట ! ఇదా ఆయన నేర్పుతున్న చదువు ? మరి ఆయన నాట్యం నేర్పటం ఏంవుద్ధించటానికి ?

ఉత్తర—నాట్యంకూ నాకు విలాసానికి కాకుండా జాతీయంగా వుండాలిట. నిరత్యామాలైన ప్రజలలో కొరికలను చక్కదిద్దటానికి, వారిని కార్యనిర్వహణానికి ప్రోత్సహించటానికి తగినట్లుగా నాట్యాన్ని మార్చివేస్తే, అది ఇప్పటివలె కొద్దిమందికి గాక, జనసామాన్యానికి రుచించి, దేశాభ్యుదయానికి చాలా ఉపయోగపడుతుందట.

(వార్తాపాఠకు ప్రవేశము)

వార్తా—జయము. జయము. యువరాజా ! మన పట్టణమునకు ఉత్తరపాలకులలో నున్న గోవులను క్రమ్రులు తోలుకుపోవుచున్నారట.

ఉత్తరకు—మంచివార్త తెచ్చావు. ఉత్తర పాలకులలోని గోవులా ? అవన్నీ కలిపినా నే గీచే యీ బొమ్మకనుబొమలంత విలువ చెయ్యవు. చూడు, ఆ విలువముగ్ధుకూటల అందం వాటి కేదీ ? ఆహంస నడకలో వుండే తీవి వాటి కేదీ ? అయినా ఎవరో ఆవులను తోలుకుపోతుంటే సైన్యాగ్రుహునికి చెవీలే సైన్యం పోయి విడిపించుకురాదా ? ఇంతకీ అంత ధైర్యం

చేసిన క్రమ్రువు లెవరూ ? వాళ్ళకీ ప్రాణాలు దక్కరని తెలియకుకాబోలు, పాపం.

వార్తా—అనధరింపుడు, యువరాజా. ఇదివరకే దక్షిణమున నున్న గోవుల నన్నింటినీ తోలుకుపోతుంటే విడిపించటానికి మహారాజుగారు సర్వసైన్యంపంపారు. ఇప్పుడు క్కడ యుద్ధం జరుగుతున్నది. పట్టణంలోని సైనికులందరూ ఆ యుద్ధంలోనికి వెళ్లారు ప్రధూ. ఇప్పుడు పట్టణంలో ఒక్క సైనికుడుగానీ సారథిగానీ, రథంగానీ లేవు ప్రధూ. అందువలననే తమకు మనవిచేసుకుంటున్నాను.

ఉత్తరకు—అరే ! అందరూ ఆవులను తోలుకు పోయేవాళ్లను అడ్డగించటానికి ? అసలు అక్కడే వున్న గోపాలయా, కావలివాయా చాలయా వాళ్లను తరిమి వేయటానికి ?

వార్తా—కాదు ప్రధూ. కారవులందరూ బల సమేతంగా వచ్చి ముట్టడించినారు ప్రధూ. వారి సైన్యం ఎటు చూసినా అంగులేకుండా వుండూడి. అందరూ బాగా ఆరితేరినవారు ప్రధూ.

ఉత్తర—అసలు పట్టణంలో కొంత సైన్యమైనా లేకుండా అందరూ ఎలా వెళ్లారు యుద్ధానికి ?

ఉత్తరకు—(గర్వంగా) ఆ ! వాళ్లకు తెలియదూ నేనున్నా ననీ. నా ప్రతాపం ఎవరెవరకున కనా ?

ఉత్తర—అరే. నవ్వు యుద్ధం చేయటం ఎప్పుడు నేర్చుకున్నావు ? యుద్ధం అంటే బొమ్మలు గీయటం, పాటలుపాడటం, నాట్యం చేయటం తో సమానమేనా ?

ఉత్తరకు—అసలు ఒక వ్యక్తి ఒక కళలో ఎంత సమర్థుడో మిగతా అన్ని కళలలోనూ అంతే సమర్థుడౌతాడు. నేను ఎంత నేర్చుకో బొమ్మలు గీస్తానో, అవుసరమైతే అంత నేర్చుకో యుద్ధం చేస్తాను.

వార్తా—రక్షించారీ ప్రధూ. అలంకారం అయితే అక్కడే వున్న కొద్దిమంది ప్రాణాలూ పోతవి.

ఉత్తరకు—నీవు పోయి సారథిని రథం పూర్తి తీసుకురమ్మను. ఓ, అందరూ యుద్ధానికి వెళ్లారన్నావు

కదూ. (విసుగుగా) అబ్బా. ఒక తగిన సారథియే వుంటే కొరవసేనయేగాదు, మాడుజుగాలు ఎత్తించినా నిలిపివేయనూ? ఛీ! ఒక్కడూ లేకుండా పోవటం మేమిటి!

ఉత్తర—మా ఆచార్యులు బృహన్నలవారు సారథ్యం చేస్తారుట అన్నయ్యా. ఇదివరకు ఆయన అద్భుతవశే సారథిగా పనిచేశారట. ఇప్పుడు నీ వాయనను ఎందుకు తీసుకువెళ్ళకూడదు?

ఉత్తరుడు—అ. నేనా? ఒక నపుంసకుని సారథిగానా? హాస్యాస్పదము. బృహన్నలసారథ్యమా? బహుశః ఇటువంటి సారథి వుండబట్టే అద్భుతవశు సారథి ఆవునరమే లేకుండాపోయింది.

ఉత్తర—అది కాదన్నయ్యా. ఆయనకు రథం నడపటం చాలా బాగా చాతవునని సైరంద్రిహదా చాలా మార్లు చెప్పింది. ఎవరూ లేనప్పుడు ఆయనను ఎందుకు ఉపయోగించుకోకుండు?

అందరు—అవును. ఇప్పుడు ఎలాగైనా శీఘ్రము జయించటం ముఖ్యం. మిగతావిషయాలు గమనించకూడదు.

ఉత్తరుడు—అబ్బ. సరే. మీరందరూ ఇంత క్షణటిగా చెప్పుకున్నారగాబట్టి సరే. వినా సారథి ఎవడైతేనేమి? నా పరాక్రమంమును శీఘ్రుడేనెంత?

ఉత్తర—నేను పోయి, సైరంద్రితో యీ విషయం చెప్పి, ఇద్దరం ఆచార్యులవారిని ఒప్పించి రథం తయారుచేసి తెమ్మరి చెబుతాము.

౨

విలాసభవనము ముందు : రథముతో

బృహన్నల

[లోపల ఉత్తరుడు యుద్ధమునకు పోవు పీఠనిర్మాత నేతము. హదాహాడిగా అటుయిటు తిరుగుచుండును. ఉత్తర చెరికలైలు, సైరంద్రిహదా వుండును.]

ఉత్తర—అయితే అన్నయ్యా, నవ్య శీఘ్రపులనందరినీ జయిస్తా చన్నమాటేనా?

ఉత్తరుడు—నా శక్తివిధమింకా నయ్యరం లేదులూనుంది. మీకే తెలుస్తుంది నావిజయోత్సవం జరిపేటప్పుడు. అంతకన్న ముందుగానే తెలుస్తుంది కొరపులకు నా బాణాల శక్తి. పాపం, అమాయకులు పాండవులనుకొన్నారు కాబోలు.

ఉత్తర—మరి యుద్ధంలో బాణం నీకే తగిలే?

ఉత్తరుడు—అసలెప్పుడూ అట్లా జగజీజరగదు. అది ఓడిపోయేవాడికి జరిగే పని. ఏమిటి ఇంత ఆలస్యం. రథం తయారుచేయించుకుందా.

(ఒక దాసి పోయి చూచినప్పుడు)

దాసి—అయిందా. బృహన్నలవారు తమ కోసమే ఎదురుచూస్తున్నారు.

(అందరు నడుతురు. ఉత్తరుడు హుషారుగా పెద్ద పెద్ద అంగలు వేస్తూ ముందుగానే రథమును చేరును. బృహన్నలను చూసి కొంచెం ఆనాద్యంతో మొహం ముడుచుకొని, ఇద్దం లేనివానివలె రథం ఎక్కును. సఖులు ఉత్తరునకు హారతిఇస్తురు.)

ఉత్తరుడు—నేను యుద్ధం చేసి గెలిచినాను. చూస్తానుగదా మీరు నావిజయోత్సవం ఎంత గొప్పగా చేస్తారో.

ఉత్తర—మరి యుద్ధం చేసి గెలుస్తావుకదా నాకేమిస్తా వన్నయ్యా.

ఉత్తరుడు—(నవ్వుతూ) పిచ్చిదానా. యుద్ధరంగంఅంటే ఏం బజారనకున్నావా? అక్కడ తెగిన తలకాయలు, కిందపడిన కిరీటాలు, విరిగిపోయిన రథాలు, చచ్చిన ఏనుగులు, గుర్రాలు ఎన్నెన్నో వుంటాయి. విజయోత్సవమప్పుడు చెప్ప. నీ కేం కావాలో తెప్పిస్తాను.

ఉత్తర—మరి సైరంద్రి చెప్పిందో దుశ్యోధనుడు కిరీటంలో పెట్టుకునే కుర్రాడు చాలాబాగుంటుందట, అది తెస్తే బొమ్మల పెర్ఫిర్యో నాబొమ్మకే పెట్టుకుంటాను.

ఉత్తరుడు—ఓన్, ఇంకేదా. తప్పకుండా తెస్తాను. ఇంకా ఏమడుగుతావో, రథం పట్టుకుందో

పట్టుతో అనుకుంటున్నాను. భక్త కోరికే కోరావులే. పట్టుతో అనుకుంటున్నాను. భక్త కోరికే కోరావులే.

ఎంతో సంబరంగా వున్నారే. ఇట్లా చెడితే మనకు ఏమి ఉత్సవం చేస్తారు?

(నిమగ్నముగా)

(కోరికలుపలి బయలు, రథము తోలుచూ బ్రహ్మల; అటూ యిటూ చూస్తూ ఉత్తరుడు.)

ఉత్తరుడు—పోనీ, త్వరగా పోనీ, లేకపోతే శ్రేణువులు పారిపోగలరు.

బ్రహ్మల—అప్పుడే వగలం విడిచి చాలా దూరం వచ్చాను. ఇంకా త్వరగా పోతే గుర్రాలు అలసి పోయి, యధ్యంతములో సరిగా పనిచేయకవు.

ఉత్తరుడు—(విసుగు, కోపముతో) సరి, సరి. బాగుంది నీ సారథ్యం. ఇక యధ్యంతములో ఏమి చేస్తావో నాకు బోధపడటం లేదు. (చూడగా ఏదో చూసి) అదేమిటి. అంత ఎత్తుగా లేస్తోంది ?

బ్రహ్మల—(నిర్లక్ష్యంగా) అదా? శ్రేణు వైశ్యాలు కదులుతుంటే లేచిన దుట్టు.

ఉత్తరుడు—అ! (ఆశ్చర్యంతో) వైశ్యాలు కదులుతుంటే అంత దున్నా! పెద్దమేనుషుడే వుండి

బ్రహ్మల—మరి కారకవైశ్యులంటే ఏమిట కున్నాను. (ఇంతలో కొనివైశ్యులకు దగ్గరగా వస్తు. వైశ్యులు సరిగా కనుపించుచు.)

ఉత్తరుడు—అయ్యో, అంత వైశ్యమే! అన్ని సుగ్రాహే! అన్ని సుగ్రాహే! అన్ని ఏనుషే! నీటిన్నిటి తోను నేను ఒక్కడనా పోగడేసి ? అయ్యో! (మిక్కిలి భయంతో) అందరూ తలకా బాణం వేస్తే నామీద ఒక బాణాలపవ్వరం నీటివిపాదూ. అన్ని బాణాలు నాకోరికానికి తగిలితే అసలు చర్యకా అదేది కనపడుతుందా? (గణుమగ్న) అమృతాగ్ని, యధ్యం వద్దు, ఏమీకదదు. బ్రహ్మల, రథం త్వరితగా వెళ్ళు మరలవు.

బ్రహ్మల—అదేమి యధ్యరాజా! తమరు యధ్యంచేప జయించిస్తారని అందరూ కొండంత ఆశ పెట్టుకునిఉన్నారే. ఇప్పుడు తిరిగినిడితే మునిమాని వగ్గరూ! మీ నిజయోధ్యులం జరపటానికి ప్రజలు

ఉత్తరుడు—ఉత్సవంపంకరి తరవాత మాద్దాం. ముందు ఇంటికి పోనిక్కణియ్యూ. ఇంతసేనతో కేసొక్కడనేనా యధ్య చేసేసే. అంగుళాను ఇంతవరకు బాణం విడవటం ఎట్లాగో తెలియదే. ఏదో సరదాగా వుంటుందనుకున్నానని. బాబోయ్. నేను యధ్యం చేయలేను. తిప్పు బ్రహ్మల, వెనక్కు తిప్పు! (సరకుచేయక తోలుచుండును) అబ్బ, తిప్పువయ్యా వెనక్కు. ఈ బ్రహ్మలంత వీరికోరి తెచ్చుకున్నాడుకు బాగానే చేస్తున్నావ్. వాళ్ళే చేస్తారో తెలుసా నీకు? బాబోయ్. నేను ఒక్క టాణం రథంగా వుండలేను. (నూకి పరుగెత్తును. బ్రహ్మల రథము నావీ పరుగెత్తి పట్టుకొనున) అబ్బ! వుండు బ్రహ్మల, నాకు భయం వస్తోంది. నేను యధ్యం చేయలేను, ఇంటికి పోదాం రా.

బ్రహ్మల—రాజకుమారా! ఎంత పొరువ పీసవైన పని చేస్తున్నావో చూడు. ఎరుట ఎం. రాజకుమారులు నిన్ను చూసి నవ్వుకున్నానో చూడవే. ఇంతమందిగో పంభంపంబి బ్రతికేవుండేకంటే యధ్యంకంటా నీకేకంకాం, నీరాజ్యంకొసం శ్రేణువులతో పోరాడుతూ మోటుచటం మంచిదికాదా? అది నీకు, మీ వంశానికి ఎంత కీర్తితెస్తుంది.

ఉత్తరుడు—అబ్బ! కీర్తి. మనిషే లేవచ్చుకు కీర్తండుకయ్యా బాబూ. మా తిల్లిదండ్రులు నాకోసం ఎంతో తెలిగి పెట్టుకుంటారు. ఇంటికి పోదాం పడు.

బ్రహ్మల—ఇంటికి చెడితే నీవు తెచ్చిన శత్రుకు మీ తండ్రిగారు సంతోషిస్తారు కమా. మూడూ, నీమూలంగా మీవంశాకంఠిహా తీర్చి అప్రతిష్ఠకలుగుతో. దినేనా అలాగింపవే. నీవూత్యలను ఒక్కమారు స్మించుకో. తమ రాజ్యంకొసం, తమ ప్రజల రక్షణకొసం రణనింగాలలో తమ ప్రాణాల నిద్రివారిని జ్ఞప్తికెచ్చుకో. రాజానై ప్రజలనుద్ధి. నీవలను పొందినవాడివి. అవుసరవైశ్యకు నారికి సహాయపటానికీ, రక్షించటానికీనా లేక పారిపోయి

చానుటానికా? చూడు. నీ ఆవులను, గోపాలురను
 కట్టుకుపోటలమే కాదు, గ్రోవలలో ఎన్ని గ్రామాలను
 శాస్త్రాధికారి, ఎంతమంది అమాయిక ప్రజలను హిం
 సింపుతారో, వారిని శ్రమపులబారింపి తప్పించలేని
 వాడిని నీవు రాజుగా నుండుటకు ఏ విధంగా తగుదువు?
 రాజుగా పుట్టింది చుట్టూతా దాసీలను కూర్చో పెట్టకు
 నేండుకూ, ఆర్థంలేని బొమ్మలు గీస్తూ కాలక్షేపం
 చేసేందుకూ, అందుకై ప్రజలనుండి సొమ్ములూగేందు
 కూడా? ఈ నాడు నీవే ఈ యుద్ధం చేసి గెలిచి నీ
 దేశాన్ని, నీ ప్రజలనూ రక్షించలేనే నీవు రాజభర్యాన్ని
 సరిగా నిర్వహింపవుమాట. అప్పుడే ప్రజలకు రాజు
 నుండుటకు తగుదువు. లేకపోతే నీ ఆధిక్యత ఏమిటి?
 ఊరికే శ్రమపైత్యం చూసి పారిపోయేవాడిని నీవు ప్రజ
 లకు అదర్శంగా ఎట్లు ప్రకటింపగలవు? నిన్ను చూ
 వారు ఏమి నేర్చుకుంటారు? నిన్ను ఎలా గౌరవిస్తారు?
 నీకూ, ఒక సామాన్య పౌరుడికీ తేడా ఏమింది? బహుశః
 వారిలోనే ఎక్కువ పౌరుడు ముందేమో నీలోకన్న!
 రాజకుమారా, అదర్శపురుషుడిగా నీవు నీ ప్రజలకు కన
 పడినప్పుడే నీకు రాజ్యం నిలుస్తుంది. నీవు సుఖపడటా
 నికై తమ చెమట నోడ్చిన ప్రజలను శ్రమపులపండి
 రక్షి చటూనికై వారి నేవతో పెంచి నీ శరీరము నిత్య
 లేవా? చావోబ్రతుకో, నీ దేశంకోసం, నిన్ను నమ్మిన
 నీ ప్రజలకోసం, నీవు కావాదవలసిన నీ కంఠగౌరవం
 కోసం నీ వేత్యాగమైనా చేయటానికి ఎప్పుడూ సంసి
 ధుడవై ఉండాలి. (మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ ఒక్క
 మారు అర్జునుడుగా మారిపోవును.)

ఉత్తరుడు—(ఆశ్చర్యంతో నమస్కరించుచు
 విషయమంతో) బహువిభావా. తా మెవ్వరోగాని సరిగా
 అర్జునునిగరించి నే విన్నదానికి తగినట్లుగా నున్నారు.
 నారాని నీరికేతనమును రూపుమాపి నాకు కర్తవ్యమువ
 దేళింది వాకండ్లు తెలిచినారు. నేను మీ ఆశ్చర్యము,
 మీరు ఏమి చేయుంటే అదిచేస్తాను. నా దేశానికి,
 ప్రజలకూ, రాజ్యానికి ఏమిచేయవలసినా జంపలేకుండా
 చేస్తాను. దారిచూపండి.

అర్జునుడు—కుమారా, నీ కన్నట్లు ఆ కుద్యము
 పొందవుడను నేనే. ఈ వాటితోనే మా అజ్ఞాతవాసము

పూర్తియైనది. నా సోదరులు, ద్రౌపది మీ కొలువుననే
 ఉన్నాను. (ఉత్తరుడు ఆశ్చర్యముతో వినుచుండును)
 పద, ఇప్పుడు యుద్ధంచేసి, గోవులను మరల్చుకొని రాజ
 ధానికి తోదాము. ఆదుగో ఆ వివాహము మైననే
 మా ఆయుధము లున్నవి. భయంలేదు. ఇక రథం నీవు
 తోలు. నేను యుద్ధం చేస్తాను. ముందు గాండివం
 తీసుకోవాలి. పద.

3

విరటు రాజదర్బారు : విజయోత్సవము

[మహారాజు, పరివారము ఆసీనులై యుండురు]

మహామంత్రి—సామంతులారా! పౌరులారా!
 విరభటులారా! ఈ నాడు దక్షిణగోగ్రహణమున మనకు
 అఖండవిజయలక్ష్మిని చేకూర్చుటానికి పాటుబడ్డ ప్రతి
 పైనికునికి మహారాజు తమ కృతజ్ఞతనూ, వారందరికీ
 రాజకుటుంబమునందూ, రాజ్యమునందూగల భక్తికి తమ
 సంతృప్తిని, సంతోషమును వెల్లిబుచ్చుచున్నారు. ఈ
 సందర్భమున మహారాజులు తమకు తమ ప్రజలనుండు
 గల ప్రేమచూ, వారిని సర్వవిధముల రక్షించుటకు తమ
 సర్వస్వమును త్యాగముచేయుటకు తమకు గల మనో
 విశ్మయమును వెల్లడించుచున్నారు.

(“జయమహారాజ్! జయ—మహారాజు! విర
 కాలం పరిల్లాలి” అని కేకలు)

ఒక సామంతుడు—మహారాజా! మీ రాజవం
 శమునందును, ఈ రాజ్యమునందును, ఈ ప్రజలయం
 దును మాకు గల గౌరవ, భక్తి, ప్రేమలనూ, మీ
 సేనకై మా సర్వస్వమును వినియోగింప మా నిశ్చయ
 మునూ, ఈ రాజ్యపురోభివృద్ధియ్యై ములందు మా సం
 పూర్ణసహకారమునూ ఈ విజయోత్సరసందర్భమున
 తమకు మీ సామంతులందరితరపున మనవిచేయు
 చున్నాము.

(“మహారాజాధిరాజ విరటుమహారాజుకూ జయ”
 అని కేకలు.)

ఒక పౌరుడు—మహారాజా! తమ చల్లని పరిపాల
 నయందు మీ మనుభవించుచున్న సౌఖ్యములకు, సౌకర్య

మలకు, రక్షణకు - ముఖ్యముగా సర్వనాశము నుండి ఈ నాడు మా కొపగబడిన సర్వరక్షణకు మా కృతజ్ఞతనూ, మాకు మీ రాజకుటుంబమునందు గల భక్తి గౌరవవిశ్వాసములనూ తమకు మనచేసికొనుచున్నాను.

(“జయ మహారాజాధిరాజ విరాటమహారాజు జయ.” అని కేకలు.)

నైన్యాగ్రస్తుడు—మహారాజా! ఈ సింహాసనమునకును, ఈ ప్రజలకును ఎట్టి కేసువునుండియైనను ఒక్కనైనుకుని బొందిలోనైనా ప్రాణమున్నంతవరకు ఎట్టి ఆపద రాజాలదని యీ సేవకుడు విన్నవించుచున్నాడు.

(“జయమహారాజు జయ- మహారాజు వీరకాలం వర్ధిల్లాలి” అనికేకలు.)

విరటుడు—సామంతులారా, పౌరులారా, వీరభటులారా. ఈకోణ యుద్ధమునందు మీరు చూసిన కౌర్యమునకు, అంతకుముంచి యిప్పుడు మీరు మారాజు వంశమునందు, రాజ్యమునందు వెల్లడించిన భక్తిగౌరవములకు నే నెంతయు సంతసించుచున్నాను. మన ప్రజల ధన ప్రాణములను కాపాడిన వీరభటుకాయము యొక్క కౌర్యము అభినందనీయము. కాని యీ విజయోత్సవసందర్భమున ఉత్తరగోగ్రహాణున కేగిన మన రాజకుమారుడు తిరిగి ఇంకనూ రావండుటచే నా మనస్సు పరిపరివిగముల పోవుచున్నది. అనన్యసేనా సమేతుడైన కొరవు లెక్కడ, బాణమునైన సరిగి సంధింపలేని యా పశుబాలు డెక్కడ.....

(ఒక వార్తాహరుడు త్వరత్వరగా ప్రవేశించి నమస్కరించి నిలుచుండును)

ఏమిరా, వార్తలేమి?

వార్తా—యువరాజు ఎవరో మహానుభావుని సహాయముతో యుద్ధము గెల్చినారు; గోవులను మరలించినారు. అమహానుభావుని వెంటబెట్టుకొని యువరాజు పట్టణము ప్రవేశించుచున్నాడు.

(“ఉత్తర కుమారుడనటా జయ, యువరాజు వర్ధిల్లాలి” అనికేకలు)

విరటుడు—అహా, ఈనాడుగదా నేను నిజముగా గర్వపడుచుంటిని. కొరవులనందరినీ జయంపగల కుమారుని గని నేను ధన్యుడనైతిని. పట్టణమునందెల్ల ఉత్తరగోగ్రహాణ విజయోత్సవము చాటింపుడు. ఉత్తరకుమారునకు అఖండస్వాగత మొసగుటకు, మహామంత్రి, ఇప్పుడే ఏర్పాటు చేయకలయును.

కంకుభట్టు—మహారాజా, విజయలక్ష్మీసమేతుడైన యువరాజునకు సుస్వాగతము. కాని యువరాజు వెంటనున్న అమహానుభావు డెవ్వడో అతనికి మనము బ్రహ్మాండమైన స్వాగత మొసగవలెను. వింట నారినీ సంధింపలేని బాలుడెక్కడ, కొరవసేన ఎక్కడ. ఈ విజయము ఆ మహానుభావునిచే అయియుండవలెను.

విరటుడు—(కోపముతో) ఆ. ఏమి. ఉత్తరకుమారుని చులకనచేసి మారాజవంశమునకు అవమానము చేసెదవా. ఇది సహింపరాని నేరము. (తన చేతిలో నున్న సాగెను విసిరివేయును. అది కంకుభట్టుకలపై కొద్దిగాయమును చేయును. వెంటనే వైరంధ్రి ప్రవేశించి కంకుభట్టుకలను పట్టకుని రక్తమును తుడుచుచుండును. వేరొక ప్రక్కనుండి ఉత్తరుడు, అర్జునుడు ప్రవేశించు.)

ఉత్తరుడు—ఆ. అ. ఆగుడు. తండ్రి. అమహానుభావుడెవ్వగుమకున్నాడు? ఐనను నేను విజయమును సాధించుటకు ఈ మహానుభావుడేగదా కారణము.

విరటుడు—(వినిపించుకొనక) నాయనా, సంతోషము. వయసున పిన్నవయ్యు, నీవొసరించిన యీ ఘనకార్యమునకు నేనెంతయు గర్వించుచున్నాను. ఈ మనరాజునీప్రజలు విజయలక్ష్మీ సమేతుడైన నీకు గుస్వాగత మొసగుచున్నాడు.

(“జై మహారాజకుమారుడనటా జై, ఉత్తరకుమారుడనటా జై” అనికేకలు)

ఉత్తరుడు—పౌరులారా, వీరభటులారా. ఈ మీ స్వాగతమున కెంతయు కృతజ్ఞతనూ, దేశరక్షణకు, దేశస్వాతంత్ర్యమునకు పాలుబడుట దేశమునందు జన్మించిన బ్రతాక్తికి విధియైయున్నది. అందు మీకన నేనొసర్చిన దేమున్నది? ఇన్నాగ్నూ విలాసప్రియుడనై

యుండి నేతమునకు తీరిని అవకాశమొనర్చితిరి. నా
నిధిని నేను మరచితిని. దేశరక్షణకు నాకు అవకాశము
లభించువరకి పిరికిపందనైతిని. కాని ఈ మహానుభా
వును బృహన్నలదయనకు నానిధిని గుర్తించితిని. ఈ
రోజు జరిగిన యుద్ధము మన గోవులకొరకు గాదు;
మన రాజ్యరక్షణకు. ఈ యుద్ధమునందు మనము
జయింపకున్న ఈపాటికే మనదేశము, మనప్రజలు, వారి
స్వస్వము ఈగువుల హస్తగతమైయుండెడివికదా.
దేశస్వాతంత్ర్యమునకై ప్రతివ్యక్తియు తన సర్వశక్తు
లనూ వినియోగింపవలెను. స్వాతంత్ర్యసమరముచేరు
విన్నులనే అబలులు సబలులు గావలె; పిరికిపందలు
కార్యగతుల పోవలె; భోగలాలసులు రణోన్ముఖులు
కావలె; వేసేల, ఉత్తరుల, బృహన్నలు అర్జునులై
పోవలె. అనాడే తమ దేశమునకు, తమ సోదరులకు,
తమ పితరులకు తమ విధ్యుక్తసగ్గుము నెరవేర్చినవా
రొగురు. ఇదియే ఈ విజనాత్మకసందర్భమున మనకు
అమృతసందేశము. ఈ సందేశమును సర్వదా ఆదరించు
టకు, ఆదరించుటకు నేను సంసిద్ధుడను.

(“మహారాజ కుమారులకూడె - యువరాజు
స్థితిలో” అని కేకలు)

ఈ మహానుభావుడే మన రాజ్యరక్షణకు కార
ణుడు. ఈయన మనము రోజూ చూచుచున్న బృహ
న్నలయే! కాదుకాదు. ఎవని నామము కారవసేనను
కంపింపజేయుకో ఆసగ్యపాచి యీ మహానుభావుడే!!
అజ్ఞాతవాససందర్భమున పాండవు శేవురూ, ద్రౌప
దియు మన రాజ్యముకు పవిత్రమొనరించిరి. ఆ మహాను
భావుడే ధర్మరాజు. ఆ వలలుడే భీమసేనుడు. వారే
నకుల సహచేవులు. అయినయే ద్రౌపది. (అందరు
ఆశ్చర్యమును నూచింతురు.)

విరుడుడు—(సింహాసనము దిగి ధర్మరాజునకు
మొకరించి) మహానుభావా, నన్ను క్షమింపుడు. ఈ సంవ
త్సరమునండి అజ్ఞానపడనై మీచే నీవలు గొన్నందుకు
నాకుతును మీ కోడలిగా నైకొని నన్ను ధవళిని
చేయుడు.

ద్రౌపది—అన్నా, అట్లే యగుగాక. ఉత్తర
అభిమన్యుకుమారుని సతీతిలకమై వర్ధిల్లుగాక.

(ప్రతీహతి ప్రవేశించి విరుడునకు నమస్కరించి)
జయము, జయము, మహారాజా! దుర్యోధన చక్రవర్తి
రాయబారి తమ దర్శనార్థము వచ్చియున్నాడు.

విరుడుడు—సర్వరము ప్రవేశ పెట్టుము.

(ప్రతీహతి నిష్క్రమణ)

(రాయబారి ప్రవేశించి విరుడునకు, పాండవు
లకు నమస్కరించును.)

విరుడుడు—ఏమి నీ రాయబారము?

రాయబారి—జయము, జయము మహారాజా.
తమ కొలువునందు పాండవులున్నారని మా చక్రవర్తి
గారు కనుగొని, అజ్ఞాతవాసనిబంధన ఉల్లంఘనమునకు
వారలు మరల అరణ్యవాసము, అజ్ఞాతవాసము చేయవలె
నని ఉద్దేశపడుచున్నారు.

(అందరు కోపముతో చూచుచుండురు)

అర్జునుడు—(కోపముతో) ఓహో. అట్లుగా!
పాపము, నిన్నటివోలే అజ్ఞాతవాససంవత్సరము నిండిన
దని మీ రాజునకు తెలియకుకాబోలు. దానితోపాటు
అతని ఆయువుకూడ నిండినదని చెప్పుము.

(భీముడు మాట్లాడబోగా వారించి)

ధర్మరాజు—అది అంతయు నేలకి నామాట
లుగా మీరాజునకు ఇట్లు చెప్పము. అడగియుండు
రోజులు, ఆక్రయించు రోజులు గడచిపోయినవి. ఈ
నాడు స్వరాజ్యముదక్క పాండవుల సేదియు సంతృప్తి
పరుపజాలగు. కుయ్యము, భేదోపాయములు పరిస్థితిని
మరిత వివరిత మొనరింపగలవు. ఈనాడు స్వదేశము,
స్వరాజ్యము చేహుకరున్న పాండవులయొక్క
క్రోధాగ్ని ప్రజ్వలిల్లి నిన్ను, నీదేశమునూ, రాజ్యమునూ
కాల్చివేయగలదు. ఈఅరిమహారాజునందు తమ
సర్వస్వము ధారపోయుటకు పాండవులు సంసిద్ధులై
యున్నారు. స్వరాజ్యమో, వీరస్వర్గమో, ఇదే పాండ
వుల నిశ్చయము.

భావలహరి

- శ్రీ ఇంద్రగిరి హనుమచ్ఛాస్త్రి -

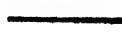
జీవిత మొత్త నాటకము చేసితివోయి నటావతంస ! మా
భావములోని నర్తనము పల్కుల కందదు పో ; యెడందలో
లో విషభాండముల్ కనులలో మధుకోశము లెన్న, నత్యపు
తావగు నయ్య నాలుక, ప్రణాళిక కుత్తకకోతలుక్ ప్రభూ !

ప్రతివా షొక్కొక వేదమూర్తి యయి సంభాషించు శాస్త్రార్థముల్,
శతధానీత్యవిసేతివర్తనల భాష్యముల్ పచారించి జీ
వితలక్ష్యములు పుణ్యపాపములు చూపించున్ మహర్షిక్రియన్
క్షీతిలోమాత్ర మధర్మతాండవములే చిత్రము విశ్వప్రభూ !

ఈ రుద్రాక్షుల పిల్లి తావళముతో నేరామనామమ్మో, నే
ర్యారంబూని ముముక్షుయోగిజన విఖ్యాతిక్ విడంబించెడిన్ ;
క్రూరారంభములోన సౌబలుని కర్ణుక్ రాక్షసస్వాములన్
మీరంజాలిన బుద్ధిశాలి యిత డేమీసృష్టి ! విశ్వప్రభూ !

గతికయుపాటి సత్యగుణగౌరవమందని దేవతార్చనా
నిరతుల తామ్రపేటికల సీరసజీవన మేల? నిత్యసం
దరసువిశాలవిశ్వభవనమ్మున నిల్చి జగజ్జనాపనా
పరత వహించి దుఃఖతుల పాపుల సీహృది జేర్చు మోక్షప్రభూ !

అందరు పుణ్యకార్యకరణాభిరతుల్, పరమార్థనింతనా
స్పందనిరాగచిత్తులు, విశాలమతుల్ విషయోపభోగక
ర్మదులు, దివ్యజీవనపరాయణు లొదురు నేటి లోకమం
దిందరిలోన నే నొకడనే దురితాత్ముడ; ప్రోవు నన్ ప్రభూ !

ఆంధ్రకథానక కావ్యములు:

భోజరాజీయము

= శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లు =

పాచీవాంధ్రసారస్వతమున బుర్రాణశ్రవణంధ కావ్యనాటకాదులతోపాటు చక్కని పద్య కథానకములలో గూడ నితరకాళులవలెనే యనువాద కావ్యములు, స్వశీలకావ్యములు గలవు. ఈవ్యతంత్రిపద్యకథానకకావ్యములలో నాశుకచిత్తరంజన కథానకచాగుర్యము, నూరికల్పవాసైపుష్పము ప్రధానాధ్యక్షులతో జోడించి యవ్యతీయకథానాపీఠ్యమును మునుక బ్రసాదించియున్నాను.

ఈ కథానకకావ్యములలో శాలివాహనకథానక ప్రళయ, సింహాసనవాద్యంతిక, క్రమశ్చంద్రము మున్నగు కథానకములు సంక్రమితకావ్యకావ్యములను వాడుచు, భోజరాజీయము, హంపిరింకెరి, శుభప్రతి, కళాల్పాగ్లో దయము మున్నగు కథానకము లాశుకచిత్తరంజన స్వకవాలక్ష్మిములు, నవ్యతీయ శిల్పప్రతిభానకములు, కళాల్పాగ్లోదియము పద్యనిరలరాజు మని : శ్రీనివాసాది నార్జించినది. ఇతర, శుభప్రతి హంపిరింకెరి కదియో మూల మున్న దని యెవరో యూహించిరి కాని, యది సత్యమునకు సన్నిహితము కానినాట. ఈ రెండుకథానకములందలి కథానిమిత్తము, నిరుపనానశ్చిము, నందు ద్యోతక మగు లోకజ్ఞానము, కల్పనాపాటము, హృదయకర్షణశక్తి ప్రత్యేకవాక్యముల నిరూపింపఁదగి యున్నది.

ఇతర, బహుపూర్త కథానిధి యనఁ దగు భోజరాజీయము కేవలము స్వశీలకథానకకావ్యము. ఇందుఁ దద్విధయతి యగు ననంతమాత్యండు గడిదీనకథానక

యితర గోచరించుచుండును. ఈతని కథారచన ముంపిరి యాద్యములు, కథాశిల్పము, నందలి మెలఁకు మా, కథానకములందలి జనరంజకత్వము పరిశీలించి నచోఁ గవిశ్రేయమునకుఁ దగువారివాఁడును, బ్రబంధ కవేతుఁ బూర్వమును నగు ననంతమాత్యండు కొన్ని వందల సంవత్సరములకుఁ బూర్వమే యవ్యతీయకథానాపీఠ్యము మునుక బ్రసాదించియుండుట గోచరము కాఁగలదు.

అనంతమాత్యండు తాను బుగవశోరచిత్ర ప్రేమఁదననీ, సంతతి నాటిని ప్రవాహులబ్ధి నాగ్ని భివుఁదననీ చెప్పకొని తినియన్నగు బాటి సజ్జనరంజకత్వమే తన స్వకీః గావలయున దని పెక్కిని యున్నాఁడు. కవిత్వప్రాశస్త్యము, కృతల యాద్యములు తా ననుసరించివిధియన నిట్లు వాక్రచ్చి యున్నాఁడు :

శివలవిద్యులయంతుఁ జర్చింపఁ గవిత యు
తెల్లవై మం ద్రది నిశ్శక్తికొఱు
నక్షా పితొఱు నా క్యనవారల శిలం
తెల్లగడికొఱు నశేకవిధము
లగు నను గతముల నారయిం చుకొఱు ను
చిత్రవికృతావ్యంః శి కొఱు
జనర గాంతానశ్చ శోపదీకంబునఁ
బ్రీతిమై హి మాచరించుకొఱు
నయ్యో గానఁ దెదల చించెద రించు
శేర్పుకొలఁదఁ గృతి యొనర్చు బూని."

ఇట్లు కృతియొక్క ప్రమాధమును వక్కాణించి
తాన భోజరాజీయమును రచించుట కింకను గారణము
లేట్లుగాఁ గవి పలుకుచున్నాఁడు :

“నూతనం బయ్యో బు తనకృగులట్ల
స తిరిసేయై జరుగు నియు
వాదిరాజసమానఁ డెరు భోజభూపతి
చరిత మీ కవితా ప్రసంగ మనియు
నిండుఁ జెప్పెడి కథ లిన్నియు నోరిఁ బ్ర
శస్త్రోత్సాహజేంబు లనియు
నభిలజగన్నాగుఁ డెరు నవరోబలనాగుఁ
డీపుణ్యకృతికి నక్షరఁ డనియుఁ
బృథివి ల్లజులు ప్రేమభక్తియుక్తిఁ బా
డింతు రనియు నూఱిలి.....”

అధికవృత్తి నీకృతి రచించినట్లు చెప్పినాఁడు.
ఇంగు ముఖ్యము గా గమనింపఁదగిన కథానకాండరములు.
౧. నూతనత్వము. ౨. పు తనకృతసామ్యుతి. ౩.
ప్రశస్తతవిశాసప్రసంగము. ౪. ఉత్సాహజేతత్వము. ౫.
నజ్జనంబజక్వము. ఈ యొకగుణములు న్యాయీయ
ముగాఁ బట్టిని కనుకనే యనంతమాశ్చర్య భోజ
రాజీయము నాంధ్రత్వమున కాశ్చరిత్వము నందఁ గన్నది.
ఒక్కమాటలో నాతఁడు మరలఁ దన కథాప్రసంగము
నట్లు ప్రోదీశించినాఁడు :

“నూత్రకథ భోజరాజ చ
రితమయా నడుమ ధర్మశ్రులు నీశుల్
చిత్రకథలై తిలగ్నఁగ
శ్రోత్రముఖముగా నొనర్చు జోప్పడియుండున్.”

ఇంగు ధర్మశ్రులు నీశులు చిత్రకథలై శ్రోత్ర
జేయముగా నుండుటే కథానకప్రధానాశీయ మని
చక్కఁగాఁ బట్టి యనంతమాశ్చర్యఁ డీపలుకుఁ దన
కృతియుండుఁ బరమసర్వము కావించినాఁడు. అందుచేఁ
బూర్వోవాప్యతము లగు గుణములను స్థానిపు
లాకన్యాయమున వాతనికృతిలోఁ గాంచినచిక్కతావక
మున కెంత జోభావంతములూ తెలియఁగలదు.

కథానందిధానము : నవీనత

భోజరాజీయము ‘నూనం బయ్యో బురాలో
కృగులట్ల సంతతస్యో’ మనియు,

“దత్తప్రేయఃప్రక ము
దాత్తమృతిభోగనిత్రమనీతిపథా
యత్తలై యితిహాసము
క్రొత్త గదీ భూమి...”

ననియు, నీకృతి సంతతశ్రావ్యము, “వివిధకథా
నూన్నిగన్నిభూమరాభిరామును” నని కవి తెల్పియుం
డటచే నింఁ దిఃకథాభాగములు నూతనకృత్వమునే కాని
పు గతిములు కాంట్లు ముప్పవ్వును. సంస్కృతిమందలి
భోజచరిత్రమునకును, దీనికిని బోధికలు తక్కువలె
యింగులకు మఱియుఁ బ్రబలతార్కాణము.

పురాతనకృతసామ్యుత

కాని, కొన్ని కథాభాగములు పూర్వపురాణాధాన
కరణములై గ్రంథప్రాశస్త్యమునకుఁ గొంతి కారణభూత
మైనవి. భారతియునందలి “ఇంద్రప్రాద్ధు గుడుచుచు
నెడ గుడెక యెప్పవారిండు నిత్యోపవాస” “మును
కాలముల వాత్సవతి గూడి క్రిమివి పరగువారిండు
సదాబ్రహ్మచారి” యనువాక్యములు గైకొని కవి
యోజితమందముగ నిం దిరుంధతీవృత్తు లగస్త్యుని
వనిధిగాఁ బూజించిన కథాసందర్భము మహాకృతియుగ
వివరించివాఁడు. పావకలోముండు హంసయంత్రము
నేసి యనుమతిని బరణము మైన కథాభాగము మత్స్య
యంత్రము నేసి ద్రౌపదిని బడసిన యగ్నుమని చరిత్రమును
సృష్టికిఁ దెచ్చుచున్నది. ఉత్తమగుణవిరాజితం డెరు
పావకలోముని కాట్లు నలుకఁబడుటయు, నాతనికిఁ
బాగ్యసీప మేల్వేలు ప్రశస్తికా మగుటయు సాగంగవలె
చరిత్రముఁ జోలించున్నది. ఇంజరుండు తిప మెనరింప
గంగను భూమికిఁ దెచ్చుకథ గౌరిమమహర్షి గంగను
భూమికిఁ దెచ్చికథకు రమ్యావతానకరణ మగుట
తోచును. ఇట్లే, కొన్ని కథాభాగములకు మాత్రము
పురాతన కథాభాగములు సూక్రిప్రాయములై యనంత
మాతృని పరణితాస్త్రమున నొచితగుండరికను, వాతని

మృదుమధురభావమున సుక్ర్యాతము గడించి సాన
దేహిని రక్షింపు లైవని.

ప్రశస్తకవితానంగము

కొంచె మించుమించుగా నీసుగుణము తరువారి
దగు ధర్మోపశేతః త్రయసు సుగుణమున నంతర్భూతమై
యన్న దని చెప్పవచ్చును. పరమప్రామాణ్యము లగు
శ్రుతి స్మృతిపురాణేతిహాసాలులందుఁ బ్రతిపాదితము
లగు సత్యము, ధర్మము, అహింస మున్నగు సుగుణ
ములే యీ కవితాప్రపంగమునకుఁ బరమధర్మము.
ఉత్తమ మైన ధర్మముల నుత్తమమైననీసుల నుత్తమ
మైననాగ్రముఁ బోధించుటచేతనే యీ కావ్యమున
కింత ప్రశస్తియు సంభవించిన దని నిస్సంశయముగాఁ
చెప్పవచ్చును.

ధర్మోపదేశకత్వము

మహావీర్యవీర్యము లగు నిందలి కథాభాగములు
ప్రశస్త్యార్హపదేశకము లగుట విశేషముల కల్ప విశేషము.
ఇం దేకథాభాగము సరసము బ్రశస్త్యార్హపదేశకము,
సునీతిపథ్యాత్మమునై పాపకావనముల నానందమున
ములఁదేయుచు నగుతానానాగ్ర కావ్యమాధ్యక్ష్యమును
మహావీర్యమునను, నాగ్రకావ్యమును నుజించిన
దాప్తము, సత్త్విక - వీరచరిత్రమున, యోగికి బేడి
పాయస మిహి బ్రాహ్మణులకు, యోగికి మంటిముద్ద
లిచ్చుముగా నిడివయో మేకథ, చందాలదంపతులచరి
త్రము, సుకీలకథ మున్నవి. "అశ్వత్థి వానభోక్త
శక్తిం కృతిం కర్మ శ్రీభాగధీ" మ్మనా వారోక్తిః
దార్కాణములై యలరుచున్నది పుష్పగంధిచరిత్రము,
మదవరేఖమపాత్ర్యము, అని మఱిచరిత్రము, అన్నద
భూరు డగు విప్రుని భార్యకథ మున్ననువి పరమపారి
క్రమిగ్రహాశ్మయమున కేవలం జాటు కేళికారావ
ములు. మఱియు, సత్త్వికాశ్రమభావము, సత్త్వికాశ్మ
పరిపాలనావారోక్తియు, అన్నదానము వలని యనంత
శ్రమలను నర్చుతముగా నాద్వైతంపఁబడినది. ఇట్లు దాన
ధర్మసత్త్వికయాశ్రమముల ప్రభావ ముంది మని వివ
రింపఁబడినట్లే లబ్ధియు, అధిర్భూత, అసత్త్విక,

క్రూర్యము, ఆకౌచము మున్నగుశక్త్యము లెన్నియొక్క
టులు గొనివచ్చుననియఁ దలఁపుటకుఁ గుంభిచరిత్రము,
నన్నదానపరఁ డగు విప్రుని వదిలెలచరిత్రము మున్నగు
నవి సాక్షిభూతము లగుచున్నవి. అన్నిటికన్న
మహావీర్యము మహారాక్షసనిహృదయము, మహాకౌమం
ధునిమనస్సు, మహాశ్రూరఃసంహృదయము మార్పివేసి
యున్నతపశన ర్తమును గొనితెచ్చిన సత్త్వికాశ్మవిజయ
మిగ్రంథమున నెద్దిత్యముగా, సత్త్వికాశ్మముగాఁ గొని
యాడఁబడియున్నది. ఈ మహావీర్యమునుగణంప
ద్రు బాహుగన్న గోవాఘ్రసంవాదకథ, పుష్పగంధి
చరిత్రము, పాపకావ్యమునకథ యాంధ్రసారస్వతమున
కాచరిత్రముగ నిర్వచనకైత్యము నొసఁగఁ జాలి
యున్నది.

ఇట్టి మహావీర్యకథామధుర మగుఁచేతనే భోజ
రాజీయకథాభాగమును శ్రీకృష్ణదేవరాయలు, పింగళి
నూర నాగ్రనివంటివారే కొన్నిపట్ల ననుకరించెయు
న్నాడు. ఆముక్తమాల్యదయొ డిది మాలదాపరికథ
మదవరేఖకథను, కళాల్పాగ్రదయమందలి సత్త్వి
దాశ్మకథ చెప్పివారి కథ యిందుఁ గల యన్న
దానపరఁ డగువిప్రును నన్నదానసాహిత్యము నెప్పుడే
పుట్టిన బాలఁడే చెప్పికథ కనుకరణము.

నజననంజకత్వము

అనంతానాశ్మయము :

"...స సీతాపరభవుఁ డిచ్చుఁగాత మ
తల్పరికఁ జిరాయువున విమఃకీర్తియు
నజననంజకత్వమున్ "

అని కోరుకొనియున్నాఁడు. వాటిపరియు
నీగుణముల నీకవి కనుగొనించెయుండట కార్యమున
సప్తముగా గోచరించుచున్నది. అనంతానాశ్మయ
కవిత్యము కడువ్యాసుమధుని మనియఁ, సత్త్వికవిత్యము
నకుఁ గలత్రుతిభావుత్పత్తియై, సత్త్వికవైదికఁ గల మధు
ర్యము, సత్త్విక, కల మున్నగుసుగుణముల నది యాశ్మ
ముగాఁ దలదాచుకొనె ననుటలికొనికొనికొనికొని యు.
ఈరినై రియందు గమనింపఁబడిన ముఖ్యాంశము లిది

గానమాధ్యక్షులు, అధ్యక్షులభ్యర్థులు, సహజగాంభీర్యము, మార్గరతు, జౌహరీక సంపన్నత మున్నగునవి. అయితే లాగ్రముగా నొకరినొకరు మృదువులుగా నున్న భోజనాదీయమందలి వైభవ తిరువాతి గాంధీకళలలో బలపుర కలవడి తిని ఘంటాపథముగ జెప్పుచును. ఈ విషయము కూడ బ్రహ్మకముగనే విస్తరింపఁదగి యున్నది.

మితయు నితరకార్యములవలె గాక భోజనాదీయమందలి ప్రతిభాభాగము నీ కులఁగి, భోజనము ఫల్య, మందికియిట్లు. ఇందు సజ్జనంజరియ్యము, ముగ్ధానకారములైనవి.

ఈవిధముగ స్వచ్ఛలకస్మితము లగు కథానక కార్యములలో భోజనాదీయ ముగ్ధానక పాని చెప్పుచును. చిన్నభోజనములలో, చిన్నభోజనము, వానియొద్దముల, కథనప్రణాళియలలో మెలఁకువలు

సంతాపకార్యము దెలిసి స్వరంత్ర పద్యకథానక కార్యము సాంప్రసారకమునకు ముట్టమొదిట నొసఁగినవాఁడగుట వార తోపాటు మనము వారని కృతికి కథ మాకొఁజేయు :

అఖిలజగత్స్వేద్యమై దూమిపై నవనో
బిలము దా వెందాక నలయుచుండు

వాతీరను దుఃఖ్యాతమై భగవాత
నీనది యెందాక నెగడి చుండు

వామహానదిహంత నశ్శింతిలూజ్యమై
గరుగాగ్ర యెందాక గదిలకుండు

నన్యద్రుఃఖ్య బునంగ న వెందాక
క్రీస్తుంహస్వామి క్షీరత నుండు

నస్యదీనుకృతియు సందాక సంతిత

క్రాంత్యమై సమస్తభయంగు
విస్తరిల్లఁ గాత విభక్తభాగము
రత్నభూమిదాభిరామ మగుట."

గులాబితోట

*

= శ్రీ కవికోకిల దువ్వారి రామిరెడ్డి =

[కలిమిలేములను గురించి సాదీకిని, అతని ప్రతిపక్షునకును జరిగిన వాదప్రతివాదములు.]

బయటికి దరిచేసివలె అగపడినను దరిచేసుల కర్ణులు ములు లేని యొకడు గొప్పయందు మార్పుండి యండ చేసు చూచితిని. అతిడు భాగ్యంశును నిందించుచు వారి యక్రమములను తూర్పిరబట్టుచు, తన చెడ్డతనమును ప్రకటించుచుండెను. అతిని నూటలు "నిరుపేదిలకు శక్తిలేదు, భాగ్యంశులకు ఇచ్చలేదు" అననంతవఱకు వచ్చినవి.

దయ గల్గువానికి ధనము శూన్యము

ధనమున్నవారికి దయ బండిసున్న.

నేను గొప్పవారి ద్రవ్యముతో పోషింపబడినవాడ నుగాన అతని నూటలు కర్ణకకోరములయి నన్ను బాధింప నిట్లుంటిని: "ఒయి మిగ్గుడా, భాగ్యంశుడు చీదల రాబడి మూలము. యశులకు, సన్న్యాసులకు భాగ్యపు పాతర. అభ్యాసులకు ఆగవలంబనము. బాలసారులకు ఆశ్రయము. ధనికులు ఇతరులకు సంతోషము చేకూర్చుటకు తాము భారము విహింశురు. శేకులును, దీటులును అన్నము మట్టించే వారు భుజింపరు. వారి భుక్తశేషములకు భిక్షుభోజ్యములు అనాథలకు, ముడుసలులకు, ఆశ్రమకు ఇరుగుపొరుగువారికి పంచిపెట్టబడును.

విత్తంశులు ధర్మకార్యములకు కావ్యతాదాయము వచ్చు దానములు చేయుదురు. మొక్కుబడుల చెల్లించురు. అతిసులను సర్కరించురు. భిక్షుము పెట్టు

* వారినికే మహాకవి షేకసాదీ రచించిన 'గురి ప్రాణంశు ప్రంభములోని సప్తమాధ్యాయమందలి ౨౦వ కథ కనువాదము.

దురు. పక్షున్నవాని యాకటిమంట చీర్తురు. బానిసలను జంధివిముక్తుల కావించురు. జంశులులతో దేవుని తృప్తిపరచురు. ఎట్టివారి సాధనము నీ కల్లు భోజ్యమునకు? దినమునకు రెండుమాంసము నమాజుచేయుట తప్ప నీ మేమయు నొందర్పశ్యు. దానికిని నూరుగండుములు.

ధనవంశులకు మంచినీయు శక్తి గలదు. వారి ప్రార్థనములను భాగంశు వింగికిరించును. వీలయిన, వారి ధనము దానములకు వినియోగపడును. వారి కీర్తి నివర్తకంకము; హృదయము శాంతము. కష్టాని భోజనముపై భిక్షుల మాధారపడియుండును. పుణ్యక్షేత్ర పరిసరభ్రమైన యుడుపులకలన కలుగును. పక్షుపడి కడపు వెన్నెముక కంటకొనియున్నవానికి సిగ్గమైన భక్తియెట్లు కుదురును? రిక్తవాస్తుకు ఎట్టి మాను మర్త్యముండును? బద్ధపాదుడెట్లు విహరింపగలడు? ఆకలిగొన్నవాడు ఏమి మంచి చేయగలడు?

శవటికి దిండిలేని దరిగ్రు డెత్తుడు
కలరిచెందని నిర్ధర గినడు రాత్రి;
సీతుకారున సుఖియింప చీను లెరను
గొరరలేమండ వేపవి గూటబెట్టు.

విక్రాంతికిని, దినపక్షులకును పొత్తు కుదురుదు. చిత్తశాంతికిని, రిక్తపాస్త్రపరిక్షను సంబంధము పాపగడు. శాంతిహృదయుడు నాయంకాలము నమాజుకు గూర్చుండి, ఆకలిగొన్నవాడు మాపటిపుట అన్నము నకై నిరీక్షించుచు కూచుండును. ఎప్పటికైన వీరిద్దరకు ఏమిపొలిక యుండును?

దేవతత్వగణాను దిన మన్ననాడు ;
బత్తెయ శకున్న జీత మల్లాడు.

భాగ్యంతుల పూజాభరసాగ్రములు దేవునికి
అంగికాంపాత్రయ లగును. ఏలయన, వారి వ్యాధయము
వేదనాచలితయగాక కాంతియగున, ఏకాగ్రముగను
ఉండును. జీవగాత్ర సుఖముగ గడపుటకు తగిన పాక
ర్యమును సిద్ధమైయున్నదిగాని, ప్రతినిమన వారు పూజ
లందు నినిగ్గులు కావలయు. ఒక యర్చి యిట్లు
చెప్పెను : "సిద్ధి" దాన్త్రయనుండియు, నే నిష్టపడిని
నాని సమానాసమునుండియు భగవంతుడు నన్ను రక్షిం
చునుగాక !"

"ఇహపరమలయందును దాన్త్రయము నిండ్యము"
అను శ్రీనాత్తి 'ఖమకు'నందు కలదు.

ఈ మాటలు విని నా ప్రతివాది యిట్లనియెను :
"ఈనాత్తికి నీవు వింటిదిగాని 'దాన్త్రయ'మే నాకు
యశస్కరము" అను మహమ్మద్ ప్రవక్తంచెనమును నీవు
మరచితివి."

సాది :—ఈకందుము. సుఖముఖముల నేక
రీతిగ ప్రవర్తించుచు విధిశివంపరకు సూయెం దైన
తత్వాల దాన్త్రయనునుండి మహమ్మద్ ప్రవక్త
అట్లు వెలచిచ్చెనగాని, ధర్మశాస్త్రము సందాదించు
కొనబడు చదివైన కుట్టజాంతకు దొడగుకొని నీచ
జీవము చెయు వేదశాస్త్రము ఆ నాత్తియ్యయింపదు.

వైద్యవైద్య నిండించు శ్రేణి, నీరు
పడియ దెండా, సూక్ష్మగ్రంథ పీఠ !
దారిబత్తెయ లే; నీ తాంతిం మె
యద్ధగాత్రల గడ్డల కోర్చి మ్రోగ ?
మనుకాండ వై తేని నాను యోచనము
వేయిలాసలమాల ప్రేరేప దిప్పకుము.

గాథమై మరణిగ్నము లేని దరిజేసిలేమిడి
ఆతని పనిని చేయుచునరకు వదలను. నిరుపేద
యైనవాడు మరణిగ్నమును. ద్రవ్యముండినీ తప్ప
దిగంబరులకు కప్పడముల నిచ్చుటను, బద్ధులైనవారిని
చెరచిడించుటను సాగ్యముకాదు. మనబోటి నిరు
పేదలకు అట్టి ధనికుల యాహ్నర్య మెట్లు కలుగును ?

ఇచ్చనప్పుడు మీదైన యువారహస్తమునకును తీసు
కొననప్పుడు క్రిందైన దీనహస్తమునకును ఏమి సంబం
ధము గలదు ? "ఈ తెగవానికి, అనగా యథార్థమైన
మహత్వాలకు దింబరై మేర్పాటుకాబడియున్నది"
అని పవిత్రమైన ఖురానునందు సహజమునైన భగ
వంతుడు గవ్వచానుల భోగములనునుండి వెలచిచ్చి
యొనాడు.

దగ్గొన్నవానికి నగపట్టు, గలన,
జగమెల్ల వెలయుట బొగమ చెందయును.

నే నిట్లు వచ్చిందినంతనే ఆ దరిజేసికి ఓర్పు పడలి
నోటికి అడ్డము ఆత్ర లేక, గొంగుడిచి యిట్లు వదలెను:

ప్రతివాది :— నీవు విరివార అశ్యక్తులతో
ధనవంతులను పొగడుటయు, మనసు నొచ్చినటుల
మాటాడుటయు చూడ, ప్రతిధనికుడుగ దాన్త్రయము
మును సూరించుటకు సంజీవనావధియుకంటివాడినియో,
లేక ధర్మశాస్త్రాలనుపులు తెరచు తాళము చెవివంటి
వాడినియో యూహించిన ట్లున్నది.

ధనవంతుల మదమెత్తులు ; గర్వీకులు ; అహం
భావులు ; అవిహ్వారములు ; విచిత్ర ధనభోగా
సక్తులు ; సంపద్యోగవృద్ధుల శివులు ; బహిరాలి భంగ
పడినతేతప్ప ఇతరులతో మాటలాడకు. అలక్ష్యుల
సాగగదీపులతో తప్ప ప్రసన్నవదనలై చూడరు.
పండితులను విచ్చగాండ్లని తలంచురు. ఘోరముల తలకు
మొలకు లేని దరిగ్రాలని నిందింతురు. కట్టి రొక్క
మున్నదన్న కావరముచేతను, ఉన్నతపద్ధుల మన్న
తలంపుచేతను, అందరకన్న మాది వై నేము యని యుద్ధ
కులై ప్రవర్తించురు. ఎవరి తల్లియన తలమెత్తి చూడ
వలయునని తలంచరు. "వివయమునందు ఇతరులకంటె
తక్కువగన, సంపదలయందు హెచ్చుగను ఉన్న"
వాడు బయటికి ధనవంతుడుగ నగపడినను యథార్థముగ
ఆతడు దరిద్రుడోనని తత్వవేత్తలు చెప్పినమాటలు
వాగ్దరుగను.

సాది :—భాగ్యవంతులను నిందింపకుము. వాకు
కరుణామయహృదయులు.

భారత పరిశ్రమల ఆయువు పట్టు ఇంకను
బ్రిటిషువారి చేతులలో నున్నది.

మనమందర మైకమత్యముతో కలిసి కృషిచేసినప్పుడే
అవి మనకు వశము కాగలవు.

తక్కువ పెట్టుబడితో, జాతీయ పరిశ్రమలు నెలకొల్పుటకు
బ్రహ్మాండమైన ప్రణాళిక.

★ మా సోడావాటర్ మెషినులను స్థాపించుడు.

★ పరిమళద్రవ్యములను, టాయిలెట్ వస్తువులను
ఉత్పత్తి చేయుడు.

మేము చిన్నవి, పెద్దవి అన్ని రకముల సోడావాటర్ యంత్రములు,
సుగంధ ద్రవ్యములకు, టాయిలెట్ వస్తువులకు ఉపకరించే పరికరములు
మిక్కిలి చౌకధరలకు సప్లయిచేయుదుము.

ఉచితముగా మీకు ప్రవీణుల సలహాకూడ నొసంగబడును.

THE ESSENCE & BOTTLE SUPPLY AGENCY,

14, Radha Bazar Street,

CALCUTTA.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన
పి. వి. రాజన్
 ఆండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
 R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

దర వివరములకు వ్రాయుడు.

తగుగుత్తెనువారి :-

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt.

రిజిస్టర్డ్ చేయబడి

నల్లపిరెట్టు పొందిన

హిలస్ గంధితేమ్మ

ఇది రక్తం, దీనిచేయు అశేకమగు లింగలతో
 తగుగుత్తెనువారి :- స. వా. మే. హ. మ. ల.,
 మే. హ. మ. ల., మ. హ. మ. ల., క. హ. మ. ల., చిర్య
 వ్యాసము, క. హ. మ. ల., మ. హ. మ. ల., కీర్తనాపురి
 మొదలగు అశేకమగు లింగల ను
 ఖండించుటలో అగ్రతనైనది. 2 డిజిటల్
 చాలూగు.

20 ముద్రలు పెట్టి గు. 2-0-0.

పాట్ల ప్రశ్నోత్తరము.

పి. సి. వి. ఆండ్ కంపెని,

నెరి చేపి, (నెల్లూరు జిల్లా).

మదరాసు క్రాంతి :

7, వీనుమొదలి వీధి. (మిరైమీడు)

నెల్లూరు లోని ఎదురుగా, చొరబెట్టా.

ఈ జ్వలమైన సతీ త్వము

పండితడి గోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భారోగ నివారిణి

అరుణ ఋతుదోషములను

హాగొట్టి, పరిహార్త ప్రీత్యమును

ప్రసాదించగల స్వయం సంహార్త

మగు ఔషధము. అట్టిదానిని

విడువక పేనించినట్లయితే,

మిమ్ము అరోగ్యవంతులను

జేయుటయేగాక, మీ జీవన

పరమావధి యగు అమందా

నందమును తప్పక యొసంగును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం లిమిటెడ్,

ట-నగర్ . . . మద్రాసు.

ప్రతివాది:—నీవు అబద్ధము చెప్పవచ్చును. వారు రూపాలకు దాసులు. భగవంతుని క్రావణ నీల వేషములే యగుదురుగాక, కర్మింపకుండున నేమి లాభము? కాంతిప్రవాహము లయ్యును ఎవరిమీదను ప్రకాశింపకుండిన ప్రయోజనము? సామర్థ్య మను గుగ్రముపై వెక్కిరియ పరుగెత్తిపడున నేమి ఫలము? వారు కేవునికొరకైనను అడుగెత్తి యట్లు పెట్టరు. ప్రయోజనము నాశింపక చిల్లిగవ్వయైన నొకరి కియ్యరు, ఎంతయో శ్రమపడి ద్రవ్య మార్జింతురు. దాని వదిలముచేయుదురు. తుట్టుకుదకు బాధపడుచు, విధిలేక, అంతయు వదిలిపెట్టి పోయెదరు. "లోభి కలేబరము భూమిలోనికి పోయినప్పుడు, వాని ద్రవ్యము భూమిలోనుండి వైకి వెనలను." అని చెప్పెదలు చెప్పియుండిరి.

ఒక్కడు నిరతము శ్రమలకు లోక ప్రయత్నించి నిలువచేసిన సిద్ధి వే రొక్కడు శ్రమ ప్రయత్నింబులు నొక్కటియును లేక దాని నురక గొనియెత్.

సాది:—భాగ్యవంతుల లోభిత్వమును యాచ నావూలమున తప్ప ఇంకేవిధమున నీ వెరిగియుండవు. ఆరావ శిష్యులు కానివారికి కరుణామయములను లోభులును ఒకేవిధముగ కనిపింతురు. బంగారు ఏదియొడి యొరపురాయి కనుగొనును. లోభి యెవడైనది చిచ్చు గాదు కనుగొనును.

ప్రతివాది:—నేను అనుభవపూర్వకముగ చెప్పి చున్నాను. భాగ్యవంతులు ద్వాగ్ముఁడయొద్ద నేకు లను కాపుదారియుండురు. ప్రయత్నింపకులనైనను రానీయక అడ్డగించుటకు లభింపకాయలైన మొరక లను నియోగింతురు. వారు సజ్జనులయు, పండితులయు మొదలైన నొడిసిపట్టుకొని, "ఇచ్చట ఎవ్వరును లేరు" అని చెప్పెదరు. నిజముగా సత్యమే చెప్పబడినది.

తెలివేటలు, మోచిన, తెంపుదనము స్వామికిని లేవచ్చు భావము భగవంతునిం బు నెవ్వరు లేరు, పొందెడిదికైన ననుచు యుక్తంబుగా ఒడివారి పలుకు.

సాది:—చీలమున, యాచకుల పీడింపులకు, చిచ్చుగాండ్ర యాచనాశిలకును తృప్తికానలేక ప్రాణము విసిగి వారట్లు చేయుచుండురు. ఎదారి లోని యాచకు యంతయు ముత్యములైనను, చిచ్చు గాండ్ర కన్నులు నిండునని తలంచుట తెలియని తనము.

నూతులు నిండుకా సీగురు
రాతిరి బడు మంచునీటి చవలు తొరంగి? !
ఆతత భవధాన్యాకా
చేతనకుల కనులు నిండి చెందున తృప్తి? !

కష్ట పూచల ననభించి జీంతయుపై విగుగు పుట్టిన ముఖ్యుడు బుద్ధిపూర్వకముగ భూకృత్యము లందు తన్ను తానే పరివ్రాజకానున. భగవంతుని కిటు కాతడు భజనపడు. "ఇది శాస్త్ర ప్రమోదమైనది, అది శాస్త్రప్రేరేపకమైనది" అను జ్ఞానము వాని కుండదు.

ఒక్క నొక మంటపెక్లతో గొట్టినంత
సెముక యని సంశయము కెగిరిమాకు;
మోల శివశిటి నిరువురు మోతు గాంచి
అన్నభాజన మని యెంచు సెము దాస.

అయినను, భగవంతుడు వైవాగ్రహమునకు పాగ్రహింపబడన శాస్త్రసమర్థి కార్యములనే తల పోయెను. అందువలన శాస్త్రప్రేరేపక కార్యములనంది రక్షింపబడును. నేను నా పక్షము స్థాపించుకొనుటకు కావలసిన యన్ని వాదములను క్లిష్టాశ్రమముగ నూచించితిని గాని ప్రమాణింపి వివరింపలేదు. అయినను మీ న్యాయనిర్ణయముపై నాధారపడియుండెదను.

మోసగాదు పెనెగెక్కలు విరిచికట్టబడుట, అప్పు కెల్లింపనివాడు చెరసాలబడుట, అమాయి కత్తియు ముసుగుచింపబడుట, దొంగతనము చేసినందు లకు చేయి తెగిల్లబడుట మొదలగు ఈ దుష్కీడులకు మూలకారణము దారిద్ర్యమేగా! అట్లు శాసనది ఎప్పుడైన నీవు చూచియున్నావా? సింహములనంటి మనుష్యులకు, ఆక్కరలకు, ఇండ్లకు కన్నములు వేసి పట్టుపడుతును. చీలముండుకు చెక్కుపక్క బొంద లుపొడిచి వారిని తలక్రిందుగా న్రేలగట్టుదురు.

ఒక వేళ యొక దరిచేసికి దుర్గమమైన కామము చెల
తేగింపుకు మునున్న చిక్కబట్టు కీర్తి చాలక, పాప
కాశ్యపు సల్పుట తిబ్బింపవచ్చును. — — —
— — సామాన్యులుగ నెఱుఁగెను లయ్యును నిక్తహస్తు
లగుచునేని క్రమములుగ నాగు పాపపంకిల చిత్తు
లగుచును, ఆకలిగొన్నవాడు గొట్టెను దొంగిలించును.

క్షోభీతితలవైన నెఱుఁగెను మాంస
కలంబు గాంచె, విచారించుచోడు
'సాలహు' నొం తెనుఁగెను 'ద్రులు'
ఖరమునాంసపంబు చుంచు, క్షుణ్ణమునైన.

ఎందరు పరి నిర్భావములు లేమిడిమాలమున
దుర్మీతివలయు అనుభవమైన వారి కీర్తిని అపయనో
మారుతమున తూర్పుబట్టుచున్నారా ?

ఇహలోకవిముఖత నెఱియు నాకటన,
కలంబు పుణ్యంబు చెడును కేమిడిని.

నిమున వీధులు చేరనియక తలపులు మాను
కొందు లని యింతకునుండు చెప్పియుంటిమి. ఎదారు
లలో నిగించుచున్న హాసితాయి పట్టణవాసియయ్యె
నేని బిచ్చగాంధ్ర యొకపిడికి తట్టుకొనలేక దిక్కులో
పక నుండును. వారు ఆతని చొక్కాయని చీలికలు
కేటకలు చేసి యొకటికంటె యున్నావేళికి యుందురు.

హృదయగోళము, గుఱవైన నావంక
బాదునల్ల నన్న బాదునగును ;
బిచ్చగాంధ్ర రూపు బుచ్చుల నీక్కిన
నరుని కెట్టి పొంచి జగగజోగు.

ప్రతివాడు:—వారి దుష్టతకి నాకు బాధి గలు
గుచున్నది.

సాధి:—వారి సుపంపై నీకు ఆనూతుపుట్టు
చున్నది.

కేమిద్దగ మిట్లు పరస్పరము వాదించుకొనుచు
కాయకు కామ యెగురకొద్దుమంటిమి. ఆతడు రాజున
తోసేరాజున్న సేను రాజిని అడ్డునుట్టుమంటిని,
కుదకు ఆతని జుర్రపు సంచిలోని రొక్కయు అడుగం
టివడి. వాదపునోరేలోని బాణములన్నియు ప్రయోగం
పబడినవి.

వాగ్వాదమున నీవు వక్తనో బోర
శత్రుసహ్యాంబు సరికాదు నీకు ;
ఎరవుడిచ్చిన మాట హరుపు డాబులును
అన్యాయమున దప్ప నాత డేమెరుగు ?
మరికాస్త్రములలోని మర్కము లెరిసి
జ్ఞానంబు కొరలేక కౌన్పించుమోయి ;
యమకంబు గమకంబు లలరు నామగ
ద్యాంబుకడ నాయుగంబుల నిల్చె ;
కోలలో నొకటంటుగూడ గన్పడెను.

కడపటికి ఆతని కొక్క వాదముకూడ లేకుం
డెను. నే నాతని క్రిందుచే. తిని. ఇందు కారకు సహిం
పలేక, దౌర్జన్యము పూని, తెలివివిక్లప్తసంగము
చేయనారంభించెను. సాధారణముగ అజ్ఞానాల పదతి
యిట్టియే. వారు ప్రశస్తిని వాదములకు బదులుచెప్పలేక
యోడిపోయినప్పుడు స్వేషము ప్రకటించుదురు. విగ్రహ
శిల్పియైన 'అజగు' కుమారునితో (అల్పహాసు) వాదించి
పలేక తగవుపెట్టుకొనెను. ఖురానులో నిట్లు చెప్పబడి
యున్నది : "నీ నీ వాదమున కొప్పకొననియెడల రాళ్లు
రుట్ట నొప్పించెదమగ."

న న్నాతడు దూషించెను. నే నాతని నిందిం
చితిని. ఆతడు నా మెదకట్టును ఒడిపిపట్టుకొని చింపి
వేసెను. నే నాతని గడ్డలమున పట్టుకొని తెగసుంటిని.
మేము ఒకరిపై నొకరు తలపడితిమి. ప్రజలు పొట్టాబ్బ
నపుడు, వేడుక చూచుటకు మావెంట పరుగెత్తు
చుండిరి. నాయోడేవుల విసికిడికలన లోకము ఆశ్చ
ర్యముతో ప్రేమకరమెను.

కడకు మావివాదములను న్యాయాధిపతికి విన్న
వించి ధనికులకును, దగ్గిరులకును గల తారతమ్యము
న్యాయ్యముగా నిర్ణయింపవలయుననియు, ఆ తీర్పునకు
మేము బద్ధులమై నుండు మనియు తెల్పితిమి.

న్యాయాధిపతి నా నిర్ణయాల నరసి, మా వాదప్రతి
వాదములను విని, తలకంచుకొని, ముందువెనుక లాలో
చించి, కొంతసేపై పంక తలయెత్తి నాకట్టు చూచి
యిట్లనియెను :

"ఓయీ, నీవు భాగ్యంతులను ప్రశంసించి బీద
లను నిష్ఠుఃముగ మాటలాడితివి. గులాబియుండుచోట

మల్లకూడ నుండునని తెలిసికొమ్మ. సారాయితోడ మత్తుండును. పెన్నిధి యున్నచోట పాముండును. ఆజీయకృష్ణుడు లుండచోట మన ష్యులకు దిగమ్రుంగు మకరములు, చొరచేపలు నుండును. బహుక భోగమక రందమునకు మృశ్యపుకాటు వన్నంటియుండును. స్వర్గసౌఖ్యములకు ముందు పైతాసు గోచవలె నిలిచి యుండును.

ఇంపుల నెలంత క్రియుని హింసంపకున్న
 శిమిసేయును స్రుతిస్థియానుగోసు ?
 మల్లపన్నీరులూపు, సమృద్ధము ఖేద,
 మహియు తెన్నిది, యనోగ్య మనాసరించు.

తోటయందు కన్యారింగు లున్నచోట ఎండిన చెట్ల మ్రాడు లుండుట నీవు చూచుట లేదా ? ధనికుల యందుకూడ నట్లే కొందరు కృతిష్టలు, కొందరు కృతఘ్నులు నుండురు. అట్లే నిరుపేలందుడు సహ నము గలవారు, గుడుడుపడువారు నుండురు.

మంచుతుంపురుకెల్ల మంచును తెంబు

తైన, గవ్వలకూట్లు లంకల్లు నిండు.

దరిచేసే స్వభావము గల భాగ్యవంతులు, భాగ్య వంతులైన వృత్తులు గల దరిచేసులు భగవంతునికి సమీపవర్తు లగుదురు. దరిచేసుల సుఖజుఁజుములతో సహజభూతి గలవాడే భాగ్యవంతులలో ను త్తముడు. దేవునియందు విశ్వాసము గలవానికి ఆయన విశ్వదాత యగును."

అంతట నన్ను నుండవించుట కాలించి, దరి చేసికట్టు తిరిగి న్యాగాధిపతి యిట్లనియెను : "ఓయీ, ధవళులు నిషిద్ధకార్యము లొనరించుచుందురొయ్య, భోగమత్తులయొ నుండిందిది. నీవు వివరించినట్టి గుణములగు సంగల్పసాన్నిధ్యం, కృతఘ్నులు వారిలో నున్నారు. వారు సుహృదిని కూడతెచ్చుదురు ; తా మనుభవింపరు ; ఇతరులకు పెట్టురు. అనాప్యప్తిలన కరవు వచ్చిననా, అతివృష్టిలన వల్లునపెట్టినను తాము తేముమగ నుండున్న వమ్యముచేత దరిచేసుల కష్టములను విచారించరు. కేవునకైన భయపడరు.

తిండిశీక యొక్క నీనుండు ముఠిఁప

"అంత నాకు గలదు, చింతయేల ?

బాతుకేమి భయము వల్లెవెల్లనకెట్టు"
 ననుచు నగమమగతు డెయ్య దృష్టి

ఒంటె యంతరితోట్లలో సుఖముగ కూర్చుండి పయనించేవారికి ఎడారియునుకలలో పడిచచ్చు పాట సారిపయ ఏమి కనకరము ?

తన చింపి గొంగడిని చ

య్యన బతుటికి దెచ్చుకొన్న యదానాశుకు లో
 నన కొనును "గోక"మెల్లను
 మనినను మాడినను నాకు మాత్రము సుఖమా."

నీవివస్థకు వినినట్టి ప్రసక్తనము గలవారు కొందరున్నారు. కాని మరికొందరు దీక్షాత్ముకు ధనధాన్యములు పండిపెట్టు కరుణానుజూహనయులు, క్రితకాములు, తుమాపగులు, ఇవాపర సుఖానందలు కూడ నున్నారు.

పకల సాగ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుడు, న్యాకువర్త నుడు, మతవిశ్వాసపూర్ణుడు, విజయ స్వజుడు, రాజాధి రాజు, ఇష్టానుమతిగుర్తపగుతుడు, సుశీమాన్ రాజ్య మునకు వారకు, సమకాలీనవృత్తులలో న్యాకువంతుడు మజపరుద్దీక్షాద్దీక్షా అతమక్ అబూబకర్ ఓకనాద్ జంగి (దేవు డాయనకు చిరాయువు నొసగి, ఆయన ధృవములకు విజయము చేశాఁడు కాక !), వారి వాసులు కూడ భాగ్యవంతులలో మై చెప్పబడిన యుత్తమ వర్తమనకు చెందినవారు.

కరుణ మెయి గూగు ప్రజలకు గామనటుల

దండ్రీ దిద్దలపైతియు పనుపేడు ;

సృష్టికర్త యిలకు మేలునీయు కోర్కె

పకలసన్మూర్తి గా మిమ్ము కలిసేవాడు.

న్యాగూధిపతి యావి ; మగ మాయూలా కశీత మగునటు ఉపస్థంప వి ఆయనశీర్షును శిశావహిం చితిమ. ఇదివాకు జరిగిపోయినదాని? పరమృత తుమా ర్థము చేతుకొని, కలలాను నూని, సమాధానము చేసుకొని దోషపరిహరణగ ఒకనిపొదిములం దొకడు తలమెప్పి, మెములు ముద్దితుకొని మా నిత్యమును ఈ పద్ధత్యతో ఉపసంహరిం ముకొంటిమ.

కటిక నిరుపేద, వనరు కాల్గినికి

అట్టి యూలాల ముడించు టార్కిగలు ;

ధనికుడా, యిచ్చ క్రితము పనునీవు,

ఇమ్ము కుతువును గాంకెద వివాము పరము.

పద్యానికి రాగం నిండు తెస్తుందా?

— శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి —

అయితే ఎందుకు మరి రాగాన్ని పద్యమైన సవరిచేయించడమూ? అని ప్రశ్నిస్తేనే “అనందం కోసం” అని జవాబుస్తుంది. అవును. అదే అసలు కారణం. విశేషాగ్ర పద్యంపాటని పరిగ్రహిస్తారంటే ఈ అనందానికి లోభించే. కవులు తమ రచనల్ని పరాయి వాళ్ళ చేత పాడించుకున్నారంటే, ఈ సౌందర్యం ఎక్కడ లోపించిపోతుందో అనే. ఈ అనందము న్యాయమే అయితే తప్పకుండా లోభిస్తారుమే. “న్యాయమే అన్యాయమే - ఆచరణ నాకక్కరలేదు. నాకు పద్యాలుపాడితేనే బాగుంటాయి” అనే సంకీర్ణులకి ఒక్క నమస్కారం. వారు నాదానికి ఆసక్తికారులు. పద్యాన్ని పాడడం అన్యాయమైతే తప్పుకుండా మానివేయటమే అనే వారికోసము రాస్తున్నాను ఈ వ్యాసం.

పద్యాల్ని పాడడం అన్యాయమంటున్నాను. కారణాలు మనవచ్చేస్తున్నాయి.

‘ఒకరు ఇచ్చిన క్షేట్టాన నుంచుకొనక,
పారవేయుట ఘోరపాపాతికంబు’

అనే పద్యం ఎవరికీ రసానందం ఇయ్యదు. ఈ పద్యాన్ని చక్కని రాగవరసతో చదివితే దీనికి విశేషము సౌందర్యం కనబడుతుంది అంటూ ఒక్క పంజాబు. ఈ రీతిగానే తాను చేతే పద్యాని కల్లా కొద్దో, గొప్పో, అదివరకులే కొత్త సౌందర్యం తెస్తుంది రాగం. ఈ అదనపు సౌందర్యం రాగానిదే; పద్యానిది కాదు. ఈ కృత్రిమ సౌందర్యం అసహ్యకర అయిన కవిత్వానికి లోభిస్తారుకాదు, గౌరవప్రదమూ కాదు. ‘చక్కని రాగవరసతో చదివినపద్యము వినువానికి హాయి గొల్పును. అట్లు కాదని అదియొక రొదదుగును అన్నారు కాక

భట్ట సుబ్బరామశాస్త్రిగారు. ఎగువునకు పట్టెకోక పోతే అందం పాడైపోతుందనడము కామా ఇది? (ఇంతటి సుకుమారసంగీతగ్రామిలు సాహిత్యంలో ప్రవేశించడంవల్ల వారికి సుఖం లేదు, సాహిత్యానికి శోభరాదు.) రాగం పద్యానికి ఎగువు నరుకా అంటారేమీ? ఆహా. ఎగువునరుకే. పుట్టుకలో లేకపోయే కార్యమూపంగా ప్రపంచానికిచ్చినప్పుడూ రాగప్రకంప లేకపోయే. ఇంక రాగం మృగగాళ్లు తెచ్చి పెట్టినది కాక మరేమిటవుతుంది?

అసలు కవిత్వమూ, గానమూ వేర్వేరుకళ్ళెం. పద్యమూ, రాగమూ ఈ వేర్వేరు కళ్ళెకి సంబంధించినవి కాబట్టి అవీ వేర్వేరుగానే చేరకగలవికావు. “సం. రమసి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచవ్యయం” అంటే రెండూ ఎప్పుడూ కలిసే వుండాలి అనే అర్థము కాదేమో అంటాను. రాగానికి సాహిత్యంలేదు, మిలిటరీ బ్యాండుకి లేదు, శ్రీకృష్ణుని కేలుగానానికి లేదు. అలాగే గద్యలో రాగంలేదు. ఏకవీర, మాలపల్లి నవలల్లో గొప్ప కవిత్వము ఉంది. రాగములేదు. కాబట్టి ‘కవిత్వమూ, సంగీతమూ ఎప్పుడూ చేరవుండాలి’ అనడంలో సబబులేదు. ఇక, రెంటినీ కుచవ్యయంతో ఎందుకు పోల్చారు? అంటే, రెండూ కట్ట సంబంధాలు కావడమేలేమో అంటారు. సంగీతమూ, సాహిత్యమూ వాక్కుకు సంబంధించినవి. కాబట్టి వాక్కుకుచ ద్వయమన్నాడు.

అలాగ అన్నవారే తమ అర్థాన్ని రెండో పాదంలో విరిచారు, చూడండి. “ఏక మాపాతితో రమ్యం, అన్య దాలోచనామృతం.” కుచవ్యయం చాలిక రెండోపాదానికి చెల్లదు. సంగీత మాపాతితో రమ్యము. సాహిత్యానికి అలాగచన కావాలి. ఇది

గెందు, రెండు సంబంధములే కలసి. (కవిత్వము, లేదా) పద్యము మాటలతో ఏర్పడుతుంది. రాగం స్వరాలతో ఏర్పడుతుంది. మాటలకి (ఇవే) అని అర్థం అంటాయి. మాటలతో రచించిన పద్యానికి 'ఇదీ' అని ఒక దండాన్వయముంటుంది. ఆ మాటలకి ఆయా అర్థాలని ఎరిగిపోకపోకనే ఈ దండాన్వయము ఒక్కటే. దీని ద్వారా పాండే ఆనందమునాత్రం క్రిష్ణుల సాహసరాన్ని బట్టివుంటుంది. కవిత్వము మరి గల మానవులకుగాత్రమే అందుతుంది. రాగానికి అర్థం మంటూ ఏదీ లేదు. రాగముయొక్క సంబంధము భావతెలిపిన మానవత్వానికి కాదు, సర్వజీవులైనా వున్న వైవిధ్యానికి. కవిత్వం భావంతో చెప్పి చెప్పి గించుకుంటున్న సమయంలో రాగం అంగుకుంటుంది 'అగ్ని, ఆకాశ, ఆకాశ, ఆకాశ' అంటాయి; 'కరువు మాడు తోందే' అంటాయి; 'అప్పు. అన్నం పెట్టవే' అంటాయి. ఇంకా ఏమేమో అంటాయి. ఈ భావాన్ని దీని 'మాటల' అన్న ఒక్క నిల్లి అరుపుగా మాత్రం దీని ద్వారా వాడు. సంగీతము, సాహిత్యము చేరి వచ్చేవి కలసి కావు. కవిత్వానికి అందం ఎక్కడో సంగీతం ఎరుగుతుంది. దాని తేలికత, దీని తేలికత తేలుతుంది.

పద్యానికి అందం తెచ్చే పరిస్థితులు, రాగానికి అందం తెచ్చే పరిస్థితులు వేరే. పద్యానికి భావం ప్రాధాన్యముగా ఉంటుంది. మాటల ప్రాధాన్యతని తెలిపే ఉదాహరణలు అందం తెస్తాయి. కవిత్వం చిరువున్నప్పుడు మాటలు వేటికి తెలిసి పోవాలి. లేకపోతే భావాలు పరీక్షా ఆవగాహనకావు. రాగానికి గమకాలు, సంచారస్వరక్షాంత అందం తెస్తాయి. గమకం అంటే స్వరముయొక్క కంపము (అంటే స్థాయికి విరోధి) తోడిరాగములోని 'రిమ' ధను' చలనశీలి. నిలిచి నిశ్చలము. గమకాలన్నీ చలన శీలత కలిగినవే ఆరోహణము, అవరోహణము అనే గమకాల సత్త్వాన్ని చక్కగా చూసిస్తాయి. మన సంగీతానికి నిలిచి నిశ్చలమే స్వరాలకంటే, గమించే వాటి అంతరాలే అందం. రాగము స్వరాల ప్రవాహం. ఆ ప్రవాహముయొక్క గమనంలో వైకాలపు స్వరముల

గుర్తులు, మొదటికాలపు స్వరాల జాతీయా (ఆరోహణము, అవరోహణమున), సంచార స్వరక్షాంత అందాలు.

పద్యానికి గురుస్థులైన గతి వుంది. వచనంగానే ఈ గతివల్ల పద్యానికి తీగ, నడకా అల వడ్డాయి. వచనము పాకుతుంది. పద్యం అడుగుతీసి అడుగు వేస్తూ నడుస్తుంది.

“అప్రత్యక్షమందః శాఖంహంజైవ
మేధూపతి కృపావీక్షణంబు”

అని చదివి నవ్వులు యతిఅక్షరాలవూద నొక్కలు సీసపద్యగతిని,

“మెలత నడిచించి మృగమునెంటునె పోయె
రామచంద్రుల బోలు రసకుడేసి”

అని చదివినప్పుడు ఇంద్రగిరిల వేర్వేలు అట వెలిగిరినీ స్ఫురింపజేస్తాయి. పద్యాల కన్నటికి వాటి వాటికి విలక్షణమైన నడక ఉన్నాయి. ఈ నడకలకి అన్నిటికీ ప్రత్యేకమైన అందముంది. ఒకదాని అందం మరొకదానిది కాదు... రాగానికి గతి అంటూ ఏదీ లేదు. రాగం నడకకు, ప్రవాహమిది. మందప్రవాహము, కీర్ణప్రవాహము తప్ప ఒకరకపుగతి అంటూ లేదు రాగానికి. అటు మాడదీయటూ, ఇటువైపు దగ్గరగా తోసుకుంటూ, గిరిగిరా తిరుగుతూ, గవ్యలు గిలకరించినట్లు, ముగ్ధులు మోగినట్లు, లత పోకనట్లు, చక్రం తిప్పినట్లు సాగిపోతుంది రాగం.

పద్యం నడక ధూమిదే. ఒక పెద్దఅడుగు ఒక చిన్న అడుగు వేసుకుంటూ పటాలంగాగా, తెన్న నావలాగా సాగిపోతుంది పద్యం. ప్రాచీనపురుష పద్యం నడకని మదిపులేమన నడకతోనూ, సుగంధనడకతోనూ పోల్చారు. పద్యం నడక సమతలధూమిదే. ఒకే స్థాయిలో ఉంటుంది పద్యం. అప్పులు, జారులు, ఊపులు మాత్రం వుంటాయి... రాగం ఏగురు తడి నట్టూ, నావ సముద్రతీరం గాలిమీద తూగినట్టూ, గాడికి మన ఉత్తరీయం తిరిగితిమనట్టూ, నిమ్మన్న తాలతో ఊగుతుంది. రాగం చేసే సంచారం వివేచన పథంలో; నేలమీద కాదు. రాగానికి తీరికే పైపై

దగ్గరచేసే సంచారమని అరియకుడివారి నమ్మకం. రాగానికి అట్లే అందిమని శిష్యులకివారి ఆశయం. వాయిం చినదానికంటే స్వనింపకేనే భాగం అందుమని నాయుడుగారి ఉద్దేశం. ఇవన్నీ రాగసంచారాన్ని ముగ్గురు పండితులు మూడువిధాలుగా జీర్ణము చెసుకున్న రీతులు. అన్నిటిలోనూ రాగం చేసే నిమిత్తాన్ని తనం చారం వ్యక్తమౌతే వుంటుంది. ఒక స్వరం దాటితే రెండోదానికి దిగడమో, ఎక్కడమో వుంటుంది. పద్యంలో ఒక గణం దాటితే అంతకన్న పాడుగుదో పాట్టికో మనోగమయ వస్తుంది. కాని దిగడమూ, ఎక్కడమూ వుండదు.

కాబట్టి పద్యగమనానికి, రాగ గమనానికి పోలిక లేదు. పద్యానికి అందిం తెచ్చే అంశాలకీ, రాగానికి అందిం తెచ్చే అంశాలకీ పోలిక లేదు. దాని సాంద్ర్యం దీనికి, దీని సాంద్ర్యం దానికి విభాతీయం.

“విభాతీయమై కావచ్చును గాని విరోధ ముందని ఏమిటి సిద్ధియం?” అని అడుగుతారేమో. విరోధము అనలే లేదనీ, వైపెయ్యి సహకారము కావలసినంత వుందనీ వాదించేవారున్నారు. వారి వాదానికి సారము ఇది—“ప్రతికేయమునకు కొంత విశిష్టమైన పేరిడియము కలదు. అట్టి కొదవయు గలదు. ప్రతికేయము తనయందలి కొంత సాయముగావుననే తన ప్రభావస్థితియును చక్కగా నెరవేర్చుటకు ఇతర కళల సహాయము నవేక్షించును” అని. కవిత్వము స్థలభావములకే ప్రదర్శించగలదు గాని మాత్రము మాతృభావములకు ప్రదర్శించలేదనీ, గాన మిహని నెరవేర్చగలదు కాబట్టి సాహిత్యపు స్థలభావాలకీ గానము మాత్రము మాతృభావాలన్నీ చేర్చవలయులే టంగారానికి తావి అట్టివల్లుంటుందనీ వారి అభిప్రాయము.

మాటనకడకీ ఇది నిజమే అనుకుందాం. అయినప్పుడు, ఏకవిద్యమైన నా పంపింది పాడినప్పుడు, ఆ పనిమందిలో ప్రతి ఒక్కరూ, ఆ కవిగారి స్థల భావాలకీ తమ మాతృమాతృభావాలన్నీ చేర్చు రన్నమాటేకదా? నన్నయగారి పద్యానికి మన మాతృమాతృభావాలన్నీ చేర్చడము అయిన కవ

చారము కామా. ఒకవ్యక్తి ఒక ఉపాఖ్యానాన్ని పాడి వినిపించాడంటే అందులో ఈయనగారి మాతృ మాతృభావాలూ దండిగా చేరతాయి. మరోవ్యక్తి పాడివినిపిస్తే అయినభావాలూ చేరతాయి. కవిగారి భావాలకీ ఎవరికితోచిన మాతృభావాల్నీ వారు చేర్చినట్లే అవుతోంది మొత్తానికీది. నటరాజ విగ్రహానికి మనము రంగు పూయడము వంటిదే ఇది. అమ్మచెయ్యి నా కంట అనంకారము లేదు.

గానము కవిత్వానికి నిందులెందుదా? అసలే కేగలదా? అనే ప్రశ్న వేసుకుని ఇప్పుడు తరిగిస్తాను. నిందులేవనిమంటే పద్యసాంద్ర్యము వ్యక్తమయ్యే పరిస్థితులకు వ్యతిరేకీ కాకుండా, తన సొందరాన్ని పద్యానికి చేర్చడము. రాగం ఈసత్కార్యాన్ని అసలే చెయ్యలేదంటున్నాము. రాగం రాణించగల పరిస్థితులకీ, పద్యం రాణించగల పరిస్థితులకీ చుక్కెదురు. ఒక పద్యంయొక్క భావం ప్రోలంకీ చుక్కగా, ఒకరువుగా అందాలంటే ఆ పద్యంలోని అర్థము, స్వంజకళితీ, పోషాలింపులోని సాంద్ర్యము చుక్కగా వ్యక్తమయ్యేట్లు కావ్యవశనం జూరాలి. రాగానికి అందిం తెచ్చే అంశాలే వేరు. స్వరాల స్ఫుటత్వము, గమకసంపదా, అరోహణాదారోహణాల క్రమేని సాంద్ర్యము—ఇవి బాగుంటే రాగం బాగుంటుంది. పద్యంలో రాగాన్ని కలిపి పూర్వీకము పద్యపఠనానికి అందిం తెచ్చే సాధనాలు రాణిస్తూనే వుండి, ఈ సాధనాలకీ తోడు రాగానికి అందిం తెచ్చే సాధనాలు కూడా రాణిస్తే పద్యగానం కవిత్వానికి కొరదగి నదీ. కాని అసలు జరిగేదేమిటి? పద్యానికి రాగాన్ని చేర్చి నడిపినప్పుడు అటు పద్యరచనానికి అందిం తెచ్చే సాధనాలూ, ఇటు రాగానికి అందిం తెచ్చే సాధనాలూ చెక్కుకు పోతాయి. ఎలాగు చెక్కుకు పోతాయో వివరిస్తాను, చిత్రించుచిది.

పద్యంలోని అక్షరాల గురులఘుభేదాన్ని స్ఫుటంగా ఉండేయక, గమకాలు వాటిని సాగరీస్తాయి. తమంతట తామే రంజించే కత్తి కలిగి స్వరాలు తాము పట్టుకునే అక్షరాలకన్న మెరుగ్గో మాటల్నీ నాదంలో మంచుతాయి. ఒకేమట్టంలో

సాగిపోయే పదములయొక్క సరాలను రాగంలోని ఆరోహణాంశోహణాల కిండికి మీదికి వంచేసి పదముల పోవాళింపుసౌందర్యాన్ని చెడగొట్టతాయి. మాటల స్వంజకత్తిని బాపించే ఉదాత్తానుదాత్తాలు, సామ్యాభేదమే నైసేగా గల స్వరాల సంచారంలో చెక్కుకుపోతాయి. ఛందోగతిసల్ల పద్యానికి రావలసిన విలక్షణసౌందర్యాన్ని రాగగతి మింగేస్తుంది.

అదీ పద్యానికి రాగము చేసే కీడు. ఇక సాహిత్యం రాగానికి చేసే కీడును పరిశీలించి. అక్షరాల గురులఘుభేదం ఎక్కడ విపరీతంగా లోపించి పోతుందో అని గమకాలు మొగమాటపడి లోపించి పోతాయి. ప్రతిస్వరమూ తన స్ఫుటత్వాన్ని అక్షరములయొక్క క్రీడిలో చేరివుండే నిరూపించుకోవలసిన అవసరముంటుంది. కనుక, రాగాలూపనలోని గమక సౌందర్యమూ, స్వరముల స్ఫుటత్వమూ పోయి రాగము ఆరోహణాంశోహణాల సౌందర్యముమీదనే ఆధారపడుతుంది. కాబట్టి పద్యానికి రాగం చేస్తే, రాగము తన సౌందర్యాన్ని కొంత త్యాగముచేసి పద్యసౌందర్యాన్ని కొంత లోపింపజేసి దాన్ని అభివృద్ధిచేసి రాగంలో పోయేది గమకాలూ, పద్యానికి పోయేది ఉదాత్తానుదాత్తాలూ. రాగముయొక్క చైతన్యం గమకాలూ, సాహిత్యంయొక్క చైతన్యం ఉదాత్తానుదాత్తాలూ ! పద్యగానిమంటే చైతన్యం వివా సంగీత సాహిత్యాలన్నమాట !

‘కీర్తనలు కూడా అంటేవా ?’ అని అడుగుతున్నార కొందరు. అహ, అంతే. కీర్తనలలో సంగీతానిదే రాజ్యము. సాహిత్యము కీర్తనలోని సంగీతానికి బంటు. సంగీతసాహిత్యం కలవవు. కలిపితే ఏదో ఒకటి తరుక్కుపోయిందన్న మాటే. తొలిరోజుల్లో ఆట, తరవాత పాట, తరవాత మాటా పుట్టాయని సంస్కృతిపరులందరూ ఒప్పుకునేమాటే. అటా ‘భావ’ చాలనవ్వడు మాటలతో కలిపిన పాట అన తరించింది. భరతాచార్యుల కాలంలోని క్రీస్తునాళ్లలో నాట్యము, స్వరతాలపదాక్షిప మైన గాంధర్వమూ, అభినయమూ కూడా కలసివచ్చింది. అంతకు ముందు ఈమూడూ వ్యాప్తిలో ఉండినే ఉన్నాయి.

కాని మహేంద్రవిజయస్వజ నాటకంలోనికి వీటిని మూపింటిని గ్రహించి సృష్ట్యగీతవాద్యాలకే సభాగౌరవం కలిగించినవాడు భరతాచార్యుడు. స్త్రీపురుషుల అనీశ్శృంగీకృతమే సంబంధించివుండెముచేత స్వరతాలపదాక్షిపమైన గాంధర్వాన్ని జాధులు బహిష్కరించారు. కాని జన సామాన్యాలకి ఈ కళలలో గల అభినూవాన్ని బట్టి వాద్యసంగీతాన్ని మట్టుకు ఊరేగింపుల్లో బాహుళంగా ఉపయోగించుకున్నారు అని జాతకకన్యల్ని బట్టి తెలుస్తుంది. వీణావాదనమూ, దాని కనుగుణంగా సృష్ట్యం చెల్లెళ్ళుమూ రాజుల అంతఃపురాల్లో ఉండేవి. సృష్ట్యగీత వాద్యాలుమాత్రం మారుడి సాధనసామగ్రిగానే చూపించారు బాహ్యశిల్పాలు. మహాయానాధ్యంతో సృష్ట్యగీతవాద్యాలు భూలోకం లోకి దిగేయి.

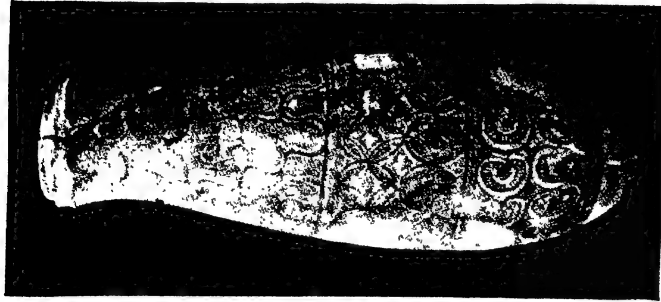
(ఆమరావతి శిల్పంలోని ‘సగ్వనో భద్రము’ చూడండి) కాని కీర్తనలకి పూర్తిగా అక్షర తొలిగి పోలేదు. (రాగాగ్రుణకొంపలో పంచాసకుని గానానికి జాధులు నెవులలో వళ్లు పెట్టుకున్నారు.) గానమూ, తక్కిన కళలూ పూర్తిగా అడుగునిపడిపోకుండా రాజులు కాపాడేరు. (కాలిదాసు అశుచితేర “ప్రియ శిష్యు లలినే కలావిభా” అని ఏడించాడు) సముద్ర గుప్తుడి చేతిలో వీర ఉండి ఆతని నాణ్య్లో. జంత్రిగా త్రాలు నాట్యంనించి విడిపోయా యన్నమాట గుప్తుల కాలం నాటికి! జంత్రిమీ తేని నోటిపాట అజంతాలో కిన్నరదంపకుల్లో కనబడుతోంది. కాని అప్పటికి సంగీతమునబడే సృష్ట్యగీతవాద్యాలు చేరికి గౌరవం ఉన్నట్లుగా వాగురు ‘సత్సవలి’ సాక్ష్యమిస్తుంది. కవులు, సంగీతశాస్త్రకారులూ సృష్ట్యగీతవాద్యాలకే సంగీతము అని పేరు పెట్టారు. కాని ‘అన్యలు’ రాగమూ, స్వరమూ, తాళమూ చేరినకూడా సంగీతమే అన్నారట. కీడు మనం ‘సంగీతం’ అనే కళ ౧౨ వ శతాబ్దంనాటికి నాట్యంయొక్క బానిసత్వం నించి పూర్తిగా తప్పకునేంత చేరిగిందన్నమాట. జయదేవుడూ, మిరాబాయీ మొదలైన వాగ్గేయకారుల ధర్మాన్ని సంగీతసాహిత్యాల చేరికి సత్త ఏర్పడింది. కాని కృష్ణరాయల కాలంవరకూ జంత్రి

గాత్రాలకే ప్రాధాన్యత. కీర్తనలలో చాలా చూడాలుండేవి. వాటినిండా అక్షరాలే. తత్సంకము వారు పల్లవీ, అనపల్లవీ, చురచుర అనే మూడింటివీ వాడీ కీర్తనానిచ్చునని పెంచారు. తేత్రము చొక కాలంలో పదార్థినించి రాగానికి కీర్తనానిచ్చునని చూడు చూడు కల్పించాడు. త్యాగరాజునాయు పుగళులపద్ధతి ప్రవేశపెట్టి కీర్తనలోని సాహిత్యాన్ని సుగ్రహించి నుంచింది. రాగాన్ని సుగ్రహించి కల్పించారు. తొడి శివనాయకునివారి పద్ధతినై రాగానికి పద్య గానం కలిగింది. ఈ వాడు వేణువక్త, వీణ, ఖండి లక్, జలతంగిడినే తన కచేరిన కల్పించి, రజితులు సాహిత్యసామర్థ్యం ఈ సంగీతాన్ని సుగ్రహించుటన్నాడు. ప్రామాణ్యముగల అని వాయుడుగారి వంటి సంగీత పానుల రాగాలపనకే వ్యవస్థిస్తాయి కలిగింది. కాలక్రమాన్ని మీరూ, నేను ఉపించి తనంత చిత్తంగా సంగీతము సాహిత్యాన్ని ఒక్క తావు తింతుంది. అయ్యు.

కాగా, కీర్తన ఇంకా సంగీతానికి అధారము గ్రామా పట్టముని క్రేలాడుతున్న సాహిత్యానికి ఉదాహరణ. కీర్తనలో సంగీతసాహిత్యాని గంగా యముల్లా కలిపివున్నాయనీ, అరణ్య సాహిత్యాన్ని పాడుచేస్తున్నారనీ జరిగే ప్రచారం ముల్లీ సంగీత యాదస్తోంది. కీర్తనాసాహిత్యాన్ని ఎవరూ వేరే పాడుచెయ్యకక్కరలేదు. అక్షరవ్యయం కాలంంచి (రాగవ్యయంపాన్నీ ఆరోహణావసాన్నీ చూపించు) అనుపల్లవికొలానకీ, అక్కడనుంచి సాహిత్యాన్ని చింపనందొచ్చునే చొకకాలపు పదాలకీ, తిరవార సాహిత్యాన్ని ముక్కలుగా కొట్టేసే సంగీతుల కొలా నకీ జరిగిన వాగ్ధేయకావళి ముగిసిన కొలా కీ సాహిత్యాన్ని ఒక్కతావు తింతారు. కాబట్టి సంగీత సాహిత్యాల ప్రవేశ్యతని మనం ఎంత త్వరగా సుగ్రహించుట అంత మేలు. సుగ్రహించుట అక్కరలు ముందుకీ సాహిత్యం. మనమే జనకపితామహు. పద్మంలో రాగం సాహిత్యాన్ని పట్టి రుడిగిల బడ తూన్న సంగీతం. దాన్ని ఒక్కతావు తిప్పండి అంటాను.

ప్రతి సంగీతానియ్య
ప్రతి సంగీతానియ్య
ప్రతి సంగీతానియ్య
ప్రతి సంగీతానియ్య

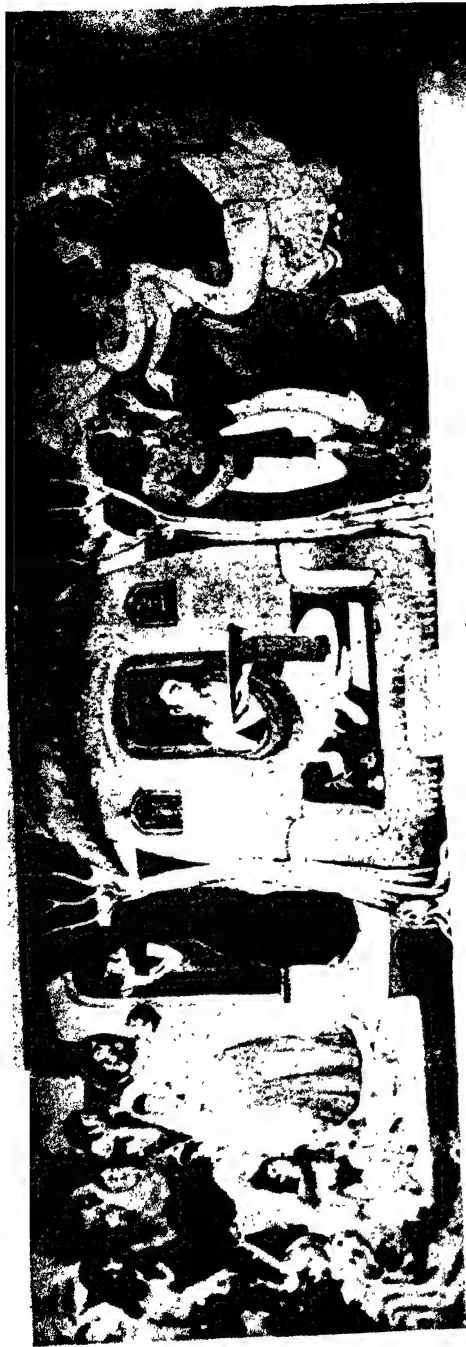
శ్రీ ప్రతిమల జాడీ
మొహెంజోదారోలో దొరికిన మట్టిపాత్ర

మొహెంజోదారో కళాక్షేత్రము
అగ్రశాలవారి శ్రవణాంక

నర్తనబల
మొహెంజోదారోలో దొరికిన శాస్త్రావశిష్ట

‘పేగు వై నము’

—వీరంగుల భారతీయ చిత్రమ. చిత్రకారుడు : శ్రీ అమూల్యగోపాంపేకా—

తి ర స్కృ తి

(కథానిక)

= శ్రీ పినిశెట్టి శ్రీరామమూర్తి =

నారాయణదాసు గారింట్లో ఆ ఒక్క గాని ఒక్క కొడుకూ కొడుకైన రమేశుడు ఏ గ్రామం నచ్చలేదు. కాని శాంతిపూర్వకంగా కమల అందికొకరి కాదు. మహాకన్నుదీరు బాగానే ఉన్నా, రంగుకు ప్రాముఖ్యమైన రమేశుడికి ఆమె చామచాయ ఏమీ తృప్తిగా కనబడలేదు.

అంగుళానూ ఈసంవత్సరం బి. ఏ. పరీక్షకు కూర్చున్న రమేశుడు—వినుకొండలో—తల్లిదండ్రులు తన కంటి అవకాశం చేశాడో అనగా పాపకాజొచ్చింది. నీతిశాస్త్రోత్తర ఆ అవకాశానికి ఉపకారం చేశాడేమో గాని, మరోవిధంగా అవకాశం చేసే వ్యర్థులయిన తల్లిదండ్రులు బాగా పెట్టే వస్త్రమునికొకరిని గానీ.

కల్యాణాన్ని పరీక్షలు అయిపోగానే ఇంటికి చేరుకున్న రమేశుడు, చిరునవ్వుతో ఎదురుగా వచ్చిన కమలను చూచిపోయి, ఇంటివద్ద ఆట్రేకాలాన్ని సృజించేటటువంటి దనుకున్నాడు.

తల్లిదండ్రులు చేసిన కుట్రప్రశ్నలకు సమాధానం ఇచ్చి, భోజనం చేసినపిమ్మట మేమిదామో పాటు తన గదిలో కూర్చొని, ఏదోపుస్తకం తెరిచాడు రమేశుడు.

కమల తన పనులు ముగించి, భర్తయొక్క ప్రశాంతమైన ప్రసంగం మేమిదామో తెలిసింది. పుస్తకం చూపుకోన్న రమేశుడు కమలాక ఏమీ అనడాన్ని ఇన్వోకాగా, ఏకాంతవాసానికి భంగం కలిగింది.

కుక్కిరించుకుంటే, పుస్తకం వ్రాసుకుంటే, పెట్టి, తెల్లని తుడుగు పై పేసుకొంటున్న రమేశుడు.

“ఇంక ఎంతో ఎక్కడికి ప్రయాణం” అని అడిగింది కమల.

రమేశుడు సమాధానం ఇవ్వలేదు. ఆమెకేసి చూడనే లేదు. బహుశా ఒక అల్పదీపి తన దయాదాన భిక్ష కోసం అట్టుబాదావి అడిగింది దనే ఆలోచనచూడా అతనికి లేదేమో! చరచరా క్రిందికి దిగివెళ్లిపోయాడు.

తాను క్రింది చేసినదిగాని, ప్రస్తుతం చేస్తోన్నది గాని భర్తపట్ల కేరం ఏమిటో ఆమెకు అర్థం కాలేదు. తన ప్రతిపక్షకేమీనూ మనోహరమైన మరోవారు ప్రతి దింబింపజేసుకుంది. ఎవ్వరూకూడా వేలయికివి మాఫ గల నేనిం తానేమీ చేయవలసిగా నిర్ధారించేసుకుంది. కాని తాను అసంబంధంగా ప్రతిభలగా తిరస్కరించిన ఆమె అనూయకబూదయంగా నాటుకుంది. రెండు అప్రకటనలూకూడా ఆమెకళ్లలోంచి క్రింద జారిపడినవి.

“కమలా” అని అత్తగారైన మంగళాయి మేడ మెట్టెక్కుతూ పిలిచిన ఆమెపు కమలను ఈలాగే పట్టిపట్టు చేసింది. తొందరగా పయిలచెందుతో కళ్ళు తుడుముకుంది. గదిఉమ్మడిదగ్గరగా వచ్చిన మంగళాయి—

“వా డెక్కడికి పోతున్నాడీ?” అని అడిగింది.

“నాలో నాకేమీ చెప్పలేదు.”

“నువ్వేమీ అడగలేదా?”

“అడిగాను...” కమల మొగం పక్కకు తిప్పుకుంది.

కొడుకుయొక్క నడకను మొదట్నుంచీ గమనిస్తోన్న మంగళాయి తన సంతోష నిస్పృహి మరోసార్లు

నేయనక్కర్లేమందానే గ్రహించుకొనిరి. నెమ్మదిగా ఆమె క్రిందకు దిగి వెళ్లిపోయింది.

పురుషులయొక్క మనోభావాలపట్ల ఉన్నేర్పరులకు స్థానం యిచ్చి 'ఏలానైనా మగవారు అనే గౌరవించేసూ న్నధిష్టింప జేసిన కమలలాంటి స్త్రీలకు ఈలాంటి తిరస్కారకాలు తాకడం సహజమే; లేక అమావాస్య భరించగలిగిన సహనశాస్త్రీని సంపాదించి మంచనే పదార్థానికి వారు అర్హురాలై ఆవుతారో; తెలుసుకోవడం కష్టం.

ఎన్నో రాత్రుల్లు మనస్సుకు ఉపవాసం చెప్పి నిగ్రహించుకుని రమేకు ఆరాతి గడవడంకూడా గమనించాడు.

తనకు తన తల్లి చెప్పిన విధ్యుక్తసర్వప్రకారం కమల కేయనాగారాన్ని ప్రవేశించగానే భర్తవాదాలు ఒత్తడం, తేమవడ తేమగానే ఆ పవిత్రవాదాలకు నమస్కరించడం— ఈ రెండుకార్యాలూ నిర్విఘ్నంగా జరగడంలో రమేకు ఏలాంటి అభ్యంతరమూ పెట్టలేదు.

ఉదయమౌనే కమల కులసికోటరంగుగా కలాపి చల్లుకోంది. ముగ్ధంగా నిలబడ్డ మంగతాయి అయిన నిమిషాలపాటు కోరిక మొగం కేసి విమర్శనీయుగా చూసింది.

ఆమె మొగంలో సహనశాస్త్రుల మధ్యగా విషాదతేజులకూడా విస్తృతంగా కనిపిస్తున్నాయి.

"కమల!" కరుణాపూరితవృత్తులతో చూస్తూ పిలిచింది మంగతాయి.

పని పూర్తి అయిన వెంటనే చేతులు సుభ్రంచేసుకొని, అత్తగారిదిగ్గరగా వెళ్లి నిలిచింది కమల.

కోరికతోరాని అప్యాదుగా నిమిషమే— "ఈనేరం మేమే చేసినదీ! నవ్వు అంతరంగంలో నైనా వాణ్ని కపించు" అంది మంగతాయి.

ఆశ్చర్యంగా మంగతాయికేసి చూసింది కమల. ఆమె కళ్లు నీటితో చెమ్మగిల్లాయి.

"వారిని కపించగల కత్తి నాకు లేదండీ. అలాంటి కత్తి నాలో వుంటే, అది సద్వినియోగం చేసుకొని,

వాణ్ని నావారిగా చేసుకునేదాన్నే" కమల యిక మింగి మాట్లాడలేకపోయింది. అక్కడనుంచి వెళ్లిపోయింది.

సుగుణశాలిని అయిన తన కోడలి దురవస్థకు మంగతాయి మనస్సులో చాలా వ్యభిచరించింది. తిన్నగా తన భర్త పూజగదిదగ్గరగా వెళ్లి గోడకు చేరి నిలిచి ఏవో ఆలోచనలు సాగిస్తోంది.

నారాయణదాసు పూజ పూర్తి చేసుకొని వెలుపలకు వచ్చేసరికి, ప్రశాంతమైన అర్ధనిద్రావీరితీత్రాలు రెండూ ముగ్ధతయిరూప పడ్డాయి.

"ఏం యిలా వచ్చావ్?" అని అడిగాడు.

"మేం విషయం ఏం బావుంటేలేదు"

"ఎందువల్ల"

"కమలతో..." అని చెబుతూ అగి "మాట్లాట్టంటేలేదు." అంది మంగతాయి.

ఇక మించి చెప్పనక్కర్లేమందానే, పరిసిరినంతా గ్రహించుకొనిరి గాడు. నారాయణదాసు ఆరుమాసాల క్రితం ఈలాంటి మాటే ఓనాడు విన్నాడు. కాని "చిన్నితనం" అనే సమర్థ వాడేవాడల్ల, ముగ్ధానైనా దానికి విస్తావనే నమ్ముకోవల్ల నారాయణదాసు ఆనాడేమీ మాట్లాడలేదు. ఆ విషయం గురించి తీవ్రంగా ఆలోచించినా లేదు. కాని యిప్పుడలా తిటస్థంగా ఉండాలన్నా ఉండగల కారణం ఏమీ కనిపించలేదు. ఇప్పుడేమీకూడా కమలపట్ల రమేకు సుముఖుడుగా లేని విన్న అరిచి వృద్ధయం కొంతగా కపించింది. ఆ భావాన్ని మూలం భాగ్యి కృతంచేయమందా— ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తూ—

"ఇక దారిలోకి రాడంటావా?" అన్నాడు.

"అనే యింతకాలం ఉరుకున్నాం" అందామె.

"నిజం" అని వెంటనే సమాధానం యిచ్చాడు. ప్రశాంతమైన అరిచి మొగంలో అశాంతి అక్రమించింది. వెంటనే ఇలా అన్నాడు "ఏమింది ఉరుకుగల సారకాళం లేదు" ఈమాట నెమ్మదిగా అందామె అరిచి ప్రయత్నం. కాని ఉద్రిక్తంగా ధ్వనించింది.

మంగతాయి భయంగా స్వరాన్ని నెమ్మదిజేసి మందుకు వంగి “వా క్షేపించేదామని” అని అడిగింది.

భార్యమనోగతాన్ని తెలుసుకున్న వాడిలా వ్యసంగా ఓమరు నవ్వి—“నాకు తెలుసు. వాక్ష్మేం బాధపెట్టను” అని, పట్టుబట్ట మార్చుకోదానికి నారాయణదాసు ప్రక్కగదిలోకి వెళ్లాడు.

సావిత్రి కుర్చీమీద కూర్చుని, పోతనభాగవతాన్ని పఠిస్తోన్న నారాయణదాసుకు కొడుకుని గది చాటివరుగోన్న అడుగులచప్పుకు వినిపించింది. తల వైకెత్తి “రమేశూ” అని పిలిచాడు.

రమేశు తండ్రివద్దగా వచ్చి నిలిచాడు.

“ఎక్కడికి వెళుకోంటి?”

“వచ్చారంయింటికి?”

“విశ్రమించి పోకు అనకాకంకూడా లేమా?... ఏమి టావో” అఖిమాట మొగం చిల్లిచి అంగడంలా రమేశు వెంటనే సమాధానం యివ్వగల కత్తిని కోల్పోయాడు. కాని వైద్యం గానే నిలబడ్డాడు.

“రచ్చినదగ్గర్నుంచి మాస్తున్నా. ఒక్కనిమిదం కూడా ఇంజిదగ్గర గడపడం నీ కంత్ భారంగావుండే మిట్లా”

ఈమాట విన్నతర్వాత “మీరుచేసిన ఘనకార్యంకల్ల” అని మనస్సులో మాత్రం అనికోగలిగాడు. కాని పెదాలు మెదపలేదు. మానంగానే ఉన్నాడు.

“అలా కూర్చో”

తప్పుతెక్కచేసిన బడిగొడు ఆ తప్పును మాట్లాడు గుర్తించేస్తూ తర్వాత, అయిన యావ్వతోయే తీతు ఏమో అనే అడుగుతో ముందుగా ఆ గురువుగారు చెప్పిన పనిల్లా మంత్రమును గుగా ఎలా చేయగలుగుతాడో, ఇందుమించు రమేశుపరిసితికూడా అలాగే వుంది. కూర్చోడం మాత్రం తప్పలేదు.

“నవ్వు ఆ మతో మాట్లాట్టలేవు”

“ఎవరితో?”—ఏమీ తెలియనివాడిలా ముఖం గిమకూర్చి ప్రశ్నించాడు రమేశు.

“ఎవరితోనా—” అని నారాయణదాసు బాధగా నవ్వున మీదట “కమలతో” అని దృఢంగా అన్నాడు.

“కమల చెప్పిందా?”

రమేశు అన్న ఆమాట విని పుస్తకం హఠాత్తుగా మూసి, తల వైకెత్తి “అభిమానం గల ఏ ఆడదీ కూడా నా మొగుడు చూడడం లేదని ఆశ్చర్యములతోకూడా చెప్పి కోరిదురా...” చెవిటి” నారాయణదాసుగొంతు స్ఫుటంలేప్పి, అభిగ్రహణ వణకడం చూచిన రమేశుకు తండ్రిస్వభావవేదన అర్థమైంది. తిరిగి సమాధానం చెప్పడంకూడా భయంగా తోచింది. తుణచి తండ్రి కళ్ళల్లో నీటి తెరలు కనిపించాయి. కన్నువ్వరంతో నారాయణదాసు “ఆమె చాలా యోగ్యురాలరా! యోగ్యతనేవాన్ని అర్థంచేసుకోలేని పశువుకు కట్ట పెట్టాను.” అని తలవంచి పుస్తకాన్ని చూస్తూ “ఆ పాపం చుట్టూకోడికాక్కూడలే; నాకు” అని పుస్తకం తెరిచాడు. కళ్ళు ముడిచాడు. గండు కన్నీటిచుక్కలు పుస్తకంమీద పడ్డం రమేశు గమనించాడు... ఏవో అనడాకి నోరు తెరిచాడు. వెంటనే నారాయణదాసు “ఏన్నతనంగా పెల్లిచేయడం మాది పారపాతే; కాని నువ్వంత పెద్దవాడివయి ఆమెలో లోలాలు ఏం కనిపిస్తావో చెప్పు” అని కుర్చీమీదనుంచి లేచాడు.

రమేశు తలవంచుకొని దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

“నస్తుపరికిలనవిమయంలో, ఒకరు చేసినదాని కన్నా మేము మనం గా చేసేవాళ్ళమని గొప్పలుకొట్టడం దౌర్బల్యవృద్ధులకు చాలామందికి ఆలవాటు. కాని ఆభాగ్యతే వాళ్ళ నెత్తిమీద పడిందంటే, మున్నమే అన్నంగా భ్రమించి, అనభివంచలప్పుడు నాలుకకు చురక తగిలి అనంతరం మున్నంగా నిర్ధారణ చేసుకోగల తెలివి వాళ్ళకుంది” అని గుమ్రుంతుకూపెల్లి వెనక్కి తిరిగి “సరే! నువ్వుప్పుడు వెళుతోంది చక్రధరం యింటిక్కడూ? చక్రధరం నీ స్నేహితుడేగా— ఈ విషయంలో నీహిమిడి సలహాకూడా పొందు” అని వెంటనే యింట్లోకి వెళ్లిపోయాడు నారాయణదాసు.

మత్తనిష్ఠులైన దిగిన మేకు బలవంతమైన తీసివేసి నంత నేరికపడింది రమేకువృందము. కాని నువ్వు మన్నుచోట పొందే సహజమైన బాధ మేకు ఉన్నప్పుడు ఉన్నట్టిదే.

చక్రగ్రం, పురమేత్రం అనే అయిదుకే స్వగ్రామంలో రమేకున్న హితులు. తాను చెల్లెల పురమేత్రం యింటికి వా, చెప్పింది మాత్రం చక్రగ్రం యింటికిని. అందుకు కారణం తెలుసుకొంటాడు. పురమేత్రం అలాచవాకి మృగ్యుని, చక్రగ్రం మాంచి యోచనా ప్రభాగ్యుని వార్యులు దాసుకు నమ్మకమనే సంకతి రమేకుకు తెలుసు. చక్రగ్రం యింటికి తాను వెళ్ళడం అనేది తండ్రియిష్టగా తప్పు కాదనే నీజం గ్రహించిన విషయం అబద్ధాన్ని కూడా చెప్పగలిగాడు.

మందఃపనంతో తిన్నగా పురమేత్రం యింటికి బయటైరాడు రమేకు.

అసలు పురమేత్రం ఎవరో చెప్పాల్సిన అవసరం యిక్కడంది.

రమేకుతో బాటు పురమేత్రం ఒక్కణ్ణు సుతస్యకుండా మూలార్థే లోరంకూ వచ్చాడు మూలార్థే లో పరితల్లొపడుకు పురమేత్రం పూర్ణానున్వాదాన్ని పొందాడు. చదఃగల అంకెలం యింకొకన్నా, పురమేత్రం తిల్లి అజ్ఞాతం కాలేదు. ఆమె విధత ఇంటి బాఙ్గళను నిర్వర్తించగల అవసరం పురమేత్రం పొంద పడింది. ఆ గోజాగ్లానే రమేకుం కా లేకపో కాలు పెట్టాడు.

ఇంతకూ అన్యకారమైన విషయం పురమేత్రం వెళ్ళి రమేకుం యిప్పటికూడా అనుకుంటూనే ఉంటాడు. రమేకుం కలఃత్రాలో ఉండగానే పురమేత్రం వెళ్ళి యింది. కిల్లయిరి ర్వరి రమేకుంకి పురమేత్రం తుదిధంగా ఉత్తరం రాకాదిః "మిగ్రలను అవ్వించగల అంకెలం కాదేనన వాల్లి స్తుంబించి నేను చాలా చింతిస్తున్నాను. ప్రేమరితేమి లక్ష్మి. మాధానికీ వా నున్నాం"

దేనినించి మానవుడు ఎక్కడకూ చింతించేస్తూ వుంటాడు, ఆ ప్రస్తావన చేసేసరికి, క్రొత్తమి ల్వన

జీవితం చేసి చెవులూ, కళ్ళూ వొప్పజెప్పుడం సహజం !

ఆ ఉత్తరానికి కళ్ళు వప్పజెప్పాడే తరువాత పైకి లిరించీ, కట్టుకున్న యిల్లాని నుంచి ఉపాదిత్రాలను దృష్టిగా నిర్మించుకొన్నాడు రమేకుం.

ఇంతసొందగ్లో పెల్లి కావడానికి ఏదో కారణం ఉండి ఉంటుందనీ, అట్టి బహుశా తు భాగ్యకన్న కలగా ఉండవచ్చుననీ, లేదా ఎక్కడా బురగా వున్నా. ఏ కాలో కన్నీ లాట్ట అయివుంటుందనీ, అంగతి తన మిగ్రుకు ను రించుండా కట్టుం ఉప్పు కోసం కాలుబాట్టి ఉంటాడనీ నిర్ణయించుకొన్నాడు.

కాని రమేకుం స్వగ్రామం చేరుకున్న తర్వాత పురమేత్రం యింటికి వెళ్లి ప్రత్యక్షంగా లక్ష్మిని చూచి మోహించి తన నిర్ణయాలన్నీ నిమిత్తగాత్రంగా అయిపోయాయి. లక్ష్మి సూజులక్ష్మి సూహం. ఆమె చిరిగినా ఫలం, దిగువ వ్యవహారం, కేసుకల్ల పులిరిచ్చాగా రమేకుని ఎక్కువగా తగ్గించాయి.

హేళుయం చీకటి ముగ్ధత కృత్యానాన్ని లక్ష్మి సూక్ష్మగా, కమలమగ్ధగా స్మృతి ముగ్ధాడు రమేకుం. మిగ్రనితో కాలక్షేపించినా, లక్ష్మి.ంద క్షుణ్ణం గమేకుం ప్రతిరోజూ పురమేత్రం యింటికి హేళుయం ప్రాప్తమౌతాడు.

అలానే ఈ వేళకూడా తండ్రి చదవిన వ్యవయం పై చరుపులనూ, వాటి బాధనూ ఆమె దృశ్యమాత్రంగా మరచిపోగలంకీ నమ్మకంతో పురమేత్రం యింటికి చేరుకున్నాడు రమేకుం.

రిఃకోసం పురమేత్రం ఎగురుచూస్తున్నట్లుగా లేదు. కృత్యంలో కుమలమగ్ధమైన మనోబాధను మరళి పెట్టే ప్రయత్నంలో ఉన్నట్లుగా అరిచి వైఖరి చెబుతోంది. రమేకుం కచ్చిన అరికిపి విన్నవించు తల పై కృత్రికత చోటనే? అన్నాడు. అమాటలో జింకాడు. కళ్ళలో కాంతి లేదు. కాని రమేకుం అవేమీ గమించలేదు. పక్కగా ఉన్న ప్రేమ కుర్చీని చీల్చి ఎదురుగాని, దానిపై బరువుగా కూర్చోని— "మానాన్న గారితో మాట్లాడుతూ వుండడం కల ఆలస్యమైంది." అని ముక్తసరిగా సమాధానం

చెప్పి, గదివైపు చూస్తూ “కాసిన్ని మంచినిట్లు తెప్పించరా భాయి” అన్నాడు.

అలా అడగడం, పురుషోత్తం యిల్లాకి అడ్డు చేతుడం, లక్ష్మి ముచ్చిట్లు తీసుకరావడం, గ్లాసు అంశుమంటూ రమేకం లక్ష్మిముక్కు అందాన్ని ఒక్కసారి కళ్లారా పరికించడం ప్రతిరోజూ జరిగేవని. కాని ఆనాడేలా జరగలేదు.

పురుషోత్తం శుభ్రుంకేసి చూస్తూ “అమ్మో! రమేకానికి ముచ్చిట్లు...” అని పిలిచాడు.

రమేకానికి దాహం తగ్గింది. లక్ష్మికి ఆర్ద్రుడవే యకపోదానికి కారణం ఏమిటో వెతికడానికి ప్రారంభించాడు. “వోదినగారికి క్యాబాయల్ లీవేమిట్రా” అని అడిగాడు.

రమేకానికన్నా పురుషోత్తం ఒకటిరెండేళ్లు పెద్ద అంచేత లక్ష్మిని వోదినగాని వ్యవహారం పిలుస్తాడు.

పురుషోత్తంనాడే సమాధానం రాలేదు.

పురుషోత్తంనల్లి శుభ్రుమ్మ ముచ్చిట్లు తీసుకొచ్చి రమేకానికి అందిలేసింది. ఆమెమొగంలో దైన్యతెలుపు కనిపిస్తున్నాయి.

“పిన్నిగారూ, నీరసంగా కనపిస్తున్నారే” అని ఎంతో చినుపుగా ప్రశ్నించాడు రమేకం.

అడిగింది త్వరగా ఆమె సమాధానం ఈయలేదు. నెమ్మదిగా గ్లాసు అందుకొంటూ—“కోడలు ఎలావుంది బాబూ” అనిమాత్రం అడిగింది.

అడిగిన మాటకూ, ఇచ్చిన సమాధానానికి అద్యం తంపరకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. రమేకం ఆశ్చర్యంగా ఒక్కసారి తల వైకైత్తి, ఆమెఅంతర్భాగ్ని గ్రహించినవామంటూ పొడిగా నవ్వి “ఎలావుండడమేమిటి, క్షలగావుంది” అని వెంటనే సమాధానం యిచ్చి, తల వంచుకొని “నాకోట్లాంటం లేదు” అన్నాడు. అతని కంఠంలో ప్రస్ఫుటాన్ని క్లిగిపోతట్లు కచ్చేసినాయి.

అమాటలతో పురుషోత్తం నాశాస్త్రుగా తల వైకైత్తి, అనూహనంగా రమేకంకేసి చూశాడు.

శుభ్రుమ్మ గట్టిగా నిట్టార్చి “నాకోడల్లా ఏ కోడలా వుండదు... ఉండకూడదని భగవంతుణ్ణి

ప్రార్థిస్తున్నాను” అని ఆమె అక్కణ్ణించి వెళ్లిపోయింది.

రమేకం అగవ్యధితిలో పడ్డాడు. తానన్న మాట ఆ తల్లికొడుకులను సంతప్తిపరచగలదని ఆతని నమ్మకం. కాని శుభ్రుమ్మ అన్నమాటల్లో అర్థమేమిటో రమేకానికి గ్రాహ్యంకాలేదు.

“పోగ్లో ఏమన్నా పుకారుగా వుండేమిట్రా” అంటూ రహస్యంగా అడిగే భంగిమలో అడిగాడు. ఆపురుషోత్తంకళ్లలో నీటితెలుపు కనిపిస్తున్నై.

రమేకంమనస్సు కాస్త తలపటాయించింది. ఆశ్చర్యంగా అతనికేసి చూస్తూ “ఏమిటి నవ్వనేది” అన్నాడు.

వెంటనే పురుషోత్తం శుభ్రుమ్మనోతో “కష్టాల్లో న్నేహితుణ్ణి గేలిచేయడం ఎవరు చేస్తారా” అని అనడంలో పురుషోత్తంకళ్లు రెండూ జలపూరితమయ్యాయి.

రమేకం కుర్చీవిడచుంది ఎదరకు వంగి ఆతని చేతులు పట్టుకొని “యథార్థంరా! నాకేం తెలియదు. అదేమిటో నాతో చెప్పరా” అని ప్రాధేయతగా అడిగాడు.

అమాటతో పురుషోత్తం రమేకానికి ఏమీతెలియలేదనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు. జారే కళ్ల నీళ్లను తుడుచుకొని “వెచ్చంలేనిభర్తతో కాపురంచేయలేకలక్ష్మి వెళ్లిపోయింది” అని నిరాశగా అరచేతులు ఎదరకు త్రిప్పుతెంగగా చూస్తున్నాడు.

రమేకం వెంటనే ఏళ్లన్నే కేయాలో అతనికి తట్టేశాడు. అనలించిన నోటితో పురుషోత్తంమొగంకేసి చూస్తూ అలానే ఉండిపోయాడు.

“ఆమె అదంతై. నేను కాదనను. కాని ఆ అందం నాచేతిలోపడి మరెవరం కాక మందే ఆపని చేయలేక పోయింది” పురుషోత్తం అలా చెప్పడంలో రమేకం లేదరున్నాడు. “ఏంపని” అని అడిగాడు.

“ఆ రామారావుతో లేచిపోవడమనే పని”

రమేకంహృదయంలో విశాచాలు సృత్యంచేతున్నై. శున్నితమైన అతని మెదడుపై తాళం తప్ప

కుండా భరతనాట్యం చేసే పాదాలు ఉద్ధరంగా ఆడుకున్నాయి. ఆత్రంగల కంఠస్వంతో "హాహా మెండు కొచ్చిందీ" అని అడిగాడు రమేశం.

ఈసారి పురుషోత్తం కళ్ళనంది భారతా ప్రసాదా స్త్రీ అని కన్నీరు. రోదనస్వంతో యిలా అన్నాడు-

"అమె ఎప్పుడో రామరావును ప్రేమించింది. ఆమె లేదని వాళ్ళ తల్లిదండ్రులు దానిచ్చి నాకు కట్టబెట్టారు. ఈనాడు కన్నీరు వాడితో ఆర్థ రాత్రివేళ లేచిపోయింది" అంటూ వాలు కున్నావా మాత్రంగా తలను వెనక్కు ఆడుతున్నానీ, కళ్ళను గొంతుచేసుకో కళ్ళనాని గుడ్డి చంటిపిల్లలులా ఏడుస్తున్నాడు.

రమేశానికి ఇంకా నమ్మకం చిక్కలేదు. అమె అందాన్ని చూచి ఓర్వలేక ఎవరో ఈ అపరాధను చేశారని అతని అపోహ. ఆనంతో నుతోనే "ఇదీ నమ్మకానికి వీలేని మాట; వాడితో పోయిపోతూ నీ కెవరు చెప్పారు" అని అడిగాడు.

పురుషోత్తం లేచి "రా! లోపలికి" అంటూ రమేశం చేయిపట్టుకొని లోపలకు తీసుకెళ్ళాడు. తాను కాశీలో ఉండగా ఎప్పుడో పురుషోత్తానికి పిచ్చికుక్కరది ఉండి ఉంటుందనీ, దాని యెక్కట మాత్రంగా ఈ నాడు వీడికి అంకురించి ఉంటుందనీ అలాచిస్తూనే పురుషోత్తం పంకగది చేరుకున్నాడు.

తలదిండుక్రింద జాగ్రత్తపరచిన ఓత్తెట్టి చీటి తిసి పురుషోత్తం రమేశం చేసుకో పెట్టాడు. ఆ ఉత్తరం రమేశం చదివినవిధం - పురుషోత్తానికి పిచ్చికుక్కలే దనీ, చెప్పే మాటలన్నీ సత్యమనీ నమ్ముతాడని.

సుబ్బమృతాదా అక్కడికే వచ్చింది. రమేశాన్ని చూస్తూ "అలా విన్నావుకమా" అంది.

తలను బరువుగా, క్రిందకు చూస్తూ, పూపాడు.

"నవ్వుకూడా నాడెడలాంటివాడవు కాబట్టి చెబుకున్నా. మావాడి కేం నవ్వలేదు. నాకునీల

రూపాయలు కట్టించుచ్చారు. రెండువేలరూపాయల నవ్వులతో పరారయింది. మిగిలింది ఇక రెండువేల"

అమెనిగ్గునూనీకీ, అవదలో ఆదాయవ్యయాల సమర్థనకూ రమేశం ఆకర్షణపొయాడు. అనుమానంగా అమెకేనే చూస్తూ "మరి ఈమచ్చు మాపుకోవడం" అని అడిగాడు.

అమె ఓమారు ధైర్యంగా నవ్వి "మగవాడికి! మనవుబారిందనే మచ్చ పెద్ద లెక్కలోనిది కాదు. అసంగతి ఆనవాళ్ళవిషయంలో చెప్ప" అంది.

పురుషోత్తంకేనే చూచాడు రమేశం. అంతవరకూ కిటికీలోనుంచి కూర్చుంటేనే చూస్తున్న పురుషోత్తం వెంటనే దృష్టిమార్చి "జం! మా అమ్మ చెప్పింది మమ్మటికీ నజరా! నేనూ కూడా నీలాంటి అద్భుత సంతుకు కావడానికీ ప్రయత్నించేస్తా" అని అక్కడి నుంచి నెమ్మదిగా సావిట్లూకి వెళ్ళిపోయాడు.

"అంటే?" అని తనలో తాను తర్కించుకున్నాడు రమేశం. అమాతే, ఎదురుగా ఉన్న సుబ్బమృతాకేనే చూస్తూ "అంటే" అని అడగలేకుండా వుండలేక పోయాడు.

"కమలలాంటి కోవలని నేనూ కూడా పొంది న్నాడు నాజన్య తరిస్తుంది రమేశా?...నవ్వు భవ్య డెవుకాబట్టి అలాంటి భాగ్యం సంపాదించుకోగలిగావు..." అని సుబ్బమృతా గడిచింది. పురుషోత్తాన్ని వీడలేక వీడలేక వీడి రమేశం ఆనాడు యింటికి వెళ్ళాడు.

మరునాడు మంగళాయ నారాయణదాసుపూజా మందిరందగ్గర వచ్చి "కమలమొగం ఈవేళ కళకల్లాడుతోంది. అబ్బాయినింటుంట్లో 'కమలా' అనే పిలుపు రాత్రే విన్నాను." అంది.

వెంటనే నారాయణదాసు ఆధనిమిలితనే త్రాలలో భార్యకేసి చూస్తూ "ఆత్మసౌందర్యం గల అడవాళ్ళ భర్తలను ఆకర్షించుకోవడంలో ఆనందం చేస్తారేమో" అన్నాడు ఆధ్యాత్మిక భాషలో, రృప్తిగా నిట్టూర్చుతూ.

రత్నం

శక్తి వారు ఉరోక్ష శక్తి
మీకుగలది ఉన్నట్లు—అంకితం
చెప్పుకో కరకంపై అరగితియ్యక.
శక్తి పెట్టెను బాదిగా పుండినది.

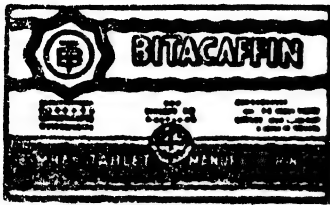
అతిమృదువైనది!

దీని లాభాన్నికే మీకుగల రక్తమేనది దాని
పై క్రవవం యిస్తుంది. పరిశుభ్రంగా చేసి.
శిల్పవరే రక్తాన్ని కయోదుచేస్తుంది-చర్మం
మీదగా. పారిపోయినట్లు తెలియదు.

మేసూరు

మేసూరు
నాడుక
నయన

కాండల్ సోప్

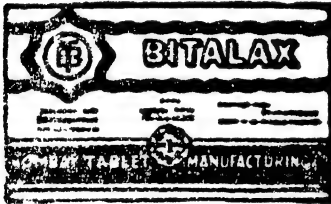

బి టా కే ఫిన్

(తలనొప్పి ఔషధం)

అన్ని నొప్పులు, జ్వరములు కుదుర్చును.
తలనొప్పి, పంటినొప్పి, కాళ్లనొప్పి, నీడ్ర
తలనొప్పి, కీళ్లనొప్పి, మలేరియా, స్త్రీల
బహిష్కారనొప్పి, అలసట, కష్టం అన్నిటికి
గ్యాంటిగా పనిచేయును. వాడు కొను
చుకొను పొట్లములో నుండును.

పొట్లం కి బిల్లులు 1 అణా.

బి టా లా క్సు

చాక్ లెట్ ఫేడి గెల్లులు.

సుఖపరచి గొప్పము

ఇది సుఖ విశేషము కలిగించి మలబద్ధమును
వ్యాధి మంచి తీవ్రత కలిగి నిచ్చును. పొట్లం
2 ఔళ్లు 1 అణా.

అన్ని చోట్ల నొకట.

Stockists: M/S DADHA & Co.,
P. T. Madras.

Manufactured by
BOMBAY TABLET MFG. CO.,
P. O. Box 2092, BOMBAY. 2

స్వర్ణోత్సవ - ఆగమనసందర్భంగా

పండిత డి. గోపాలాచార్యుల వారి జీవమృతము

ఏబదియేండ్లుగా ప్రజాలోక
మునకు ఆమోల్యం లేక జేయుచు,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, అనంద సంతృప్తులను
జేల్చి, ప్రజానారంజకమైన
దని వెల్లడించుటకు గర్వించు
చున్నాము.

ఆయుర్వేదశ్రమం, ఎడెడ్
అ. నగర్... మద్రాసు.

మా నవ్వుడు

[కథానిక]

*

శ్రీ పంతుల శ్రీరామకృష్ణ

అంతఃకూ మీరు ఒంటిగా ఉండగలరా?
అంది మార్గ.

‘ఎంతవరకు?’ అన్నాడు సహజంగానే
సుందరం.

‘మేము ఇలికే తిరిగివచ్చేసరికి బాగా రాత్రి
అయిపోతుందికాబోయి’ అని కొంచెం కష్టపడుతూ
మార్గ. సుందరం జవాబు చెప్పిపోవు ఆమె మళ్ళీ
అందుకొని, ‘చెల్లెమ్మో’ పద్యా, నేను రాత్రే, మీ
రంతా వెళ్ళిపోయా!’ అంది.

మొగంలో ఆకాభంగం తొడిగిపలాడగా, పద్య
‘అయితే నేనూ వెళ్ళను—ఎప్పుడూ ఏ ఏనీనూ మొగం
చూడలేనా ఏమిటి? ఏమో నలుగురం కలిసి పరదాగా
తిరిగివచ్చామని’ అంటూ ఛగ్గని వెళ్ళిపోయింది.

కృత్రిమతాన్ని సహజంగా ప్రదర్శించాలనే
ప్రయత్నంతో ‘అదేమిటి మార్గ, నామొగం కాస్త
ఇదిగా ఉన్నంతలో, వాళ్లందరి ఉత్సాహం భంగం
చెయ్యటం బాగుంటుందా’ అన్నాడు సుందరం.

‘నేను వెళ్లిపోతే మీరు ఒంటిగా ఉండుపో
తుందా’ అంది, నిజంగా బాధపడుతూ మార్గ.

‘ఒన్, ఈమాత్రానికేనా, ఇప్పుడు మాత్రవేసు
కున్నానా, రాత్రి తొమ్మిదిగంటలలోపున మళ్ళీ ఏమీ
అక్కరలేదు - ఈలోపున నారాగణతాస్త్రి గాగ
(వైద్యుడు) వస్తాననికా—అంతాకా నే నీలా ఇవేపో
పుస్తకాలు తింగేస్తూ ఉంటాను.’

‘అవును, అందుకే నేను వెళ్ళనంటున్నాను—
మీరు మళ్ళీ అవసరంగా మెదడుకీ అలసట’

‘పోనిఅయితే, అంతాకా నేమే అడుగు
టూఉంటాను—అప్పుడు నీ కంత్ స్వరంగా ఉండగానే
తెచ్చికునేదికే నేను వెళ్లిపోశాను’ అని సుందరం
ఆమెపగూడావాన్ని విసిరిమళ్ళీసందానీ ‘పద్యా,
పద్యా’ అని కిక్కివేడు.

అంతఃకూ పద్యమొకాన్ని క్రమశక్తినిఉన్న
నిరుత్సాహానిదమును విరిచిమలయేను.

‘మీఅక్కలక్కడ బతుకుదేరుకుంది పద్యా’
బలవంతంగా ముగ్ధ న్యాయబుట్టకొని ‘పోనీ,
మాకోసా కాకపోతే మానిపోయేను, బావ ఇంతలా
చెప్తున్నారనేనా బతుకుదేరుమా’ అంటూ నశిపించ
సాగింది పద్య.

గదిలమ్మొద్దగ్గర వెనక్కుతిరిగి, ‘మీరు పుస్త
కాలు చదవనంటే నేను వెళ్తా’నంది మార్గ.

‘అలానేలే’ అన్నాడు సుందరం.

‘అవును, ఏమి బాగైత్ర అమ్మా, కందిపోతారు
కాబోయి పుస్తకం చదివినమాత్రంగా బావగారు’
అంటూ అక్కలక్కరు తీసుకొని వెళ్లిపోయింది పద్య.

ఒక అయిదునిమిషాలలో కారు ధరభసంగా,
తనకు సహజమును మధురమూ, కిక్కిరమూ అయిన
ధ్వనితో బతుకుదేరింది. చప్పుడు అగివాయినిరర్వాత
ఒక అయిదునిమిషాలు వెళ్లికొనడమన్నాడు సుందరం.

పనుస్రంబో తరంగాలు లేకుండా చేయడము ఎంత కష్టమో, మానవుడి మనస్సుస్రంబో భావనాతరంగాలు ఏర్పడకుండా చెయ్యడమూ అంతకష్టమే.

ఏమనీ లేకుండా పనుకొని మనస్సు అతి కట్టడం సాధ్యంకాదని, శ్రమి మోస్తూ, మనస్సుగలగ బిష్కంబుట్టుగా, కేకదస్తా తీసేడు కేమెస్స అనుకుంటే, కేమెస్సలైవా ప్రక్కను పోతానాంగా సుఖమీచే మనషి ఉంటేనే కాలక్షేపంగా తోస్తుంది.

సుందరానికి తన అకత్తి బాగా తెలుసును. కేకముక్కలు లేబిలుగొడికి విసరి, కళ్ళు గట్టిగా మూసుకొన్నాడు. కత్తిను ఏమీ చూడకుండా నిబంధించిట్లుగానే మనస్సునూడా నిబంధించకలె:ని. ఫలితం కేకమీయింది. తానేమో ఎవరికీ అక్కరలేని వాడుగానూ, ఎందుకూ పనికిరానివాడుగానూ, ఇంకా ఏమేమో అల్లుకొని పోకున్నది మనస్సు; దానిని నిబంధించే సంకల్పా, అనుభూతి ఉంచే కల్పనూ కావాలేదు అతనికి.

ఇంతకంటే తలనొప్పి ఎక్కువయినాపరే, ఏ మయినాపరే వుందిదని, తను ముగర్లకు పుస్తకం చదివ నని చూచాచ్చిన నూట జ్ఞాపకం ఉండినూడా పుస్తకం తీసేడు గత్యంతరంకేక.

ఎఫిల్ మేరెఫల 'కిల్ గ్రెమ్మ' (గూత్రికులు) వచ్చింది చేతికి. అదివర కెన్నోనూర్లు చదివినదే కావడం వల్ల మగ్గను మొదలుపెట్టేడు. రెండునూడు కాకి తాలు చాలా త్వరగా తిరిగేయి. అక్కడితో ఆ ప్రకరణం అయిపోయింది. మళ్ళీ మనస్సు తన స్వంతిమార్గంలో సంచరించసాగింది. అతని ప్రయత్నం అక్కరలేకుండా పుస్తకం మూసుకొని పోయింది.

సుమారు ఆరుగంటల ప్రాంతంలో నైశ్యమకు వారాయణకాశ్రమిగా మచ్చేరని నాఖకు మౌనమృత్యు చెప్పేడు. ఆ సందర్భంలో అయనను మాత్రంలేకపోవడానికి కొంఠం పుస్తక పతనంగాని త్వరత్వంకాక, అతని మానసికద్వైగమే కారణమని చెప్పవచ్చును.

కారులో వెల్లినవాళ్లు తిరిగి వచ్చేసరికి రాత్రి తొమ్మిదన్నరయింది. అదయినా ముగర్లబలవంతంవలన. ఆసలు బయలుదేరింది లగాయకు ఆమె ఎవ్వోలోనూ సరిగా మాట్లాడలేదు. వైగా సీమా మొదలయిన దగ్గరనుండి 'నాకు చికాకుగా ఉంది; మీరంతా ఉండండి, నేను వెల్లిపోతా'ననడం మొదలుపెట్టింది.

ఆమెను మరిపించాలని పవ్యా, ఆమెధిర వసంతం చాలా చాలా యత్నించారు వారి యత్నము అధికమవుతున్నకొద్దీ ఆమెతోందగమక్కనకాసాగింది. చిట్టచివరకు ఇంట్వోర్ కాగానే అందరూ లేచి పోయారు.

ఇంటిని సమీపిస్తున్నకొద్దీ ఆమెలో ఒకింత ఉత్సాహం కలిగినట్లయింది. అది కేవలం తలనొప్పి తగ్గటంవల్లనో, త్వరత్వంగా సమీపించటంవల్లనో విడమర్చటం చాలాకష్టం.

పద్యకు ఏమనుకున్న దానిపెట్టుకోవడం చేత కాదు. 'ఇంటికి వచ్చేసరికల్లా, అక్కయ్యకు సగం తలనొప్పి తగ్గిపోయింది. ఇంక బారగారి ముఖావంద సందర్భంతో ఆ ఉన్నది కాస్తా మాయమవుతుంది కాబోయి' అంది.

చెల్లె లేమంటున్నదో సరిగా వినిపించుకోవడం దానే, ముగర్ల మేమెట్లైపోయింది. గది తలుపు లోపున గడియ వేసిఉండడం ఆమెకు ఉల్లాసాన్ని కలిగించింది.

మృగువుగా తలపుకొట్టుతూ, సన్నని తీయని నవ్వుతో—'ఆ, దొడికిపోయేరులెండి దొంగతనంలో— తొందరగా తలుపుతీస్తే వాడైనాథంగం చేసి పుస్తకం చదువుకున్నందుకు శిక్షిస్తాను' అంది.

లోపల సుందరానికయితే తక్షణం తలపుతీయాలనే అనిపించిందికాని, అతని కళ్ళు - అది తుడుక్కున్న కొద్దీ మరి దుర్బలంగా నీళ్లుకారుస్తున్నాయి. ఎట్టకేలకు సర్దుకొని, మూసిఉన్నరెండు పుస్తకాలనూ విప్పి మంచమీద పడేసి తలుపుతీసేడు.

ఎన్నో సందర్భాల వియోగానంతరం కలుసుకున్నట్లుగా రెండుచేతులతోనూ ఆమె అతన్ని తనకు

అతిసమాపంగా పట్టుకొని, మంచందడత తీసుకొనివెళ్లి పడుకోబెట్టి, లాలనగా, 'నేనుకుక్క వెళ్లవన్నాను. చూడండి, మీ ఒక్క ఎంత వేడిగా ఉందో; నువ్వూ నూరేలా ఉంటుంది; నారాయణశాస్త్రిగారేమన్నారో?'

'ఏమనడానికి ఏముంది నావంట్లో ఏమీ లేందో? మంచండుకు, మేడమీదికి రానక్కరలేదని కబురు చేసేను.'

'మీ కింతలోపం వస్తుందని తెలిస్తే నేను వెళ్లి ఉండేదావా?' అని, అతని పిలుపును వినిపించుకో కోకుండానే వరందాలోకి వెళ్లి 'కూర్చుక్కూ, కూర్చుక్కూ, వేగం వెళ్లి నారాయణశాస్త్రిగారిని పిలుచునిరా' అని మళ్ళీ గదిలోనికి వచ్చింది.

'పోనీ, మీ కిష్టం లేకపోతే మంచి వద్దలెండి గాని, ఇరుగో చూసేరా, మీకోక మంచి చిత్రం తెచ్చేను' అంది తాను తెచ్చిన పూలను తేలికమీది పూలను దులూ సద్దుతూ. అతడు మళ్ళీ సద్దుకొని, 'ఉహూ, లలాక్కడ. ఇలాంటి అన్నాడు సాటి ప్రాయంగా.'

ఆమె సస్థితంగా, సప్రవృత్తంగా దగ్గకు వచ్చి, 'మీరు అల్లరిచెయ్యకుండా మంచి తీసుకుంటేనే అంది. అతి దామెత్తలో పూలు గుళుముతూ, 'అబ్బ, నాకేం వంట్లో చికాకులేందే మంచండుకు చెప్పండి! అన్నాడు కొంతవరకు ఇష్టాన్ని చూచిస్తూ. 'లేకపోవడం మేమిటి; మీరు మునపటిలాగా ఉండగలగున్నారా? ఏదో మనకు తెలియని చికాకు ఉండే ఉంటుంది'—

'ఏమయినా, నాకు మందులమీద నమ్మకం లేదుకదూ.'

'పోనీ, నాశ్చిక్షోసం—'

'అలాగేలే!అంటూ అతడు ఎప్పటి నిరుత్సాహంతో నడుము వాల్చేడు.

ఆమె, ఏదో అలభ్యమయినదానికోసం మారాము చేసే పనిసాపకు తల్లి స్త్రీయవచ్చి మరిపించేట్లుగా, అతని పెదవులూ బుగ్గలూ ముద్దుపెట్టుకొని, 'ఇప్పు

టికి నాకు ఎన్ని బాకీపడ్డారో తెలుసునా? అంటూ నిజంగా లెక్కపెడుకున్నట్లుగానే మొగంపెట్టింది.

తన చిరనిరుత్సాహానికి లొంగని ఉల్లాసోద్రేకాలతో అతడు చివరికైనా లేచి, 'అవన్నీ దీనితో కెల్లా అన్నాడు తనివీటిరా బాకీదీరుస్తూ.

అంతలో గదిఅవతలినుండి కూర్చుక్క, 'భోజనం చేస్తున్నారట, ఇప్పుడే రెండు నిమిషాల్లో వస్తామన్నా' రన్నాడు.

నారాయణశాస్త్రిగారు కోగలకూడాలును ఎంత జాగ్రత్తగా పరికిస్తాడో, కోగినికూడా అంత శ్రద్ధతోను పరిశీలిస్తాడు. ఆయన సురేయ విశేషం లేను, ఆసువారం మీద చిన్న జ్వరం ఉంది; ఈ మార్గం వెన్నాపంచ దారలో కలిసి తీసుకుంటే చాలు. ఇక పథ్యం ఇచ్చాపథ్యమే—' అని వెళ్ళిపోతూ, 'అక్కా నువ్వన్నా' అని పిలిచేను, కోగం తని కోగినినుండి ఇంకా ఏయేక్రంద తీసుకోవాలో బోధపరచడానికి.

ఆరాత్రి సుందరం మామూలుగానే భోజనం చేసేడు.

భోజనసమయంలో అనీకీ, వసంతానీకీ నడుము ఆర భయమున కళాచప్ప (లేక కోసానూ, మరొకండుకా అని చప్ప) రాత్రి రెండుగంటలయినా తెగ లేడు.

ఇటీవల కొన్ని నెలలుగా సుందరం ఎన్నడూ అంత తీవ్రమత్వంతో ప్రసంగించ లేను. అతని ఆరోగ్యాకి మంచిని కొదవేమనన్న అయమాని కలసిపరుస్తున్నా, ఎల్లానో ఏప్పుకీ ఆత్మగౌరవ్యునికొంకయిన వానితైన్యము, భంగపరచడానికి నాహసించ లేకపోయింది సుందర.

పద్యకు అన్ని విషయాలూ మాట్లాడుకులాసానే; కాని వాటిని చప్పలకింద దించేసి యెత్తునూ ప్రతి యెత్తునూ పన్నుతూ కూర్చుంటేనాత్రిం పరమిఅసహ్యం. ఆమె చక్కను ముగించటానికి చాలాచాలా యత్నించింది నిమ్మ) రోజునంగా; చిట్టచివరికి 'ఏన్ని అంగురాల ఎత్తు కల ముడిమల కోడు తొడకోగ్గడము ఘావనో, ఏకంంచీకు ఏకంబాకట్టు ఘావనో

ఏ సినిమాతరకు ఏమీ ప్రశ్నక అభిరుచులున్నాయో అన్నవిషయం చర్చనీయాంశమయినప్పుడు వీరే అక్కర్లేకొనేది; ఇట్లాటి గోడవలన వీరేకాదు? అన్న కటకుయిన సుందరంబుదగ్గరే సహానంగా వచ్చి పడుకుంది. సుందరం తన భాగ్యం అంత కేవలం పాపమే! ఏమీగా పరిణామము కల్గుచున్నది చర్చ మరీ దీక్షగా సాగించేడు వసంతం.

సుందరం గదిలోనుండి చర్చ పత్రికరచనా వింటున్నది— సుందరానికి పడుకోబోయేమందు చేసు కోవలసిన మంచూ, తాగవలసిన పాలూ ఇవ్వాలని ఆమె చూసేపు మేలుకొనిఉందికాని, ఆమెకు తెలియకుండానే నిద్రపట్టింది.

మేట్టుమెట్టు అప్పుడూ ఆరొకమాదిరిగా ఎవరి తోనూ మాట్లాడిన మనస్థితి తన తోయెడకున్నా నన్న విషయాల్లో తనతో వాది చటన అని అభిమాని పడ్డాడు వసంతం. కాని గ్రహంగా (సూర్యుడు కావడం) ఎగుటినుండి తిరిగింటే ఎన్నో విషయాల్లో ముందు అభిప్రాయాలు కలగడంకాక, అభిప్రాయాలను నిశ్చయంగా వాక్కులలో వెల్లార్చటంకోసం ఎన్నో ఇంటిలు పొక్కులు కలగడం గ్రహించి, తన వాదనలోని ఉపసంహించుకొని, కేవలముగా తియ్యాయేను. ఎంతో సుందరం వ్యాసాని! ఒక అంశం లేకపోవడం, వసంతం 'మూడు రెండువుతుంది, మీ ఆరోగ్యానికి భంగం.— ఉదయం ఎక్కి మాట్లాడకుండా' అంటూ అంకట్ట వేసేడు ప్రాసంగిక ప్రోత్సాహం.

ప్రవాహంను సుందరం మేలుకొనిపాలన్న తలపును ప్రోత్సాహం, చర్చి తన మంచంమీద కూర్చున్నాడు సుందరం.

ఆమెమంచంమీద విరుచెమట తొలగిపోయేలాగ వివరాలనివ్వమే అనుకొని అతడు ఆమెమంచంమీద కూర్చున్నాడు. వివరతూకంకా అతనికి స్వల్పమిలానికే చచ్చింది తాను నిద్రపోయేమందు మందు వేసుకోవాలని. కేవలం మందుమీద భక్తిచేత ఆమెకు కేవలముపురుషాన్ని అతడు తనకేతాను సమ్యం

కుండి చాలా కష్టపడ్డాడు— మనమ్యంలను అతిగా లోబరచుకొన్న వాగిరకతాప్రభావములతో ఏమి కోరికలు ఎంత సహజంగా బలంగా కలుగుతాయో వాటిని బైబిల్వలనగా (శకుండా కాదు) ఆచూ దించాలనే తాపత్రయమూ అంత సామాన్యంగానే ఆక్రమించుకొంటున్నది.

మందు ఒక వ్యాజయగుత్రమే. ఆమె లేచిన తరువాత మందుఅపరిమితమే.

'మార్తా, నవ్య నన్ను చూసి అనన్యాయం కోవలసినదేమి?'

'అబ్బ, మీ గల్లాకెనులు లంటే నేను ఏమి అనిపించాలిగాని, మరీ భరించలేను' అని ఆమె అతని మరీ మాట్లాడినట్లులేదు. అప్పుడొకరికొకరిని సంతోషించుకొని మరీ మాట్లాడలేదు. రెండు పూర్వకాలు ఏకమయి ఊహితీనీయి ఆరాత్రి నిద్రచారంగా, నిరాలోపనంగా.

2

కొకాళాటితాన్ని ప్రశంసించేవారూ, బాధగా భావించేవారూ ఉన్నారు. కాని, విప్లవభావనలు ఎల్లా ఉన్నా అందులో ఎన్నెన్నో మధురమయిన కలయికలు, ప్రణయాలకు దోహదపడే యములయిన అనేక అవకాశాలున్నాయి. కాని ఎన్నయినే సాధకాలున్నాయి అనిపించిన అడ్డంకులు, కష్టతరే భావనలు ఉండటంకల్ల ఆక్రమణకన్న విచలనమైన ప్రణయకంఠియైన ఊహితీనీయి ముగ్రమే అంతరించవలసినట్లుంది. అయితే, ఎన్నెన్నో ప్రశ్నక పరిస్థితుల సమీక్షనయ్యే, ఎక్కడో ఒక సందర్భములో ప్రణయంకరము వైవాహిక దోహదంతో దాంశ్యకీరితివృత్తముగా విస్తరించగలను. అటువంటి బహుపాస్థితుల సమీక్షనలన సమకూడినదే సుందరంసుందరముల వైవాహిక బాధను.

చిన్నగిరిలోనే తిలకండు ద్వారా పోయేరు సుందరం నిక. ఒక్క మేనల్లిని వాడుకుంటుంటే ఎన్నెన్నో సుందరం కాలేకేదిమందుంటే వచ్చలేదు. చిట్టచివరి పిల్లవాడుకదా అనేకాక సుందరంమరుమదనంకల్ల

కూడా అతడంటే ఆమెకు విపరీతమయిన అభిమానం. ఆమె సుందరంచుడు ఎక్కిడా అగడానికీ వీలేదని తిరిప్పుచుతో నిర్వహించింది. తుట్టుకుదకు బి. యే. లో ప్రవేశించిన స్కూల్కు అదే పాఠశాలతో అక్షరకల్లా ఉత్తరం రాసివడేసేసరికి నందా యాద్రాగా వచ్చే డబ్బు ఎంతకూ రాకపోవడము చాలా ఆశ్చర్యం చేసింది. 'మిక్కిలి అవసరంగా ఉంది, తొందరగా ఖర్చు పంపించవలసింది' అని తంతి ఇచ్చాడు. అప్పటికీ డబ్బురాలేదు. 'ఇక్కడ ఏమీ సద్దుబాటు కాలేదు, ప్రస్తుతానికి చదువు కట్టిపెట్టిరావడం మంచిది' అని, వారంగోజులు భార్యతో సంప్రదించి, ఉత్తరం రాసేడు. కాని, ఒక ఆరునెలలు చదువు మాని, సవిప్రీతులంబులో మెలగటం, అందుగానూ, ఇది వరకులా తనను కడుపులో పెట్టుకొని కనిపెట్టేవారు లేకుండా ఉండవలసింది అత్యుచిత్య చాలా నయ మనకున్నాడు సుందరం. తానేమో ఒక కంబారి వాడికంటే హీనంగా పనిచేయవలసిరావడమే కాదు, అన్ని విషయాలలోనూ వాడిపాటి స్వేచ్ఛా, స్వారంభ్యమూకూడా లేకపోవడము అతనికి అమృతగోచరంగా ఉండేది. పైగా, వాళ్ల నాన్నగారిని తెలిసిన వారందరూ సుందరాన్ని చూసి, కరుణ్యంతో 'పాపం, కృష్ణారావుపంతులుగారే బ్రతికిఉంటేనా, ఇంక తెలివయిన కుట్టాణ్ణి పాలంపని చేయనిచ్చే వారా?' అనేవారు. తాను పడుకున్న కష్టంకంటే ఈ సామాధునికవాక్యాలే అతని హృదయానికి గాటంగా నాటుకొనేవి.

అప్పుడు సుందరానికి అప్పారావు ఒక్కడే స్నేహితుడు. అతను రోజూ అంటాఉండేవాడు— 'సుందరం, నీకు తెలుసుకున్నా, ఆమెతరపున ఎల్లాటి ఆధ్యంతరమూలేదు. నాలోనే ఉంది చిక్కింతా. భేదమింకూనిపోతే మా వాళ్లు ఒక్కడమ్మిడియేనా ఎవ్వరపోవడమే కాదు, ఒక్కపూట తిండునా పెట్టరు. తీరా సాహసినే, నానాఅగ్రహాల పడి అదుపు అజ్ఞులు పెట్టే కళ్లకు లొంగిపోకుండా ఉండగలమో తేమో అని భయం' అని.

అతని భయాన్ని సుందరం తన అనుమానాలతో, అనిశ్చయంతో మరిఎక్కువ చేసేవాడు.

క్రమక్రమంగా అప్పారావు సుందరంఅభిప్రాయాలకు లొంగిపోయిపై కనిపించేడు. అరుంధితికాసే ఎత్తడం మానేశాడు. కాని, హఠాత్తుగా ఒక్కనాడు తెల్లవారగానే వినిపించిన వింతతో సుందరం విస్తుబోయాడు. అప్పారావు అరుంధితి లేవదీసుకొని వెళ్లిపోయేడు. అందుగానూ, ఆమె బాగ్రతగా, వెంటనే ఎవ్వరూ వెతకడానికి బయలుదేరనవసరంలేకుండా, తన నగలన్నీ తీసి భద్రంగా పెట్టెలో ఉంచి మరి వెళ్లిపోయింది. బంగారముగ్రూ ఆమె వెళ్లిపోవడమే ఒక పెద్దబరువు తేలికయినట్లు భావించేరు.

ప్రశ్నకుండా తనకు ఏవిధమయిన సంబంధమూ లేని ఈ సంఘటనతో సుందరంలో ఎక్కడలేని ధైర్య సాహసాలూ పుట్టకొచ్చాయి. అందరినెల్లా నిరసించబడుతూ, ఆ జన్మాంతమూ వైశ్రవ్యభవన భవించవలసిన అరుంధితి—ఒకనాడు ఆత్మహత్యకు కూడా సంసిద్ధురాలయి తనవలన రక్షించబడిన అరుంధితి—ఆమెలోనే ఇంతటి ధైర్యసాహసాలు కలగటానికి విలున్నవ్యక్తు, తా నామెకంటే అన్ని విషయాలలోనూ ఎంతో ఎక్కువవాడ ననకుంటాకూడా ఎందుకు ఏమీ చేతకానట్లుగా ఉండిపోవాలి?

పెద్దన్నయ్య బండివాళ్లకు ఇమ్మని ఇచ్చిన ఆరు రూపాయలతోనూ బి. యే. చదవటానికి పట్నం చేరుకొన్నాడు సుందరం. అతని సాహసం శృభాపోలేదు. ఆ సాహసాతిరేకంలో అతనికి డబ్బువచ్చే ఏపనిఅయినా తుద్రుమగా తోచలేదు. పూర్వం ఎటువంటివాళ్లనయితే అతనికృష్టంగా చూసేవాడో, ఇప్పుడు అటువంటివాళ్లతోనే నేస్తం అరింభించేడు. పెద్దెబరుపరీక్షలకి వల్లే కొందరు విద్యార్థులకు పరీక్షల విషయంలో చాలామంది ప్రాశస్త్యపైతం చెయ్యలేని ఉపకారం చేసేడు. పైగా అతడి తెన్నిన, చదవగల, కవిత్వభారణి ఇవన్నీ అతిమాత్మ్యంగా అతన్ని ఉల్లంస పడమందితోనూ పరివయం చేసాయి. ఎవరయినా ఏమిటి చేస్తున్నావని అడిగితే యథార్థస్థితిని (ముఖ్యంగా ప్రస్తుతిత చేదరికాన్ని) ఒప్పుకుందికి ఏమీ అభిమానంగా ఉండేది కాదు. ఎల్లా అయితేనేం, నుల్లి సంతకర్తరం అందరి సాయంతోనూ,

కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు సుబ్బరామయ్యగారి అనుగ్రహంవల్లా అతనికి బి. యే. చదువు అర్థింకగా అట్టే కష్టం గా తోచలేదు.

బి. యే. చదువుతూఉండగానే సువర్ణ ఆతనిని తెలుసుకోవడం సంభవించింది. అంతే ఆమె ఆతన్ని తెలుసుకున్నంతబాగా అతడేమనుగూర్చి తెలుసుకోలేదు. క్లాసుంతటికి మిక్కిలి తెలివయినవాడని కాదుగాని అతని వక్రవృద్ధిమనోహరమే, తెన్నిసులూని నేర్పు, కాలేజీమేజై నులూని పద్యాలు ఇవన్నీ కలిసి ఆమెవృష్టిలో అతన్ని స్థిరంగా నాలుకొనిపోయేలాగ చేసేయి. కాని అతనికిమాత్రం ఆమెప్రపంచేలేదు.

ఆమె తనంతట తాను ఎవరితోనూ మాట్లాడదుగాని, ఎవరయినా మాట్లాడాలని ఉత్సాహం చూపిస్తే మాత్రం మాట్లాడడంలో వెనుకంజవేసేదికాదు. కాని, సుందరమాత్రం అటువంటి ఆత్మక ఎన్నడూ చూపెట్టకపోవడమేకాదు, ఆమె ఒకింత ఆధోరక్షిణి ఉన్నా, ఏదో మిక్కిలి తొందరపని ఉన్నట్టు వెల్లి పోయేవాడు.

అదినకల్లా వాళ్ల కాలేజీమేజై నులూ ఎన్నడూ సుందరపద్యాలదే మొదటిసానము. కాని ఒకపాఠ్యము ఆస్థానాన్ని సువర్ణగోకులు ఆక్రమించుకోవడం కాలేజీ విద్యార్థులలో కొంత అలజడికి కారణభూతమయింది. 'ఎంతయినా గర్లుస్తూడెంటుకి ఉన్న ప్రిఫరెన్స్ (ఎంపకము) ముంకి ఉండదోయి' అన్నారు కొందరు సుందరంఅనుయాయులు. సుందరమాత్రం ఒప్పుకోలేదు. 'మనవి మెచ్చుకొన్నప్పుడు సరియైన ఎంపకమూ, మరొకప్పుడు వేరొకటినా? నిశ్చయంగా ఆగేయాల్లో ఎంతయినా కవిత్వం ఉంది. నాది కేవలం గణబద్ధమయిన వచనం' అన్నాడు ధీమాగా.

ఆ తరవాత కొద్దిరోజుల్లో మల్లీ తన ఆకాశ్యతను నిలబెట్టుకోగలిగేడు సుందరం. పద్యరచన పోటీలో అతనిది మొదటిబహుమతి; ఆమెది రెండవబహుమతినీ. అయితే ఆ ఓటమివల్ల సువర్ణకు ఆనందమే ఎక్కువగా కలిగింది.

అప్పటికప్పుడే వాళ్ల యూనివర్సిటీపరీక్షలు చాలా దగ్గరపడ్డాయి. సువర్ణ ప్రతిరోజూ ఏదోనవల చదువు

తూనో, పద్యాలు వ్రాస్తూనో గడిపితేస్తూ, ఇవాళకు అయిపోయింది, రేపటికంటే సరిగా కార్యక్రమం ప్రకారం చదువు జరిగితోరాలనుకొనేసి. కాని, ప్రతి రోజూఇలాటిదే ఏదో తప్పనిసరిపనివచ్చి, పఠనకార్యక్రమం వెనుకపడేది.

ఆమెమేనమామ, సంతకృతుడూ అయిన సాంబమూర్తి బహు మిత్రభాషి. ఆయన ఏవేవో పూర్వచరిత్రలనుగురించిగాని, చదరంగంపురించిగాని తప్ప మరీవేరీ గురించి మాట్లాడలేదు. చదరంగమునేదే లేకపోలే ఆయనకు వర్తమానకాలమునేదే ఉండకపోవునేమో అన్నంత స్తబ్ధంగా ఉండేవాడు. కాని రాజలసిన రాబడిని చేకొంచుకొనే సందర్భంలోమాత్రం ఆయన చాకచక్యం అపారమయినది.

ఆయన గెంతుమూడురోజులకంటే ఏకనీతుగా క్లబ్బులో చదరంగం ఆడి తనివినెందక తన ఇన్ని సంవత్సరాల అనభవానికి ఆజ్ఞేయుడయిన యువక ప్రతిస్పర్థిని వెంటపెట్టుకొని వచ్చి ఇంటిదగ్గరే ఎక్కువ యెక్కు అరంభించాడు. అటు మంచి కటాక్షంగా ఉన్న సమయంలో సువర్ణ వచ్చి, 'మామయ్యా, ఆ రైలులో రైలుకి వెల్లిపోవాలిబ్బ, నీతో మాట్లాడాలి అంటున్నాడు' అంది. సాంబమూర్తికి అటలోనుండి లేవడం ఇష్టం లేదుగాని, తప్పనిసరిగాలేచేడు. సువర్ణ 'పోనీ, నీఅట అందాకా నేను అడుతూఉంటానులే' అంది. ఆయన నవ్వుతూ, 'బాగుండవచ్చు, నేనే సరిగా అట నిలబెట్టలేక మాడరోజులకంటే తంటాలుపడుతూ ఉంటే నువ్వు ఆపడమా'అంటూ చూలులోకి వెల్లి పోయేడు.

ఆయన వెల్లిపోయినా, సుందరం చదరంగం బల్లమీదనుండి మొగం ఎత్తలేదు కొంతసేపటివరకూ. ఆమె, ఇక మరీ లాభం లేదని, గంభీరంగా ముఖం పెట్టి, 'ఇదేనేమిటి సార్, యూనివర్సిటీ పరీక్షలకి తయారవటం?' అంది. లోపల్లోపల ఆమెకు, తనలాగే కాదు, తనకంటేకూడా కాలహరణప్రవీణుడయిన వ్యక్తి ఉన్నాడనే తప్పిలమము లేకపోలేదు.

రాని నవ్వును బలవంతంగా తెచ్చుకుంటూ 'ఇదొక్కటే అయితే బాగానే ఉండును. ఇంకా

ఇల్లాటి తలతిగుడుకుపనులు ఎన్నెన్నో ఉన్నాయి. ఏం చెయ్యవచ్చును, దేనిమట్టు కదే అవసరంగా, తప్పనిసరిగా ఉంటుంది అప్పటిమటుకు—అన్నాడు అదివర కంతో పరిచయం ఉన్నట్టు.

తిగ్గి సాంబమూర్తి వచ్చేక ఆమె మరి ఆట ఆపనివ్వలేదు. 'సరిగా కెల్లాళ్లువా శేవు తెలుసునా నూ పరీక్షలు. ఎంత తెలివయినవాళ్లయితేమాత్రం ఇలా జేర్చగా చదరంగం ఆడుకుంటూకూర్చుంటే—' అని సాఫ్తి ప్రాశంకగా అగింది.

'ఏమిటి, మీరు కాలేజీలో చదువుకున్నారా?' అన్నాడు సాంబమూర్తి అప్పుడే తెలివించినట్లుగా.

'ఆ, పేదరిద్దరూ ఒకటే క్లాసు. ఆప్త నల్లు (ప్రత్యేక విషయములు) కూడా సమానమే' అన్నారు ఉభయయుమ్మ.

—'అయితే ఈ కెల్లాళ్లూ మీరిద్దరూ కలిసి చదువుకుంటేనే' అన్నాడు సాంబమూర్తి మాంచగా.

ఆమె సాఫ్తి ప్రాశంకగా అతని వంక చూసింది.

అతడు నిర్మొగమాటంగా 'మీ అభిమానానికి ఘోరజ్ఞాని. కాని నాకు ఒకరితో కలిసి చదవటం అలవాటలేదు. రాత్రి ఒంటిగంటవ్యయనాసరే, నేను ఒంటరిగా చదువుకుంటేనే నాకు చదివిన కాస్తా ఆర్థ మవుతుంది, వైగా నాకు మరొక బ్యాగ్ తోఉంది. నా పరీక్ష ఏమయినాసో, మా మార్కెట్ మాత్రం పాసుచేయించాలి' అన్నాడు.

'ఎవరు? ఎప్పుడూ నూటు వేసుకొనే ఆ పాదావు—'

'అవును. వాడే ఆసలు ఈ సంవత్సరం నా కాల తేపం నడిదుకకులు లేకుండా సాగడానికి వాడే కారణం. అంతేత ఎల్లాగో ఒకలూను వాణ్ణి ఈ కెల్లాళ్లూ డ్రైవకి తయారుచెయ్యాలి. అగమం, ఇంగ్లీషు తెలుగులోనయినా వాణ్ణి పాసుచేయస్తానని కంకణం ట్టుకున్నాను—'

'మంచికంకణమే—మరి మీ పరీక్షో?'

'వాడు పాసయితే నాకదే చాలును—నాకు ఇల్లాటి మార్కులురచ్చినా, చివరికి పరీక్ష ఏమయినా సరే నాకు విచారంలేదు.'

'మంచి పూనికే. ఇలా చదరంగంలో లీన మయితే ఆయనమాత్రం ఎల్లా ప్యాసవుతాడు?'

'అదే ఆలోచిస్తున్నాను.' కాని ఎదురుగా చదరంగం కనిపిస్తూఉంటే నాకు తక్కిన ప్రపంచకమే అక్కరలేదు. సరేకాని, పంతులుగారూ కలవ, ఆట సుమారు పూర్తయినట్టేకదూ, ఇక మూడెత్తులగా వేసి రాజు అటకట్టు; కలవు, వస్తానండి! అంటూ చరచరా వెల్లిపోయేడు.

ఆమె చాలా అభిమానపడ్డది. తాను ఇంకగా మాట్లాడానీ, కలిసి చదువుకోవాలనీ కుతూహలం చూపిస్తూ ఉండగా, అంత నిర్లక్ష్యంగా వెల్లిపోవడమా? తానేమీ మొద్దుల్లి కాదే; ఇట్టుకొను వస్తుం దేమనని అజ్ఞానా పెట్టుకొంటున్నదికదా!

ఆమె అలిదీక్షగా చదువు సాగించాలనే ప్రయత్నించింది. కాని ఆమె ప్రాద్దులము ఏమీ లేకుండానే క్రమక్రమంగా సుందగాన్నిచ్చిన ఆలోచనలు ఎక్కువ కానాగేయ ఆమె మనస్సులో.

నాలుగురోజులు పోయిన తరువాత మట్ట మధ్యాహ్నపు టైంవలో, చెమటలు కమ్మకుంటూ వచ్చేకు సుందరం. ఆమె చాలా ఆశ్చర్య ప్తది అతని వాలకం చూసి.

'నానోట్లూ, తన టైక్టు కలిపి పారేశాటట మా సూర్యం. బహుశా పరీక్షలదగ్గరకదా అని ఎవరో స్నేహితులే సంధించిఉంటారు—మీ గ్రామా టైక్టు, నోట్లూ ఒకపర్యాయం ఇస్తే రాత్రి కావలస ముఖ్యంగా లేవో తీసుకొని రేపటి కిచ్చేస్తాను.'

'బాగానే ఉండందీ, పరీక్షలమం దెవరయినా పుస్తకా లివ్వలరా? అందులోనూ మీరే చెప్తున్నార మీ పుస్తకా లెవరో సంధించారని, నావాటిగురించి మాత్రం అంతకంటే నిబ్బరం ఏమిటి? అంది స్లోగంపంగా గువర్త.

'అవును నిజమే, ఎవరికయినా అంమానం ఉండవలసిందే. అందులోనూ నేను పరధ్యానంగా మంచి పోయి ఉదరుంటే మీ రసవదరంగా శ్రమపడవలసి

వస్తుంది' అంటూ తన పని అయిపోయినట్లుగా చెనకు-
రింగేడు.

ఆమె తనబతుకూ 'ఉండుంకి, పుస్తకాలు తీసు
కొనివస్తాను' అంటూ తన గదిలోకి వెళ్లింది.

అతడు కొంచెం ఆశ్చర్యపడి నిలబడ్డాడు. ఆమె
పుస్తకాలు తెచ్చి పేజీలుమీద ఉంచింది. అతడి
వైఖరి చూస్తే, ఎక్కువసేపు మాట్లాడాలనికాక,
వెంటనే పుస్తకాలు తీసుకొనివెళ్లి పోవాలని ఉన్నట్లుగా
రూపించింది. అతని తొందరను గమనించిన ఆమె
'మీ నోట్సులన్నీ నాకు ఇస్తానని మాట ఇస్తేనే'
అంటూ పుస్తకాలతని చేతిలో ఉంచింది.

అతడు 'అలానే, తప్పకుండా, సాయంకాలం
పంటబుకి వెళ్లి నవ్వుకు మోహన్ పాయిట్రేనోట్సు,
నాంజీ ట్రైబ్లెనిస్సెలూ ఇస్తాను' అని మరి ఆమెమాట విని
పించుకొనుండానే వెళ్లిపోయేడు.

పరీక్షలవేళకు వారి పరిచయం మరికొంత
దీనిసుకుంది.

ప్రతిపరీక్షకూ రానని ఎంతో మురిస్తూ
సుందరంబలవంతంబుగా కూర్చోన్న ముగ్ధుని పాపయే
డంటే, అది కేవలం సుందరంజిత్రీకృత అనడాని
కెట్టి సందేహమూ లేదు.

సుందరం కాల్తడికి రెండవవాడుగా పాపయేడు.
పాపం, సరిగా సమయానికి వచ్చిన జ్వరంతో బాధ
పడుతూకూడా ముగ్ధుని ఇంగ్లీషు తెలుగు పరీక్షలకు
హాజరయింది. తక్కినవాటికి కడలదానికి ఏల్లేసంతగా
జ్వరం ఎక్కువకావడంతో ఆమెపరీక్ష పూర్తి
కాలేదు.

రెండునెలలు పైగా వేడించిన జ్వరం బాగా
తగ్గి తరువాత ఆమె సుందరానికి కబురుచేసి 'మొన్నటి
పరీక్షలకు మీ నూర్యంగారిని తయారుచేసినట్లుగా,
నన్ను రేపటి కెంట్రెబరు పరీక్షలకు తయారుచేసే
బాధ్యత మీది' అంది.

అతడికి దిగ్భ్రమ కలిగింది—'వాడికోసం నేను
కష్టపడలేదనుగాని, అందులో నా స్వార్థం చాలా
ఉంది. వాడికి బాగా బోధింపరచటంకోసం నేను బాగా

చదువుకోవడమేకాక, అసలు ఒక్కపుస్తకమయినా
నేను కొనలేదు; కాల్తడివాల్లిచ్చిన స్కాలర్ షిప్పు
తప్ప తక్కిన నా ఖర్చుంతా నాడే పెట్టుకున్నాడు.'

'కావచ్చును—నన్ను తయారుచెయ్యటంలో
మటుకు స్వార్థం ఉండకూడదా ఏమిటి? నేను
మీ శ్రమకు వృథాపోనివ్వాలి; మీ సహాయం ఉంటే'

'ఏబ్బునరించా, ఊరికినే సరదాకి అన్నాను.
అంత కేవలం ఏబ్బుకోసమే అయితే ఇంకా చాలా
విధానాలున్నాయి. సరేలేండి, మీరు సహజంగానే
ఫస్టుక్లాస్ తో పాసవలసినవారుకదా, మీకు ఒకరి
సహాయం ఏం ఉపయోగిస్తుంది? ఏమో, నాకుమాత్రం
ఒకరు చెప్పినకంటే నేను చదువుకుంటేనే ఏదైనా
బాగా బోధింపకుతుంది.'

'అదంతా నా పూచీ; మీరు ఇప్పుడడితే
చాలును.'

—కెంట్రెబరులో ఆమె బి. యే. పూర్తయేక,
కొంతకాలము చేతిమంతా తిరిగి, తరవాత ఇద్దరూ
యం. ఏ, బి. యల్. చదవాలని ఊహ. తక్కినవారితో
కుదిరేయగాని, ఆమె బి. యే. చక్కవుమాత్రం పూర్తి
కాలేదు—ఆ అవసరంకూడా కనబడలేదు.

ఆ సంవత్సరంగాతన ముగ్ధుని సుందరములు
భార్యార్థర్రలయేరు.

అతడు యం. ఏ, బి. యల్. చదవుతూ చదు
వుతూ మానివేశాడు, ఆమె మేనమామ సాంబమూర్తి
ఏబ్బు సంవత్సరాల చనిన అశ్రద్ధను ఆమెబాదానీ
నయ్యగా అపార్థం చేసుకొని.

ఆ తరువాత ముగ్ధుని అతనిని ఎంతో బ్రతిమా
లింది, మళ్లీ చదవమని. అతడుమాత్రం మరి అంగీకరింప
లేదు.

పోనీ, మానివేసినవాడు నిర్విచారంగానయినా
కూర్చున్నాడా అంటే అదీ లేదు. ఏవో నానా
రకాల ఉద్యోగప్రయత్నాలు. ఆమె చాలాసార్లు
అతన్ని తెలిపింది, మీరు ఉద్యోగం చేస్తే నేను
అత్యవశ్యం చేసుకుంటానని.

‘మరి నన్నీం నాయకుంటావు నుకల్లా నీళ్లు
తింటూ, ఆ తిన్నదమునా అరగమండా చేతికొని
దద్దయ్యగానూ కూర్చుంటావా?’ అనేవాడు సుందరం.

‘అదేమి మాటలండీ, నావల్లవి నేన్నెడూ
అనకొలేదు. నా చిన్నతనంలో కొన్నార్లు మా నాన్న
గారి డబ్బు; ఆ తరవాత కొన్నార్లు నా మామయ్య;
తరవాత మీది—అంతే. దానితో నాకు పూచీలేదు.’

ఆత్మప్రతిపాదనయిన సుందరానికి అంత
మాత్రంగా తృప్తికలలేదు.

‘వాణీ, మీరేమయినా న్యాయం నాయ్యంకి.
అందువీద వచ్చిన లాభంతో మనం కాలక్షేపం
చేద్దాము. అసలు డబ్బు మట్టకొనుండా? సుందానికి
ఈ అభిప్రాయం వచ్చింది. కేవలం ఒకరికింద నాఖరి
నాయ్యంకాదు. అలాని పనికిమండా ఆర్జన
లేకుండా కూర్చోవలసివచ్చింది. బాగానే ఉంది అను
కొన్నాడు.

‘సరే! వస్తువుల న్యాయం, నాద్రాక్షణ్యము,
వాదప్రతి-అన్నీ అలాచింతా ఒక్కటిగా ఉన్నాయి.
కాని, తీరా అడుగుపెట్టేంతకి, నాస్తరిత్యాహార
రిక జాతులలో కష్టపాటలు ఎదుర్కొనే కత్తి లేక
పోయింది సుందరానికి. లాభాశేషా తాను పొంది
చినకంటే ఎక్కువగానే వస్తున్నట్లు కనబడేగా,
అవేవో క్రొత్తక్రొత్త తిన్నవీటి కుర్చులూ, పెట్టు
బకలూ! పప్పుదూ డబ్బుమీద నేరేదీకాదు. కాని
సుందరం అట్టే తెలివిక్కురవాడు కాదు. కష్టం
వస్తున్నదని గమనించగానే అతిచమత్కారంగా
ఎక్కడివిక్కడ తెగకట్టి సర్వవ్యాపారాన్నీ ఉప
సంహరించేడు.

‘వ్యాపారాన్ని కట్టిపెట్టేస్తూ రోజుల్లోనే
అతడు మచ్చటగా మూడు కథలు రాశాడు—తననే
ప్రధానపాత్రగా చేసుకొని, తనచట్టా ఉన్న వాతా
వరదాన్ని, స్నేహితులను తన ప్రశ్నోద్ద్యోగంపంకి
చుట్టిలిస్తూ, మానకథలూ తన కలలంతా మూడు
విభాగాలుగా చెందినవి. వాటిగా ఏదో ప్రశ్నోత్తర
తాలు ఉన్నా లేకపోయినా, సహజత్వానికి నానిర్వ

నికీ లోటులేదు. పైగా కథాకర్తవహదా అంత నీరస
మయినది కాదు.

ఏమయినోనేమి, అతని మాడుకథలూ రాదగిన
కంటే ఎక్కువగానే కేరప్రగిష్టలు వచ్చేసా, లేక
ఆరంభంలో ఎవరు ఏనాటిని పొగికినా అతిగా కని
పించేవో సుందరానికి, తాను ఏమయినా ఏమికాక
పోయినా—అప్పుడం ఒక రచయిత నుకొన్నాడు.
తన భావిద్వైపాత్రము సాంస్కృతికత్రమే అని
నిశ్చయించుకొన్నాడు.

కాని, తీరా అతను రచయిత ననకొని, తీర్చి
దిద్ది ప్రాసేరికంగా అతని రచనల్లో మెచ్చుకొనిన
అంశాలతోపాటు చాలా లోటుపాట్లూ కూడా కనిపించ
సాగాయి విమర్శకేభిలకు. అది సుందరంకాక
మరెవ్వరయినా అయితంటే అతిసామ్యాగా లోక
చేసికండురు. కాని మహాసులతోపాటు సుందరాని
అసహనంకూడా ఎక్కువ కాసాగి ది. ఏనాడ్రపు నిరు
త్సాహకర విమర్శనూ తనకులేకండానేకాదు,
తాం అజీవిత ప్రాత్యసామూ, ప్రశంసా అజీవిత
కంటే జిక్కిత తిక్కురగా వచ్చేసరికిల్లా ప్రపంచం
అంతా తనను అవసరం చేస్తున్నట్లుగానే, తనను తన
అశక్తికి ఎత్తిపోతున్నట్లుగానే ఉండేది.

ఎంతోకాలం స్నేహితులుగా ఒకరినొకరు ని
దృష్టాంతంకి పరిక్షించుకొన్నవారే వాద్దగాను
—రే యంగా, పైగ్రాగా, బంపుగా వారి స్నేహ
లత కొనిలురాగి నవలెత్తి తావులెని వెలసిన వెంకట
వారు భాగ్యధర్తలనేరు. ఇక ఈ స్నేహమూ,
ఈపరస్పరాకర్షణ ఇంన్నీ దృఢంగా నిలబడతాయన్న
విశ్వాసం ఉందిన వెంకటే వివాహబంధాన్ని వరించేరు
వారు ఉధృయులున్నా.

‘కల్పియిననాటివంటి అదేవో విశేషము వారి
నడకను ఏర్పరిచిట్లయింది. బంపుమనే ఆ లొలి
రోజులలోని లాలస గ్రమంగా నిర్బంధముగా లోచే
దేమా. ఆమె ఏవో మారిపోతున్నదనేకాక, తాను
యద్విధంగానూ ప్రయోజనుడు కాకపోవలెట్ల ఆమెకు
తనమూలంగా అనంతశక్తిమయినా కలగటం లేదని,

తనమూలంగానే ఆమె ఎంతో సాఖ్యాన్ని కోల్పోతున్నదని సుందరం అభిప్రాయం.

నిరుత్సాహం అనేది మానవుడిలో పాడనూపకనే పోవాలిగాని, అది ఒకమారు పాడుకొంటే అంతే క్రమంగా ఇతరభావన లన్నిటిమీదా తన ముద్రను బలంగా హస్తగలను. క్రమక్రమంగా, తాను అని ఒక వ్యక్తి లేకపోతే సువర్ణ ఇంతకంటే ఎంతగానో ఆనందించగలిగిఉండుననీ, ఇక తక్కిన లోకానికీ కూడా తన ఆనందిం ఏమీ ఉన్నట్లుగా లేదనీ, అందుకే తాను విశ్వనాటకగంగాయనకి ఎటువంటి ఆలజ్యీ లేకుండా నిష్క్రమించటమే ఉచితోచితమనీ భావించే స్థితికి వచ్చేడు సుందరం.

అజీవరకే నూత్నరూపంగా ఉండినా, వివాహమయిన ఉత్తరక్షణమునకి సువర్ణజీవితంలో ఒక ప్రాతలక్ష్యము ప్రస్ఫుటమయింది. అది ఏమంటే సుందరాన్ని కేవలం సుందరంగాకాక భర్తగా ఆరాధించటము. ఆమెపై పరిలోని ఈ ప్రాతస్థితి అతనికి అర్థంకాలేదు. తననుగూర్చి ఆమె ఎక్కువగా కష్టపడుతున్నదేమోననీ, తననుకాక ఇంకెవ్వరినయినా ఆమె వివాహించనని ఉంటే ఆమె చాలా ఆనందించగలిగి ఉండునన్న అనుమానంతోనే అతడు నిశ్చయంగా ఆమె పడుకూడుండేవాడు. అతనిని సరిగా ఆనందించేయలేకపోతున్నందుకూ ఆమెకూడా మథనపడుతూనే ఉండేది. కాని ఇద్దరూ సౌమ్యత్వానికి, నాగరకతకూ ఒకరికి ఒకరు తీసిపోయేవారు. కాదు. కాగా, తాము అతిఅన్యాయంగానే ఉన్నట్లు లోకాన్ని నమ్మించే విషయంలో ఇద్దరూ అవ్వతీయలే.

తనకదకూడా ఎంతగా దాచినా, ఆమె అతని అసంతృప్తి గుర్తించగలిగేది. "ఆమె ఎన్నో పర్యాయములంది—నాపేరను భూములూ, వ్యవహారాలూ అన్నీ ఉండటం చాలా అవహ్యంగా ఉంది. వీసకిమీటిగీ నాపేరునే అన్నికాగితాలూను. ఒక మంచిమహూర్తం చూసి అన్నీ వివాహేయి మార్చించేస్తా"నని. అతడు చాలా తేలికగా, ఉల్లాసాన్ని ప్రకటిస్తూ, "ఎందుకు పోవద్దా, ఇవ్వడంతటి అవసరం ఏమివచ్చింది? ఇవ్వకు నీకుగాని

నాకుగాని ఏమైనా ఇబ్బందిగా ఉందిగనకనా?" అనాడు. ఆమె తాత్కాలికమయిన అతని సమాధానంతో తృప్తిపడి ఊరుకునేది. అతని మనస్సుకూ తెలివే ఆమెలో ఎట్టి కల్మషచ్ఛానూ, కృత్రికత్వలవమూ లేదని. కాని అతని మనస్సుమాత్రం ఒంటరిగా ఉండేనని కల్లా ఏమేమో ఆలోచించకుండా ఉండలేకపోయేది

ఎంతగా పాడుకొనిపోయిన కల్మషమయినా సరే, ఉవ్వెత్తుగా పొంగిపొరలే ప్రోత్సాహంలో కొట్టుకొనిపోయినట్లుగా, తన మౌనాన్ని గూర్చి, అనా మధ్యాన్ని గూర్చి ఎన్ని ఎన్ని వింతయోచనలను కలిగినా, నిశ్చయంగా సువర్ణముఖుడంటే చలువడే స్వీతమృత తరింగాలలో తలమున్నులు కాకుండా ఉండలేక పోయేది అతని మనస్సు. ఆ ఆనందసుషుమలవెళక లోపల్లోపల వివాదనీరదాలు ఉండినా ఆమెమహాత్రం గోచరించే సామకాంక్ష ఏదీలేదు.

3

అనుదినమూ, అనుక్షణమూ ఎన్నెన్నో మాటపట్టింపులూ, అభిప్రాయ భేదాలూ వస్తూఉండినా పహూనసరిముల దాంపత్యములో అంతకంటే ప్రబలమయిన విభేదము ఏదీలేదు. మొత్తమీద ఇద్దరూ ఉల్లాసంగా జీవితం గడపటమే తిల్లక్ష్యమని నమ్మేవారే—కాని, ఆలక్ష్యక్షిప్తికి అనుసరించే పథాలలోనే విభేదము. కాని, ఆరకం విభేదాలు ఎంత తరుమగా వచ్చేవో అంత తేలికగా అంతరించేవి. మొత్తమీద వారిది అనకూలదాంపత్యమనే చెప్పవచ్చును. ఆ అనకూల్యమునకు వారి ఉభయముల ఆర్థికసంపత్తికూడా ఎంతో దోహదం చేసింది.

పరిస్థితులు ఎన్నడూ ఒక్కలాగే ఉండవు. తన ఇష్టంకంటే సుందరం బలవంతాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని సువర్ణ బయలుదేరింది చెల్లెలు పద్మకు జబ్బుగా ఉండటం. మొదట్లో సుందరం తాను బయలుదేరేడుగాని, చిట్టిచివరకు టిక్కెట్లు తీసుకొనేవేళకు తనకూ ఎంతో ఆర్థికంగా ఉన్నా తాను ఇంటిదగ్గరే ఉండి చేయవలసిన పని చాలా ఉండటంచేత తాను అగిపోవలసిఉందన్నాడు. కొంతకేపు సువర్ణ అతన్ని ప్రోద్బ

లము చేసిందిగాని, అతడి నైశ్చల్యానికి లొంగిపోయి, 'నేనూ అట్టే ఉండను'—కొద్దిలో ఏమాత్రమయినా ఖాయంగా ఉంటే వాళ్ళను ఇక్కడికే తోడుకొని వస్తా'నని చెప్పి వైతే గొంపి.

క్రమక్రమంగా రోగిని కదపడానికి వీలులేని పరిస్థితిలో కొన్ని నెలలు గడిచేయి. ఎల్లానయితేనేం, రోగం తిరుగుమొగం పట్టింది. ఈలోపున పద్మభక్త సంతం రాసిన కృతజ్ఞ తాలేఖలకు ఒక అంకులేడు. కొన్నాళ్ళపాటు చదివించుచు సుందరం వాటిని చదవడం మానుకొన్నాడు.

సువర్ణ వ్రాసింది—'అ' తేదీ రాత్రి బండిలో అక్కడికి వస్తున్నాము'అని. అదే ఫోగట్టా నైరుకూడా వచ్చింది.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం నైరుకవచ్చిన దగ్గరనుండి సుందరం మామూలుకంటే ఎంతో ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు. అప్పటినుండి అదేపనిగా గదిలో అటూ ఇటూ పచారు చెయ్యడం ఆరంభించాడు. మ్యూజిక్స్ టేబులమీదో, మంచంఅంచునో ఒక్కతూరం కళ్ళు గొూసుకొని కూర్చునేవాడు. మళ్ళీ లేచి, ఇనుమడించిన త్వరతో నడక మొదలుపెట్టేవాడు.

రాత్రి పండ్రెండుగంటలకు రయిలు రావలసి ఉన్నా సాయంకాలము ఏడుగంటలకే కాదు స్త్రీమనుకి తీసుకొనిజల్లా లన్నాడు సుందరం.

కారుడ్రయినరు వెంకట్రావు ఏడుగంటలకు సర్వం సిద్ధంచేసుకొని, బితుకుగా అరిచితో మనవిచేసుకొన్నాడు.

'ఇంకా నువ్వు వెళ్ళలేదా? బుడీ ఎప్పుడు వస్తే నీకేమీ'అని గొంతు తగ్గించి, నెమ్మదిగా బోధపరుస్తున్నట్లుగా 'మాదూ, వెంకట్రావు, రయిళ్ళ సంగతినమ్మనేము. ఒక్కొక్కప్పుడు గంటలొద్దీ లేటుకావచ్చునుగాని, ఒక్కొక్కనాడు సరిగా వేళకి వచ్చేస్తాయి. అయినా మనకు ఇక్కడ వేళ చెడిపోయే పని లేనప్పుడు అక్కడికే వెళ్లిఉంటుం మంచిదికాదా? నువ్వు వెళ్లు—నాకుగాని, నిద్రరాకపోతే నేను పదకొండు పన్నెండు అప్రాంతంలో పైకిలిమీద బయలుదేరినస్తాను; నువ్వు వెళ్ళి'అన్నాడు.

సుమారు రాత్రి ఏనిమిదిగంటల ప్రాంతంలో వైద్యుడు నారాయణకాస్త్రీగారు వచ్చేరు. ఇన్నిసంవత్సరాల అనభవంలోనూ ఆయన ఎన్నడూ సుందరాన్ని అంత ఉత్సాహంగా చూడలేదు. తనంతటతాను ఎన్నో విషయాలు చెప్పించి స్వయంగా మంచడికి తీసుకొన్నాడు. భోజనంకూడా రోజూకంటే తృప్తికరంగానేచేసేడు. ఆనాటి అతని హుమారు ఆరునెలలు కనబడకుండా, ఇతరకృత్య నిర్వహణలో నిమగ్నురాలయిన భార్య విజయవంతంగా తిరిగివస్తున్నదన్న అలోచన వల్ల కలిగించిన సామాన్యంగా అర్థంచెప్పవచ్చును. కాని, అర్థాలకేమి, ఒక్క భగవద్గీతకు బహుభాష్యులు; ఒక్కొక్క భాష్యునికి అనంతమయిన వ్యాఖ్యానాలు. అలాగే మానవుల ద్రవ్యద్రవ్యకూడా ఎన్నిరకాలుగానో అర్థం చెప్పవచ్చును. కాని ఎన్ని అర్థాలు ఎంత తెలివితేటలుగా చెప్పినా, ఏఒక అర్థంకూడా మూలాన్ని పూర్తిగా విస్మయంగా తెలుపలేదు. అది కేవలం వ్యక్తుల తరచోల నమస్కరించి కేవలం ఊహవలనమాత్రమే తెలియవలసినది.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటల ప్రాంతంలో అతడు పడకకుప్పిలో కూలబడ్డాడు. ఇక మరి ఒక్క మూడు గంటలే ఉన్నాయన్నమాట తననూ, సుగ్రహి ఎవరిగా ఉంచడానికి. కాని, దగ్గరగా ఉన్న 'కాలమంతా' తామిద్దరూ సంతృప్తంగా కలిసేఉన్నారా? లేదు, లేదు. ఏదో ఒక బ్రహ్మాండమయిన అగడ్త తమఇద్దరినీ దూరదూరంగా ఉంచేస్తున్నది—అది అంతరించడమెలాగు??

అతని మనస్సు క్షణానికి ఎన్నెన్నో వేలపర్యాయములు పరిభ్రమించే యంత్రంకంటే వడిగా పనిచేయసాగింది.

గడియారం పదిన్నర కొట్టుకూడకుండా అతడు ఏదో నిశ్చయమిది వచ్చినట్లుగా కుప్పిలోనుండి లేచేడు.

ఒకమారు క్రిందకు దిగి, అంతా సరిగానే ఉన్నదనుకొని, అతడు గదిలోపున గడియేతుకుకొని, పుస్తకాల బీరువా తలుపుతీసేడు.

మధ్యఅరలోని పుస్తకాల నొత్తిగిలించి, వాటి చారనున్న చిన్న పీసాను వైట్ కరీన్ అనుబంధంగా ఉన్న

దీపపుణ్ణులూ సంతోషింపగలగా చదువుకొన్నాడు
నీవీశ్వరుడు. సందేహ మేమిలేదు— పోటాసియమ్
వైశేష్యము.

సదాచార్యుల సన్నిధిలోనుండి సీతా ఉంచిన
అదియే కాదు— ఎందుకంటే— తనను అద్దంలో పఠి
తుగా చూపుకొనగాను.

అతని నిలబడినప్పుడునే పదకొండు కొట్టింది
గడిచినది. అతనికి చాలాకొవ్వొచ్చింది— తన చేయ
వలసిన పని ఇంకా చాలా మిగిలిపోయినానే వేళ అయి
పోవడమేమీ అని.

దీనిని తీసి చూపుకొన్నాడు - ఓహోహో,
ఎన్నికాతాలు, ఎన్నిచుక్కలు. అన్నీ తన చేతితో
కట్టిన అక్షరాలతోనే పనిచేసే అక్షరం-ఎంత చక్కటి
మా! నాకేం లేనిదట— అక్షరాలను సమకూర్చిన
మానవుడో— అతని మేధావీ! దీని అక్షరమే, తులన?

అలాగే సంతోషం కాకుండానే, దైవీ తీర్తి,
అందులో అలాగే కాగితం తీసి, 'అంబియన్' అని
అక్షరంగా వ్రాసి, తీరుగా సంతోషించే, పుస్తకం చూసి
చేయించిన సంతోషం మళ్ళీ— అలాగే, పుస్తకం
తొలిచి, తానెప్పుడు వ్రాసిందో ప్రశ్నలుగా కలబజిల్లు
ఉంది, వేరే కాగితంమీద ఉత్తరం వ్రాయటం ఆరం
భించేడు. ఉత్తరం వ్రాయబోతుండగా, కళ్ళు మూత
దానికి అతడు నవ్వుకొని, తనకు తానే ప్రాంతం
కావడాన్ని చూశాడు. అతడు ఎంత యర్పించినా, అక్ష
రాలు కొక్కిరిసిపోయినానే తయారయ్యాయి.

“సకల!”

జగత్తులో ఎన్నో విచిత్రాలు జరుగుతూ
ఉంటాయి. వాటిలో ఒకదానిని మనము ఎదుర్కో
వలసివచ్చింది.

నేనే ఏమియందోనూ, ఏమాత్రమూ ప్రయోజ
నకరమైనది కాదేమోనూ.

ఉత్సాహాన్నికొని మునుపటికంటే కూడా సన్న
అంటిపట్టుకొని ఉండే సుఖానందాన్ని అలాగే
లేదంటే, నన్ను అందమైనదాన్ని అలాగే
ఇతరుల కన్నానే సాధ్యమైన దానంటూను.

అన్ని విషయాలలోనూ, నీవు నా కన్నా ఎక్కువగా
వేయించినా, నీకు నేను ఇచ్చినా పోయేను.
ఈజ్ఞానం మరే ఇవ్వలేనదేమోనూ. తిరువాతి సంగి
లేమిదో?

సర్వోత్తమోత్తమో ఎంతోగా మరలించగలి
గితే అంతమొక్కగా అనందాన్ని సాధించగలవు.

ఏమి చేతమయినా, ఏమి చేతకాకపోయినా,
సర్వగా తన తృప్తితోపాటు నీ అనందాన్ని వాంఛించే—
హితము, సుందరం.”

ఉత్తరం గాత్రంపై పడినప్పుడు, దైవీ తీర్తి,
మళ్ళీ కట్టినా మరలబడదు. ఎన్నిసార్లుగా నీవు
పాత్రలో పెంచుకుని వినుచున్నా సోకటివ్ మహా
కీర్తనకు సాక్షాత్కారమే. సోకటివ్ కీర్తన అంటు
న్నాడు— “మనం మనమన మాట్లాడు ననుమరిస్తాం. మీరు
బ్రతుకుతామని, నేను మృత్యువునాను. కాని, వీటిల్లో
ఏమి మేలైనదో భగవంతుడే తెలియాలి.” అని.

సుందరమైనదేమి అనిచింది.

ఏమి మేలైనదో తెలుసుకుంటే మంచిది కాదని
ఎన్నడూ చూడకుండానే ఎన్నో నిర్ధారణలు చేశాం!
అతిథి సీతాను పెంచుకుని సమీపానికి తీసుకొవచ్చి,
‘ఇ! ఇది బహుశా కళ్యాణకరమయిన కథ’ అని కొని,
లేచి, వెంటిగొనిన పాలలో సీతాలోని ద్రవం
నాలుగుమిక్కులు వేసి, పాలు నశింపకుండా
మళ్ళీ పచ్చారచేయించి మొదలు పెట్టాడు.

గత కథలకు ధీమాగా పదకొండున్నర కొట్టింది.
ఇక నొక్క అరగంటమాత్రమే వ్యవధి. మహాఅయితే
ఒక గంటమాత్రమే, ఈలోపునే సర్వం అయిపోవాలి.
హూ, అయిపోవడానికి ఎంతసేపు, కొద్దికాలాలు...
అంతే.—

నిబ్బంధంగా కట్టి పవకకుర్చీలో కూర్చోచి
పూజా దిగ్గరకు లాగి, గొప్ప అంబియన్ ఉంది, వెళ్ళు
నశింపకుండానే, మళ్ళీ సోకటివ్ మహాకీర్తనకు
ఎట్టమొక్కగా ప్రశ్నలుమడచాడు. ఏమిటోకదా ఈ
సన్నిహితత్వం — రెండువేల సంవత్సరాల దూరం
ఉండి జీవితచక్రంలో తన దృష్టిపడుతున్నా. ఈ

సుమారాన్ని అధిగమించిన సాదృశ్య మేమిటో? కేలం విను సాత్రికేనా-ఇంకా ఏమైనా సాదృశ్యముందా? అతికి—ఏవేనో అదర్బాలకొసం, ఆకేయకొసం పసుబలాన్ని, సాంసాకేతులు ఎసుగొంటున్నా వన్న తృప్తియిటా అతికి వుంది. తన కేమిశృప్తి—కేలం జగత్తున, దాని దుష్కర్తనాస్తవికతను భరించలేక. అంతే కాదు. స్వకీర్తి పూజ్యముకాగా, ఇతరులమీద ఆధార పడపం ఇష్టంలేక.

తన నిశ్చయానికి, ప్రవృత్తినికీ విరుద్ధంగా, యోచిస్తున్నందుకు అతనికి తన మనస్సునూద ఆగ్రహం విపరీతంగా కలిగింది—అంతలోనే నవ్వుకొన్నాడు, గడియకొ, క్షణానికొ ఎన్నటికీ ఏమీ ఆలోచించ బోవని స్థితిని సమీపించబోమనూడా ఇంకా ఏమేమో లాకేబంధులకు గూర్చి ఆలోచించటం ఎందుకు?

ఇక కొద్దిక్షణాల్లో ఏమవుతుంది? ఏమీ కాదు-బల్లనిది పాత్ర తన పెదవులనూ, రసవదా స్ఫులిండుంది-అంతే. తరవాత ఏమీ, ఆగమ్యగోచరం—కాదు కాదు, కొంత యి నా ఊహించవచ్చును. మరొక్క గంటలో సునర్ల స్లోలొసంగా వస్తుంది.—మొట్టొ ఆశ్చర్యపోతుంది-విచారిస్తుంది; తరవాత పశ్చాత్తాపపడుతుంది. పశ్చాత్తాపనూ, ఎందుకొ? ఆమె ఏమియునా తిస్సపరి చేసిందా? లేదు నిజమే, లేదు నిజమే-అయితే ఆమె కందు కీ కిక్?

శ్రద్ధతోగా కాకపోయినా, పరోక్షంగా ఆమె తనను హింసిస్తూకేఉంది. ఇది బహుశః ఆమెకు తెలియకపోవచ్చును. ఆమెకేకాక, ప్రపంచంలో చాలా మంది హింసించేవాళ్లకు హింసించబడేశాళ్ల పరిస్థితి అర్థంకాదు. అర్థంచేసుకొనినూడా హింసించగల మనోదౌర్బల్యం గలవాళ్లు బహుకొద్దిమందే.

తాను చన్నిపోలే ఆమెకు పశ్చాత్తాపం ఎందుకు? అభిమం-విచారమయినా ఎందుకు కలగాలి?

ఆమె సామాన్యంగా అందరితోపాటు, తన చర్యను, స్వభావాన్ని ఖంఠఖండాలుగా విభాగించి విమర్శించవచ్చును.

ఆమె తేజే మరొకరిని—మరొకరిదాకా ఎందుకు, ఇటీవల పద్మ జబ్బును? షిగా రేయారయం తిరుకదూ, కల్లెలికి ఉపచరించినట్టూ ఉంటుంది; బావ అనందానికి లోటుకేటండానూ ఉంటుంది. వసంతాన్నే వరించరచ్చును—విరాటంకంగా, నిర్విచారంగా, నిశ్శృంఖంగా—

ఇ! సునర్లలో అట్టి తలపు ఉందనకొవచ్చునా? తాను మరీమరీ బలవంతంచేసి పెల్లమంటేనే పెల్లింది. అయినా—

అతిప్రతుక్తుంబిన మనోవిహంగాన్ని ఎగర కుండా నిబాధించుకొని, కుప్పిలో ముందుకు వంగి, గది అంతా కలయజూచేడు. ఓహో, ఎన్ని పరిచిత మయిన వస్తువులు-ఎన్ని ఎన్నిరకాల రోజులూ అనుభవాలన్నా! ఇవన్నీ ఏమవుతాయో—అతనికేమీ అసంతృప్తి గోచరి, లేదే పెల్లి కిటికీరలుపు తెరిచేడు. జ్వల్ల వ్యాదభి చంద్రమృగంపెం కాంతిరంతగలతో రోదసిలో ఎక్కడా అంశరంతేకుండా చేస్తుంది. క్రింద లోటలోని మల్లికాసుమపరిమళముతో మిరిత మయిన నవ్వుతావి అతని ప్రూఢింది గూనికి కిక్కిరిలు పెట్టి ది. అతడు మల్లి నవ్వుకొన్నాడు-ఈ ఇంద్రియ ములను ఇవ్వుటికీ ఈ లాకేవాసనలు విడిచిపెట్టేమో అని.

తల వైకెత్తి చూసేడు-ఎదురుగా చంద్ర వింబ గూ, తారాగణమున్ను. తాను ప్రవేశించబోయే ఆ లోకంలో చంద్రవింబం ఉంటుందో, ఉండవదో. ఈ నక్షత్రాలు ఇవి ఇలా ఎంతకాలమునండి ఈ అనంత మయిన పర్యటనాన్ని సాగిస్తున్నామో?—ఆ నక్షత్రాల కొలతలలో చూసినస్వతు తనవంటి ఎన్నెన్నో కోట్ల మందికి ఆశ్రయధూతమయిన ధరాగోళమే అణుమాత్ర మయినా కాదే-ఇక తా ననగా ఎంతో? తనలోనే ఇన్ని కొనసాగని కోరికలూ, అందబోవని ఆకేలూ ఉంటూఉంటే ఆ ఊహించలేకేంతటి పెద్ద గోళాల లోనో? తనలో ఉన్న ఈ వైరస్యము వాటిలో లేక, ఏదోవాటికీ క్రికి అతీతమయిన ప్రమాన్ని అనుసరించి పరిధిమిడున్నామా? తన వైరస్య సోపిన్సివిక్మాత్రం బలిమయిన ఒక క్రమమూ, నియమకర్తవం ఉండనా?

కొంతసేపటికి అతని మనస్సు ఏమీ ఆలోచించడం చూసివేసింది. ఎట్టఎదురుగా ఏమిచూస్తున్నావోకూడా స్పష్టంగా గోచరించడంలేదు—అలా ఉండగానే గడిచుచుండే గంటలుకొట్టడం మొదలుపెట్టింది.— పన్నెండు, సరిగా రయలువచ్చేవే. ఇకను మరొక అరగంటలోపున వార్లు వచ్చేస్తారు—వచ్చేలోపునే సర్వం సమాప్తమయిపోవాలి. మన ఘోరము చూస్తూఉంటే తేలకనం మరీ ఎక్కువవుతుంది, నీళ్ళుచూలు సన్నగిల్లి పోతాయి.

తొందరగా మల్లీ జల్లి కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

గిన్నె ఎత్తిపట్టుకొని, ఎల్లాగూ తాగేస్తున్నాడు కదా, మరిచిండు నిమిషాలు ఆలోచిస్తేనేమి అనికొని, గిన్నె పూలుమీద ఉంచి, కుర్చీలో వనక్కు చేరబడి గట్టిగా కళ్ళు మూసుకొన్నాడు.

కొన్నిసంవత్సరాలక్రిందటి సంఘటన - ఆజేబా ఇటువంటి సన్నివేశాలకై. బంబరీగా ఏటింకకు జల్లి కున్న అరుంధిని చూడగానే ఏమీ అనుమానం కలిగింది. తన అనుమానం నిజమే—ఆనాడు ఆమెకు సంరక్షించటంలో తానుపడలేదని ప్రత్యేకసాహసాలు ఆమెకే కాదు—తనకీ ఎంతో ఉపకరించాయి. అప్పుడూ తాను అర్థిలిలోనే ఉండేవాడు. ఆనాడు ఆమెకు తాను జీవించటంలో ఉండే పరమాధ్యాత్మిగూర్చి ఎంతగానో బోధపరచేడు. ఈనాడు తనకు అలా నచ్చుకొన్నవారు, బోధపరచేవారు ఎవరూలేదే? తనకు ఒకరు బోధపరచవలసిన అవసరం ఏముంది—తాను స్వయంగా ఆలోచించలేదా? తనకల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదని నిశ్చయించుకొన్న వెనుకనేకదా—ఆది, ప్రయోజనం లేకమీ—తానొక పవిత్రపాదమైన మానవునియి ఉండిపోతా—తానేమీ అక్కర్లేకుకాదే, అంగహీనాడు కాదే, తాను తనకోసమూ, ఇతరులకోసమూ చేయవలసిన పనులు ప్రపంచంలో లేనే లేవా? ఒకజేళ్ళ తాను సుగర్లను ఆనందింపజేయులేక పోవచ్చున; కాని, ఇందువల్ల మాత్రం ఆమె ప్రస్తుతం కంటే ఎక్కువగా ఆనందించగలదా? పోనీ, ప్రపంచం అంతటికీ ఆమె ఒక్కలేకాదే—ఇంకా, తన ఆనందం ఉన్న, తన సహాయం పొందదగిన కృత్తులే లేరా?

అతని ఆలోచన ఎక్కడవేపు పట్టలేదు— నిండుగా గాలికొట్టిన రబ్బరు బంతిలా కుర్చీలోనుండి తుల్యేకు అంత పొడవుమనిషిన్నీ.

డైరీ మార్చి మల్లీ రాష్ట్రామని చూసేడు. కాని, అంతటి ఆలస్యాన్ని భరించేట్లు లేదు అప్పటిపిరి— పన్నెండూ ఇరవై-టికటికటిక—అతిత్వరగా సంచరిస్తూంది కాలచక్రము.

వీరువామిదకు డైరీ విసరి, గబగబ మేడదిగి పరుగెత్తేడు పెద్దగానీకీ. ఇరవైల కొన్ని సంవత్సరాలుగా పైకిలు తీయని తాను పైకిలు తొక్కగలడా అన్న సందేహకలం అతని మనస్సులో మెరిసి, అతన్ని నవ్వించింది.

ఇంటర్మిడియేట్ చదివే రోజుల్లో పైకిలు పండలలోకూడా అత సంత తొందరగా తొక్కలేడు.

ఈరుదాటిసత్యకావ్ర మూడూమెళ్ళకు అసలు పోయేటో దారికలుస్తుంది. ఈలోపున కారుకు ఎదుర్కొన్నవక్రం లేకపోతే చాలాను, తరువాత ఎంత మేరయినా నిర్విచారంగా సాగిపోవచ్చును.

దురంగా కారుగ్వని వినిపించింది, అంత తొందరలోనూ అతని చెవులకు పైకిలుదిగి, ప్రక్కనున్న చెట్లమాటుకి వెల్లిపోతేనో అనుకున్నాడు. వెంటనే, 'ఛ! అంత భయమెందుకు? నా ఇప్టం వచ్చి నట్టు సేను వెల్లిపోతాను. ఒకరి ఇప్టయిప్టయో నాకేమి ప్రసక్తి? నన్ను అడ్డిగేవాళ్ళూ, అడ్డేవాళ్ళూ ఎవరున్నారు?'

కారు అడ్డువారికి తిరగ లేదు. తిన్నగా రోడ్డుంట పరుగెత్తిపోయింది. అనుకోకుండానే అతని గమనం మందమయింది.

అతడు కొద్దిగబాలలో మలుపుతిరుగుతాడనగా, మల్లీ మంద్రమయన గ్వని వినిపించింది. గ్వనిమాత్రమే కాదు, దూరాన వెలుగు తళుక్కుమంది. ఈమారు సందేహం లేదు. కారువెలుగుల్లనే అతడికి తెలిసి పోయింది. మలుపుతిరిగి కొద్దిదూరంలో ఉన్న కానా గట్టుమీద అనుకొని వెనుక తిరిగిచూసేడు. కారు

కీటక నాశనమునకు

దిడిటిని ప్రతీక పెట్టుటకు మూల ప్రయోగము 2. ఆర్. గాయగి చెప్పినవిధముగా యీ కీటక నాశని అపరైన దిడిటితో తయారుచేయబడినది. దీనిని గృహములలో పువ్వులలోనినచో బోర్డులకు, యీ గలు, చీమలు, బోమలు, పురుగులు మొదలగునవి చేరవు. వాడుటకు నూటికి 10 మరులు దిడిటి కలిపిన న్యూసిడ్ పొడరు 2 బొమ్మల టిక్ లోను, $\frac{1}{2}$ పాసు, 1 పాసు, 28 పాసుల డబ్బాలలోను లభించును. పాతకాలకు మరియు అస్పృశ్యులకు ప్రత్యేకముగా 28 పాసుల డబ్బాలు తయారు చేయబడినవి.

DDT Geigy DDT

ముఖ్యముగా వంటకాలలోను, చిల్లింపులోని గదులన్నింటి మందును జాగ్రత్తిగా చల్లినయడల న్యూసిడ్ పొడరు బాగా పనిచేయును. చల్లినవిధము 3, 4 లోజులవరకును పొడరును అట్లే యుంచవలయును. అకస్మాత్తు తుడిచినచో పొడరును తిరిగి పొడవలెను. న్యూసిడ్ పొడరు పురుగులను తప్పకుండా నాశనము చేయును. కాని మెల్లిగా పనిచేసి కాళ్ళరముగా కీటకములను తిరిగి పుట్టజేసినా చేయును. అందువలన తొందరపడి న్యూసిడ్ పొడరు మంచిదిగాదని భావించకుడు. కొద్ది లోజులలో దీని ఫలితములు మీకే నవ్వమగును.

న్యూసిడ్

వాడుడు మరియు

సక్రమముగా ఉపయోగించుడు!

గాయగి ఇన్వెస్టిమెంట్స్
లిమిటెడ్

ఇండియా, సింగపూర్, బొంబాయి

DNK. 5314 TEL

వైద్యులపేరు, దత్తవందలాలకు దిద్దివ్యాపకము : పెనెన్సు మహమ్మద్ రహిం లలిం.

99 ఏ, ఉప్పాకాళా రోడ్డు, వెంగళూరు పిటి.

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & CO
30 Govindappa Naick St.
Madras

ప్రసిద్ధికెక్కిన

తిలక్ మార్కు

మిస్కియింగువనే వాడండి.

వాసనకున్నా, దుచికిన్ని

శ్రేష్ఠమయినది

అన్నిచోట్ల దొరకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెని

ఇం.నగ, మర్చంట్సు,

80, గోవిందప్ప నాయక్ పీఠి, మదరాసు.

పాఠాఫీసు :

శ్రావించి :

బొంబాయి.

మధుర.

అయుర్వేద వైద్యనిలయం వారి

“అంకోరియా క్యూర్”

శ్రీల గర్భాశయ సంబంధమైన సమస్త
వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా
చేయుటలో సాటిలేని దివ్యాశుధము.

90 మాత్రల ప్యాకెటు రు. 2-8-0.

ప్యాకింగు పోస్టేజీ అదనము.

అయుర్వేద వైద్యనిలయం,

రామానాయుడుపేట,

మచిలీపట్టణం.

అన్ని మందులు షాపులలో అమ్ముబడుచున్నది.

వేటూరి—

సుందరకాస్తీగారి

సృష్ట
సుందరరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రశస్తిము

అనుభవసిద్ధము. ఇకాక్షేప్త అవసరం

లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా

కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

నిండుగానే ఉన్నట్టుంది-కారు చెట్లవరుసల్లో మాటు పడినవెంక, మర్రి, తన అంతులేని, అకలిలేని ప్రయాణాన్ని సాగించేసు సోత్సాహంగా, ఏమో సాధించగలిగేన్న ధీమాతో.

ఇలా తాను ఎక్కడికి వెళ్తాడు, ఏం చేస్తాడు? ఎక్కడికైనా వెళ్ళగలడు-ఏమయినా చెయ్యగలడు. మానవుడి మేగాళక్తికి, ప్రయత్నప్రాబల్యానికి అతీతమయిన దేముండి? అరగంటక్రిందట మరీ ఈ లోకంగాలే లేదు అనుకున్న మనిషికి ఎంతటి అవకాశం-హింసాహోషా ఏమి అదృష్టము-కేవలం తనకేకాదు, తాను లోకం లోని ఎందరోమందికంటే మానసికంగా, శారీరకంగా చాలా సదుపాయములు కల పనితీరు ఉన్నాడు.

“ఈనాడు లేదు అనుకొన్న ఈ జీవి శత్రు ఎందరికి ఎన్నివిధాల ఉపయోగించగలదో?” అతని మనస్సు పడేపడే అదేవిమరూన్ని ఒకింత మాటల భేదంతో ఆలోచించసాగింది—ఆ ఆలోచనతోపాటు ఉత్సాహముకూడా ఎక్కువయింది. ఉత్సాహముతో పాటు వేగముకూడా ఎక్కువయింది.

ఈసరికి కారు ఇంటికి వెళ్లిఉంటుంది. డ్రైవరు వెక్కిరిస్తూ దారిలోనే చెప్పిఉంటాడు. తాను ఏడు గంటలకే స్టేషన్కి వెళ్లి సిద్ధంగా ఉండాలని చెప్పినట్టు. తాను ఇంట్లో లేకపోతే సుదర్శన ఏమనుకుంటుందో-ఏమి చేస్తుందో-సాపం తనసురించి ఎంతగా బాధపడుతూందో-అతని మనస్సులో కెళ్లుత మెరిసింది. స్కూలు మీది పాలు - కాను, కాను, వివం-అలానే ఉండిపోయింది. సీసాకూడా తేలిలుమీదే ఉండిఉంటుంది. ఆఆఆ, ఎంతభారము!

ఈ జ్ఞాపకంలో హఠాత్తుగా వెనకటిగి ఇరువుడించిన వేయో? లోకకృపం మొదలుపెట్టేను. ఎలాగయినా సుదర్శన సుందరమైంది-అనాడు తాను అరుగలిగి కాపాడగలిగేను—ఈనాడు సుదర్శన, ఆమె తండ్రియినా కాకపోయినా, సుందరమైంది—ఏమో, అదృష్టం ఉందోలేదో.

లోలప్రక్కనుండి రావడంలో, తిరుగుడుగద్దలైతిని దారిప్రక్కనున్న గుంటలోనికి దిగిపోయింది.

దెబ్బగిలిందో లేదో చూడకూడే ఒకకూడా అతనికి లేకపోయింది. చెక్కకొనిపోయిన ముడుగులతో, బట్టలంతా శ్రుద్ధిని బుడతతో, అప్పటిదెబ్బతో అడుగుడుక్కో నడవని మురిపిస్తున్న పైకియిన కేవలం ఆత్మశక్తిగల నడిస్తూ అతను ఇంటికి చేరుకున్నాడు.

దారిలో ఎవ్వరి పక్కరింపులా, మాటలా, ఏమీ వినిపించుకొనడా పరుగెత్తి మెట్లెక్కి గది గుమ్మంలో నిలబడిచూచేడు. అంతా దానికీకూడా భయపడినంత పని అయిపోయింది ఒకగంటక్రిందట తాను కుర్చీలో కూర్చునిచెన్నట్టే...కాదుకాదు, అప్పుడు తాను పూర్తిగా తెలిగిపోయాడు. తేలిలుమీది సీసా మూలుమీద ఉంది. గిక్కిలో ఏమీ కనబడలేదు. ఇన్ని సంశయాలతోనే మనస్సు జ్ఞానంతమై గ్రహించిందని కాను-ఏవో అనుభవముయిన ధోరణిని ఎవరో కలలో చెప్పేట్లుగా తోచింది.

అతనికి తా నెన్నెయినా గట్టిగా అప్పి ఏడవగలనా అని అనుమానం ఉండేది.

‘సుగ్రా’ అని గట్టిగా కేకవేసి కేలను పడిపోయేడు. ఆ కేకలో, మంద్రతారస్థాయిలను రెంటినీ అందుకొంది అతని గొంతు.

కారు రావడమే తప్పగా సుదర్శన మేళనాదకు వెళ్ళిపోయి, వారి క్రిందకు రాకపోవడంతో రెండు మాడు రోజులంతా సరిగా నిద్రలేకపోవడంవల్ల నిద్రపోయిపోయి అతని అనుకొన్న పద్యా, వసంతయూను. అసలు సుందరం అంత రిధిసంగా వచ్చేవరకూ అతను ఇంట్లో లేని సంకలె వానికి తెలిదు.

సుందరంఆమరంతోనే కలవరపడిఉన్న వసంతం, మేళనాదమంకి సాతుమయిన సుందరం కేక వివరణగా, ఒక్క దూకులో వచ్చేను మేళమిడికి. అనుకు తీసి అనుకుపెట్టేవానికికూడా కత్తిలేకపోయినా, ఎల్లాగో గొరిసాయంతో మెట్లెక్కినవచ్చింది పద్మ.

క్షణంలో నాశనమందరూ గుమిగూడేరు. వసంతం వాళ్ళనుందరూ అగతిలకు పంపి, సుందాన్ని కదిపేడు, పనికిని ఏమో అర్థంకాక. ఎలాగో దుఃఖపు

తలను తెనుబునని, “ఆత్మహత్య చేసుకోవాలను కొన్న పిరికిపందను. నేను మానవుణ్ణి కాగోరి, పారి పోయేను ఇక్కడనుండి. మానవుణ్ణి కాగోరి రాక్షసుణ్ణి యేను. ఇంకకంటే హత్య నెయ్యి పంపే వేరే ఏముంటుంది?” అంటూ నేలకు బిగిపోయేడు. అతడి తలను బారిగా, మృత్యులగా పట్టుకొంది పద్మ.

“అయితే, ఎలా చని పోయిందంటారు? అన్నాడు వసంతం కొంచెం కలుపుగా.

“ఎలాగా, మహారాజులాగ. విషం తాగి చచ్చి పోయింది; పొటానియమ్ పైకేడు తాగి చచ్చిపోయింది. అనుకోలేదుమీద నీహా అని తలను నేలకు వేసి కొట్టుకోబోయేడు. పద్మకు ఎక్కడలేని కత్తే వచ్చింది. అతని తలను పట్టుకుంది?”

ఒక్క అయిదునిమిషాలు ఏమీ మాట్లాడకుండా సుకర్ణను పరీక్షించి, మెల్లగా, పద్మతో “బరికేసు” దిన్నాడు వసంతం, సగంమాటను కైగలతోనే తెలుపుచున్నాడు. అతను వారిస్తున్నా వినిపించుకోకుండా, పద్మ “బరికేసు” దిటి, బావా, అక్కయ్య! అని సందించెను.

ఆగుట వినవంపల్ల అతనిలో కలిగిన కలవర పాటు కన్పెనాతీతము.

చిరకాల వసంతం-“ఎంతమాత్రమూ ఇది పొటానియమ్ పైకేడుకాదు, బహుశః బ్రోమైడము ఉంటుంది.

ఈమధ్యపల్ల సరిగా నిద్రలేకపోవడానికి తోడు ఇది తాగడంపల్ల మరీ బలంగా నిద్రవచ్చేసింది. అంతే— ఆమె మామూలుగానే ఉంది; హాయిగా ఊపిరి తీస్తున్నది; మీ రెలా భయపడ్డాలో నాకేమీ అర్థం కాకుండాఉంది” అన్నాడు.

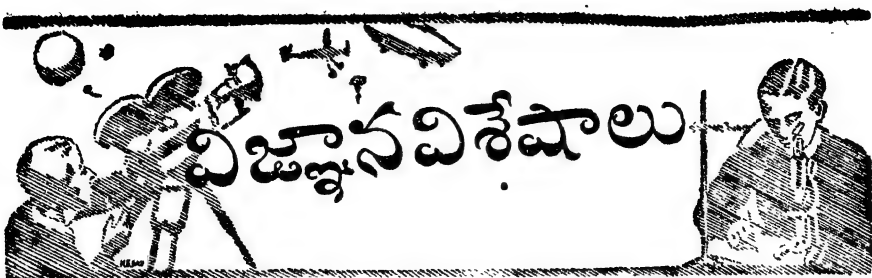
అవసరం లేదని తెలుస్తూఉన్నా కూడా డాక్టరుకోసం పట్నం కారు పంపించేరు సుందరం, వసంతం కలిసి.

ఆ తరువాత బింటిగా దొరికిన మొట్టమొదటి సావకాశాన్ని అతడు వినియోగించుకోకపోలేదు— “సుకర్ణా, అయితే నిన్నటి నా చర్యను బట్టి పిరికిపంద నంటావా, లేక రాక్షసుణ్ణింటావా?”

“ఏమీ అనకూడదు-అన్నీ కలిసే ఉంటాయి మానవస్వభావంలో. కొన్నికొన్ని సమయాల్లో కొన్ని కొన్ని వైబ్రేషన్లు ఉంటాయి—అయితే శరీరాలను కడకుట్టండి నీల్లెంగ అవసరమో, మనస్సులను తొలగే సమయం చూడండి కన్నీళ్లు అంత అవసరమే” అంటూ ఆమె మరి మాటలకు ఎడం లేనంతగా అతణ్ణి దగ్గరకు తీసుకొంది.

“మళ్ళీ మన మిద్దరమూ కొత్త జన్మ మెత్తేము గనక మనలెక్కలు మళ్ళీ ఈనాటినుండి మొదలు” అంటూ ఆమెను బలంగా ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు, మానవుడయిన సుందరం.

నా భూ లో క యా త్ర

కాలభర్తయు పాత్రే వ్రేతపురి చేరుకొని, కొన్నాళ్ళచటనే ఉండి, ఒకనాడు (క్రీ. శ. ౨౦౮౦లో) మమతకొద్ది భూలోకమునకు వచ్చి చూడగా కన్పించబోవు భూలోక దృశ్యముల ఊహకల్పన ఇది. విజ్ఞాన మభివృద్ధియగు కొలది ప్రజల జీవనము ఏ విధముగా మారిపోవునో, విజ్ఞాన మేలీరిని నిత్యజీవితములో భాగముగా పరిణమించునో తెలుపుట యీ ఉద్దేశ్యము.

అధోలోకములో చిరకాలమునండి చేయుచున్న జీవనమునకు నాకు విసుగైతింది. కొద్దికోణ లయినను పూర్వపు నివాసస్థానమున భూలోకమున ద్వంద్వి రాదలదితిని. నేను ధూమపై ఉండినపుడు, నాలుగైదు డౌన్సుల త్రెజుబియ్యము వండిన వచ్చు రబ్బరు వంటి జిగలపదార్థమును తినుట కలవాటు చేసుకొని బ్రతికిముంటిని (అప్పుడు త్రెజులో పండిన రబ్బరు కొనువారు లేకపోవుటచేత వారు దానిని బియ్యపు గింజలవలె మార్చివేసి భారతదేశమున కెనుమతిచేసి యని వదలి. భారతీయులు దానికే చాల తృప్తిపొందిరి, గడ్డికన్న బియ్యమున్న పేరు గలదే తినుట మేలని తలచిరి కాబోలు!). గ్రామస్వయంపోషకత్వము లేదను పేర గుడ్డలకేకరచై పోవుటచేత చరికాలములో అప్పుడు మేము పడుచుండిన అస్థి చెప్ప నలవిగాదు. అక్కడ అధోలోకములో మాకు అట్టిబాధ లేదే లేవు.

ధూమికి పోయిరావలయు నను ఆలోచనతో పిచ్చైతి నట్లు అధోలోకములో తిరుగాడుచుంటిని. ఒక చోట నిరువురు మనుష్యులు దేనినోగూర్చి ఉండే

కముతో చిర్పించుచుండిరి. వారిని సమీపించగా వారిరువురును మహాప్రీతితో తలన న్యూటను, ఐన్ స్టీనులు (ఐన్ స్టీను మా సమకాలికుడు. అతడు తన సాపేక్షత్వ సిద్ధాంతముతో ప్రపంచమున కేమి జరిగినదో తెలియక ముందే న్యూటనుయొక్క ఆకర్షణసిద్ధాంతమును ఒక్క డెబ్బతో పేరు ఊరు లేకుండ రూపుమాపి అమరకీర్తిని గడించినాడు. అధోలోక మెన్నేర్లత్రహే చరీయున్నను అతడి పేరు ధూమపై తెలియనివారుండరు. ఈ సాపేక్షత్వవాదము చూచి వేదాంతం లందరు విజ్ఞానము వేదాంతములో కలిసిపోయినదని డంబములు మొదలు పెట్టిరి) పాపము! ఐన్ స్టీను ఎన్నివిధములుగా తన సాపేక్షత్వవాదము న్యూటనుబుర్రలో నెక్కింపప్రయత్నించినను ఆ ముసలివాడు తాను బట్టిన కుండేటికి మూడే కాళ్ళని విలంబనాదముగా విందుచుండుట నాకు తలనొప్పి గలిగించినది. వెంటనే, తెదరిపోయిన పశువువలె అటునుండి వెడలి, ఇంకొక ప్రదేశము సమీపించగా అచటచేంబర్ల యినుమహాకాయుడు భిన్నుడై ఊరక కూర్చునియుండెను. పాపము! అయిన

ఎంత ప్రతిహతులైనను ఈ ప్రేతపురికి అతని నీరు మైన గొడుగును తీసివేసిరా ననుమతించినవారు కారు. దీనికి తోడుగా అతని జన్మకృతమైన హిట్లరు అతని వెంటనే అంత త్వరలోనే అధోలోకము చేరేయుండుట అతని మనమును కలతనొందించుచుండెను. అక్కడికి కొద్దిదూరములోనే ఒక లావునున్న తీవిగా మార్పియందుండెను. అతడు రెప్పవల్లక ఒక బక్కచిక్కిన చేతివలన స్వస్థి కదినన్ను గలిగిన చివరికిల ముగిసి కనిపెట్టుచుండెను. ఈ హిట్లరు అధోలోకమునగూడ జమున పనుకట్టి నాడట. ఈ ముగ్గుని చూచినతర్వాత మా ఈ ప్రేతనగరమునుండి రజాపుచ్చుకోవలయు ననే అభిలాష మెంచయింది.

పెట్రోలుకు స్వస్తి:

అంగులవల ఎక్కడికి తెలియకనే భారతాని...
...ఫోటో మెరిథూమివై కాటికిరి. ఆకీవో గొప్ప నగరము కానివాకాలపు నగరములవలెగాక ప్రశాంతముగా నుండెను. మాకాలములో న్యాయార్థుల నగరములో మింటింతో కట్టవములు (Sky-scrappers) ఉండేవి. కాని ఇక్కడి భస్మకరములయిన మహాకట్టవముల ముందు ఆ న్యాయార్థులకట్టవములు మింటిని గాదు, నట్టిని తామచ్ఛుట్టుచు నెరిపించినది. కాని ఇక్కడ ధూళిగాని, మట్టిగాని ఎక్కడను కనిపించలేదు! మేపలవై, క్రిందకి ఏవో కొన్ని గొట్టములు కడలుట చూచితిరి. పరిశీలించగా అవి మేపలంత్రాలు చేరుటకు, వాటినుండి దిగుటకు ఏర్పడిన నూచీముఖ ప్రేషణిత (Jet-propelled) వాహనము లని తెలిసికొంటిని. అట్లే ఓకిలో నిలండి ఆ వృత్త అలను చూచుచు విస్మయపెడయుంటి. పట్టి (Plastics) లో నిర్మితములైన పెద్ద పెద్ద యంత్రము లేనాత్రము పద్మతేజా ప్రాంతిగలిగింపు చేగములతో నాప్రక్కనుండి పరుగిడుచుండెను. ఒక మోటారుకారు ఒక గారేజీ వంటి ఇంటిముందాగినది. ఒకడు బయటకు వచ్చి కారువెనుక ఒక డబ్బాలోని ద్రవము (పెట్రోలు కాబోలు!) కుప్పించెను. కాని సహించిచూడగా దీర్ఘమైన "ద్రవవాయువు—మోటారు ఇంధనము (Liquid air motar fuel)" అని వ్రాయబడియుం

డెను. మా కాలములో మోటారుకు పెట్రోలు వాడుచుండిరి. పెట్రోలు యిహోయినచో మద్యకారము (Alcohol) వాడవచ్చునుచుండిరి. కాని ద్రవపంచులోని పెట్రోలు, మద్యకారముల నిల్వ లయిహోయినవి కాబోలు, కాస్త్రులు గాలిని ద్రవముగా మార్చి యుండుటచేత జల ద్రవవాయువునే ఇంధనముగా వాడ మొదలిడిరి. ఆ గారేజీముగి మోటారుద్రోవకు "హరుడా! నీ కారుకు వేముమైళ్ల ప్రమాదము నకు చాలినంత ఇంధన మిచ్చుచున్నది" అని చెప్పెనుండెను. ఈ మనస్సులు ఎట్టి అక్షయములగు శక్తి యాత్రయములను కలిగియుండిరో అప్పుడు తెలిసికొంటిని. గాఢాప్రేమపులు :

అప్పుడే ఎవరో ఇద్దరు విలాసవతులు వాయ్యారముగా అటు పోవుచుండిరి. వారు గాఢాప్రేమపులనధరించియుండిరి. రస్తాలో వారి కొక శృంగారశాల (Beauty Parlur) అరపడగా, ఇరువురిలో చిచ్చుముతి అందు ప్రవేశించి అద్దములోనికి తొంగి చూచెను. వెంటనే కేరణుగర్హులు (Photo-Electric cell) మొకటి కాంతి ప్రసరింపజేసి ఆ పడతి ముఖపు తీరునందు సొట్టని చూపెట్టెను. ఇంద్రజాలమువలె ముగ్ధుడగు ముగ్ధోకభుటము ఆ పిమ్మట మును అంగరాయులతో సర్వసందర్భముగా తీర్చితిలకము పెట్టెను. లోనుండి సన్నని గొంతుక ఒకటి "బాలికలారా! ఇక సెలవు" అని చెప్పినది. తర్వాత వారిగవురును మరల రస్తాపై బడి వెళ్లిపోయిరి. వారు పోవుచుండగా వింతయొకటి చూచితిరి. వారు చేతితో పట్టుకొనకయున్నను వారి గొడుగులు వారి కలలవైసే రెండు పక్షులవలె వెంబడించిపోవుచుండెను. ఆపడతులు కలలవైసి జడముడిలో విద్యుదయస్కాంతములు కలిగియుండినవియు, వారు నడచుటవలన కలగు శక్తి నంతయు వినిమోగించుకొని పనిచేయుచుండుండెను. మాలచే ఆ ఆయస్కాంతముల పనిచేయునాయు, వారి చెప్పుల అడుగున ఉండెను. అయ్యుబడియుండుననియు ఉహించితిరి. ఈసాగనమున కేవల ఒక యంత్ర ముగ్గుటచేత రాత్రివేళలయందు సాదామిస కణములు (Electric Sparks) వారికి మార్గము కని

పించుకట్టు చేయుచుండెను. మా కాలములో కాలిదాసు కార్యములను చదువునపుడు ఒకటిదిరానిదై టుంగారుతో గీచినట్లుగా పాదామిని కణములు రాత్రి వేళల పంచరించు వనితలకు దారిచూపుచుండు నని చదివియుంటిని. దానిరహస్య మిక్కడే నాకు బోధపడినది.

రెండు నేర్ల నీటితో బ్రహ్మాండశక్తి :

భ్రాంతమితి సంచరించుచు 'సంస్థానసరఫరా' సంఘముని బోర్డు వేయబడియున్న ఒక భవనము చేరితిని. మానవున కేమేమి ఆకర్షకమో అన్వియు తయారు చేయు కర్మాగారములలో ఇదొకటి. గ్రద్దలరై కిండికి దిగు విమానములనుండి కార్మికులందరు అప్పుడే అరుదెంచుచుండిరి. వారు కర్మాగారమునకు వంపలకొలిది మైక్ల దూరములో నుండు ప్రదేశములనుండి వచ్చుచు నట్లు కనుగొంటిని. కార్మికులు కాగానాయుండు కాలిడుచుండగనే వారు వచ్చిన వేళను స్వయంచాలక కిరణవిద్యుద్ధట మొకటి వెంటనే గుర్తుచిది. ఇంతటి గొప్ప కర్మాగార శక్తిగృహస్థితిగృహ (Power-house) మైట్టుండునే మాడనిచ్చిగింది విచారింపగా నక్కొక చిన్నగదిలోనికి గొంపోయితి. అంత చిన్నగది ఇంత పెద్దకర్మాగారమునకు శక్తి సమర్పిచేయు గృహమాయని సంకయించుచుంటిని. అక్కడ ఒక చిన్న ఇంజను, దానిపై నీట్లు వ్రాయబడియుండెను: "క్రీ. శ. 2000 సం. ఆ.ప్టు 20 వ తేదీనాడు యంత్రమున పోయబడిన 2000 శేర్ల నీటియొక్క ప్రత్యేకముండి లభించిన శక్తి". అకోజు తేగీ నాకు బాగా జ్ఞాపకమున్నది. క్రీ. శ. 2000 సం॥ మార్చి 20 వ తేదీ. — ఆ ఇంజను అక్కడనుండి అంత కొంచెపు నీటితో పనిచేయుచున్నది! పరమాణుశక్తివిడుదలకు వికస్థీన వేసిన సహకరణము అప్పుడు నాకు జ్ఞప్తికివచ్చినది. ఈ విషయమున తప్పక అభోలోకములోనుండి ముఠి వికస్థీనకు తెలిపి న్యూటన్ ను పూర్తిగా జయింప తోచుచున్నది తలచితిని.

రోగాలు రాసేని మందులు :

ఆ కర్మాగారము బయలుపడేములో ఒక మూల అతిపరిశుభ్రముగా నుంచబడిన వైద్యశాలను

ప్రవేశించితిని. అక్కడ కర్మాగారపు చుట్టుపట్ల జన్మించిన శిశువుల కావధము లీబడుచుండెను. శిశువు జన్మించిన వెంటనే అసలు రోగములే సమీపింపకుండ చేయు క్రాత్రముండులు శిశువుదేహములోనికి నూరుల ద్వారా ఎక్కించెదరు. అందుకే ఆ మానవులకు రోగమున్నదే తెలియదు. వారు వజ్రకాయులు. ఆ నగరములో ప్రమాదవైద్యశాలలు తప్ప వేరేవైద్యశాలలు లేనేలేవు! రోగులే లేనప్పుడు వైద్యశాల రెండుకు? భోజనపు గుళిగలు :

ఇదో విచిత్రధూలోకములో కాలిదీనా ననుకొనుచు కర్మాగారమునుండి మరల రస్తాపై పో మొదలిడితిని. రస్తా దుమ్ముగాని, మురికిగాని లేక అద్దమువలె సుశుభ్రగా, స్వచ్ఛముగా నున్నది. రస్తాములపులో ఒక మారంతస్తుల మేవ పైభాగమున 'భోజనశాల' అను బోర్డు గమనించితిని. ఆ కేరుమాడగానే నాకు ఆలీ వేయు సంగతి జ్ఞప్తికివచ్చినది. వెంటనే ఆ భవనములోని కడుగుపెట్టి ఒక సోఫాపై న కూర్చుంటిని. ఒక పరిచారకుడు చిన్న గిన్నెలో రెండు పచ్చని గుళిగ లేవో తీసికొనివచ్చి నాముండుంచెను. అవి ఒక రోజునకు చాలిన తిండియట. వీరి తిండి ఇదేనేమో అనుకొని నాటిని నోటిగా వేసికొని చప్పరించితిని. బహురుచిగా నుండెను. ఈ జనలకు ధూమపై గింజలక్కరలేదు; ఫలము లవసరములేదు. వీరి తిండి యంతయు రసాయనపు తిండియే. తిండియొక్క రంగు, రుచి, వాసనలే వీరి కవసరము లేదు.

తెలివిపూర్వ ద్వారా పాఠాలు :

పిమ్మట వారి కళాశాల చూడవలసింది. ఒక గదిలో వేదికపై నిల్చుని ఉపాధ్యాయుడు గోడపై వ్రాయుచు ఒక యంత్రము సమూహమునకు ఉపన్యసింపుచుండెను. అగది యొక చలచ్చిత్రప్రదర్శనశాలవలె వేదిక కలిగి మనోహరముగా నుండెను. నేను వేదికను సమీపించి చూడగా ఉపాధ్యాయుడు నిజముగా అక్కడ లేడు. ఉపాధ్యాయునివలె అతని ఛాయా చిత్రముమాత్రమే కదలుచుండెను. నిజముగా ఉపాధ్యాయుడు అక్కడి కాన్సేవండల మైక్లదూరములో

నున్న టెలివిజన్ స్క్రూడియోలోనుండి ప్రపంచములో మరచుకొనిన ఆరవ డైమెన్షన్లకు త్రిపరిమాణ (Three-dimensional) టెలివిజన్ ద్వారా ఉత్పన్నమవుతున్నాయి! ఈ టెలివిజన్ ను సర్వజిత్తు ప్రైతము, ముగ్గు చీదురు, మాటిమ టికి 'బెంచెక్కు' మనుచు, చేత హస్తాలెంతో బెత్తము పట్టుకొని పాతము చెప్పమందిన అయ్యగార్ల వద్ద చదువుకొన్న నాకు ఈ కాలపు చదువు ఆశ్చర్యము కలిగించినది. ఆ ఉపన్యాసము నాకు ఏమాత్రము అర్థముకాలేదు. అదేనో నూతన విజ్ఞానము!

పాఠశాలనుండి చలచిత్రప్రదర్శనశాల (Cinema theatre) కు వెళ్లితిని. దాని పొందికయు పరిశీలించి చూచుచుండగా ఒక కంకణం వెద్దగా "పూర్వలారా! ఇదిగో మన వైజ్ఞానికశిరోమణి సూర్యలింగము గూర్చి చేసిన చిత్రము ద్వారా ఆ పరిశోధనాచర్యమున్నాడు." అని చెప్పినవంటనే ప్రదర్శనము మొదలయ్యెను. సభకు లలినికృబ్ధులుగా వినుచుండిరి. సూర్యలింగమునుండి నగవదు జ్వాలలు, రానిలోని మచ్చలు, ప్రభలు, గ్రహణము లేవియుగా కలుగుచు — మొదలయిన వన్నియు ఆశ్చర్యకరముగా ప్రదర్శింపబడెను. నేను ప్రశ్నించినపుడు ఇట్టి వైజ్ఞానికచలచిత్రములు లేనేలేవు. ఎంతోమైనన ఏదో ఒక్క రోజున ఒక

నిని ప్రేమించుటవల్ల కలిగే ఘట్టములను ప్రదర్శించే చలచిత్రములే రంగస్థల మాక్రమించియుండినవి.

నిద్రనవగొట్టే గుళిగలు :

ప్రదర్శనము సాగుచుండగా కాలగోని అందరును — ఆడువారు, మగవారు — చిన్నసీసాలనుండి ఏదో గుళిగలు తీసికొని నోట్లో వేసికొనుట చూచి అనేమో అని విచారించితిని. అది నిద్రావినాళో గుళిగలట. గోజెల్ల దేహము మానసికముగాను, కారీరకముగాను అలసిపోవుటచేత దేహములో విషము లుత్పన్నమయి నిద్రచచ్చునట్లు చేయును. ఈ బల హీనత కలిగించే విషము లన్నింటిని ఈగుళిగలు నాశము చేయుగలవట. ఈ దివ్యసూత్రపులకు నిద్రగూడ అనధరమేనట!

"విజ్ఞానము ఒక్క శతాబ్దములోనే ఎంత ముందుకు రాగలిగినది! మానవులు ప్రకృతి నే జయించి దివ్యత్వము పొందినట్లున్నదే... మానవాతీతమైన దేమున్నా?" అని ఇట్లు నాలో నేను వితిర్కించుచుండగా..... మాతాత్మన ఉలికిపడి మేల్కొంటిని.

"రాము!"

పంచాయితీలు - గ్రామపరిపాలన

*

= శ్రీ అజ్జరపు వెంకటరమణరావు =

పంచాయితీలు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వవిధానానికి తునాదులు. గ్రామ స్వపరిపాలన కనవయిన స్థానికస్థాయిగా చిరకాలమునుంచి యిది చాలా పేరు పడినది. కాని, యీనాడు వీటి పరిపాలనావిధానం ఎంతో అసంతృప్తికరముగా వున్నదన్న విషయం మనం అంతా ఎరుగునం. వీటిని బాగు చేయవలసిన అగత్యం వుందనికూడా మనకు తెలుసు. అయితే యింకా మనం ఏచేయాల్సి? ఏంచేయగలం? అన్న ప్రశ్నలు మేము కొనేసరికి మటుకు మనకు సమాధానాలు ఇయ్యకూడదనిపిస్తున్నది.

పంచాయితీలు మన దేశంలో అనాది నీడమయిన సంస్థలుగా చెప్పుకోవడం మనకు పరిపాటి. అంతేకాదు, పూర్వకాలంలో అవి చాలా ఉచ్చుడితో వుండేవనే వాదం యింకొకటి వున్నది. వీటిని వినిపిస్తోంటుంది. పూర్వ పరంపరకాలకు సమర్థ దృష్టితో పరిశీలించుకొని, నాటికాలంలోని ఉత్తమ సంప్రదాయాలు, ఆచరణ ప్రాయమయిన విధానాలూ ఏమయినావుంటే వాటిని అవియినా నాటికాలం నుంచి వచ్చిన ప్రయత్నాలూ మన బతుకులలో అది వృథాకృతముగా పరిణమిస్తుంది. అసలు ఏనాడీ సంస్థలు మొదట అమలులోకివచ్చాయి? ఆనాడు వీటి ఆధికారాలు ఏమిటి? సభ్యులెంతమంది? వారి సంస్కృతి ఏపాటి? సంస్కారం కలిగిన మనుష్యులు తక్కువ, తక్కువనా వీ పంచాయితీలలో వుండేవారా, లేదా? వారి కార్యక్రమం ఎలాంటిది? కాలాంతరంలో దేశంలో వచ్చిన రాజకీయ సంక్షోభాలకు, ఆర్థికవిప్లవానికి యీ సంస్థ తట్టుకుంటున్నదా, లేక ఆగలేక చచ్చిపోయిందా? ఎన్నాళ్లు బలంగా బరికింది? ఎప్పటినుంచి క్షీణించడం ఆరంభించింది అన్న ప్రశ్నలకు సాధారణమయిన సమాధానాలు

లేవీ కనిపించవు. సమగ్రంగా యీ నాటివరకూ, యీ సంస్థలూ మారుతూవున్నది అని చెప్పగలిగే గ్రంథం ఒకటి లేదు. ఆధారాలులేవు. అసలవిషయాలన్నీ ఆమూలాగ్రంథ పరిశోధించి ప్రస్తావించిన మనుష్యులు లేరు. అయితే, యీ పంచాయితీలు వేదాలకు పూర్వ నిధి - ఆఫ్ థింగ్స్ దేశీ, ప్రజాస్వామ్యం అంటే ఏమిటో వీటి దగ్గరే వేర్పడింది - రాజ్యాంగ శాస్త్రంలో, స్థానిక స్వపరిపాలనా విధానాల్లో యితర దేశాలకు మనం పెట్టినది భీష్మ అని చెప్పుకోనే కలుగదు అర్థం ఏమిటని ఎవరయినా అడిగితే, అది మనలో జీర్ణించి పోయిన ఒక వైలక్షణ్యం అనేకప్పు యింకో సమాధానం చెప్పుకోలేము. ఇలా ఆశాస్త్రీయ మయిన నమూనాలు మనకు స్వాభావికమయి మనలో వేళ్లతో పాసుకు పోయినాయి. మన మానసిక ప్రవృత్తి యీనాటి పాఠపంథావంచి మారనంతకాలం మనకు మోక్షంలేదు. సాంఘిక సంస్థలు మారి, ప్రజలూ నూత్న చైతన్యం విశ్వల్లభించి ప్రాకటమైన రోజులవి. శాస్త్ర పరిశోధకుడి కృషి ఫలించాలంటే, ప్రజల అతని పరిశోధనల ఫలితాలను ఆచరణలోనికి తెచ్చుకొని అభివృద్ధి పొందిన నాడే అది సామ్యమవుతుంది. ఇందుకు ప్రజలలో ఒక నూత్న దృక్పథం, ఆభ్యున్నతి కోసం ఒక తీవ్రమయిన ఆకాంక్ష అత్యవసరం. ఏమిటా రావాలన్నా, ఏ ఆదర్శ ఫలించాలన్నా యిలాంటి వాతావరణం ఏర్పడాలి. ఇది యితర విషయాలలో ఎంత నిజమో, పంచాయితీలు ఒకపటి బాగుపడాలన్నా అంతే నిజం.

అసలు, ప్రాచీన గ్రామపరిపాలనను గురించి మనకు నమూనాగా, శాస్త్ర సిద్ధాంతంగా చెప్పిన పండితులెవరూ అంతగా లేరు. పండిత రాధా కుమరముఖర్జీ

గారు 'ప్రాచీనభారతదేశంలో స్థానిక స్వపరిపాలన' (Local Government in Ancient India) వ్రాశారు. వారి గ్రంథంలో పరిశోధనలపై దృఢీకరించిన పరిస్థితుల యథార్థం నిజమేనని మనం ఒప్పుకోవాల్సి, దీనిపై మనం కొంతగా శ్రద్ధాతోడలసిన విషయాలు ఎన్నోవున్నట్లు నాకనిపించును. పంచాయితీలకు, ఆవాసు, యా నాటికాగే, కొన్ని ఉపపంచాలకు సమకాలికులపాని ముఖ్యంగా నెరకర్నూకోదానికి వున్నట్లువున్నవనీ, అనాదు, వాటి కార్యభారం యానాటివలెనే ఎంతో వైశాల్యం కలదిగా వుండేదనీ మన కనిపిస్తుంది. కాని, అది అంతకు మించి చెప్పిన విషయాలు ఏనీ లేవు. ఆయనరచనలో యీ పంచాయితీల విషయంలో కొంత సుపక్ష్మం కలిగించుకొని పరిశోధనలు జరిపినది కాశీపీఠ్విద్యాలయోపన్యాసకులు ఎ. యస్. అబ్బేకర్ పండితులు. 'Village Communities in West India' అనే పేరి గ్రంథం కొంతవరకూ చారిత్రకంగానూ, కొంతవరకూ వాస్తవికంగానూ వ్రాసుబడింది ముఖ్యంగా గ్రంథం పరిచిన పండితుల కితరలికాంతాని విషయాలను నిర్వచించవలె, మన కిది కొంత స్పష్టపరచుచు నడే అయినా, సంశ్లేషికరం అయిన స్థాయిలో యిది వ్రాయబడలేదు. ఇంకా యిటీవలి వచ్చేసరికి బ్రిటిషు ప్రభుత్వంభంపంచి గ్రామపరిపాలన ఎంపియంలోని అని పరిశీలించినవారు నేటి భారతీయప్రభుత్వరంగాకా కాళాపథ్యులు దాక్కున ముత్తయిగారు. ఇంగ్లీషు స్థానికస్వపరిపాలనా విధానాలను గురించి ప్రశంసనీయమయిన పరిశోధనలు జరిపిన వెబ్బుదంపకులదగ్గర వీరు కిమ్యులుగా వున్నకాలంలో, 1901 సం. ప్రారంభంలో, దాక్కురుగ్లీగ్రాసిన వ్యాసమేవారి 'Village Administration in British India' అన్న గ్రంథం. దీనికి వారు అతిబాగ్రతగా పరిశోధనలు జరిపి, ఎంతో చక్కగా వ్రాశారవడంలో అతిశయోక్తికలదిగాని, ప్రస్తుతానికి చాలాకాలం వెకటిపండితుల వాధారంచేసుకొని వ్రాయబడేదికనుక, యిదయినా చాలా వెకపడింది అని అనకరవును. సర్ హెన్రీ మెయిన్, బాడోపవర్ లాంటి వారు ఉక్కువ్యయన

గ్రంథాలపై పరిపాలననుగురించి వ్రాయలేదా అని అడిగేవారుంటే, వారి కిగ్రంథాలు చాలా విస్తృతమయిన రంగంలో వా రూపించుకొని రాసినవికనుక, మన కతిసన్నిహితమయిన సమస్యల నెదుర్కోడాని కవి పనికిరానివి చెప్పాలి. ఇవి వివరించి, గ్రామ పరిపాలనమీద అనేకులు గవించిన వ్యాసాలూ, గ్రంథాలూ నేను చూడడం తలపింపినదిగాని, వాటిలో తిమకు అభిమానవిషయాలూ, వారి కిప్రయయిన రాజకీయకమ్యుసంక్షేమాలూ తప్పినే, యథార్థపరిస్థితుల సవగా హనచేసుకొంటూ కాస్త్రుస్థిగియిన పద్ధతులమీద జరిపిన చర్చ ఒకటి నాకు కనిపించలేదు.

పంచాయితీవిధానం దేశంఅంతటా, 1900 సం. నుంచీ తిరిగి ప్రవేశపెట్టారు. ప్రతీకాసంభాయింగుకొం ఒక చట్టం చేసింది. అయితే, అనాడే మళ్ళీ పంచాయితీలు ఆంధ్రయమునాయి అని అనడం లేదు. అంకముందే, 1902 సంవత్సరంలోని స్థానిక స్వపరిపాలనచట్టం వచ్చినప్పటినుంచీ పనిచేస్తున్న పంచాయితీలు కొన్ని వున్నాయి. అంతకుముందు క్రి. శ. 1902 సం. లో ప్రభుత్వోక్త్యంను యీ పంచాయితీలనుగురించి చెప్పిన మాట లున్నాయి. క్రి. శ. 1903 సం. లోని యాక్టుయిండియాకంపెనీ అయిన నీవేకలోనూదా, యీ పంచాయితీల ప్రాధాన్యమును గురించి వినిపించే ఘట్టాలున్నాయి. అయినప్పటికీ, వీటన్నిటిలోంచి అయినా, పంచాయితీ చాలా కిశిలయి పోయిన సంస్థగానే కనిపిస్తుంది. చిరకాలం యీ భాగాలలో యిది వేర్వేలుకొన సంస్థ అని మనకు తోచక మానదు. ఈ పంచాయితీ యంతకాలం యిలా బతికి వున్నదంటే, ప్రోత్సాహకరమయిన పరిస్థితులకంటే, ప్రభుత్వ అదరణకంటే, యీసంస్థ దేశంలో వేర్వేల నాటుకుపోయిన వునాదులే సహజకారణం అనిపిస్తుంది.

క్రి. శ. 1903 సం. లో వచ్చిన వికేంద్రీకరణ విషయమైన (Decentralization) రాయల్ కమిషను పంచాయితీల ప్రాముఖ్యాన్ని గురించి, వాటి కధిని దేశం కలిగించాలనే అంక. కాని, తరువాత వచ్చిన నైపుకరమామ పంచాయితీల స్థాపించడానిసాధ్యం

కాదని నిరూపించడానికి తగిన కారణాలు అన్నీ ఏర్పడినవి. పట్టిక తిరిగి పునఃద్దరించడానికి బియ్యం దన్నును, ఏలూరును, ప్రతీ ప్రాంతంలోనూ గ్రామంలో పంచాయితీలు తిరిగి ఆమోదంలోకి తీసుకువచ్చాయి. పంచాయితీలు, అసామర్యరాష్ట్రానికి యావత్ పంచాయితీలు చాలాకాలం ఆలస్యం చేశాయి. అసామర్యంలో క్రీ. శ. ౧౯౨౬ దాకానూ, పంచాయితీలు క్రీ. శ. ౧౯౩౫ దాకానూ పంచాయితీ చట్టాలు అమలు జరపబడలేదు. జరిపిన తరువాతయినా, పట్టిక అధికృతి ఎంతమాత్రమూ ప్రాప్తం కరంగా లేదు. బెంగాల్ లో చాకిదారి పంచాయితీలు తప్ప పంచాయితీలనే పేరేలేవు. సంయుక్త రాష్ట్రాలలోనూ, మధ్యపరగణాలలోనూ పంచాయితీలు చాలా కాలం సామాన్య వ్యాపకం పొందలేదు. వీనిని గాని చేర్చి వ్యాపకం చేయడానికి పనిచేస్తున్నాయి. వీటిలో పట్టిక చొప్పుతో తగిన ప్రాధాన్యం ఏర్పడింది. బీహార్ లో వేరురాష్ట్రంగా పేరేపిస్తున్నాని, వివేకవ్యవస్థగాని యాసంపాదన ఎక్కడకూ రాజీవీందరినీ తోలుతుంది. దీనిని గాని పంచాయితీల పరిపాలనా విధానంలో పాటించడం నన్నట్లు, తక్కిన రాష్ట్రాలలో ప్రభుత్వాల చాలా తక్కువ. ఇక్కడయినా, యాసంపాదన రాష్ట్రాలలో చట్టాలలో, నిబంధనలలో, కార్యక్రమంలో, ఆర్థిక సంపత్తిగానూ చాలా కష్టతరంగా ఉన్నాయి. వివిధ రాష్ట్రాలలో వున్న సాంకేయిక సంస్థలు ఏయినా పంచాయితీలుగా, మునిసిపాలిటీలుగా, జిల్లాబోర్డులుగా ఏలూరు పనిచేస్తాయి అని ఎవరి పరిచయం చేసినా పట్టిక గురించి ప్రభుత్వాలకు సాటిగా ప్రయోజనం నివేదికలు తప్ప యింత ఆధారం ఏమీ లేదు. ఇది ఎంతమాత్రం ఎవరి సరియైన అభిప్రాయాలను ఏర్పరచుకోవడానికియినా ఉపయోగపడలేదు. పట్టికలో ఉంటాయి. ఇవి కాకుండా, యాసంపాదన గురించి తులనగానూ, వున్న లోపాలను సరిచేసి, వాటిని అభివృద్ధిపరచే సూచనలు చేయాలంటే, స్వయంగా యాసంపాదనలకు సంబంధించిన ప్రభుత్వాల మాట్లాడి, పరిపాలనా విధానంలో, ఆర్థిక సీతీకలలో, వాటికి ప్రతిభాకర వర్గాలకు వుండే సంబంధాలలో, అధికార వర్గాల వాటి విధాన చూపించే ఆవరణ నిరాదరణలతో సంపర్కం ఆవరణ అనిపించి, బాంబాయి చట్ట రాష్ట్రాలను ప్రాతిపదికలుగా తీసుకుని, యాసంపాదన రాష్ట్రాలలోని పంచాయితీ విధానాన్ని సమగ్రంగా పరిశోధించి,

పట్టికలోని లోపాల పాలన కష్టం గతంగా చూచి పట్టిక పునఃద్దరించి, ఉన్నతమయిన పట్టికలోనే వాటిని చేయాలనే మార్పులను, మార్పులను ఒక నివేదిక ద్వారా, సూచించవలసిందిగా గోఖలే ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సోషలిజ్మ్ అండ్ కనమిస్టు పరిశోధన సంస్థానికి కార్యులను సమీక్షించగా, సేను ఒప్పందం, గత సంవత్సరం బాంబాయి రాష్ట్రంలో పరిశోధన చేసిన కొన్ని సంవత్సరాల పంచాయితీలను స్వయంగా చూశాను. అప్పటికి వాడు ప్రభుత్వం చేత వ్యాపకం, యాసంపాదన పరిపాలన తులనా వుండే కష్టతరం మరీతగా బోధించింది. ఇలాగే బెంగాల్ సంస్థానంలో సేను చూచి, దానికి విన్న దానికి మాన్యువల్ కంటే ఎక్కువ కనిపించింది. కొన్ని ప్రాంత సంస్థానంలోనూ వ్యాపకం అవధి పాలనా, అంతర్యంను ఆ సంస్థానం కార్యుల యావత్ యాసంపాదన వాటి ప్రయోజనం దానికి వాటిని భేదాలు కనిపించాయి. ఇది సూచించి, పరిశోధనకు వుండే విన్నవీకరణ బుద్ధి తో ప్రభుత్వ కార్యుల అలాగే చందం కష్టం.

పంచాయితీలను గురించి ప్రభుత్వ వర్గాలు తామెంత పాటించినా అది పైకి రాకపోయినా అది అంటాయి. అది విని నిజం అనుకునే ప్రజాసామాన్యం పంచాయితీల ద్వారా గ్రామాలను పరిపాలించాలని కోరడం వేరంతరి కాకపోతే యింకేమి చెప్పాలి? ఎవరూ నిజం ఏమిటని గుర్తించాలన్న శ్రద్ధాపించని కారణం చేతనే యాసంపాదన దీని అధికారి పాలయినాయి.

ప్రజా వున్న ప్రభుత్వం గాని, పలుకుబడి కోసం మాత్రం వున్న లోభం కలగలేదు. ప్రజా హిత కార్యం చేయాలన్న వ్యాపకం హితం కొంత మందిలో వుండవలసి వుండే సేను-కలగలు ఏయినా పంచాయితీల ముఖం ఏర్పడి అలాగే పనిచేయాలి టూనే కనుపన్నాయి. ప్రభుత్వం పట్టిక సరియైన సాయం చేయడం లేదంటే దానికి కారణం అలసత్ కాదు; అసలు అలా బోధించే కలగలేదు. ఏమి చేయాలి సరియైన అభిప్రాయాలు లేకపోవడమే. దీని మనం ప్రభుత్వ వర్గాలను నిందించి లాభపడదు. చట్టం చేసినంత మాత్రాన, పంచాయితీల పునఃద్దరించడం చేయాలి బ్రాంకిపడి ప్రయోజనం చేయాలి. అంతయినా వివరాలలో పై ఆజ్ఞానుదీతి వున్న అధికారి గా లకు యావత్ పంచాయితీల విధానం ప్రకారం వున్నట్లు కనిపించదు. అది ఆరాష్ట్రంలో ఎంతో యాసంపాదన లోనూ అంతే. స్థానిక సంస్థలు యాసంపాదన యంత

కన్న ఎక్కువ సమర్థులు రాతన్న వాదం ఒప్పుకొన్నా యీనా డమలులో వున్న పునోన్మలకయినా వారిబాధ్యతలను తెలియబరచకపోవడం ఒక పెద్ద పొరబాటు. అందుచేతనే వారిలో ఉత్సాహం, ప్రజాసేవభావ అభిమానం అడి వున్నా, సరిగా ఉపయోగపడకపోతున్నారే. ఈనాడు పంచాయితీలు సరిగా పనిచేయకపోవడానికి గల కారణాలలో ఇదొకటి.

పంచాయితీలను పాతిక సంవత్సరాలకు మునుపే ప్రాబల్యంలోకి తెచ్చామని వాదించినంత మాత్రం నా ప్రయోజనం లేదు. ప్రతివోటా యివి ఆముఖంలోకి వచ్చినప్పటినుంచి, వాటి పరిపాలనా విధానాకు ప్రభుత్వం ఏవిధమయిన ప్రోద్బలం యిస్తున్నది? ఏటి కన్న బాధ్యతలు ఏమిటి? ప్రజలకు ఏటిమీద ఏమిటి అభిమానం వుంది? పంచాయితీ సభ్యత్వం ఆర్జించే మనుష్యులు ఎలాంటినాళ్లు? పంచాయితీలు ఎన్నికలు జరపు

కొని పని ప్రాగంభించాలంటే కావలసిన పరిస్థితులు ఏమిటి? ప్రధాన కార్యనిర్వహణకయినా అవసరం అయిన పరికరాల్నా, డబ్బూ వున్నాయా? పని ప్రారంభించాలంటే ప్రోత్సహించి సాయంచేయకలసిన అధికారవర్గాలు ఏ విధమయిన అభిమానాన్ని చూపెడుతున్నాయి—అన్న విషయా లొకటొకటే మనం ఆలోచించుకుంటే, పంచాయితీలు పనిచేయడం లేదని వాటిని నిందించేకంటే యీ పరిస్థితులకు అనుకూలంగా లేమిటో అప్పుడు తెలుసుకోవాలి. ఆనాడే నీటిని గురించి సప్తకృపాతంగా ఆలోచించడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు పంచాయితీ విధానాన్ని నిష్క్రమజ్వలంగా గర్హించడం నష్టమి, అవి యింత నిరాశాత్మకరత వాతావరణంలో యింకా బతికి ఎలా వున్నాయి అన్న ఆరోగ్యకరమైన సందేహాలకు స్థానం దొరుకుతుంది. ఇటువంటి పరిశోధన యీనాడు ఎంత యినా అవసరం. (చకేవం)

కీర్తిశేఖరైశ శ్రీ తలిశెట్టి రామారావుగారు
(సింహాద్రిమహారాజాగారు కీర్తన పెన్నియచిత్రము)

సుప్రసిద్ధ కళ్యాణచిత్రకారులు, భారతి శ్రేయోభిలాషులు, జయపుర సంస్థానమునకు సారంగపురం సహాయమాత్యులు నయిన రామారావు గారు గతశతాబ్దం వేదినాడు జయపురములో వారి స్వగృహము నందు దివంగతులైన తెలుపుటకు చింతిల్లుచున్నాము. శ్రీ రామారావు నాయుడుగారి ఆత్మకు భగవానుడు కాంఠినిచ్చుగాక.

భూ ప్ర ద క్షిణ ము

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య =

రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు ఓకేపోయిన జర్మనీతో ఎట్టిసంధి చేసుకొనవలెనో నిర్ణయించుటకును, ఆ నిర్ణయము ప్రకారము సంధిసక్రిము నొకదానిని తయారు చేయుటకును మార్చి ౧౦ వ శేదీన మాస్కోనగరమందు రషియా, యునైటెడ్ స్టేట్స్, ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్స్ దేశముల విదేశాంగమంత్రుల సభ ప్రారంభమయ్యెను. అది మొదలు ఇప్పటివరకు ఈ విషయమును గురించి చర్చలు, వాదప్రతివాదములు అనేకములు జరుగుచున్నవేకొని, ప్రధానవిషయమునుగురించి మంత్రులు నలుగురు ఎట్టి తీర్మానమువకును రాశేకున్నారు. ఎట్టి తీర్మానమువకును రాకుండా సభ వాయిదా వేయబడునేమో అటు సందేహముకూడా కలుగుచున్నది.

జర్మనులు మరెన్నటికికూడా తలయెత్తకుండా ఉండునట్లు చేయుట మంత్రులందరియొక్క ఆశయము. ఇది నెరవేరుటకై ఎట్టిమార్గములను అనుసరించవలసియున్ననో అటు విషయమును గురించి వారిలో అభిప్రాయభేదము లోకములు లేవు. కాని, వీటికి సంబంధించిన వివరముల విషయములో అభిప్రాయభేదము లోకములు కలిగినవి.

జర్మనీ సమస్య

విస్తీర్ణమందు యూరపులోని పెద్దదేశములలో జర్మనీ ఒకటి. అందు ఆరుకోట్ల అరవైలక్షల జనులున్నారు. యూరపులోని రషియానుందు తప్ప మరేదేశమందుకూడా ఇంతటి జనసంఖ్య లేదు. వీరు కడు సమర్థులు. శాస్త్రపరిశోధనమునందు, క్రాంతిఅస్త్రశస్త్రములను కనుగొనటయందు గొప్ప నిపుణులు. యంత్రసహాయమునపరిశ్రమలను నడుపుటయందు అతిసేర్వరులు. గాఢమున చేతాభిమానము గలవారు. ఒక వాయుకుని అనుసరించి అతని ఆజ్ఞలు ఎట్టివైనను వాటిని శరసా వహించువారు యుద్ధవ్యూహములను పన్నుతుందు అతి కుశలులు. రెండు పర్యాయములు ప్రపంచమునంతను యుద్ధములో ముంచినవారు. వీరు తలపత్తగలిగినయెడల మరియొక ప్రపంచయుద్ధము తప్పదు. అట్టి అనకాశము వారి కెన్నటికి రాకుండాచేయు విషయమై అందరి అభిప్రాయము ఒక్కటిగ నన్నది.

దీనికి నాలుగుమార్గములను ఇదివరకే వారు నూచించిరి. మొదటిది జర్మనులను నిరాయుధులను చేయుట. చాలవరకు ఇది ఇప్పటికే కొనసాగినది. భరతఖండములోని ప్రజలను బ్రిటిష్ వారు నిరాయుధులుగ చేసినట్లే మిత్రమండలివారు జర్మనులను నిరాయుధులను గావించిరి. జర్మనీలోని కీలకపరిశ్రమలను, భారపరిశ్రమలను (Key and heavy industries) నాశము చేయుట రెండవ మార్గము. ఇట్టి పరిశ్రమ లన్నగాని ఆయుధములు తయారుచేయుటకు వీలుండదు. భరతఖండములోని పరిశ్రమలను నాశముచేసి, వ్యవసాయ మొక్కలై మనకు ప్రధానశక్తిగ ప్రేరిపివారు చేసిన మాట అందరికీని తెలిసినదే. ఆ విధానమునే జర్మనీలో మిత్రమండలివారు అనుసరించవలయు నని ఇదివరలో అనుకొనియుండిరి. జర్మనులు ప్రాణమాత్రావశిష్టులై యుండుటకు ఎట్టి పరిశ్రమలు అవసరమో అట్టివాటిని మాత్రమే దేశములో ఉంచుట వీరి అభిప్రాయము. వీల్లరు

ములను కనుగొనటయందు గొప్ప నిపుణులు. యంత్రసహాయమునపరిశ్రమలను నడుపుటయందు అతిసేర్వరులు. గాఢమున చేతాభిమానము గలవారు. ఒక వాయుకుని అనుసరించి అతని ఆజ్ఞలు ఎట్టివైనను వాటిని శరసా వహించువారు యుద్ధవ్యూహములను పన్నుతుందు అతి కుశలులు. రెండు పర్యాయములు ప్రపంచమునంతను యుద్ధములో ముంచినవారు. వీరు తలపత్తగలిగినయెడల మరియొక ప్రపంచయుద్ధము తప్పదు. అట్టి అనకాశము వారి కెన్నటికి రాకుండాచేయు విషయమై అందరి అభిప్రాయము ఒక్కటిగ నన్నది.

పక్షమును నాటి పక్షమునకు చెందినవారి నందరిని శిక్షించుట మానన మార్గము. ఇదికాన ఇప్పటికే కొంతవరకు జరిగినది. దేశమందు నియంతృత్వ ప్రభుత్వమునకు (Dictatorship) బదులు నిజమైన ప్రజాప్రభుత్వమును (Democracy) స్థాపించుట వాల్గన మార్గము ప్రమాదములయందు పట్టుకునుట నియంతలవలన కలిగిన దనియు, ప్రజాస్వామ్యమును స్థాపించునయెడల అట్టి ప్రమాద ముండుననియు మిగ్రమంపలివా రభిప్రాయ పడిరి.

యెద్దము ముగిసిపోతూ వ్ర జర్మనీని అయిదు భాగములుగ జేసిరి. తూర్పుభాగములోని ప్రదేశము లనేకములు పోలెండుఅధీనములోనికి వచ్చెను. తక్కిన నాలుగు భాగములలో ఒకటి రష్యామొక్కయు, ఒకటి ఇంగ్లండుమొక్కయు, ఒకటి ఆమెరికా యొక్కయు, తక్కినది ఫ్రెంచివారియొక్కయు అధీనము గున్నవి. ఈ పంపకము శాశ్వతముగ నుండువలెనా, లేక దేశమంతయు ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడియుండువలెనా? ఆ కేంద్రప్రభుత్వ మెట్టిదిగ నుండువలె? ఈ విషయమై అభిప్రాయభేదములు అతి తీవ్రములుగ నున్నవి.

జర్మనీ ఏకభంపముగ నుండరా దనియు, అది బహుభంపములుగ విభజితము కావలెననియు ఫ్రెంచి వారు పట్టుబట్టియున్నారు. ఇంగ్లీషువారు, ఆమెరికనులు చాలవరకు వీరితో ఏకభవించుచున్నారు. దేశమంతయు ఒకే కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడిన ఏకభంపముగ నుండువలెనని రష్యావారి అభిప్రాయము. అట్టి ప్రభుత్వము కన్యోష్ఠ ప్రభుత్వము కాగలదని రష్యావారి విశ్వాసము. ఆ కారణముచేతనే ఇంగ్లీషువారు, తదితరులు దానికి సమ్మతించుట లేదు. ఈ సమస్య పాక్షికాత్ సమర్థకాంటిది.

యెద్దమునలన కలిగిన ద్వేషమునకు పరిహారముగ రష్యావారు జర్మనులనుండి ఎత్కిన ద్రవ్యమును కొరచున్నారు. ఇంతటి ద్రవ్యమున జర్మనులు ఇచ్చు కొనలేరనినూ, దేశమందు తీరపరిశ్రమను, భారపరిశ్రమలు అభివృద్ధియైనగాని ఇంతటి ద్రవ్యము ఉన్నది కాకలదనియు, అట్టి అభివృద్ధిమాలమున ప్రమాదము

కలగుననియు ఇతరుల వాదము. రష్యావారుకూడ అట్టి అభివృద్ధికి ఇవ్వపడుటలేదు. కాని ఏటేట రష్యా రను మూములు సహకులగా కొంతభాగమును నష్టపరిహారముక్రింద జర్మనులు ఇవ్వవలెనని వారి వాదము. ఇట్లు చేసినయెడల జర్మనులు సతీవులై యుండుటకూడ కష్ట మగునని ఇతరుల అభిప్రాయము. ఏది ఎట్లు జరిగినను జర్మనీలో ఉత్పత్తియగు బొగ్గుగో చాలభాగము తమకు చెందవలెనని ఫ్రెంచివారి పట్టు.

నలుగురు మంత్రుల మధ్య సామరస్యము కుదురు నట్లు కనుపించును. మొత్తమువీడ అనేకవిషయములలో రష్యామాత్రము ఒకపక్షమందుగా, తక్కిన ముగ్గురు మరియొక పక్షమందును ఉన్నారని చెప్పవచ్చును. ముప్పై నలభై సంవత్సరములవరకు జర్మనీకి పారితంత్ర్యము లేనట్లు కనుపించుచున్నది. నిరాయుధులై, దాగ్ర్యభాగము లోనై, ఆరుకోట్ల జర్మనులు శాంతిముగ నుండెదరా? సాయుధులై నను, నిరాయుధులై నను వీరివలన ప్రమాదము తప్పనట్లు తోచదు.

ట్రూమన్ సందేశము

మాస్కో సమావేశము ప్రారంభమైన తర్వాత రెండుకోసాలకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ అధ్యక్షుడగు ట్రూమన్ కాంగ్రెసు (ఆమెరికాయొక్క శాసనసభకు కాంగ్రెసు అనివేరు) కలుసుకొని ఒక సందేశమును చదివి వినిపించెను. అందు అతడు తన దేశ వికాసమున అనుసరించవలసిన విధేకాంగనీతినిగురించి కొత్త నూచన నొకదానిని చేసెను. ఆ నూచనముగురించి కాంగ్రెసువారాలోచించుచున్నారు. బహుశః వారు దానిని ఆమోదింతురని తోచుచున్నది. ఈ నూచన ప్రపంచము దంకిట ఒక సంవలనము కలిగించినది.

ఈ సందేశములో రెండు భాగము లున్నవి. ఆమెరికావారు గ్రీసు, టర్కీ దేశములకు సహాయము చేయుటకై వెంటనే ౧౦ కోట్లరూపాయలు ఖర్చుపెట్టవలయు ననుట మొదటి భాగము. ఇట్టి సహాయమును చేసినగాని ప్రపంచములో ప్రజాప్రభుత్వ విధానము నిలబడకలదనియు, నియంతృత్వ విధానము వ్యాపించుననియు, ప్రజాప్రభుత్వ విధానమును నిలబెట్టుట ఆమెరికా

వారి విధి అనియు, అందుకై వారు వారి యాచనకుక్రి వినియోగించవలెననియు చెప్పటం చెప్పటం భాగము. కాంగ్రెసువారు బ్రూసున్ సందేశమును ఆమోదించిన యెడల గ్రీసు, టర్కీ దేశములకుమాత్రమే సహాయము దొరుకుటకాక, ప్రజాప్రభుత్వములను బలపరచుటకొలగించి నియంతృత్వ ప్రభుత్వములను స్థాపించుటకు ఏదో దేశములలో ప్రస్తుతము ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవో అట్టిదేశము లన్నిటికీ ఆమెరికావారు సహాయముచేసి ఆ ప్రయత్నములను భర్తీచేయుచేయు సంసిద్ధులైయున్నారట ప్రస్తుతము.

ఇందులో గమనించదగిన విశేషములు రెండు కలవు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు ఫలితముగ యునైటెడ్ స్టేట్సు, రషియామాత్రమే ఆగ్రరాజ్యములుగ నిలబడకలిగినవి. కాని ఈ రెండు రాజ్యములకు మధ్య వైషమ్యము దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నది. రషియాకు ఇప్పటికే ఎక్కడ ప్రాబల్యము కలిగిన దనియు, మరి అది కృత్రికాకాక దనియు ఆమెరికావారి సిద్ధియను. బ్రూసున్ యొక్క సందేశములో రషియాపైరు ఎక్కడను కూడించి పోయినను ఆ దేశముయొక్క ప్రాబల్యమునకు అడ్డుతగులుటయే అతని ఉద్దేశమని నిస్సందేహముగ చెప్పవచ్చును. ఈ ఉద్దేశము సక్రమమైన దనియు, ఫరవాలేదుమైనదనియు ప్రపంచములోనివారందరూ హర్షించుటకై అతడు ప్రజాప్రభుత్వ విధానముయొక్క లోపములు అతని సందేశమందు వివరించెను. నియంతృత్వ విధానముపై గాడిచేయుట అనగా రషియాపై గాడిచేయుట అనియేనని ప్రపంచములోని ప్రజ్ఞాంధుల అర్థముచేసుకొనియున్నారు.

గ్రీసు టర్కీ దేశములు ఆమెరికాకు ఎంతో దూరమందున్నవి. నాటికి సహాయముచేయవలసిన అవసరము ఆమెరికావారికి ఏల కలిగెను?

గ్రీసు

గ్రీసు యూరపుఖండపు దక్షిణభాగమందున్నది. దానికి ఇరుపూర్వగురు సందు ఆల్బేనియా, యూగోస్లావియా, బల్గేరియా దేశములు, వీటికి ఆవల సందు రుమేనియా, వాంగరీ, జెకోస్లావీకియా, పోలెండు

దేశములు రషియావారి పోషణగర్హములో చేరి, రషియాయొక్క చెప్పుచేతలకు లోబడియున్నవి. ఇన్ని దేశములపై రషియావారి అధికారము వ్యాపించుటయే రెండవ ప్రపంచయుద్ధము మూలమున కలిగిన ప్రధాన ఫలితములలో నొకటి. దీనితోపాటు గ్రీసు దేశమునూడ రషియావారి పోషణగర్హములో చేరినయెడల యూరపు యొక్క మధ్యభాగమందును, ప్రాక్షిణమందును రషియావారి అధికారము పూర్తిగ వ్యాపించుటయు, మధ్యగ్రామముద్రపు తూర్పుభాగమంతయు వారి అధీనములోనికి వచ్చుటయు తప్పదు.

టర్కీ

టర్కీ దేశము పశ్చిమఆసియాలో ఉన్నది. దీనికి పూర్వపునే రషియాదేశ మున్నది. దీనినికూడ తమ పోషణగర్హములో చేర్చుకొనటకు ఎన్నితరములుగనో రషియావారు ప్రయత్నించుచున్నారు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధము ముగిసినతర్వాత టర్కీపై రషియాయొక్క ఒత్తిడి ఎక్కువయ్యెను. రషియాకును, టర్కీకి మధ్య నల్ల సముద్రమున్నది. దీనినాండి మధ్యగ్రామముద్రమునకు వర్త మానోగా దాద్ర నెల్ల జలసంధి కలదు. ఈ జలసంధి ప్రస్తుతము టర్కీవారి అధీనమందున్నది. దానిని తమ అధీనములోనికి తెచ్చుకొనటకై రెండుసంవత్సరములుగ రషియావారు విశ్వప్రయత్నములు చేయుచు టర్కీని అనేకవిధములగ భయపెట్టుచున్నారు. టర్కీ చాలా చిన్న దేశము. రషియాతో యుద్ధముచేసే గలచుటకు సామర్థ్యము లేనిది. అయినను యుద్ధము వచ్చునోమో యన్ని భయముచేత పదిలమై నైవ్యమును సన్నాహపాచి అందుకై ఎంతోసాము ఖర్చుపెట్టుచున్నది. కాని ఇది టర్కీవారి శక్తికి మించిన ఖర్చు. ఇట్టిస్థితిలో రషియావారి బెదిరింపులకు టర్కీవారు లొంగిపోవలసినదనియుచేల వారి ప్రాబల్యము టర్కీపై హెమాత్రమేగాక మధ్యప్రాంతదేశము లన్నిటిపై వ్యాపించుట తప్పదు. తూర్పు మధ్యగ్రామముద్రము వారి వశమగును. అచ్చటిండి ఇండియావరకు—అనగా పార్షియన్, ఇరాక్, ఇరాన్ దేశముల మీదుగ—వారి ప్రాబల్యము వ్యాపించును. పర్షియన్ సముద్రము, హిందూమహాసముద్రమును వారు చేరగలవారగుదురు.

బ్రిటిష్ వైఖరి

రషియావారికి ఇట్టి వ్యాపకము కలుగుట బ్రిటిష్ వారికిగాని, అమెరికావారికిగాని ఎంతమాత్రము ఇష్టము లేదు. మన్యప్రాచ్యదేశములందు వీరు ఎక్కువగ వ్యాపారము చేయుచున్నారు. వీరికి కావలసిన పెట్రోలు చమురు చాలవరకు ఈదేశములందే ఉన్నది. ఇదిగాక బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యములో చేరిన తూర్పుదేశములకు — అనగా సింహళము, బర్మా, మలయా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలండులకు — వెళ్లుటకు తూర్పు మన్యప్రాచ్య సముద్రము మన్య ప్రాచ్యదేశములు రాజమార్గములు — దగ్గర మార్గములు. ఇది రషియావారి అసీనమైనయెడల బ్రిటిష్ వారి ప్రాణమునకే నష్టము కలుగును.

కాని బ్రిటిష్ వారు ప్రస్తుతము స్వబలముచేత ఇట్టి ప్రమాదమునండి తప్పించుకొనుటకు సమర్థులు కారు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధముముగిసిన వారి కది వరకున్న అగ్రబలము, ఆంగలము అపృథ్వమయ్యెను. ఈ రెండు సంకల్పరములనండి వారు గ్రీకుకు, టర్కికి ఎంతో ద్రవ్యసహాయము చేయుచుండిరి. గ్రీకులలో వారి వైఖ్యను కొకచానిని ఉంచి కొంతవరకు శాంతి భద్రతలను కాపాడగలిగిరి. కాని ఇంతటి ఖర్చుతాము ఇకమాదట భరింపజాలమని వారు అమెరికాకు తెలియ జేసిరి. కొద్దికోజులలో గ్రీకులలో నుండు బ్రిటిష్ వైఖ్య మంతయు ఉపసంహరింపబడగలదు.

గ్రీసులో కమ్యూనిస్టుల ప్రమాదము

అప్పుడు గ్రీసుదేశము ప్రమాదస్థితిలోనికి రాక తప్పదు. గ్రీసు చాలా విన్నదేశము. కొంపలమయము. రెండవ ప్రపంచయుద్ధములో జర్మనీవారు దేశమును వశపరచుకొని ఎంతో నష్టమును కలిగించిరి. యుద్ధాంతరము ఇప్పటివరకు ప్రజలు ఔషధబాధ ననుభవించుచున్నారు. దీనికి తోడు దేశములో కమ్యూనిస్టు పక్షమునకు చెందినవారు ప్రజాప్రభుత్వముపై తిరుగుబడి, మర్రొబయ్యధిమను కొనసాగించుచు అరాచకమును పెంచుచున్నారు.

ప్రమాదమంతయు ఇందులోనే ఉన్నది. ఈ కమ్యూనిస్టులకు స్వతస్సిద్ధిమైన బలములేదు. దేశములో

వారి సంఖ్య చాల తక్కువ. ప్రజలలో వారికి విస్తారము పలుకుబడిలేదు. కాని దేశమునకు పొరుగునందుండు ఆల్బేనియా, బల్గేరియా, యుగోస్లావియావారు వీరికి ఎక్కువ సహాయముచేయుచున్నారు. రషియావారు కూడ వీరికి అండగా నిలబడియున్నారు. ఈ దేశము లన్నిటిలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వము లున్నవి. గ్రీసు కమ్యూనిస్టులు వీరి సహాయముతో దేశములోని అధిక సంఖ్యాకులైన ప్రజాప్రభుత్వమును తొలగించి, విప్లవమును లేవదీసి, తమ నియంతృత్వ ప్రభుత్వమును స్థాపించ జూచుచున్నారు.

పొరుగురాజ్యములవారు ఈ విషయము గ్రీసు యొక్క ఆంతరంగిక క్రమహేరములలో జోక్యము కలిగించుకొని, కమ్యూనిస్టు పితృహరులకు సహాయము చేయుచున్నారనియు, ఇట్టిది జరుగకుండ చేయవలయు ననియు గ్రీసు ప్రభుత్వమువారు ఒక్కటాటి భద్రతాసభకు విన్నవించుకొనిరి. అందుపై ఆ సభవారు ఈ విషయపై దర్బాప్తు చేయుట కొక కమిషని నిర్ణయించిరి. కమిటీవారు రెండుమాసములుగా దీనిని విచారణ చేయుచున్నారు. పొరుగురాజ్యములవారు గ్రీసు కమ్యూనిస్టులకు సహాయము చేయుచుండునట్లు స్పష్టమయ్యెను.

బహుత్కారముగ రషియావారును, వారిపోషణ కర్తములైన రాజ్యశులవారును గ్రీకులలో కమ్యూనిస్టుల నియంతృత్వమును స్థాపించుట న్యాయవికల్పమని బ్రూమన్ వాదము. అట్టిది జరుగకుండుటకై ఇప్పుడతడు గ్రీకు, టర్కిలకు సహాయముచేయు నిశ్చయించుకొనెను.

బ్రూమన్ సంవేషములో “కమ్యూనిజం” అన్న మాట ఎక్కడా లేదు. అతడు “నియంతృత్వము” (Totalitarianism) అన్నమాటనే వాడియున్నాడు. కాని, అతని అభిప్రాయములో కమ్యూనిజం నియంతృత్వ విధానముయొక్క అపరాధతరమనియే.

వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము, నాక్వాస్వతంత్ర్యము, మతస్వాతంత్ర్యము, బహు రాజకీయపక్షములు ప్రజాప్రభుత్వమునకు లక్షణములు. ఇది బహుజనాభిప్రాయము ననుసరించు రాజ్యాంగపద్ధతి. నియంతృత్వ

మున కవతారమును కన్యానిజంబు స్వాతంత్ర్యము లేదు. ఒక రాజకీయపక్షమువారే ఆధికారములో ఉండెదరు భయమే దానికి ఆధారము. అది అల్పసంఖ్యాకల ప్రభుత్వము. ఇట్టి భేదము బంధులచేత ప్రభా ప్రభుత్వ మొక్కటియే ప్రశంసనార్హమైన దనియు, కన్యానిజం ఖండ నార్హమైనదనియు బ్రూమన్ మొక్క దృఢనిశ్చయము.

ఈ నిశ్చయము ననుసరించి అతిథు గ్రీకు, ఎగ్జిలకు సహాయము చేయుచున్నాడు.

రషియా వైఖరి

రషియావారి వైఖరి ఈ విషయములో ఎట్లుండునో? ఈ విషయమున ఏయేదేశములలో వారికి పలుకుబడి యున్నదో ఆ దేశములలో నాగు తృప్తిపడి, ఇతర దేశములందు కన్యానిజమును ప్రచారము చేయుకుండుటకును, బలూత్కారముగ కన్యాలిప్త ప్రభుత్వముననుస్థాపింపకుండుటకును సిద్ధులైనయెడల వారికిని, అమెరికావారికిని మధ్య సరిగ్గా పెరుగుకుండును. లేనియెడల వైరము పెరిగి కొంతకాలమునకు యుద్ధరూపము గరించవచ్చును.

బ్రూమన్ సంకేతములోని పనివార్ధ మిదియే.

ఈ రెండు దేశములవారును వారివారి బలములను గుఱివరచుకొనటకు ప్రయత్నములు చేసుకొనుచున్నారు. మార్చినెలలో రషియావారు పోలెండుతో క్రొత్తసంధి నొకదానిని చేసుకొని, పోలెండుకు కొంత ద్రవ్యమును అప్పిచ్చుటకును పోలిష్ సైన్యములను తిరిగిపంపియుటకును అంగీకరించిరి. ఇ దే విషయముగ పోలెండు శిశోస్లావ్ జేకులయొద్దను క్రొత్త ఒకపబ్లిక యొకటి జరిగెను. అమెరికావారు దక్షిణ కొరియా యందు వారి బలమును గుఱివరచుకొనుచున్నారు. ఫిలిప్పైన్ ద్వీపములలో కొన్ని సైనికాశ్రయములను సంపాదించిరి. దీనిమూలమున పసిఫిక్ మహాసముద్రపు పశ్చిమతీరమున వారి బలము వృద్ధిగాంచగలదు.

ఇంగ్లండు

మార్చినెలలో పార్లమెంటులో జరిగిన చర్చల నలన ఇంగ్లండుయొక్క ఆర్థికస్థితి క్లిష్టముగ నున్నట్లు స్పష్టమయ్యెను. ఈ క్లిష్టస్థితి మూడు లక్షణము

లున్నవి. (1) దేశములోని ద్రవ్యలకు కావలసిన ఆహార పదార్థములు విదేశములనుండి కావలసియున్నవి. దేశమున పండుపంటలు దీనికి సరిపడియుండుట లేదు. ఇది క్రొత్తగా ఏర్పడిన స్థితి కాదు. సుమారు నూరుసంవత్సరములనుండి ఇంగ్లీషువా రిట్టిస్థితియందున్నారు. విదేశములలో వ్యాపారము జరగని పక్షమున ఇంగ్లీషువారు పస్తుండుట తప్పదు. (2) రెండవ ప్రపంచయుద్ధము మూలమున ఇంగ్లీషువారి విదేశవ్యాపారమునకు గొప్ప దెబ్బతగ్గిలెను. అంతకుపూర్వము వారు సామాన్యకర్తయి విదేశీయులవారికి ఎక్కువ ఋణములనిచ్చి, ఆ ఋణములపై ఏటేట రావలసిన కొట్లకొలది వడ్డీద్రవ్యముతో విదేశీయులనుండి తమకు కావలసిన ఆహారపదార్థములను ముడిపస్తువులను ఎక్కువగ సంపాదించుచుండెరి. వారు పోగ్భాగ్యములతో తులనూరుట కిది యొక ప్రధాన కారణము. రెండవ ప్రపంచయుద్ధములో విదేశీయుల వారు వీరి కియ్యవలసిన వాకిలన్నిటిని కల్పించినవీరి. ఇంతేకాక వీరి విదేశీయులవారికి ఋణపడిపోయిరి. అందుచేత ఇప్పుడు వీరు ఏటేట కొట్లకొలది రూపాయల విలువగల సామానముల ఇతర దేశములకు వడ్డీకింద పంపవలసిన స్థితి ఏర్పడెను. ఇట్లు పంపితరస్యత, మిగిలిన సామానముల మాత్రమే వారు రహభివృద్ధిచుటకు కలగును. (3) విదేశీయులకు తెచ్చుకొనవలసిన ఆహారపదార్థములకు, కల్పించవలసిన వడ్డీలకు వారు తమరుచేయవలసిన సామానము ఎంతో వృద్ధికావలసియున్నను దేశములో కూలిపని చేయుటకు కావలసినంత జనము లభించుటలేదు. పంజ్రెండులక్షల జనము సైన్యములలో చేరి జర్మనీ, పాలెస్టయిన్, ఈజిప్టు, ఇండియా, జపాన్ మొదలగు దేశములందున్నారు. కొన్ని సంవత్సరములనుండి ఇంగ్లండులో జనసముల సంఖ్యయు, మరణముల సంఖ్యయు తగ్గుటచేత పరిశ్రమలలో పనిచేయులేని వృద్ధులసంఖ్య ఎక్కువయ్యెను. ఇదిగాక ఇదివరకు ౧౫ సంవత్సరముల వయస్సు కలకే సిర్పంధివిద్యావిధానముండెడిది. ఇప్పుడు దానిని ౧౭ వ సంవత్సరమువరకు పొడిగించుటచేత పరిశ్రమలలో పనిచేయు యువకుల సంఖ్య తగ్గెను. ఇట్టి సందర్భములో వారు తక్కువ కూలిజనముతో ఎక్కువ పనులను ఉత్పత్తిచేయవలసిన స్థితిలోకి వచ్చిరి. ఇది జరుగుటకు ఎన్నో ఉపాయములను వారు చేతకుచున్నారు. యంత్రములను ఎక్కువగ ఉపయోగించుట,

హరివాండు సమైలు చేతుకుంటుంటే, అనసరమై నప్పుడు ఎక్కడగంటుకొని పనిచేయుట మొదలగు ఉపాయములు అనరణ్యముగా కనపడుచున్నవి. విశేషము లందుకు వైద్యులను సాక్షిమైనంతవఱకు, తగ్గినను కొనింటున్న, విదేశముల వ్యవహారములలో అనసరముగ జోక్యము కలిగించుకొనకుండుటయు ఈ ఉపాయములలో చేరియున్నది.

మూరప్రాచ్యము

మూరప్రాచ్య దేశములలో రెండుమాడు విశేషములు గమనింపఁబడియున్నవి. ఆ మెరికావారి ఆధీనముందున్న జపాన్ దేశములో ఇంగ్లీషు ఇరవై లక్షల జనులు క్రైస్తవమతమును స్వీకరించిరి. వైవాల్మో జాతీయ ప్రభుత్వమువారు కిమ్యూనిష్టుల ప్రధానపట్టానికి ఈనాటి నగరమున, మురికోన్ని పట్టణములకు శివరము కొనిని, దీనివలమున కమ్యూనిష్టుల ప్రాబల్యము తగ్గి దేశములోని అంతర్గతము త్వలోనే ముగియఁగలవోచుచున్నది. ఇంకొక చిహ్నంగా కైమో పరిపాలన సభలో జాతీయపక్షమువారేకాక మురికోన్ని పక్షముల వారూ పాఠ్య చేరు సమయము కనపించుచున్నది. ఆమెరికావారు అతని ప్రభుత్వమునకు కొంత సహాయము చేయునట్లున్నది. ఈ కారణములవల్ల వైవాల్మోని పరిస్థితులు బాగుపడుచున్నవి.

స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడుచున్న ఇండోనేషియాన్ ప్రజాసామ్రాజ్యమునకు (Indonesian Republic), డెచ్చివారికిని గతినెంబదిలో జరిగిన సంధి ఇప్పుడు ఖాయము చేయబడినది. ఇందువలమున జావా సుమత్రాదీపములు స్వతంత్రము లయ్యెను. కొన్ని విషయములలో మాత్రము ఈ ప్రజాసామ్రాజ్యము డెచ్చివారితో సంబంధము కలిదియగును. స్వాతంత్ర్య సమయములో అసియాఖండవాసులకు విజయము చేకూర్చునట్లు దశలకు ఇది ఒక గొప్ప చిహ్నము.

అఖిలఅసియా మహాసభ

ఈ సంవత్సరములో ఢిల్లీనగరమున సమావేశమైన అఖిలఅసియామహాసభ ప్రశంసించదగియున్నది. అసియాఖండములోని ఇరవై అయిదు దేశములందుండి ఈసభకు ప్రతినిధులు వచ్చిరి. వీరు భూగోళములోని మానవ జాతికి సగభాగమునకు, అనగా నూరకొట్ట జనమునకు — ప్రతిధింక గున్నారు. ముగారు అయిదువందల సంవత్సరములకుండు యూరపుఖండవాసుల ప్రాబల్యము అసియాఖండంతట వ్యాపించుటయు, అకారణ

మున అసియావారి ప్రాచీనకాలపు ప్రగతి అడగఁజూపుటయు సంభవించెను. ఇప్పుడు వీరు నిద్రకుండి మేల్కొని, తమ పూర్వపు ప్రతిభను స్వగణనకెచ్చుకొని, యూరపుఖండవాసుల అధికారమును తొలగించి, స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకు పూనుకొని యున్నారు. అసియాఖండవాసుల ముగ్ధుల భేదములకేకము లున్నను ఆధ్యాత్మికముగను, నిష్ఠావిషయములందును వీరిందరీయందు ఒకవిధమైన ఏకత్వ మున్నది. రాజకీయ, ఆర్థిక క్షయవోరులందు వీరిందరు ఒకే మైన సమస్యలను ఎదుర్కొనుచున్నందున వారు, ఇట్టి సంవత్సరములో వీరిందరు ఒకచోట కలసి, ఈ క్షయవోరులందుండి చర్చించుచు ఆత్మోన్మేషము. ఈ సమావేశము ముగియఁగలమునకు ముగిసి ప్రశంసించదగియున్నది. మన దేశము అంగురెట్టినమునకు కేంద్రముగ నుండినది. ఇందువలన మనదేశమే అసియాఖండమునకు నాయకత్వము వహించులెయున్నది. ప్రపంచములో అసియాఖండవాసుల కలనెట్టి తిరుగుల రని ఈ మహాసభ నాటిందుచున్నది. అందుచేత మానవ చరిత్రలో ఇప్పటికి నూతన శక మొకటి అనంభ మయ్యెనని చెప్పవచ్చును.

భారతఖండము

భారతఖండపు పరిస్థితులకు (౧) ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వము (౨) కాంగ్రెసు (౩) కీను (౪) స్వదేశీయవాదములు ప్రధానాధికారము. వీటియొక్క వైఖరిలో ఎట్టి మార్పు కలిగినను దేశాన్ని నిలలో కూడ మార్పులు కలుగజేయును.

బ్రిటిష్ వారు

ఫిబ్రవరి ౨౦ వ తేదీన అట్లీ చేసిన ప్రకటన విషయమై మార్చి ౧లో పార్లమెంటునందు గొప్ప చర్చ జరిగినది. సర్వేంట్రీ పక్ష వాదులు ఆ ప్రకటనను ఖండించి, గంగూ జాన్ లోపుర అధికారమునంతను భారతీయులపరమే చేయుటకు నిశ్చయించుట ప్రమాదకరమని వాదించిరి. కాని, బ్రిటిష్ మంత్రివర్గమువారు మాత్రము ఆ ప్రకటనను అనుసరించి ప్రతినిధులకు నిద్రపఱియున్నట్లు స్పష్టపరచిరి. గనుక ఆ ప్రకటనయందు ఎట్టి మార్పులు సంపాదించునెప్పునప్పుడు. గంగూ జాన్ నాటికి అధికారము భారతీయుల పరమగుట సత్యమని నమ్మవచ్చును. వేవల్ ప్రభువు స్థానమున రాజప్రతినిధిగ వచ్చిన మాంట్ బాటన్ ప్రభువుయొక్క మాటలను బట్టియు, చర్చకునుబట్టియు అధికారము భారతీయుల వాస్త

మగుననియే తలచవలసియున్నది. కాని ఈ అధికారము తయి ఒకే కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు లభింపవచ్చునది, లేక అనేక రాష్ట్ర ప్రభుత్వముల వశము కావచ్చునది అను విషయమున మాత్రము గ్రహించవారు ఇంకను ఎట్టి నిర్ణయమునకు రాలేదు.

కాంగ్రెసు

అట్టి ప్రకటనను వివరించుటకై కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక కర్మమువారు ఢిల్లీలో సమావేశమై కొన్ని తీర్మానములను గావించిరి. ఇవి చాలా సుఖ్యమైన తీర్మానములు. గౌరవ జాన్ లోతుగ అధికారమును భారతీయులవరము చేయువిషయములో ఇప్పటి నుండియే కార్యక్రమమునకు పూనకొనవలయుననియు, దానికి చిహ్నముగ ప్రస్తుతము అధికారములో ఉన్న ఇంటిరింగర్న మెంటునకు క్రమక్రమముగ అన్ని అధికారముల నిచ్చుటయే సబబియు నూచించిరి. ఇదిగాక అధికార పరివర్తనము జరుగుటకు కావలసిన ఏర్పాటుల నన్నిటినిగూర్చి ఆలోచించుటకై లీగు ప్రతినిధులు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులను కలిపికొనుట అవసరమని, అట్టి ప్రతినిధులను పంపవలసినదిగా లీగవారిని కోరిరి. ఇదిచాల ప్రశంసనీయమైన తీర్మానము. లీగుతో సఖ్యముగ ప్రవర్తించవలయునని కాంగ్రెసువారు నిశ్చయించుకొన్నట్లు వేరు సాక్ష్యముకూర్చలేదు. ఇదిగాక రాష్ట్రాధ్యక్షులనుగూర్చి లిటిమ్ మంత్రికర్మమువారి వ్యాఖ్యానమునకు తాము సంపూర్ణముగ సమ్మతించినట్లున, ప్రజాపరిషత్తువారు ఏర్పరచు రాజ్యాంగవిధానమును ఏదే రాష్ట్రములవారు ఆమోదించుకో ఆ రాష్ట్రములలో అదివర్తించుననియు, ఆమోదించని రాష్ట్రములలో అది అమలులోనికి రాదనియు వారు తీర్మానించిరి. మహమ్మదీయులు అధిక సంఖ్యావర్గులుగ నుండు ప్రదేశములవారు ఈ రాజ్యాంగమును ఆమోదించనివత్తుమన వారు విడిపోయి ప్రత్యేక రాజ్యాంగమును ఏర్పరుచుకొనవచ్చునని దీని అభిప్రాయము. అనగా పాకిస్తాన్ వాదమునకు కాంగ్రెసువారు ప్రతిఘటించు కారని దీని నుండి తెలియుచున్నది. కాని దీనితో మరొక తీర్మానమునకూడ కాంగ్రెసువారు జరపరచిరి. పంజాబులోని అల్లగుల మూలమున హిందూ మహమ్మదీయ సమన్వయ కమిటీ మైచి. అందుచేత పంజాబును రెండు రాష్ట్రములుగా విభజించుటయే ఉత్తమమని కాంగ్రెసువారు

తీర్మానించిరి. మహమ్మదీయులు అధిక సంఖ్యావర్గులుగ నుండు ప్రదేశములన్నియు కలిపి ఒక రాష్ట్రముగాను, హిందువులు శిక్కులు అధిక సంఖ్యావర్గులుగ నుండు జిల్లాలు కలిపి ఇంకొక రాష్ట్రముగాను ఏర్పడుటయే నుంచిదని కాంగ్రెసు అభిప్రాయము. ఇదియే సరియైన యెడల బంగాళమునకూడ ఈనూత్రమున సరింది రెండు రాష్ట్రములుగా విభజించుట అవశ్యకమగును. ఐట్టి విభజన అఖండ హిందూ స్థాన మాత్రమునకు విరుద్ధమనియు, ఇందు మూలమున హిందూ మహమ్మదీయ మతము పరిష్కారముకావలదనియు కొంత రు కొనచున్నారు. కాని మరలై వచ్చుములు పెరుగుచుండు ప్రస్తుత కాలములో ఇదియే అవసరమీయమని చెప్పువలసియున్నది. రాష్ట్రములో ఉండుటకు ఇష్టములేనివారిని నిర్బంధముగ రాష్ట్రములో ఉంచి, అనేక బాధలు పడకలు చేయుట కంటే విభజనయే ఉత్తమమార్గము. కాంగ్రెసు లీగులకు మధ్యన ఎట్టి సామర్యము జరుగకో, ఎంతవరకు సామర్యము కుదురునో చూడవలసియున్నది.

లీగు

అట్టి ప్రకటననుగూర్చి లీగవారి రింకను అధికార తీర్మానం అభిప్రాయమున క్యక్రమరీతియొడలేదు. కాని లీగువారు ఇదివరకు చేయుచుండిన ప్రచారమునకు ఫలితముగ పంజాబులో అతి దారుణములగు కృత్యములు జరిగినవి. గౌరవ జాన్ బాటికి ఏర్పడు రాష్ట్ర ప్రభుత్వములకు లిటిమ్ వారు సర్వాధికారమును ఒప్పగించునని ఆశచేత లీగు ప్రభుత్వమునకు పంజాబులో స్థానిక ప్రజలందరినీ ఈ బిల్లులను లేవదీసినని చెప్పవచ్చును. దీనికి ఫలితముగ వేలకొలది హిందువులు, శిక్కులు ప్రాణములు కోల్పోయిరి. వేలకొలది జనము గాయపడిరి. కొట్లకొలది ద్రవ్యము నష్టమయ్యెను. దౌర్జన్యము నుపయోగించి లీగు ప్రభుత్వము స్థాపించుట కనేకులు కంకణము కట్టుకొనియున్నట్లు ఇది స్పష్టము చేయుచున్నది. ఇట్టి ప్రభుత్వమునకు తామెన్నడును అంగీకరించవలసమనియు, లీగు ప్రభుత్వములో తాము పాల్గొనవలసియు శిక్కు, హిందూ వాసులు స్పష్టపరిచి, కాంగ్రెసువారు నూచించిన పంజాబు విభజనకు సుముఖులుగ నున్నట్లు ప్రకటించిరి.

లీగు ప్రభుత్వము అమలులో నున్న సెందు రాష్ట్రము సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముగల రాజ్యమునని

అచ్చటి ప్రభుత్వమువారు ఘోషించుచున్నారు. వాయవ్యపరిపాద్ధురాష్ట్రములో కూడ ఇప్పటి కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమును తొలగించి లింగప్రభుత్వమును స్థాపించు ఉద్దేశముతో కొందరు అల్లరులను లేవదీసిరి. కాని అది అంత ప్రమాదకరములు కాలేదు. మొత్తముమీద లింగ ఉద్దేశములను సాధించగోరిన మహమ్మదీయులు దౌర్జన్యమును నడపయోగించి, అల్లరులను లేవదీసి, సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము గల పాకిస్తాన్ రాష్ట్రములను సంస్థాపించ నిశ్చయించియున్నారని మార్చి నెలలో జరిగిన చర్యల వలన స్పష్టమగుచున్నది.

సంస్థానములు

అట్టి ప్రకటన ఫలితముగ సంస్థానము లన్నియు ఏకమఖముగ ప్రవర్తించుటకు బదులు భిన్నముఖము లుగ ప్రవర్తించుచున్నవి. నరేంద్రమండలికి చెందిన సంస్థానములకు నాయకుడుగలవంటి, వారి తరపున రాజ్యాంగపరిషత్తుతోడను, కైస్రాయితోడను రాయ బారములు జరుపుచుండిన భోపాలనవాబునందు కొన్ని సంస్థానములవారికి విశ్వాసము లేనట్లు తెలియుచున్నది. అందుచేత బకీదా, జయపూరు మొదలైన సంస్థానములు కొన్ని రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరుటకును, కొన్ని గౌరర లో ఏర్పడబోవు స్వతంత్ర భరతఖండములో అంతర్భాగములుగ నుండుటకును అంగీకరించినవి. ఇది కుభ్రముచకము. క్రమక్రమముగ మరికొన్ని సంస్థానములు కూడ ఇట్టి మార్గమునే ఆవలంబించును. తిరువాన్ తూరుప్రసాదముమొత్తము మరియొక పంథాను ప్రోత్సహింపడుచున్నది. బ్రిటిష్ వారు రాకపూర్వము ఎట్టి స్వాతంత్ర్యము దాని కుండెనే అట్టి స్వాతంత్ర్యమునే అది కోరుచున్నదని ఆ సంస్థానపు దివాన్ ప్రకటించెను. భోపాలనవాబు నాయకత్వమున పనిచేయుచుండు సంస్థానాధీశులు రాజ్యాంగపరిషత్తులో చేరుటకు ఇదివరకు సమ్మతించియుండినను ఇప్పుడు తమ అభిప్రాయమును మార్చుకొనెదరేమో అని తోచుచున్నది.

వీనినిన్నిటినిబట్టిమాడగా గౌరర జూన్ నాటికి దేశమందు ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకు లోబడిన భరతఖండ ప్రజారాజ్యము (Republic) ఏర్పడుటకు బదులు స్వతంత్రరాజ్యము లనేకము లేర్పడునేమో అను సందేహము కలుగుచున్నది.

కేంద్రప్రభుత్వపు బడ్జెట్

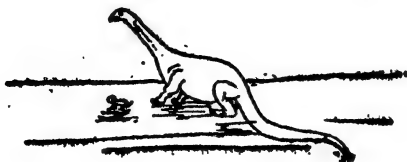
ఈసంవత్సరమున కేంద్రప్రభుత్వపు ఆదాయవ్యయ పట్టికలో గమనించదగిన మార్పులనేకములుకలవు. ఉప్పు పన్నురద్దులగుట మొదటిమాద్య. ఎంతకాలమునుండియో మహాత్మా గాంధీగారు సంగల్పించి యుండిన ఈ మార్పు ఇప్పటికి జరిగినది. నూటికి ఆరు రూపాయల కంటే ఎక్కువ లాభమును సంపాదించువారి ఎక్కువ లాభము లక్షకు మించినయెడల వా రా ఎక్కువ లాభములో నూటికి ౧౫.౨/3 వంతున పన్నులు చెల్లింపవలయునగుట రెండవ మార్పు. దీనినిగురించి కాననసభలో కొన్ని వాదప్రతివాదములు జరిగి తుదకు రాజీ మూలమున ఈ నిర్ణయము చేయబడెను. ఇట్లే ఆస్తుల విక్రయము (Capital gains) మూలమున అధికలాభమును సంపాదించువారు ఆ లాభము ననుసరించి రూపాయకు ఒక అణా మొదలు అయిదుఅణాల పన్ను చెల్లించవలసి యున్నది. పన్నులకు సంబంధించిన ఈ రెండు మార్పులలో గమనించదగిన విశేష మొకటి కలదు. కష్టపడి పనిచేయక విస్తారలాభమును గడించువారు వారి ధనములో చాలభాగమును సంఘక్రయస్సుకై వినియోగించుటయే ధర్మమును నూత్రమును ఆచరణలో పెట్టుటయే ఈ విశేషము. జమీందారీలను రద్దుచేయవలె నను వాదములో ఉండువ్యాధిమే ఇందులో కూడ కొద్దిగ కలుపించుచున్నది. జమీందారీలను రద్దుచేయవలె నని వాదించుచుండు కాంగ్రెసు ప్రముఖులు ఈ పన్నులకు అడ్డుతగులుటయే కొంచెము అశ్చర్యకరముగను, చాస్యాస్పదముగను ఉన్నది. ధనికులను సాహసకార్లకు కాంగ్రెసు ప్రముఖులగునతో గల పలుకుబడియే దీనికి కారణము.

మద్రాసు రాష్ట్రము

మద్రాసురాష్ట్రములో ప్రకాశం మంత్రిగర్లు మారి ఓమంగూరి రామస్వామిరెడ్డిగారి మంత్రిగర్లు అధికారములోనికి వచ్చెను. ఈ మార్పునకు కారణము లేవియో ఎవరికిని తెలియదు. ఈ విషయమై గత సంచికయందు కొంత వ్యాఖ్యానము చేసియుంటిని. ఈ సందర్భమున కాంగ్రెసు అధ్యక్షులగు శ్రీ ఆచార్య కృపలానీగారు చెప్పినమాటలు గమనించదగి యున్నవి. "ప్రకాశంగారిని, కాంగ్రెసుపక్షములోని ఇతరవ

ములవారికిని ఎందునిమిత్తమై ఘర్షణ సంభవించినదో నేను ఊహించలేకున్నాను. అన్నిఁగల్గులులవారు తమ ఉద్దేశము కాంగ్రెసు నిర్మాణక్రమము ననుసరించుటయే అనియు, ఆ క్రమమునకు బద్ధులై నట్లును వొక్కిచెప్పుచున్నారు. అట్టి సందర్భములో వారిలో ఇప్పుడుండు అభిప్రాయ భేదములు దేనినిగురించియో నాకు అవగాహనమగుటలేదు." ఏసందర్భములవలన తమ మంత్రివర్గము రాజీనామా ఇయ్యవలసినదో ప్రకాశంగాను కాసన సభలో విభ్రలముగ వివరించి యున్నారు. ఇప్పటి మంత్రివర్గమును గురించియు, ఇక మీదట ఏర్పడబోవు మంత్రివర్గములనుగురించియు విమర్శించు సందర్భమున కొన్ని విషయములు ప్రధానములగ గమనింపవలసియున్నది. (౧) ఎన్నికలలో కాంగ్రెసు అభ్యర్థిగ నుండుటకుకూడ అర్హుడు కాడని అనుకొనినట్టియు, కాసనసభలో ప్రస్తుతము సభ్యుడు కానట్టియు డాక్టరు గుబ్బరాయన్ గారు ఇప్పుడు మంత్రిఅగుటయు, సభానాయకుడగుటయు విచిత్రము. ఈ సంఘటనకు కారణము లెవ్వి? మంత్రిపదవుల కర్హులును, సభానాయకత్వమును వహించరగ్గవారును కాసన సభలోని ౧౯౦ కాంగ్రెసు సభ్యులలో మరెవ్వరు లేరా? కాసనసభ్యులు కానివారిని మంత్రులుగా నియమించుటకు చట్టములో అవకాశ మున్నమాట వాస్తవమే. కాని ఈ అవకాశము వీదో ప్రమాదకరమగు కాలమందు, మార్గాంతరము లేని క్లిష్టపరిస్థితులలో ఉపయోగించుకొనవలసినదేగాని, మాయాలు పరిస్థితులలో ఉపయోగించుకొనవలసినది కాదు. (౨) సభానాయకుడుగ నుండరగనివారిని కాంగ్రెసుపక్ష నాయకుడుగను, ప్రధాన మంత్రిగను ఎన్నుకొనుట ఎందుకు? అన్ని పనులను చేయుటకు సమర్థుడుగ నున్నవారితో ప్రధానమంత్రిగ ఏల ఎన్నుకొనలేదో? ఇంగ్లీషుపార్లమెంటులో ఒక్కొక్కప్పుడు

ఒకరు ప్రధానమంత్రియు, మరియొకరు సభానాయకుడుగను. ఉండు ఆచారము లేకపోలేదు. కాని దీని కారణములు కేర. అచ్చట ప్రధానమంత్రి చేయవలసిన పనులు, వహింపవలసిన బాధ్యత చాల ఎక్కువగుట చేత, అతడు ఎంతటి సమర్థుడైనను సభానాయకుడు చేయవలసిన పనులను చేయుటకు కాలవ్యధి చాలదు. మన రాష్ట్రపు పరిస్థితి అట్టిదికాదు. ప్రధానమంత్రి సభానాయకత్వమును వహించుటకు కావలసిన అర్హత లేనికారణముననే మరియొకరిని అట్టి నాయకత్వమునకు నియమించవలసిన అవసర మేర్పడినది. (౩) స్థిరమైన మంత్రివర్గము లేనియెడల పరిపాలన సౌష్ఠవము తగ్గను. తగ్గుటయేకాక అధికారము ప్రజాప్రతినిధులగు మంత్రుల చేతులలో నుండక, సివిల్ సర్వీసువారి చేతులలోకి పోవును. పదేపదే మంత్రివర్గము మారినయెడల అనుభవములేనివారు మంత్రులగుట సంభవించును. వ్యవహారములలోని మంచి చెడ్డలను గుర్తించి, క్లిష్టసమస్యలను పరిష్కరించుటకు వారికి సామర్థ్య ముండదు. ఉదాహరణలు ఏ సలహా నిచ్చెదరో ఆ సలహా వనుపరించి వారు వ్యవహారములు నడుపువారుగదురు. ఇట్టి ప్రభుత్వ విధానమునకే బూరాక్రసీ (Bureaucracy) అని పేరు. ఇన్ని ఉదాహరణలు ప్రభుత్వమునకు కాని ప్రజాప్రభుత్వము కాజాలదు. (౪) ఏటేట కాంగ్రెసుపక్ష నాయకుని ఎన్నుకొనవలె నను నూత్రమునకు అపార్థము కల్పించి నట్లు తోచుచున్నది. ఏటేట పక్ష నాయకుని ఎన్నుకొనవలెనని కాంగ్రెసుపార్టీ వారి రూపులో ఉన్నది కాని, ఏటేట ప్రధానిని ఎన్నుకొనవలెనని లేదు. నాయకుడే ప్రధానిగ ఉండవలెననికూడ లేదు. ఈ రెండువదవులకు ముడిచెట్టలు అనుచిత్రము. ఆ ముడిని విప్పి, మంత్రివర్గమునకు స్థిరత్వము కల్పించుట అత్యావశ్యకము. లేనియెడల కాసనసభ్యుల కాలమంతయు మంత్రులను మార్చుటయందే వినియోగమగుచుండును.

ఐ క్య ప్ర ప ం చ సా ధ న కు

ఆసియా ముందడుగు

అభినవ ఆసియా నిర్మాణానికి నెహ్రూగారి నాంది

ప్రపంచ చరిత్రలో ఎన్నడును కని విని యెరుగని రీతిని అఖిల ఆసియా మహా సభ గత నెల ౨౩-వ తేదీనాడు ఢిల్లీలో 'పురాణఖల్లా' అనే చారిత్రక భవనములందు అఖండ వైభవముగా జరిగినది. శ్రీమతి నరోజుదేవి సభాధ్యక్షురాలు. ప్రారంభ కులు జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారు. శాంతి అభ్యుదయములను ప్రోత్సహించి, అభినవ ఆసియాను నిర్మించి, విశ్వసాహర్ద సహకారాలతో ఏక ప్రపంచమును సాధించుటకు యత్నించుట ఈ సభోద్దేశ్యము. ఎర్రసముద్రమునుండి శాంతమహాసముద్రము వరకు గల విశాల భూభాగములోని ముప్పది దేశాలనుండి రెండు వందలకు పైబడి వచ్చిన ప్రతినిధులతోను, పదివేలకు పైబడిన ప్రేక్షకజనముతోను సభ దివ్యదర్శన మిచ్చినదన్న అతిశయోక్తికాదు. అలనాడు ఉజ్జయినిలోని ఏకమాదిత్యుని రాజ సభలకు గాని, పాటలీ పుత్రములోని అశోక చంద్రగుప్తుల దర్బారులకుగాని, ఢిల్లీ లోని అక్బరు మజహనుల కొలువుకూటములకుగాని ఇంత మంది ఆసియా ప్రతినిధులు ఎన్నడయినను వచ్చియుండిరా అన్నది అనుమానించదగిన విషయము. ప్రాచీన ఆసియా విజ్ఞానమంతయు ఆనాటి సభలో వేవెలుగులతో వెలిగినది. వింత వింతదుస్తులు - రకారకాల వ్యక్తులు-పలుతెగల భాషలు ఆ మహాసభ—చూపరకు కనులపండువును, వీనులవిందును కల్పించి, అభినవ ఆసియా కన్నులయెదుట సాక్షాత్కరించినట్లే తోపింపజేసినది. ప్రపంచ వ్యవహారముల భారతీయ సంఘ యాజమాన్యమున ఈ సభ ఏర్పాటుచేయబడినది. ఆసియాఖండ చరిత్రలో ఇట్టి సమావేశము జరుగుటకు ఇదే మొట్టమొదలు. ఈ సభాకార్యకలాపములను పరికించిన వారికి-విశ్వసాహర్ద సహకారములద్వారా ప్రపంచ సమ్మేళనకై వెనుక నొకప్పుడు రప్పించ కప్పింద్రుడు గాంచిన కల వ్యథాపోలేదనియు, అటువంటి దివ్యవైభోగమునకు ఈ మహాసభ అంకురార్పణచేసినదనియు గట్టిగా అనిపించినది. సభాఅత్యములను విశదీకరించుచు పండిత నెహ్రూగారు గావించిన ప్రసంగ మిదిగో చిత్రగింపుడు :

మన విశ్వకు ఒక కాలంలో, ఒక కొత్త చరిత్ర యుగం నుమోహించిన కాలమెట్టకొని ఉన్నాము. మానవచక్రిలో ఇలాంటి సంద్భియగాన ఉన్న మనం అటు గడిచిపోయిన కుదీర్లు భూతకాలాన్నీ, ఇటు ఇప్పుడు మన కండ్లముందు రూపొందుతూ ఉన్న భవిష్యత్తునూ మాత్రమే కేంద్రమై ఉన్నాము. విండెరరబడిగా ఆలనా పాలనా లేక మాటునుగిలుపుండి ఆయా ఉన్నదున్నట్టు ప్రపంచవ్యవహారాలలో తిరిగి ప్రప్రముఖస్థానానికి వచ్చి కూర్చున్నది. మేలరుపంకస్థరాల చిక్కిన గనుక తిగ్గవేసి చూస్తే, సాంస్కృతిక సాహచర్యంలో ఈజిప్టు సుబంధ బాంసవ్యాం నెరల్లూనివున్న ఈ ఆసియాఖండం మానవజాతి పాతాళం బిష్టంంలో ఒక మహాన్నతమైన భూమికధరించిన సంగతి కేటవడగలదు. నాగరకత తొలి చిగురు తొడిగింది, మావుతు కన అంతరమైన జీవితకూత్రకు నాంది పొడింది ఈ ఆసియాలోనే. మానవుని మనస్సు ఎడతెరిపికుండా సత్యావ్యతని చేసింది. ఇక్కడనే ఈ విశాలవిశ్వాన్నించి నూ దివ్య కేశంతో ముంచెత్తిన మానవుని ఆత్మిక్యత తి ఇదం ప్రథమంగా పెట్టుదిలింది ఈచరిత్రభూమిలోనే.

ఒకప్పుడు దిక్కుదిక్కులా విజ్ఞానవాహినులను విస్తరిల్ల కేసి ఈ ప్రపంచ ఆసియా ప్రమక్రమంగా నిష్క్రమింప నిర్వికార అచణ్డికి వచ్చింది. ఇతర దేశాల ప్రజలూ, ఇతరఖండాలూ ముందుకువచ్చి, తమ కొత్త బలవేగాలతో ఇంతటి అంతరిగా విఘోధించి, ప్రపంచంలోని ప్రకృష్ట భాగాలను ఇట్టిచే ఆక్రమించు కొన్నవి. బల్గేరియ మై వెలసిన ఈఖండము ఉన్నట్టుండి యూరోపులోని ప్రతిస్పర్ధి సామ్రాజ్యాలకు విచార క్షేత్రముగా పరిణమించినది; ఆ యూరోపు మానవవ్యవహారాలలో చరిత్రకు, ప్రగతికి ఇట్టే ఒక ప్రబల కేంద్రమై పోయింది.

కాని, దేవునిదయగల్గి, తిరిగి ఏవోమాధున్లోచరమవుతున్నది. ఆసియా తిరిగి తన వెనుకటి స్థానాన్ని అందుకొనే ఊపులో నున్నది. నేడోరవో తిరిగి తక్కిన ఖండాలతోపాటు తనకు తగుమైన స్థానానికి రావై యున్నది. ఇటువంటి కదమయంలో మనముందరమూ ఇక్కడచేరి, వర్తమానభవిష్యత్తులను విశేషంగా పేరికితించుకొని, మన అభ్యుదయానికి, మన యోగక్షేమాలకు, మన చెలిమికి గట్టిపునాదులు వేసుకోబూనుట సర్వభా సంతానమై యున్నది.

ఆసియా ఎంతోవో బుగిపడిఉన్న, ఎన్నెన్నో ఆకాంక్షలను తీర్చ వలసియున్న చిహ్నమహాదేశము నుండి, భారతదేశమువూడ అఖండమై ప్రభావం చూపిన మహాత్మజ సంగ్రహిగల ఈజిప్టు ఆరవ దేశాలకుండి, చరిత్ర తొలిరోజులనుంచీ నూడా భారతదేశంతో సంబంధంకల ఇరానునుండి, భారత సంగ్రహితో పెసలేసు కొని పోయిన చరిత్రగలటిన్నీ, ఇప్పటికప్పుడు గూడా ఎన్నడూ ఎరగని స్యాతంత్ర్యసమరం ఆమాఘంగా కొనసాగించి స్యాతంత్ర్యునేద గలిచి సాధించుకోవలసిందే కాని దయాధర్మంగా ఒకరిమూలన కానుకగా వచ్చిపడేకాదని మనకుజ్ఞాపకపరచినట్టి ఇండోనేషియా ఇండోచైనానలనుండి, ఒకానొక మహానాయకునిప్రతిభా బలంచేత అరబిని ఉసురుబొకుకున్న టర్కీనుండి, మన తరముచే మనతరంలో నేఎంకోపురోభివృద్ధి సాంది మన కన్నో పాతాళాన్నేవాలియున్న ఆసియా సోవియట్ రిపబ్లిక్లలనుండి, ఇరుగుపొరుగునే ఉండి సహకార సౌజన్యాల కొసమై మే మెంతో ఆశలు పెట్టుకొని యుండు అఫ్ఘనిస్తాన్, టిబెట్టు, నేపాల్, భూటాన్, బర్మా సిలీనలనుండి, ఇంకా అనేక దేశాలనుండి దూరాభారమునక దయచేసే మీ అందరికీ సుస్వ్యాగతం. ఏవైనా ఒకటి గండు దేశాలు ఇందులో పాల్గొనక పోయివున్నప్పటికీ, దానికి కారణంఏవో అనివార్యమైన అటంకాలే అయివుంటుందికాని, రాగూడదనీ కాదు; అభిమానం లేకనూకాదు.

ఇంతమందిని ఇక్కడ సమావేశమయ్యేటప్పటికి ఆసియాయొక్క తాతలనాటి స్వరూపమంతా మన ముందర సాక్షాత్కరిస్తున్నది. ఇటీవలి కష్ట నిఘ్టరాల మరుగువపడి పోతున్నది. ఎన్నెన్నో జ్ఞాపకాలు మృగ గణు కస్తున్నవి. అయితే నేనిప్పుడు ఆ పాతకాలాల చైభోగాలనుగాని, ఆనాటి మన గెలుపొలుములనుగాని ప్రస్తావించ దలచుకోలేదు అలాగే, మనలకు అధీగతికి అణగారినట్లు చేసిన, చేమావున్న ఇటీవలి గాఢలను గూడ తడవదలచుకోలేదు. గడిచిన రెండుశతాబ్దాలలోనూ మనం ప్రాచ్యసామ్రాజ్యాల ప్రగతిని, ఆసియాలోని పెద్ద పెద్ద భాగాలు వలసదేశాలస్థితికి దిగవారిపోవడమున్ను చూచాము. ఈరోజుల్లో ఎన్నెన్నో విషయాలు జరిగినవి. ఆసియాపై యూరపు పెత్తందారీ మూలంగా ఆసియాలోని ఒకదేశానికొక దేశం విడిపోయి, దూరమై పోయి ఏకాకిత్యం వహించడం వాటిలోకెల్లా ముఖ్యమైంది. భారతదేశం సదాసర్వకాలములందున్న వాయవ్య, ఈశాన్య, ప్రాచ్య, అగ్నేయాలలోని తన

పొరుగు దేశాలలో సంబంధబాంధవ్యాలు నిరపు కంటూనే వచ్చింది. కాని, దేశంలో బిడిమపాలన ఎప్పుడైతే ప్రారంభమయిందో నాటిలో ఈ బంధాలు తునాతునకలు చేయబడి, దేశం తక్కిన అసియా ప్రపంచం నుండి పూర్తిగా విడివడి పోయింది. ప్రాచీనమైన భూమార్గాలు బండ్లపోయినవి. తైటి ప్రపంచాన్ని మనకు చూపే కిటికీలు ఒక్క ఇంగ్లండువెళ్ళే ఒక సముద్ర మార్గాన్నే చూపించినవి. ఇలాటి సంగతే అసియాలోని తక్కిన దేశాల విషయంలో కూడా జరిగింది. నాటి ఆరీక ప్రతిపత్తి ఏదో ఒక యూరోపియను సామ్రాజ్యంతోనో, మరొకదానితోనో కట్టుబడి పోయింది. వైజ్ఞానికంగానూ అది యూరోపువైపునే చూపులు మళ్ళించవలసి వచ్చింది కాని తమ ఇరుగు పొరుగు మిత్రులవైపు కాదు.

రాజకీయంగానూ, ఇతరధా కూడా ఎన్నో కారణాలవల్ల ఇప్పుడీ నిరీప్రతా, ఈ బంటరి తనమూ అంతరించిపోతూఉంది. పాతిసామ్రాజ్యాలు అధృశ్యమై పోతూ ఉన్నాయి. భూమార్గాలు మళ్ళీ తెరువబడి నాయి. విమానాలు ఉన్న శున్నట్టు మనలను ఒకరి కొకరిని అతిసన్నిహితానికి తెస్తున్నవి. ఇక, ఇలానే, యూరోపు పెత్తనవారీతనపోయిందా అంటే మన చుట్టూ ఉన్నవైపుగా పెరిగియున్న ఆగోవలు కుమ్మకూలిపోయి, మనము ఒకరినొకరం ఆవ్యాధ్యంగా చూచుకొగలం; చిరకాలం కిందట విడిపోయిన మిత్రులలాగా ఒకరినొకరం మళ్ళీ కలుసుకొగలం.

ఈ మహాసభయందుగాని, ఈ కార్యకలాపాలలోగాని నాయకులూ లేరు, అనుచరులూలేరు. ఏకలక్ష్మి సాధనకు అన్ని దేశములూ సహనస్థాయిలో కలిసి పని చేయవలసి ఉన్నది. అసియా అభ్యుదయానికి సంబంధించిన ఈ కొత్త దశలో భారతదేశం తన పాత్రను తాను నిర్వహించుట ఉచితమైయున్నది. భారతదేశం సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందనుండటమేకాక నేడాయితో పనిచేస్తూఉన్న అనేక కక్షలకు ఇది సహజకేంద్రంగానూ, లగ్న బిందువుగానూ ఉంటున్నది. భౌగోళికంగా కూడా ఈ దేశానికి గల స్థానములు వంటిది.

ప్రాచ్య, పాశ్చాత్యదేశాలనుండి ఎంతెంతో విజ్ఞానం వాహనాలువాహనాలుగావచ్చి, మమేకంగా ఇక్కడి విజ్ఞానంతో కలిసిపోయి, నేటి భారతీయ సంపన్నవిజ్ఞానానికి దోహదం కల్పించింది. ఇలాగే

ఇక్కడినుంచీకూడా ఎంతెంతో విజ్ఞానం ఎన్నెన్నో దూరదేశాలకు ప్రాకింది. ఆఫ్రికానో వెళ్ళింది, పశ్చిమ అసియా వెళ్ళింది, జపాను వెళ్ళింది, చీనా వెళ్ళింది. ఎక్కడికై నా వెళ్ళింది, మీకు భారతీయ విజ్ఞానవైభవం యొక్క నిదర్శనాలు ప్రత్యక్షమవుతాయి. ఈ విజ్ఞాన సమన్వయంవల్ల మనమంతా ఎంతో సన్నిహితానికి వచ్చినాము. భారతీయునిమట్టుకు భారతీయుడు అసియాలో ఏదేశం వెళ్లి నాసరి ఆ దేశానికి, ఆ ప్రజలకు తాను ఎంతో సన్నిహితుడుగా, ఆత్మీయుడుగా భావించుకొగలగునన్నాడంటే ఈ విజ్ఞానసమన్వయమే దానికి కారణం.

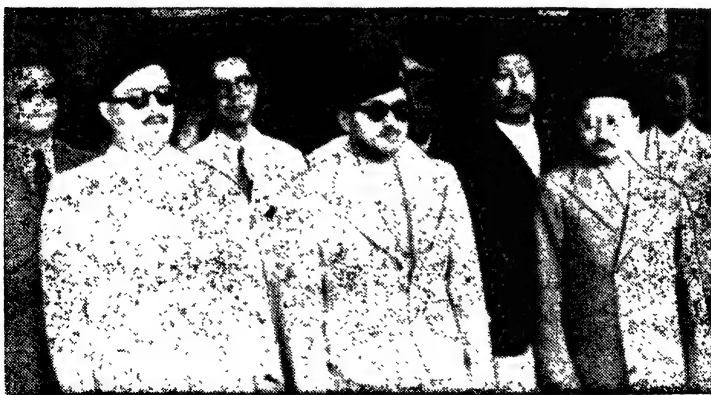
ఇదంతా పాఠకగృహం. దాన్ని తవవుకూ మార్చకదానికాదు మనమిక్కడ సమాజేతమైంది. భవిష్యత్కర్తృత్వాన్ని మనం సహజోచ్చమొందాం. ఎత్తులతో ఎవరిమీదా కక్షతో ఏర్పాటయిందికాదు ఈ సభ. మాకు ఎవరిమీదా, ఏదేశంపైనా కక్షలూలేవు, ఆక్షేపాలూలేవు. ప్రపంచమంతటా కాంతి అభ్యుదయాలకు దోహదంచేయమే మా మహాదేశ్యం. ఎన్నో ఏండ్లు మేము పడమటినీను బోర్డుచేరిలో అడ్డదాడులుగా నిలిచాము. ఆ కథ నేటికీ తారలనాటి కథ అయిపోవాలి. ఇకపైన మా కార్యమైన మేము నిలువదలచినాము. మాతో సహకరించడానికి సిద్ధంగా నున్నవారితో మేము సహకరించితిరుతాము. ఇతరుల చేతి అటవస్తువులుగా ఉండడం మాత్రము మేము ఇక ససేమిరా జల్లము.

ప్రపంచ చరిత్రలోని ఈ అరికిచ్చ విషమదశలో అసియా మిక్కిలి ప్రధానమైన భూమికును నిర్వహించ నున్నది. ఇంకమీదట ఇతరులు ఈ అసియాదేశాలను అటవస్తువులుగా వినియోగించుకొగలరనేమాట కల్ల. ప్రపంచవ్యవహారాలలో అసియాదేశాలు విధిగాస్వతంత్రమైన విధానాలనేఅనుసరించితిరవసిఉన్నది మానవాభ్యుదయానికి యూరపు అమెరికాలు అపారమైన సేవ చేసినవి. అంగకు మనం ఆ దేశాలకు కృతజ్ఞత చెల్లించ పకతప్పను. వారినుండి మనం నేర్చుకొనిలిన విషయాలకూడా చాలా ఉన్నాయి. అట్టి విషయాలు తప్పకుండా గ్రహిద్దాము. కాని, పడమటినీను మనలను అనేక సంఘర్షణలలోకి, అనేక సంగ్రామాలలోకి ఈడ్చిన సంగతికూడా మనం మరచలేం. నిన్నుగాక మొన్ననేకదా చండ్రుచండమైన యుద్ధం జరిగి మిగి

అఖిల ఆసియా మహాసభ చిత్రాలు

||ప్రారంభోపన్యాసం చేస్తున్న నెహ్రూ పండితుడు.

నేపాలు దేశం నుండి వచ్చిన ప్రతినిధులు.

నభకు హాజరైన కొంతమంది పెద్దలు
జనరల్ ఆచిన్లేక్ దంపతులు, రాజాజీ, పటేలు ప్రభువులు.

ఇరానునుండి వచ్చిన కొంతమంది ప్రతినిధులు

సింది. ఇంతలోనే మళ్ళీ ఈ పరమాణుముగంలా ఇంకా యుద్ధప్రసక్తి తరుచు వివరమూ ఉన్నది. ఈ పరమాణుముగంలో శాంతి రక్షణార్థమే ఆసియా మిగిలి గట్టిగా పాటుపడకలసిఉంటుంది. ఆసియా తన పాత్ర తోను నిర్వహించగలిగే శాంతి యేర్పడనేరదనేది నిజం. ఇప్పుడు అనేకదేశాల్లో ఘర్షణ యేర్పడి యున్నది. ఆసియాలోని మనకు కూడా-మన కష్టాలు మనకన్నే ఉన్నాయి. అయినా కూడా ఆసియా తత్వమూ, దృష్టమూ శాంతిని దేవుడే. ఆసియా గనక ప్రపంచ క్రోధాల్లో తన స్థానాన్ని తాను సంపాదించుకోగలిగితే ప్రపంచ శాంతి సాధనకూ, రక్షణకూ అది ఎంతో బలమైన సహాయకారిగా ఉండగలదు.

అన్ని దేశాలూ పక్కంకొంగుంటేనే, అంతలా ప్రజల దాకీ స్వాతంత్ర్యమూ, భద్రతా, అవకాశాలూ ఉంటేనే శాంతి సాధ్యం కాగలదు. కాబట్టి ఈ శాంతి సాధ్యంతాల్గున నాటి రాజకీయ ఆర్థికశాలనూ, స్థిరమూగించుకోవలసి ఉంటుంది. ఆసియాదేశాలూ ఎంతో వెనకబడి ఉన్నాయి. ప్రజల జీవితప్రమాణం చాలా తక్కువగా ఉన్నది. ఈ ఆర్థికసమస్యను అతి జూరూరుగా పరిష్కారం కావలెను. లేమంటే సర్వ నాశనమూ, ప్రళయభీష్మమూ శాస్త్రం. కాబట్టి మనం సామాన్యజనువుల శ్రేయస్సుకోసం, అత్యంత ఇంతగనకూ నలిపికారవేసిన ఒరువులన్నీ తోలూ, సంపూర్ణాభివృద్ధికి అతినికి అవకాశమిచ్చేటట్లు అతినికి ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘిక స్వాతంత్ర్యం లభించునట్లుగా మన ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంఘిక కార్యక్రమ మనవిప్పుడు భద్రంగా నిర్వహించుకోవలసివున్నది.

‘విక్రమచంద’ లక్ష్యము, ఒకవిధమైన ప్రపంచ సమాఖ్య అవసరమైన స్థితికి మనవిప్పుడు వచ్చి యున్నాము. ఆ లక్ష్యసాధనకూ, అట్టి ప్రపంచ సమాఖ్యస్థాపనకూ కొన్ని అవరోధాలు లేకపోలేదు. అయినప్పటికీ అట్టి లక్ష్యోద్దేశ మనం సర్వధా పాటు పడవలసివున్నది. చిన్నచిన్నకారాల నేర్పాలు చేసు కొంటుకు మన మెన్నటికీని ప్రయత్నించవారు. కనుకనే మేము విక్రమరాజ్యసమితిని బలపరుస్తున్నాము.

కా, ఈ విక్రమచంద లక్ష్యసాధనార్థం, ఆసియాలోని వివిధదేశాలూ ఒకదానితో ఒకటి ఆవిధాలదర్శనానికై సహకరించేటట్లు కూడా మనం చూడవలసివచ్చింది. అటువంటి సహకారసంపాదనకే ఈ మహాసభ ఉద్దేశించబడింది.

సంఘటిత జాతీయతత్వాన్ని మేము ఎంత మాత్రమూ ఆకాంక్షించము. ప్రతీదేశంలోనూ జాతీయ తత్వ స్థాపనయ్యింది. ఆ జాతీయతను సాదగరలనిండే; బాషింపవలసిందే కాని అంతర్జాతీయభివృద్ధికి ఆటంకాలు కల్పించే విధజాతీయతగా మాత్రము దాన్ని పరిపరిచివలెనున్నాము.

ఒక్క యూరోపు ఆమెరికాలకే కాక ఆఫ్రికాలో నానాకష్టాలుపడుతున్న మన సోదరులకు కూడా ఆసియా తన స్నేహసాన్ని చాస్తున్నది. ఆసియా వాసులమైన మున్నెన ఆఫ్రికావాసుల విమత్యమే ప్రశ్నేకై బాధ్యత ఉన్నది. మానవజటుంబంబో వారికి సర్వబద్ధమైన సానిం లభించేట్లు మనం మన శాయశక్తులా తోడ్పడవలసియున్నది. మనం సాధింప తలపెట్టుకున్న స్వాతంత్ర్యమునీ ఏదీ అది అని ఒక్క జాతికాని, ఒక తెగప్రజలకానీ కాక అన్ని మనవ జాతిని అనుసరించేదండాలి.

ఆసియా అంతా ఇప్పుడు విమయవశీకరింపబడమొస్తున్నది. భాంతిదేశంలో కూడా ఎన్నో చిక్కిలూ, ఘర్షణలూ ఉంటున్నాయి. ఇంతమాత్రం చేరి మనం గుండెనిబ్బంగు తోల్చుకుంటున్నాము. సంద్యామముగా నీకి ఇటువంటివి తప్పవు. ప్రస్తుతం ఆసియా ప్రజల్లో నరనవమైన జవడీనాలు కనిపిస్తున్నవి. ప్రజా సామాన్యం బాగా మేల్కొన్నది. మా అనుబంధిక హక్కులు మాకు రావాలని ఓక్షగా కోరుతున్నది. ఆసియా అంతలా పెనుగాడుపు విడున్నది. వాటికి మనం జడీసిపోవారు. వై పెచ్చు వాటికి మనం స్వాగత మివ్వాలి. ఏమంటే, వాటిసాయంతోనే మనం కలకాలంగా కలలుకంటున్న అభినవ ఆసియాను నిర్మింపగలుగుతాము. ఈ మహాత్మ్య ఆభివన శక్తులపట్లా, ఇప్పుడిప్పుడే రూపొందుతున్న కలలపట్లా మనం గాఢమైన నమ్మకం పెట్టుకొని యుందముగాక.

విమర్శనము

147

వ్యాస సంపుటి

రచయిత : శ్రీ 'పుట్టపర్తి'. వెల: ౧౮, ఆణాలు.

ఇది భగవద్గీత: నాటకకర్త; ప్రాకృతకవిత; గద్యరచయి: వాని భిన్నత; శ్రీవాగ్మయ: అతని మనస్తత్వం; తిక్కన: సుశీల్య—అనే అయిదు వ్యాసాల సంపుటి. రచయితకు సంస్కృతప్రాకృత భాషలందు, ఆంగ్లమునూ సమానమైన పరిచయం కలదని యాగ్రంథంనండి ఇట్లే గ్రహించవచ్చు. గ్రంథ కర్త ఆయాగ్రంథములను ఎట్టిదృష్టితో చదివి వాతో అనే విషయాన్ని మాత్రమే మనకి తెలియజేయటానికీ యాగ్రంథం వ్రాయబడింది. ఇతని దృష్టిలో భగవద్గీత కవి కాని నాటకకర్త కాదు; ప్రాకృతకవిత కన్నంత సుశీల్య, మంజులత్వము సంస్కృతానికి లేదు; అట్టి ప్రాకృతాన్ని సాహిత్యోక్తం విస్తరించటం ప్రాకృత పక్షపాతి అనిపించుకుంటున్న యాకవికి తాదాకరంగా వున్నది; గద్యానికి పద్యానికి వున్న తేడాను విమర్శించే పట్టణ్ణి అందరూ అన్నమాటే యీతడూ అంటున్నాడేకాని, కొత్తవిషయాలేమీ కనబడవు. ఇక శ్రీవాగ్మయ మనస్తత్వాన్నీ, మంచి కవిత్వాన్నీ ఏనాడో యెండలో విమర్శించారు; యిందులోనూ అలాంటివే కొన్ని విషయాలు వివరించబడ్డాయి; పాత్రబోషణలోని తిక్కన సునిశితత్వం ఒక్క ప్రధాన పాత్రలోనే కాకుండా అతడు సృష్టించిన ప్రతి చిన్న పాత్రలోనూ దోర్జీతకమవుతుందన్న విషయాన్ని సుశీల్యకు మచ్చుకు తీసుకుని, చక్కగా చెప్పినాడు రచయిత.

‘వచనరచనాకారుని కాతేజ మండరాదు. ఉండినచో నాతని రచన రక్తికట్టదు’ అని తెలిసీ, యీ రచయిత ఆ దోషంలోనే పడుకున్నాడు. ప్రయత్నించి, అసంగతాలైన తన అభిమానవిషయాలు ప్రతి

వ్యాసంలోనూ గుప్పకున్నాడు. రచయిత రసికుడనీ, కవిహృదయునీ అర్థంచేసుకుని అనందించగల శక్తిగల మనస్ మిత్రము యీ రచనల్లో స్ఫుటంగా కనబడుతోంది. సాహిత్యప్రపంచంలో అంతగా జోక్యం లేని విద్యార్థులు కావ్యపతనానికి అభిరుచిని తెచ్చుకోవటానికి యాగ్రంథం చదవవచ్చు.

అగ్ని వీణ

ఖండకావ్యంపుటి: శ్రీ పుట్టపర్తి దంపతులది. వెల ౮ ఆణాలు.

“అగ్ని వీణలోని ఖండికలు, వా గెల్చి, గుఱవయ్యుల మృత్యువించివెళి—ఇది కవి‘వివేచి’. అందుకనే కవి కావాలన్న ప్రయత్నం కావ్యంలో అతి విస్తరంగా కనబడుతోంది. నేటి కవిదృష్టికి సరిపోనిది ఎన్నో ఇందులో చేర్చబడివుండటంచేత కృతికి పరిపక్వత కనే యిచ్చుకోలేదు. తిక్కన చాలా ఖండికలున్నా, వాటిలోని భావమంతా ఒక్కటే ననిపిస్తోంది. కవికి కొన్నిపదాలు ప్రయోగించటంలో వున్న పక్షపాతం రచనల్లో అక్కడక్కడా కనిపిస్తుంది. రసావేశం సహజమనిపించదు. కృష్ణమౌనాన్ని అనుకరించే నైతికీ, భావోద్రేకానికి కవి ప్రయత్నించినట్టు తోస్తుంది.

కవిధర్మపత్ని క్రిమి కనకమ్మగారి ఖండికలను ఆమె వలదన్నా, ప్రకటనార్హాలే; అవి సహజంగా, కొన్నిపట్టుల్లో మనోరంజకంగా కూడా వున్నాయి.

వైగాటికి ప్రాప్తిసానము: పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు, ప్రొద్దుటూరు, కడపజిల్లా.

‘సుం’

గ్రంథ స్వీకారము

౧. అరవిందోపన్యాసము

౨. అరవిందతేఖలు

అంధ్ర ప్రతాపరుద్రయశోభావణము

గ్రంథకర్త : చలమచర్ల రంగాచార్యులుగారు.

ప్రకాశకులు : విజ్ఞానవర్ధినిపరిషత్తు, హైదరాబాదు.
వెల ౫ రూ.

ప్రకాశకులు : చతుర్వేణుల వెంకటకృష్ణయ్యగారు,
అరవిందాశ్రమము, పునుచ్చేరి. వెల ఐదొక్కొకటి
ఆరేసి అణాలు.

మించుపల్లె - తెలుగుపాలుపు

కవిశ్రీశ్రీ. రచయిత : నిడుదవోలు వెంకట
రావుగారు, యం.పి., ఆంధ్రోపన్యాసకులు, మద్రాసు
విశ్వవిద్యాలయము. వెల ౧ రూ.

నా జీవితము

గాంధీగారి ఆత్మకథకు మహాదేవ దేశాయి
కృత్రికము. అనువాదకులు : పోలవరపు శ్రీరాములుగారు.
ప్రకాశకులు : సంస్కృతిగ్రంథమండలి, పెరంబూరు,
మద్రాసు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

సతీ అనసూయ

అరంకముల నాటకము. రచయిత : కొన్ని పాటి
శేషగిరిరావుగారు. ప్రకాశకులు : వెంకటరామా
అండు కో., బెజవాడ. వెల రూ. ౧-౮-౦.

భారతదేశము : ఆర్థికవ్యవహారాలు

గ్రంథకర్త : కాశీనాథుని పూర్ణమల్లికార్జునాచార్యులు.
ప్రకాశకులు : కళాపీఠము, బెజవాడ. వెల
రూ. ౧-౮-౦.

గాలియాత గ్రంథకర్తగారి

దివ్య చూర్ణాలు

ముండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ జనహార్ లాల్ నెహ్రూ, హాలానా
అమల్ కలాంఅజాద్, ప్రభువుల యెదుట
రాంఘరు కాంగ్రెసులో నీటిలో యాది
నట్లు గాలిలోమాదా యాదవన్నునని రుజువు
చేసినట్టియు, సర్. రాధాకృష్ణ మొదలగు
వారిచే కొనియాడబడిన " గాలి యాత "
గ్రంథమును రచించిన యోగిగారిచే యోగ
శాస్త్ర రీత్యా రయారుచేయబడినవి.

ప్రాచీన యోగీశ్వరులు వ్యాధి నివారణ
మునకు, నిత్య యావనమునకు, పూర్ణ
యౌర్ధ్వమునకు వాడుచూ వచ్చినట్టివియు,
మానవ దేహమునకు ఆత్మవసరమైనట్టివియు,
సులభముగా జీర్ణముననట్టివియునైన, ఆత్మధిక
పోషక పదార్థములతో నిండియున్న జౌషణ
రాజములు.

యోగి, యన్. వి. ఆచార్య,

శింకరాయకొండ (నెల్లూరు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

జను విప్లవము

గ్రంథకర్త

జనమిత్ర... 1957

22-10-1986

దర్శకుడు:

కవి.

టి. హనుమంతరావు

వి. సత్యనారాయణరావు

అపూర్వమైన సాంఘిక సంఘటన

తెలుగునాడు

ఇదివరలో

చూడనిది.

శ్రీ రత్న టి. ఆర్.

వి. దుర్గా

శ్రీ శ్యామలా పిలిమ్స్ వారి
'గీతాంజలి' లో

శ్రీరంజని,

గౌరీనాథశాస్త్రి,

పూర్ణిమ.

స్టూడియో:- చిత్రకళ.

కేమరా:-ప్రభాకర్, సౌండ్:-ఎబుల్ జీవా, ఆర్ట్:-గోడ్ గాంకర్

ప్రమాద రక్షణకు
ప్రశస్తమైనది
భీమా

ఎప్పుడో ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏమైనా ఏలా ఉండేదీ
తెలియని ఈ దినాల్లో

అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక సప్త పరిహారం
నౌకా * ఫయిటింగ్ ట్యాంక్ * మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి :

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్
జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.

“యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

ఎన్ జెన్ నేడ్ - మద్రాసు.

Telephone 4241

Telegrams : UNIGEN

శ్రాంతులు :

బొంబాయి - కలకత్తా - కరాచీ - ఢిల్లీ - లాహోరు - కొలంబో.

భాగవత

.....

విషయానుక్రమణిక

.....

మే, 1947

దర్శనార్థము—జలమర్ల కళాధిగారు	...	403
హృదయశకలము—సత్యసారాయగరావుగారు	...	404
ఆంధ్రకవుల ఆదర్శములు: ౨ అమాత్యత్కిన—నోరీ నరసింహశాస్త్రిగారు		405
పద్యాఃకీ, రాగాఃకీ కుదురుతుందా?—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు		411
ఓ చుక్కా!—కె. వి. యస్. యల్. నరసింహారావుగారు	...	4. 6
ప్రాచీన భారతీయభాష—పోతుకూచి ను బహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	417
నవలకు నవజీవనం పోసిన దొస్తావ్ స్కీ—‘చతుర్వేది’	...	422
తెలుపు కిరకిర—కపిల కాశీపతిగారు	...	425
అహంభావము—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	430
జాతికలాపకముల పరస్పర సంబంధము—రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	431
‘మా విద్విషావహై’—హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	432
అంకితము—నుండరాచారిగారు	...	444
విద్యుల్లోకము—వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	...	445
రాయలనాటి రమణీయ జీవితము—హంపీ షేత్రము—పుట్టవర్తి		
నారాయణాచార్యులుగారు	...	450
నహూట్ అగ్నిమిత్రుడు—తల్లాపయ్యల కృత్రివాసశీర్షులుగారు	...	457
శాశ్వత పరమార్థము—‘కుమార జవ’	...	466
ఏమి అదృష్టం!—శ్రీమతి ఆచంట శారదాదేవిగారు	...	471
బహిష్కృతి—పివిశెట్టి శ్రీరామమూర్తిగారు	...	474
పంచాయితీలు—గ్రామపరిపాలన—అజ్జపు వెంకటరమణరావుగారు	...	481
భూ ప్రదక్షిణము—మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	...	487
ఆంధ్రుల జానపద శిల్పకళా ప్రపంచం—నుధాంశుకుమారరాయగారు...		497
సుహృద యమైవ మన ఆంధ్ర దేశం—పురిపండా అప్పలస్వామిగారు	...	501
ప్రణయజ్యోతి—దేవగుప్తాపునిశ్వేశ్వరరావుగారు	...	503
ఓలగూరగంప	...	505
ఏమర్పనము	...	507

త్రివర్ణచిత్రము : స్నానఘట్టము—దారు చిత్రము : దేవదానీ

